Dr. Hikmet Kıvılcımlı

Diyalektik Materyalizm Nedir Ne değildir

köXüz
Yayınları

Diyalektik Materyalizm
Nedir
Ne değildir

Dr. Hikmet Kıvılcımlı

köXüz

Dijital Yayınlar
İndir - Oku - Okut - Çoğalt - Dağıt

Bu kitap ilk defa: 1974 yılında Tarih ve Devrim Yayınlarında yayınlanmıştır.

Bu kitap KöXüz sitesinin dijital yayınıdır.

Kar amacı olmadan, okumak ve okutmak için, indirmek, dijital olarak basmak ve dağıtmak serbesttir.

Alıntılarda kaynak gösterilmesi dilenir.

köXüz
Yayınları

İÇİNDEKİLER

Yayınevinin Notu 3
Giriş 9

MESELENİNKONULUŞU 11
1- Sosyal Varlık 11
2- İnsan Düşüncesi 13

BİRİNCİ KİTAP
DİYALEKTİK MATERYALİZM NEDİR?

Diyalektik Nedir? 17
A) Diyalektiğin Doğuşu 19
I- Genel Tanımlama 19
II- İki Çeşit Diyalektik 20
III- İdealist Diyalektik 23

B) Materyalist Diyalektik (Gerçek Süreç) 27
I- Maddeci Olmak 27
II- Zaman İçinde Gelişim 28
III- Marksist Maddeci Olmak Nedir? (Realite: Gerçeklik) 29

C) Ayrıntılarıyla Maddeci Diyalektik Nedir? 33
I- Gelişim Süreci 34
II- Çelişkilerin Birlikte Gidişi 37
III- Nicelikten Niteliğe Atlama: Anlayış (İdrak) Kanunu 43

D) Bütünlüğüyle Diyalektik Süreç 49
I- Evrim-Devrim 49
II- İnkârın İnkârı Anlayışı 50

Örnekler 53
a) Cansız Doğadan Örnekler: 53
b) Canlı Organizmadan Örnekler 54
c) İnsan Topluluğundan Örnekler 55
d) İnsan Düşüncesi 59

İKİNCİ KİTAP
DİYALEKTİK MATERYALİZM NASIL KULLANILIR

Marifet kullanmakta 63
Sözde Diyalektik-Gerçek Diyalektik 67
Açıklama ve Değiştirme 71
İnsancıl ve Sınıfçıl 73
Teori-Pratik-Taraf 75

A) Aydınlatma: Teori (Diyalektiğin Realistçe Kullanılışı) 77
Düşünceye Güvensizlik mi? 77
İnsan: Toplumcul ve Tarihcil Bir Yaratık 78
Düşünce de Objektif Bir Olaydır 79
Nesnecil ve Somut Yorum 80
I- Objektif Yorum
(Mekân İçinde Aynı Niteliğin Kaçınılmaz Çelişki Şartları) 82
Klâsik Sosyal Objektiflik 85
II- Somut Aydınlatma
(Zaman İçinde Nitelik Değişmeleri ve Sıçrayışları) 89

B) Değiştirme: Pratik (Diyalektiğin İdealistçe Kullanılması) 101
I- Gerçeğin Kriteryumu (Düşünceyi İşle Birleştirmek) 104
II- Pratiğin Kriteryumu (İşin Manivelâsını Sezmek) 138

ÜÇÜNCÜ KİTAP
DİYALEKTİK MATERYALİZM NE DEĞİLDİR?

Diyalektik Ne Değildir? 153
A) Felsefede Ayırt 157
I- Genel Tanım 164
II- Karşılaştırma 170
III- Diyalektik Materyalizme Göre Gerçek 175
B) Bilimde Ayırt 187
I- Sosyolojilerde Ayırt 187
II-Politikada Ayırt 199

Giriş

Türkiye çok partililiğe giriyor. Fikir partileri kurulacak. Parti fikirleri çarpışacak. Namık Kemal'den beri özenilir durur: Fikirlerin çarpışmasından hakikat şimşeği çakıp milleti aydınlatmalıdır. Fikir çarpışması demek, her şeyden önce zıtların karşılaşması demektir. Bu, doğanın en büyük gerçekliğidir. Zıtların karşılaşmasının kendisine uygun bir mantığı olur. Mantık, Orta Çağ'da skolâstik idi. Kapitalizm çağında metafizik oldu. Sosyalizm çağında mantık diyalektiktir. Diyalektik metot Kadim Yunan Medeniyeti'nin ilk Hilozoist [Hilozoizm (Yun. Hyle, madde ve zoe, yaşam): Maddeyi ve doğayı organizma gibi canlı kabul eden felsefe anlayışı.] filozoflarından beri bilinir. Varlığın ve düşüncenin zıtlar zembereği ile işleyişi bilinir. Bizim Osmanlı medresesinde diyalektiğe Cedel denir. Nedense cedelleşmeye pek iyi anlam vermemişiz. Demokraside düşünce cedelleşmesi olmadıkça, siyasi eğitim gelişemez. O gelişime yarar umuduyla bu incelemeyi yayınlıyoruz. (1950)

MESELENİN KONULUŞU

Diyalektik görüş genel olarak bir **EVRENE BAKIŞ,** Marks'ın deyimiyle **"Weltanschaung**"dur. Özellikle bir **TOPLUMA BAKIŞ**'tır. Onun için, Modern Diyalektik: Evren ölçüsünde gelişkin bir sosyal doktrinin tuttuğu yol, yani metot ve mantıktır. Toplumun maddi manevi tüm kuruluş, işleyiş ve gidişinde Diyalektik bakış genel ve özel görüşlü bir doktrin yarattı. Ona Tarihcil Maddecilik denildi. Doktrini kuranlar: Karl Marks, Friedrich Engels'tir. Geliştirenler: V. İ. U. Lenin, J. Ç. Stalin ve Mao Tse Tung'dur.

Toplum deyince iki şey akla gelir:

1- Sosyal Varlık;

2- İnsan Düşüncesi...

1- Sosyal Varlık:

Sosyal varlık objektif (nesnecil) bir şeydir. Yani, düşüncemiz dışında akan, düşüncemize uymaksızın olan Toplum ilişkileri ile Toplum şeyleridir...

Tarihte görülen bütün olaylar, yaşadığımız bütün ilişki ve şartlar, yaptığımız bütün faaliyetler ve eserler Sosyal Varlığa girer.

Sosyal Varlık başlıca iki büyük gruba ayrılırsa daha iyi kavranılır:

a) Madde temeli,

b) Üstyapı.

a) Maddecil Temel:

İnsanların üretim, dağıtım, üleşim, tüketim (istihsal, tevzi, taksim, istihlak) gibi elle tutulur madde ilişkilerini içine alır. Bunlara toptan Ekonomi varlığı denir. Ekonomi ilişkilerinin kanunlarını arayan bilime EKONOMİ POLİTİK denir.

Tarihcil Maddeciliğin de bir Ekonomi Politiği vardır. Bu konu üzerine Marks'ın hayatta iken çıkardığı ilk işçilere yapılmış Konferanslar **("Gündelikçi İş ve Sermaye",** "**Ücret, Fiyat, Kâr"** gibi), Proudhon'a karşı verilmiş cevap **("Felsefenin Sefaleti")** dışında, ilk çıkan **"Ekonomi Politiğin Eleştirisi Üzerine",** son çıkan **"Kapital"** anıt eseri **("Kapital"** 3 cilttir; son ikisini Engels çıkarmıştır), ondan sonraki ya-

zılar: **"Artı Değer Üzerine Teoriler"** ile **"Kapitalizm-Öncesi Ekonomi Biçimlerinin Temelleri"** vardır. Engels'in: **"İngiltere'de İşçi Sınıfının Durumu", "Anti-Dühring**"in 2. cildi, Lenin'in: **"Rusya'da Kapitalizmin Gelişimi",** "**Emperyalizm, Kapitalizmin Son Konağı"...** Stalin'in: **"Köyün Kolektifleştirilmesi",** "**İki Bilanço",** "**İki Dünya", "İnsan En Değerli Sermaye"** eserleri diyalektik Ekonomi Politiğin en bellibaşlı kitaplarıdır.

Ekonomi Politik ayrı bir kitapta incelenecektir. Bu yazının özel konusu değildir. Ancak, gerektikçe Ekonomi Politikten genel olarak söz edilecektir.

b) Üstyapı:

Toplumu bir yapıya benzetirsek, o yapının madde temeli ekonomik ilişkiler, üst katları manevi (anlamcıl) ilişkilerdir. İnsanların Ekonomi temeli üzerinde giriştikleri: Sınıf, Hukuk, Siyaset, Ahlâk, Bilim, Güzel sanatlar, Felsefe, Din vb. ilişkilerine hep birden SÜPERSTRÜKTÜR: ÜSTYAPI adı verilir.

"Sosyoloji" denilen bilimin metafizik metotlu okulları çoktur. Bunlar Toplumun yalnız üstyapı ilişkileriyle uğraşırlar. İçlerinden birisi: Formalist Sosyoloji okulu ve özellikle Durkheimcılık, Ekonomi ilişkilerine de el atmak ister. Maksadı, elle tutulur Ekonomi ilişkilerini Sosyoloji içinde kısıtlamaktır. Demek Metafizik Sosyolojiler, Ekonomi ilişkilerini ya hiç ağızlarına almazlar yahut Toplum dışına aforoz etmek için kullanırlar.

Diyalektik bakış, bütün Metafizik Sosyolojilerle taban tabana zıt olmak üzere, Toplumun temelini üstyapısından ayırmaz. Bir yanda hem Ekonomi, hem üstyapı ilişkilerini bütün olarak aynı önemde ve hep birden ele alır. Öte yanda bu ilişkiler gerçekte nasılsalar öylece [görülür, gösterilir] yani Ekonomi ilişkilerini üstyapı ilişkilerine temel sayar.

Öyle ise, Diyalektik konusu, özellikle bir Ekonomi Politik bilimi olmamakla birlikte, Ekonomi Politiğin bulduğu genel Ekonomi kanunlarını önemli birer Toplum kanunu olarak ele alır ve bunları temel kanunlar sayar.

Toplumun üstyapısına bağlı olan bütün; Sınıf, Hukuk, Politika, Ahlâk vb. ilişkilerini incelerken, tek başlarına tutmaz. Her üstyapı ilişkisini, öteki üstyapı ilişkileriyle ve Ekonomi ilişkileriyle aynı zamanda karşılıklı etki ve tepki yaparlarken gözönünde tutar.

Diyalektik Metodu, genel olarak Sosyal Varlığın gerek maddecil Ekonomi ilişkilerini, gerek üstyapı ilişkilerini güden bütün kanunları gözden geçirir.

2- İnsan Düşüncesi:

İnsanın kendisi (vücudu ve kafası) sosyal bir varlıktır. Bu varlık yaşarken, gerek Ekonomi temeli, gerek üstyapı üzerine birçok izlenimler edinir. Bunlara duygular, düşünceler denilir. Diyalektik daha çok düşüncelerle uğraşır.

İnsan, Toplum ölçüsünde edindiği düşüncelerle, fikir ve kanılarla evrene bakar. Yani düşünce insana kişi olarak doğuşundan gelmiş gizli bir güç değildir. Toplumdan gelmiş bir kalitedir [niteliktir]. Fikirler gökten inmemiştir. Toplum olmasa, düşünce olmazdı. Nitekim, hiçbir hayvan düşünemez. Çünkü, Toplum yaratığı değildir.

Öyle ise, insanın düşüncesi, ister istemez içinden çıktığı Toplumun damgasını taşır. İnsanın şu veya bu fikri taşıması; içinde yaşadığı Topluma göre şöyle veya böyledir. Düşünce sosyal çevreye ve şartlara uygun olur. Bu yüzden insanın yalnız Toplum üzerine olan izlenimleri sosyal bir damga taşımakla kalmaz. Doğa üzerine edindiği fikirler de ister istemez bağlandığı Toplumun taktığı gözlüklerle görülür. İşte bütün o Doğa ve Toplum üzerine edinilmiş sosyal izlenimlerin Duygu dışında kalan topuna birden DÜŞÜNCE denir.

Sosyal Varlık; yani insanlar, ekonomi araçları ve insan ilişkileri, Düşüncemizin dışında ve Düşüncemize uymayarak varoldukları için, onlara OBJEKTİF (nesnecil) varlıklar diyoruz. Düşünce ise, tam tersine SÜBJEKTİF (kimesnecil) [öznel] sayılır. (Osmanlıca'da objektife: Afaki, sübjektife: Enfüsi adları verilmiştir.) Düşünce sübjektiftir, çünkü Fikirler insan dışında, kimesnenin [öznenin] ötesinde bulunan Varlıktan, yalnız insanın kafasında yankı uyandıran bir sıra izler ve izlenimlerdir.

İnsanın kafasındaki izlenimler mutlak ve her zaman aynı biçimi almazlar. İnsan, içinde yaşadığı Toplumun şartlarına ve Toplum içinde tuttuğu duruma ve savunduğu çıkara göre, kafasına çarpan izlenimlere biçim ve anlam verir. Yani, insanın kafası, beyni, ne bir fotoğraf makinesidir, ne de bir gözdür. İnsan, Doğada ve Toplumda her gördüğünü olduğu gibi almaz. Daha doğrusu her şeyi olduğu gibi görmez yahut kavramaz. Ancak görebildiği gibi kavrar. Yani, görmek istediği gibi, daha doğrusu kendisine gösterildiği gibi kavrar. İşte bütün bu özellikler Düşüncenin sübjektif olmasını gerektirir.

Düşüncemiz niçin sübjektiftir?

Çünkü insanın her çabası gibi Düşüncesi de sosyal durumundan ve tutumundan çıkar. İnsan, Toplumdan aldığı olanaklar ve müsaadeler ölçüsünde görür, duyar, sezer, kavrar. İnsanın görmesi, kişi gözü ile olmaktan çok, Toplumun ona verdiği düşünce yordamı ve düzeyi ile belli olur. İnsan evreni Sosyal gözü ile görür.

Bir babanın çocuğunu kesmesi bugün en büyük cinayettir. İslâmlıktan önceki Araplıkta kutsal bir ibadet, bir tapınç töreni idi. Tek insa-

nın göz fotoğrafı için görünen şey, bugün de, İslâmlıktan önce de aynı olaydır: Baba çocuğunu keser. Ne var ki, görülen çocuğun kesilmesi, Sosyal gözümüz demek olan Düşüncemiz için aynı olamıyor. İçinde bulunduğumuz Topluma göre, aynı olaya, ya cinayet yahut ibadet adını veriyoruz.

Denilecek ki, insan düşüncesi Sosyal olaylar önünde böylesine sübjektiftir. Ancak, Doğa olayları karşısında insanoğlu daha çok tarafsız değildir. İnsan, Doğayı bile, Toplumdaki durumuna, Toplumun genel karakterine göre kavrar. Doğada taş taştır, ağaç ağaçtır... Gelgelelim, ilk insan taşı, ağacı kendi atası görmüştür ve saymıştır. Daha geniş kavramlar Doğa görüşlerini büsbütün sübjektifleştirir. Örneğin, Toplum içinde zıtlıklar kaynaşıp insanlar birbirlerine düştükleri zaman: Varlığı madde olarak görmez, Maddeci felsefeyi dama atar, yerine İdealist (fikirci) felsefeyi oturtur. Egemen kavram, evrende Varlığın özünü fikir ve anlamda bulur. O zaman artık ne taş taştır, ne ağaç ağaçtır. Dağlar taşlar "Ruh" kesilir.

Aynı Toplum içinde ilerleme ve gelişim yanlı insanlar Maddeci olurlar. 18. Yüzyılda Kapitalist sınıfı, 19. Yüzyılda İşçi Sınıfı, Varlığı sırf madde saymıştır. Tersine, Toplum gidişinin ilerisinde tehlike gören insanlar; ilerlemeye ve gelişime yan bakarlar. Bütün dünya gericileri ve tutucuları Ruhçuluğa inanırlar. 19. Yüzyıla dek Maddeci olan Avrupa egemen sınıfları, 20. Yüzyılda; İspritizma masalarında ruh çağırırlar, Hint Fakirlerinden medet umarlar, Bergson (Henri Bergson: 1859-1941 yılları arasında yaşamış idealist, sezgici Fransız düşünürü.) tipi modern Dervişliklere özenirler.

Rönesans çağında gelişim ve ilerleyişi çıkarına uygun bulan burjuvaların sözcüsü Galile; Dünyanın döndüğünü görebildi. Zamanın tutucu din ve dünya derebeylerini temsil eden Engizisyon papazları; Dünya dönüyor sözünü geri alması için Galile'yi ateşte yakmaya kalkıştılar. Motorsuz uçağı Avrupalılar yeni keşfettiler. Türkiye'de, takma kanatla Galata Kulesi'nden Üsküdar'a uçan yahut barut fişekleriyle füze yapıp Sarayburnu'ndan Boğaziçi'ne uçan kişiler, ortadan kaldırıldı. Çarlık Rusyası'nda tepkili füzenin bilimsel projelerini çizen genç, Çar Aleksandır'a suikasttan asıldı.

Örnekleri her gün çevremizde rastladıklarımızla sonsuz kertede uzatabiliriz. Düşüncemiz sübjektiftir, derken onu anlıyoruz: Düşünce kişicil bir olay değildir, Toplumun kafamızda yaratıp işlettiği bir mekanizmadır. Onun için, başka başka Toplum biçimlerinde yaşayanlar, aynı olay üzerine ayrı fikirler edindiler. Aynı Toplumda birbiriyle zıt durumda geçinen insanlar, aynı olaylar üzerine zıt kanılara varırlar.

Öyle ise, "Ben KENDİ düşüncemle hakikati bulurum" sanmak yanlıştır, kuruntudur. Kişinin "kendi düşüncesi" sağlam ayakkabı değildir.

Toplum içinde yüzyıllarca işlenip geliştirilmiş olan düşünce yordamlarından birini seçmek gerektir. Her şey gibi Düşüncenin de bir bilimi vardır. Herhangi konu üzerine doğru düşünebilmek için, doğru bir Düşünce bilimi, yani doğru bir Mantık bulmak ve kullanmak şarttır. Öyle bir Bilim ve Mantık da vardır.

Toplumun genel gidiş kanunlarını inceleyen bilime SOSYOLOJİ diyoruz. Düşüncenin genel gidiş kanunlarını inceleyen bilime LOJİK (MANTIK) adı verilir. Bugüne dek bilinen başlıca dört çeşit Mantık tanıyoruz:

1- PRELOJİK (Ön-Mantık yahut Mantık-Öncesi):

Tarih öncesindeki ilkel insanın mantığıdır. O mantığa göre, insanla öteki canlı cansız varlıklar arasında ayırt yapılmaz. Kişi ile içinde eridiği Toplum arasında ayırt yapılmaz vb...

2- SKOLÂSTİK MANTIK (Medrese Mantığı):

Ortaçağdaki Derebeyi kafasının işleyişidir. Ortaçağ toplumu ondan önceki batmış Medeniyet toplumundan geri olduğu için, o Medeniyetten kalma kitaplar Ortaçağ insanı için bilginin son kertesidir ve eski kitaplardaki formüller dışında ne düşünce, ne bilim olamaz.

3- BİÇİMCİL MANTIK (Metafizik ve Formel Lojik):

Modern çağdaki egemen burjuva kafasının işleyişidir. Karakteristiğini ileriki karşılaştırmalarda göreceğiz.

4- DİYALEKTİK MADDECİLİK (Maddecil Cedel):

Modern çağdaki ilerici proleter anlayışının mantığıdır.

Diyalektik Maddecilik üzerine alfabetik de olsa tüm ve açık bir fikir edinmek için şu üç soruya karşılık arayacağız:

1- Diyalektik Nedir?
2- Diyalektik Nasıl Kullanılır?
3- Diyalektik Ne Değildir?

BİRİNCİ KİTAP:

DİYALEKTİK MATERYALİZM NEDİR?

DİYALEKTİK NEDİR?

Diyalektik, Antik Grek Çağından beri felsefenin konusu olmuştur. Onun için, önce Diyalektiğin genel anlamı ve doğuşu üzerine birkaç açıklama yapmalıyız.

A) DİYALEKTİĞİN DOĞUŞU

Diyalektiğin modern bilim olarak doğuşu üzerine konuşmadan önce, Diyalektiğin genel bir deyimini yapmak, sonra ilkel anlamları üzerinde durmak doğru olur.

I- GENEL TANIMLAMA

Engels'e göre Diyalektik:

"Gerek dış dünyanın ve gerekse insan düşüncesinin genel hareket kanunlarını bildiren bilimdir.(F. Engels, **Ludwig Feuerbach ve Klâsik Alman Felsefesinin Sonu,** (Marks-Engels, Werke, C. 21. s. 293))

Bu tarife göre önce Diyalektik bir kanunlar bilimidir. Bu kanunlar da iki alanda geçerler. Bir alan dış dünyadır, ötekisi iç dünyamız sayılan düşüncedir. Böylece, bir yanda düşünce, öbür yanda varlık diye iki karşılıklı OLAY önümüze çıkıyor. Düşünce ile varlığın ilişkileri Felsefenin öteden beri tartışılan temel konularındandır. Diyalektik her iki alanın içinde yürüyen en genel hareket kanunlarını bildirir.

Daha "*Hareket Kanunu*" derken bile, Diyalektiğe göre kımıltısız, hareketsiz hiçbir şey bulunmadığı anlaşılır. Düşüncemiz de vücudumuz gibi, toplum gibi, doğa ve evren gibi boyuna ilerleyip değişir. Varlık ve düşünce alanlarının kendilerine özel birer kımıldayış yordamları vardır. Kafamızın kımıltısı Psikoloji kanunları ile, vücudumuzun kımıltısı Fizyoloji kanunları ile olur. Toplumun hareket kanunları başka, doğanın hareket kanunları başkadır. Cansız doğayı FİZİK kanunlar güder. Canlı varlıkları FİZYOLOJİK kanunlar güder. Toplumu SOSYAL kanunlar güder. Düşüncemizi LOJİK (Mantık) kanunları güder.

Ancak, bütün bu kanunlar hepsi bir noktaya gelir dayanırlar: Hareket-Kımıltı... Diyalektik deyince ilk aklımıza gelen şey, özel görünüşü, yani Engels'in deyimiyle "*meydana çıkış biçimi*" ne olursa olsun, harekettir. Hiçbir şey yerinde durmaz. Her olayın özünü yaratan bu genel hareket kanunları Diyalektik bilimi ile kavranır.

Diyalektiği hareket kertesinde basitleştirdik. Ancak, Diyalektik üzerine edinilen kanılar bir tek ve homojen görüşe dayanmaz. Tarihte Diyalektik birçok biçimlere girerek bugünkü durumuna ulaştı.

Düşüncenin, ortada duran binbir çeşit olaylar içinden yalnız hareketi seçmek ve o soyut konu ile uğraşmak alışkanlığı Medeniyet ile birlikte başladı. Çünkü insanlar içinde günlük geçim kaygısı olmaksızın kafalarını genel ve soyut şeylerle uğraştıracak **boş zaman,** ancak Medeniyet çağında bulundu. Medeniyet ile birlikte insan düşüncesinin bir kuşakta elde ettiği kazançları sonraki kuşaklara sağlamca aktarabilen Yazı keşfedildi.

Ne var ki, Medeniyet ile birlikte sosyal zıtlıklar çatıştı. "Hakikatler" çatallaştı. Bir olay veya düşünce tüm insanlığa göre değil, toplum içindeki şu veya bu küme insanlara göre doğru yahut yanlış sayılmaya başlandı. İnsanlar arasındaki yaşantı ve geçim ikilikleri düşünce aynasına da çarptı. Her küme insan, olayları kendi aynasında (yani, durumuna ve çıkarına göre) "Hakikat" saydı. Bu yüzden zıt sınıflar, zıt felsefeler gibi, zıt mantıklar da, hatta zıt diyalektikler de doğdu.

II- İKİ ÇEŞİT DİYALEKTİK

Engels diyor ki:

"İnsanlar diyalektiğin ne olduğunu öğrenmeden çok daha uzun süre önce diyalektik olarak düşündüler; tıpkı, nesir terimini bilmeden önce nesir olarak konuştukları gibi..."(F. Engels, **Anti-Dühring,** C. I, s. 221-222 (Marks-Engels, Werke, C. 20, s. 133))

Diyalektik düşünce ilkin İsa'nın doğumundan 5-6 yüzyıl önceleri Grek toplumunda belirdi. Bizim Efes'li müflis asilzade Heraklit: *"Her şey akar"* (Panta rei) sözüyle Diyalektik düşünceyi Ege kıyılarında biçimleştirdi.

Yunan toplumu gelişip ilerledikçe; yaşayış gibi anlayış da doğruluğuna ilerledi. Sonraları Grek Kenti içinde Medeniyet duralarken, Sınıf dövüşleri yıkıcı biçimlere girdi. O yüzden dış evreni araştıran insanın gözü kendi içine döndü. Felsefe de o dönüşü yankıladı. Sokrates "*Kendini bil*" sözünü parolalaştırdı. İnsan toplumu gibi düşüncenin de doğadan kopması, kendi içine kapanması, Hareketten kalması ve durgunlaşması başladı. Diyalektik görüş ya büsbütün unutuldu yahut Sofizm kılığında boş ve biçimcil sırnaşık gevezeliğe, adam kandırma demagojisine kardı.

Düşünce tarihinde, bir mantık metodu olarak Diyalektiğin yeniden ciddiye alınması 19. Yüzyıla kadar bekledi. 19. Yüzyılda Avrupa'nın en büyük Felsefe hareketi Almanya'da görüldü. O zamanki Almanya'nın sosyal sınıf ilişkileri bu özelliğe sebep oldu. Alman felsefesi o sebeple Diyalektik metodu tekeline aldı.

Almanya'nın ileri üretici güçleri, sanayi gelişimini ve Alman orta sınıfını diriltmişti. Alman burjuvazisi bu dirilişin sözcüsü olarak Derebeylik engellerini kaldırmak eğiliminde idi. Ancak, bu işi becerecek yeterlikte değildi. İngiltere kapitalistleri Derebeyliği dize getirmek için

EKONOMİ gücüne dayandı. Fransız burjuvaları aynı iş için SOSYAL ihtilâli başaracak olgunlukta idi. Alman kapitalistleri ne ekonomice, ne devrimcilik bakımından o güçte değildi.

O yüzden, yani ne ekonomik ve ne de sosyal bir keskin davranış gösteremeyen Alman kapitalistleri adına aydın sözcüler işi FELSEFE'ye vurdular. İktidar isteyen kapitalistlerin Derebeyliğe karşı açık dilekleri ve sesleri çıkamıyordu. Onun için her babayiğidin içinden çıkamayacağı ağdalı Felsefe sızıltıları ile yetindiler. Kapitalizm şunu istiyor, diyemiyorlardı. Dolambaçlı yoldan, "akıl" bunu söylüyor, "Mantık" şuna yetiyor, gibilerden, ortaya dokunaklı laf tekerliyorlardı.

19. Yüzyıl öncesi Fransa'da ve İngiltere'de burjuva ihtilâlleri kopmadan önce, buna benzer (Almanlardakini andırır) ünlü filozoflar yetişmişti. Devrimcil davranışlar başlayınca, arpacık kumrusu gibi Bilim üstü Felsefe düşüncelerine yer kalmadı. Klâsik Alman Felsefesi, gerek İngiltere'de, gerek Fransa'da eski hızını yitirmiş olan bütün Felsefe düşüncelerini özleştirerek devleşti. Onun için 19. Yüzyılın klâsik felsefe ülkesi Almanya oldu.

18. Yüzyıl sonunda Kant (1724-1804) geniş akıl felsefesi yolunu açtı. 19. Yüzyıl başında Hegel (1770-1831) akıl felsefesini son kerteye dek bilimleştirdi.

Hegel yüzyıllardan beri küllenmiş bulunan Diyalektik problemini aldı. Topluca çok geniş bilgisinin her alanına ayrı ayrı uyguladı. Yalnız o, Diyalektiği tersine, yani İdealistçe (sırf fikir içinde ve fikirden ibaret bir şey imiş gibi) koydu.

Fransız ve İngiliz kapitalist devrimlerinden öncesi, Filozoflar Materyalist (her şey maddeden çıkar deyici) idiler. Bu onların sapına kadar devrimci oluşlarından ileri geldi. Daha doğrusu, o filozofların sözcülük ettikleri Fransız ve İngiliz burjuvaları az çok ileri bir iş yapacak kertede devrimci idiler. Alman Klâsik Felsefesi İdealist kaldı. Çünkü bir türlü devrimci değildi. Daha doğrusu, sözcülük ettiği Alman işveren sınıfı pısırıktı, devrimi göze alamıyordu.

Ne var ki, Batı dünyası yayından ve zembereğinden boşanmış bir gelişim içinde idi. O dünyanın kültür ve düşüncesi de öylesine olgunlaşmıştı. Klâsik Alman Felsefesi hiç değilse İdealist sapıklığından bir canlılık gösterebilmek için, Diyalektiği diriltti. Hegel'in

"En büyük becerisi, yüksek düşünce biçimi olarak Diyalektiğe dönmesi oldu." (F. Engels, **Anti-Dühring,** C. I, s. 7 (Marks-Engels, Werke, C. 20, s. 19))

Devrime kıyışamayan Alman burjuva aydını, hiç değilse düşüncede hareketli olan Diyalektiği ciddiye aldı. Hegel, zamanının bütün düşüncesini etkiledi. Üst yahut alt, tutucu yahut devrimci veya reformcu bütün sosyal sınıf ve zümrelerin eğilimleri Hegel'den geçti;

Hegel felsefesinde her eğilim kendisine bir mantık dayanağı aradı. Hegel diyalektiğinin kıvraklığı her toplum kümesine bir mavi boncuk verebiliyordu. Hegel felsefesinin yapısı buna pek elverişli idi.

Her filozof gibi Hegel'in de bir Sistemi ve bir de Metodu vardı. Hegel'in sistemi: İDEALİST, yani tutucu idi. Hegel'in metodu: DİYALEKTİK, yani kendisine göre, hiç değilse fikir alanında devrimci idi.

Bu ikilik Hegel'den önce Kant felsefesinde de aşağı yukarı görüldü. Kant, **"Temiz Aklın Eleştirisi"** eserinde Materyalist, yani devrimci idi. **"Pratik Aklın Eleştirisi"** eserinde İdealist, yani tutucu (muhafazakâr) idi. Bu ikiye bölünme zamane alameti idi. O çağın Alman toplumunda birbirine zıt oldukları halde yapışık kardeşler gibi bir türlü yarılıp kopuşamayan iki sosyal sınıf vardı. Bunlar açıkça hesaplaşmayı ve çarpışmayı göze alamayan, uzlaşıcı ve kalleş Alman derebeyliği (Prusya Yunkerliği) ile Alman Burjuvazisi idi. Felsefeleri de o iç zıtlığı temsil ediyordu.

Nitekim, daha henüz Hegel sağken, Hegelciler iki bölüğe ayrıldılar:

1- Hegel'in Sisteminden yana olan tutucular, SAĞ HEGELCİ oldular.

2- Diyalektik Metottan yana geçenler, SOL HEGELCİ adını aldılar.

Sağ Hegelciler: Hegel sisteminin **"Mutlak Fikir**"ine tutundular. Bu Fikir'in toplumdaki somut karşılığı "MUTLAKIYET", "İSTİBDAT", "MUTLAK KRAL" idi. Derebeyi iktidarından yana olan Alman aydınları Fikir ve gericilik sözcüleri idiler.

Sol Hegelciler: Diyalektiğin istediği gibi bir hareketten yana idiler. Diyalektik, kımıldama ve değişme felsefesi ve mantığı olduğu için, Solcular Hegel'in Diyalektiğine sarıldılar.

Ancak, [Sol] Hegelciler hep bir tür değillerdi. Bu da Alman toplumunun o çağdaki yapısından ileri geliyordu. Almanya'da bütün alt sınıflar ve tabakalar sosyal bir hareket ve değişiklik istiyorlardı. Ne var ki, sosyal bir hareket, sosyal bir sınıfın öncülüğü ile olurdu. Almanya'da beklenen değişikliğin başına hangi sınıf geçecekti? Derebeyliğe karşı olan alt tabakalar içinde burjuvalar (kapitalistler ve kodaman aydınlar), küçükburjuvalar (çalışan köylüler, küçük esnaf ve aydınlar), proleterler (işçiler) vardı. Kapitalist sınıfı Devrim öncülüğünü ele almak ve toplumu kendisine yarar yönde yürütmek gücünü gösteremiyordu. İşçi Sınıfı bağımsız politika dileklerinde bulunarak iktidar mevkiine çıkma kertesinde gelişememişti. Küçükburjuvazi: her zamanki gibi, iki cami arasında bînamazdı. İşçi Sınıfı ile işveren sınıfı arasında sallanıp duruyordu. Bu üç sosyal kalabalığın topu adına Sol Hegelciler türemişlerdi. Onun için, Sol Hegelciler içinde, tuttuğu sosyal sınıfa ve zümreye göre başka başka eğilimli her telden çalan kişiler bulunuyordu.

Hegel'den sonra çok geçmedi. Sol Hegelciler konuştukları ayrı dillere göre parçalandılar. Başlıca iki büyük grupları belirdi. Solcuların

hepsi Diyalektik (yani değişiklik) yanlısı idiler. Burjuvalarla küçükburjuvalar Devrimle baş edemeyeceklerini sezdikleri için, tam değişikliğe, yani tam Diyalektiğe gelemiyorlardı. Devrimi göze alamıyorlardı. Yaşantıda Reform (ıslahat) ve düşüncede kuru "Eleştiri" yapmakla avunuyorlardı.

Bu eleştiri sözcüğü Hegel'den önce Kant'ın yadigârı idi. Kant'ın felsefesine Almanca'da "KRİTİSİZM" (Eleştiricilik) deniyordu. Sol Hegelcilerden asalak olan bölük, düşünce ve yazılarında *"Kritiğin Kritiği"* yahut *"Eleştirici Eleştiri"* yaptıklarına inandılar. Kritik ettikleri ise, açıkça ne burjuvazi, ne de hatta Derebeylikti. Onlar Almanya'daki "YIĞIN" (Kitle), yani halk kalabalığından tedirgin idiler. "YIĞIN" durgun, yerinden kımıldamaz kötü bir şeydi. Tıpkı bizim kimi aydınlarımız gibi, "YIĞIN", kanını dökerek o efendileri bir an önce saltanata kavuşturmadığı için eleştirilmeliydi.

Sol Hegelciler, ilkin bütünüyle bilinçli olmamakla birlikte, DEVRİMCİ fikre, yani tam Diyalektiğe eğilgin idiler. Bunlara daha sonra *Materyalist Diyalektik* yanlısı denildi. Böylece, aynı Diyalektik bayrağı altında yola çıkan Sol Hegelciler dahi çarçabuk iki zıt kampa bölündüler:

1- İdealist (Kuruntucu) Diyalektik güdenler:

Hegel'in Diyalektiğini hiç değiştirmeksizin, olduğu gibi, yani bütün değişiklikler Fikir'le olur ve Fikir'den gelir diyen idealist, mistik biçimiyle kabullendiler. Bunlar bizim birçok Solcular gibi, gençliklerinde ve bir külâh kapıncaya dek, hor gördükleri "YIĞIN"a dudak bükmekle, tiksinti göstermeye çalıştılar. Sonra, her biri bir maaşa geçince, tuttukları yerleri, "YIĞIN" sayesinde değil, burjuvazi sayesinde kazandıklarını anladılar ve lafta, kuruntuda kalan "Eleştiri"lerini rafa kaldırdılar. Burjuva saflarına geçtiler. Orada profesörlük, büyük düşünürlük, ünlü yazarlık yaptılar.

2- Materyalist Diyalektik Güdenler:

Bunların belli başlıcası Marks ile Engels oldu. Bu iki düşünürden Engels, çok daha erken İşçi Sınıfı içine girdi. Marks köylünün dövüşlerine katıldı. Böylece, idealist Hegelcilerin burjuva eleştirilerine karşı çıktılar. "YIĞIN" düşmanı idealist Sol Hegelcileri **"Kutsal Aile"** adıyla alaya aldılar. Onların "Eleştiricil Eleştiri" yavelerine karşı **"Eleştirici Eleştirinin Eleştirilişi"** (Tenkidin Tenkidinin Tenkidi) kitabıyla karşılık verip hepsini bozdular.

III- İDEALİST DİYALEKTİK

Hegel, Felsefe alanında eşi az bulunur bir düşünücüdür. Çok geniş ansiklopedik bilgisi vardı. O bilgi ile kurduğu Diyalektik görüş ayrı bir kitapta yeterince incelenecektir. Burada ancak popüler biçimde ana deyimlerini anacağız.

Hegel'in Diyalektiği, her şeyin kımıldadığını, yürüdüğünü ve değiştiğini görür. Ancak, bu hareket Ruh'un ve Fikir'in kımıltısıdır. Hegel'e göre, dünyanın dönmesi ve değişmesi, bizim ruhumuzun dışa vuruşu, eski deyimle: Fikir'in Madde dünyasında bir **"Tecelli: Dışarlayış"** yapmasından ileri gelir. Düşüncemiz dışında ne Madde vardır, ne Dünya... Bize madde gibi görünen Dünyanın esası, "Cevher"i, özü: Düşünce ve Fikir'dir. İnsanın kafasındaki düşünceler dış evrenden gelmez. Tersine, dış dünya Fikir'in açılıp saçılmasıdır.

Hegel'e karşı Dünyanın döndüğünü, hem de insandan önce döndüğünü hatırlatabilirsiniz. Gerçi Galile'ye gelinceye değin, insan düşüncesi Dünyayı kımıldamaz bilirdi. Dünyanın hareket ettiğini öğrenmemiz için bir Galile'nin ateşte yanmayı göze alması gerekmişti. Yani, meğer Dünya dönermiş de bizim haberimiz yokmuş, kafamızda öyle bir fikir hiç doğmamış... Dünya, Hegel'in Fikir'ini almadan dönermiş... Sonra, bizim düşüncemiz Dünyanın döndüğünü kavramış vb...

Ne var ki, Hegel, böyle itirazlara değer vermez. Ona göre düşüncemizden önce var olan Dünya, madde dünyası değildir. Mutlak bir Fikir'dir. Mutlak Fikir önce sırf temiz fikirdi. İçine bir zerre bile Madde bulaşmamıştı. Sonra, o saf Fikir kendini göstermek için, şu bildiğimiz kâinat biçiminde "tecelli" etti. Tanrı nasıl zaman ve mekândan münezzeh ise, yarın ahrette kullarına karşı yüzündeki nikabı [peçeyi] indirerek "tecelli" edecekse, Fikir de tıpkı öyle vaktiyle hiç maddesiz iken, sonra maddecil varlık halinde [kendini] dışarladı.

Fikir önce Doğa kılığına girdi. Sonra canlı organizmalar (bitkiler, hayvanlar) biçiminde gelişti. İnsana gelince kendini buldu. Yeniden düşünceleşti.

Hegel'in "FİKİR" diye anlattığı şey, dinlerin Tanrı veya Allah dedikleridir. Medrese bilimleri dururken, Hegel'in felsefesine ihtiyaç var mıdır? Hegel, *"Belirli bir gelişim konağına varmış olan Mutlak Fikir'in yankısı"* saydığı Varlığa daha anlaşılır ve öğretici bir ışık tutmaz.

Ne var ki, o Sistem masalı altında Hegel'in Metodu gizlidir. Hegel Diyalektiğine göre hareket ölü bir gidiş değildir. Hareket zıtların yaratığıdır. Hegel, Fikir'den çıkmış saydığı tüm Varlıkta bu zıtlıkları görünce, yepyeni bir şey bulmuş oldu. Bütün kusur bu zıtlıkların bilinmez güçlere bağlanmasından ileri geliyordu. Bu güçlere Fikir adını takmak yetmiyordu. Fikir nerede idi? Neden sonra Madde biçiminde tecelli etmeye kalkıştı?.. gibi sorular Hegel'de karşılıksız kaldı. Onun için, Hegel Diyalektiği açıkça anlaşılamadı. İdealist ve Mistik bir bulmacaya döndü.

Hegel Diyalektiğinin anlaşılmasına engel olan bir neden de, gelişim gidişi içinde Zamanı kabul etmemesi idi. Fikir: Doğa, bitki, hayvan, insan ve en sonra gene Fikir biçimlerini alırken, Zaman yoktur. Hegel

için Mutlak Fikir mekân içinde dürülmüş bir top kumaştır. Bu kumaş kendi kendine, iç zıtlıklarıyla açılıp gözükür. Kimi olur eşya biçiminde tecelli eder, sonra döner şeyler halinden çıkıp Fikir olur. Bu oluşlar ve dönüşler Zaman içinde geçmez. Fikir kendi içinde Zamansız bir oluştur. Böylece bütün Varlığın her alanında göze çarpan gerçek Tarih, Hegel için olamaz. Hegel'in olayları, Tarih dışında dönen bir rezil çember (fasit daire) biçimini alır.

İçyüzü bilinmeyen bir Fikir, nedeni anlaşılmayan zıtlıklarla, Zaman ve Tarih dışında biçimden biçime atlar. Bu görünüşü ile İdealist Diyalektik ispatlayamadığı kuruntulara bağlanır. Bu kuruntular derli toplu bir SİSTEM olabilirler. Ancak, bu sistem bir Bilim değil, Felsefe sayılır. Çünkü Bilim her şeyden önce ispat ister.

B) MATERYALİST DİYALEKTİK (GERÇEK SÜREÇ)

Marks-Engels, Hegel'in öğrencileri idiler. Hegel, Diyalektiğini Fikir üzerine oturttuğu için, ona baş aşağı duran Diyalektik dediler. Bu Diyalektiği tersine çevirip, ayakları üstüne getirdiler. Doğayı Fikir'in bir tecellisi sayacaklarına, Fikir'i Doğanın bir parçası, Düşüncemizi Varlığın bir tecellisi saydılar. Hareketi Maddenin özü olarak gördüler.

Diyalektiği terslikten, esrardan, mistiklikten, felsefe kuruntularından kurtarmak, onu Madde içinde, Toplum içinde kullanmak olacaktı. Bu ise bütün Dünyayı ve Toplumu hareket eder görmek ve değiştirmek anlamına geliyordu. O yıllarda böyle bir anlamı yalnız İşçi Sınıfı benimseyebildi. Onun için, asıl "*Diyalektik Bilimi*" çarçabuk İşçi Sınıfının dünya görüşü oldu. Onu Hegel'in ve başkalarının idealist diyalektiklerinden ayırmak için, "*Maddecil Diyalektik*" adı ile anmak gerekti. Biz bu kitapta tek başına "Diyalektik" sözcüğünü kullandık mı, onun "Maddecil Diyalektik" olduğunu bileceğiz. Marksizmin felsefesi, daha doğrusu metodu: Diyalektik Maddeciliktir.

Diyalektik Maddeciliğin idealist diyalektikten farkı nedir?

Hegel'in iki eksiği vardı:

1- Maddeyi inkâr eder;

2- Zaman içinde gelişimi reddederdi...

Gerçek diyalektiğin Hegelci diyalektikten başlıca bu iki noktada farkı önemlidir.

I- MADDECİ OLMAK

Gördüğümüz gibi, Hegel'de prensip, yani her şeyin başı FİKİR'dir. Hegel diyalektiği: Evrende en ilkin FİKİR vardı, diye söze başlar. Bütün gördüğümüz şeyler ve olaylar hep o Mutlak Fikir'in kendi kendine gelişirken açılıp saçılarak aldığı birer biçimdir. Maddeci Diyalektiğe göre:

"Reel (gerçek) şeyler belirli bir gelişim konağında bulunan Mutlak Fikir'in aynada görünüşü değildir; tersine, insanın fikirleri şeylerin aynada imişçe görünüşüdür."(Marks-Engels, **Werke,** C. 21, s. 293)

Yani, dışımızda dönen bir Dünya bulunduğu için kafamızın içinde "Dünya döner" fikri doğmuştur. Kafamızdaki her düşüncenin sebebi:

Kafamız dışında bulunan Doğada veya Toplumda yahut kendi organizmamızdadır.

Kafamızın kendisi ve gördüğü düşünce işi Doğanın belirli bir gelişim konağında ortaya çıkmıştır. Düşüncemizin kanunları ile Doğa kanunlarının en son incelemede diyalektik oluşları bundan ileri gelir.

Düşüncenin olmadığı yerde Varlık vardır ve diyalektiktir. Varlığın olmadığı yerde ne diyalektik, ne metafizik hiçbir düşünce bulunmamıştır. Varlıktan bağımsız bir Fikir tasavvuru filozof hayalinin ürünüdür.

II- ZAMAN İÇİNDE GELİŞİM

Bugün yeryüzü küresinin kaç yüz milyon yıl önce güneşten koptuğunu, ne kadar zamanda ne gibi biçim değişikliklerine uğradığını, dünyada insanın hangi yıllar belirdiğini Bilim öğretiyor. Mekânın ve Varlığın geçirdiği her değişiklik ancak belirli bir Zaman içinde oluyor. Bunu ispatlamaya kalkmak bile gülünç sayılıyor.

Ne var ki, Bilimin son buluşları bize o ispatı da getiriyor. Bugün zamansız mekân olamayacağını evren ölçüsünde denemelerle Bilim keşfediyor. Einstein teorisi mekânı zamanın bir parçası durumuna getirmiştir. Einstein mekânı dört boyutlu sayar.

Şimdiye dek Mekân denilen şey, en, boy, yükseklik gibi üç boyuttu. Einstein, bir cismin hareket sırasında gösterdiği çabukluğa göre büyüyüp küçüleceğini hesapladı. O cismin bir saniyede hızı ne denli çabuksa, kitlesinin o denli azaldığını belirtti.

Gerçeklik bu olunca, gelişimi zamanın dışında saymak mekânın da dışına atmak olur. Çünkü, zamansız mekân olamaz. Gelişimi sırf mekân içinde saymak bile, zaman içinde saymakla mümkündür. Hegel gelişimden zamanı çıkarıp atmakla, mekânı baltalamış gibidir.

Materyalist Diyalektiğe göre zaman dışında gelişim anlaşılmaz bir şeydir. Einstein'dan yarım yüzyıl önce Marksizm şöyle demişti:

"Her varlığın temelli biçimleri zaman ve mekândır. Zaman dışında bir varlık, mekân dışında bir varlık kadar büyük bir "saçmalama" (absürdite) olur."(F. Engels, **Anti-Dühring,** C. I, s. 61 (Marks- Engels, Werke, C. 20, s. 48))

Gerek zaman, gerekse mekân "kavramları": gerçekliğin yankılarıdır.

Buraya dek söylediklerimizden şu sonuca varıyoruz. Diyalektiği ve Maddeciliği özellikle iki şeyden iyice ayırmalıyız:

1) Burjuva diyalektiğinden yani sisteme kaymış Hegelci idealist diyalektikten;

2) Burjuva maddeciliğinden yani 18. Yüzyıldan beri gelişen kaba ve mekanist maddecilikten...

Diyalektik Maddecilik, Hegel'in idealist diyalektiğinden MADDECİ olmakla ayrılır; kaba mekanik maddecilikten DİYALEKTİK olmakla

ayrılır. Marksizm, Hegel'e karşı "Gerçekten Maddeci"dir; bütün öteki materyalizmlere karşı "Gerçekten Diyalektik"tir.

Öyle ise, Marksizm'in gerek Maddecilik, gerek İdealizm görüşlerinden başlıca farkı: 1) Materyalist, 2) Diyalektik... olmasıdır. Bu iki deyim üzerinde Marksizm'in ne düşündüğü bilinmedikçe, Marksizm üzerine doğru dürüst fikir edinilemez.

Materyalizm ve Diyalektik terimleri üzerinde biraz durmalıyız.

III- MARKSİST MADDECİ OLMAK NEDİR? (REALİTE: GERÇEKLİK)

İnsan düşüncesi için evrende iki şey ayırt edilir: 1) MADDE yahut dış varlık; 2) RUH yahut insan düşüncesi ve iç varlığımız... Madde ile Ruh yahut iç varlığımızla dış varlık arasındaki ilişkiyi kuran köprü DUYUŞ (Sensation)'tur.

İç dünyamız üzerine başkasından bir şey öğrenmeye kendimizi muhtaç saymayız. Çünkü içimizde geçenleri başka herkesten iyi bildiğimize inanırız. Dış dünya üzerine edindiğimiz izlenimleri duyularımızla aldığımızda, ister Materyalist, ister İdealist olalım, hepimiz söz birliği etmiş durumdayız. Ancak duyularımız doğru söylüyor mu? Bize benliğimizden (düşünce ve ruhumuzdan) ayrı olarak dışımızdaki dünyayı haber veren duyularımıza inanmalı mıyız?

Böyle bir soru, "Kendi kendimize inanmalı mıyız?" sorusuna benzer. Çünkü duyularımız da kendi benliğimizden birer parçadırlar. Kafamızda geçen her düşünceyi bildiğimize inandıktan sonra, duyularımızdan kuşkulanmaya ne hakkımız vardır? Özellikle duyularımız, düşüncelerimiz gibi, soyut ve plâtonik kafa yapımızın icatları da değillerdir. Somut, elle tutulur, gözle görülür nesneleri bize duyururlar. Duyularımızın bizi aldatıp aldatmadığını, görüp işittiklerimizin birer illüzyon (yanlış duyu) yahut halüsinasyon (yalan duyu) olup olmadıklarını teşhis ettirmek için bir akıl doktoruna gidip kendimizi muayene ettirmemiz gerekir mi? Duyumuzun bildirdiği şeye elimizi uzatır, aldanıp aldanmadığımızı yoklayıveririz. Gözümüz mangalda ateş bulunduğu hissini mi veriyor? Bunda yanılıp yanılmadığımızı derin felsefelere dalmakla kestiremeyiz. Parmağımızı mangala yaklaştırırız, doğrusunu anlarız.

Ne var ki, insanlığın milyonlarca yıldan beri gösterdiği bu kestirme davranış, filozoflar ve hele idealist filozoflar için hiç de yeterli sayılmaz. Bu mesele çevresinde bütün Felsefe doktrinleri başlıca üç ünlü kampa ayrılırlar:

1- MATERYALİSTlere göre: Duyularımız dışımızda gerçekten var olan dünyayı yansıtırlar.

2- İDEALİSTlere göre: Duyularımız içimizdeki dünyayı dış gerçeklik biçiminde dışımıza yansıtırlar.

3- AGNOSTİK'lere göre: Duyularımız doğrudan doğruya vardırlar, ama içeriyi mi dışarıya, yoksa dışarıyı mı içeriye yansıtırlar? Bilemeyiz. Hele duyularımız ötesinde gerçek bir nesnenin var olup olmadığını bize duyularımız ispat edemez.

"Materyalist için (donnée effective: fiilen, gerçekten verili) olan şey, suretleri (imajları) duyularımızdan ibaret olan dış dünyadır. İdealist için gerçekten verili olan şey duyuştur. Dış dünyaya gelince, o bir "Duyuşlar kompleksi" (duyular yumağı) olarak bildirilir. Agnostik (Bilinmezci) için duyuş gene "dolaysız bilinir olan şey" (donnée immediate: dolaysız veri)dir, ama agnostik bundan ötesine gidemez. Ne dış dünya gerçekliğinin maddeci kavranılışına, ne dış dünyayı bizim tasavvurlarımız gibi gören idealist teoriye doğru gidemez."(Lenin, **Materyalizm ve Ampiriyokritisizm,** s. 85 (Collected Works, C. 14, s. 111-112)

"Materyalist için doğa ruhtan önce gelir, idealist için iş bunun büsbütün zıddıdır. Engels, Hume ile Kant'ın öğrencilerini bu iki görüşün arasına yerleştirerek, onlara agnostik (Bilinmezci) adını verir. Çünkü o gibileri kâinatı tanımanın yahut hiç değilse esaslıca bilmenin olağanlığını reddederler." (Lenin, **age.,** s. 13 (Collected Works, C. 14, s. 32-33))

Biz burada gerek İdealizmin (Fikirciliğin ve Ruhçuluğun), gerek agnostisizmin (bilinmezciliğin) ve benzerlerinin öne sürdükleri sistem uydurmalarını sayıp dökmeyeceğiz. Maksadımız gerçek Materyalizmin öteki görüşlerden ayrımını vermektir. Materyalizm, insan duyularından kuşkulananları tımarhane hekimine gönderir. Çünkü hayal gördüğünü sananlar, demagog değilseler, deli olmalıdırlar. Materyalizme göre düşüncemiz dışında gerçekten var olan madde dünyası duyularımızla yansıtılır. O madde dünyası benliğimiz dışında bulunduğu için objektif bir hakikattir. Çünkü dış dünyanın, tek kişi düşüncesi için olduğu gibi, bütün insan düşünceleri için de ruhumuzdan önce geldiğini her günkü bilim buluşları ispatlar.

"Materyalist olmak için duyu organlarımızın bize bildirdiğini objektif hakikat olarak kabul etmek gerekir."(Lenin, **age.,** s. 105 (Collected Works, C. 14, s. 133))

Ancak, Materyalizm genel adı altında; bir İşçi Sınıfının materyalizmi olan Diyalektik Maddecilik vardır, bir de işveren sınıfının Mekanik Maddeciliği vardır. Mekanik burjuva maddeciliği metafizik kalmıştır. Mekanik Maddecilik, hareketi ve değişmeyi doğada ve toplumda gereği gibi gözönünde tutamaz. O yüzden hayat olaylarını mekanik kanunlarla ve toplumu da hayat kanunları ile açıklamaya kalkışır. Burjuva maddeciliği için varlık mutlak ve soyut bir cevherdir.

Diyalektik Maddeciliğe göre, mutlak varlık izafi varlıkların toplamıdır. Madde denilen şey düşüncemiz dışında vardır. Diyalektik Maddeciliğe göre:

"Kabul edilmesi felsefecil materyalizmi tanımlayan maddenin biricik 'kalite'si [niteliği]; *Objektif bir gerçeklik olmak, bilincimiz dışında mevcut bulunmaktır."* (Lenin, **age.,** s. 225 (Collected Works, C. 14, s. 260-261))

Demek, Diyalektik Materyalizm için Madde denilen şey yalnız ve ancak "Objektif gerçeklik"tir. Maddecilik objektif realiteyi kabul etmektir. Bu iki sözcük (Objektif Realite) ne demektir?

OBJE (NESNE): Düşünce dışında olup, düşünülen şey, duyulan şey demektir. OBJEKTİF: Obje ile ilişkili demektir. (Objektife: Nesnecil denilebilir.)

REEL (GERÇEK): İnsanın duygu ve düşüncelerine bağlı olmaksızın sahiden var olan şey demektir. Bu açıdan insan duyguları ve düşünceleri gibi, ruh olayları da gerçek sayılır. REALİTE: Reel olan şey, sahiden var olmak demektir. (Türkçe'si: Gerçeklik olur.)

Objektif Realite (NESNECİL GERÇEKLİK): Düşüncemiz dışında nesne olarak bulunan varlığın gerçekliğidir.

Demek MADDECİLİK, düşüncemiz dışında gerçekten var olan şeyi inkâr etmemektir. Bu anlamda Maddeciliği kısaca tarif edersek, şöyle diyebiliriz:

HAKİKİ MADDECİLİK: *"Gerçek dünyaya (Doğaya ve Tarihe) herhangi bir idealist kuruntu taşımadan bakmak'hr.* (F. Engels, Ludwig Feuerbach ve Klâsik Alman Felsefesinin Sonu (Marks-Engels, Werke, C. 21, s. 292))

Kâinata "idealist kuruntu taşımadan", yani Materyalist bir gözle bakmak deyince iki nokta hatıra gelir:

1- OLAY UYDURMAMAK: *"Olaylara sığmayan idealistçe (kuru fikirci) uydurmasyonlar"*(F. Engels, age) icat etmemek, olmaz şeylere olur dememek;

2- İLİŞKİ UYDURMAMAK: *"Olayları uydurma ilişkiler içinde değil, kendi ilişkileri içinde incelemek"* (F. Engels, **age),** olaylar ve şeyler arasında bulunmayan bağlılıkları varmış gibi göstermemek...

Tek sözle, Maddecilik OLANI OLDUĞU GİBİ GÖRMEK'tir. *"Materyalizm bundan başka hiçbir anlama gelmez."* (F. Engels, **age)**

Mekanist burjuva maddecileri Varlığın özü olarak değişmez, dağılmaz CEVHER halinde bir "madde" yahut "kuvvet" kabul etmekle işe başlarlar. O Cevher uzun yüzyıllar boyu atom adını alır. Ondan sonra artık Madde denildi mi, mahiyeti [özü, aslı] hep metafizik kalan bu atom veya kerpiç gibi üst üste gelen atomlar gözönüne gelir. Bu kerpiç-atomları yan yana getirerek cisimler kurarlar. Cisimler de atomlardan kurulduğu için gene metafizik karakterlerle yüklü olur. O zaman idealistlerin "Fikir" dedikleri şeyle, kaba materyalistlerin "madde" dedikleri şey, esrarengiz, mutlak bir kavram durumuna sokulur.

Günün birinde denemeler ve buluşlar, dağılmak nedir bilmez sayılan atomun içinde Elektron, Proton, Nötron, Pozitron, Mezon ve benzeri adlı bambaşka elemanlar yakalar. Bu elemanlar yıldızların sistemleştiği evren biçiminde kuvvetlerdir. Böylece kaba materyalizmin Madde ve Kuvvet diye ikiye böldüğü objektif varlık, bir tek şey halinde belirir. Yapılan telsiz, radyo ve benzeri keşifler, insan beyninin mekanizması ile düşünceyi bir Madde ve Kuvvet ilişkisi olarak açıklar. Böylece ortada dokunulmaz ve değişmez Cevher fikri söner. Madde ile Ruh ayrımı kalkar. Materyalizm adına bir tek şey kalır: Olanı olduğu gibi görmek...

Maddenin iç yapısı üzerine yapılan son keşiflerden sonra Materyalizm çevresinde bir bilgin şaşkınlığı çıktı. Oysa bu Keşifler ve daha nice benzerleri: "Bilgi (yahut: Psişik: Ruhçul) ile Fizik (Bedencil) dünya arasındaki ilişkiler"den hiçbir şey değiştirmedi.

"Çünkü maddenin biricik kalitesi [niteliği] (ki bunu kabul etmek felsefe maddeciliğini kabul etmektir): Objektif bir realite (nesnecil bir gerçeklik) olmak, bilincimiz dışında var olmaktır." (Lenin, **Materyalizm ve Ampiriyokritisizm,** s. 225 (Collected Works, C. 14, s. 260-261))

Şimdiye dek hiçbir buluş, Maddenin Düşüncemiz dışında bulunduğunu çürütmedi. Tersine, her keşif, Maddenin objektif gerçekliğini bir yol daha ispatladı.

Mekanistçe materyalizm, insan bilgisinin ilkel gelişim çağında ileri bir hipotez idi. 19. Yüzyıldan sonra, İsa'dan 500 yıl önceki Yunan filozoflarının yaptıkları formülü gözü kapalı tekrarlamak, Maddeciliği küçük düşürmek, Materyalizm düşmanlarına açık vermek olur. Son günlere dek bütün dincil ve lâik İdealistler, büyük bir ciddiyet perdesi altında, Materyalizmin hep o kaba, ilkel ve mekanik biçimini ele alıp örselerler. Bu bakımdan, Diyalektik olmayan Maddecilik artık kendi kendini inkâr etmiş sayılır.

Diyalektik Maddeciliğin bütün Metafizik Materyalizmlere üstünlüğü şuradadır: O, daha elektron keşfedilmeden önce maddeyi ve maddenin en "parçalanmaz: atom" denilen zerresini dahi canlı bir organizma gibi hareketli, değişir, yaşar ve ölür bilmiş ve öyle bildirmiştir. O zamandan beri Doğa bilimlerinin her alanda boyuna ispatladıkları şey de bu olmuştur.

Maddecilik gerçek OLAYCILIK sayıldı mı, artık Diyalektikten ayrılamaz. Çünkü maddenin gelişimi ve hareketi ile kendisi ayrı ayrı şeyler olmaktan çıkmıştır:

"Hareket, maddenin var oluş yordamıdır. Hiç bir yerde ve hiçbir zaman hareketsiz madde olmadı ve olamaz... Hareketsiz madde, tıpkı maddesiz hareket kadar kavranılmaz bir şeydir." (F. Engels, **Anti-Dühring,** C. I, s. 74-75 (Marks-Engels, Werke, C. 20, s.55))

C) AYRINTILARIYLA MADDECİ DİYALEKTİK NEDİR?

Bütün klâsik felsefelerin, formel mantıkların, metafizik bilim ve metotların başlıca yanıldıkları yan, tek sözle tüm burjuva düşünüşünün GENEL rezaleti gelir iki noktada toplanır:

1- Ya hareket ve değişme görülmez; ölü kalıplar, biçimcil (FORMEL) ve mutlak bir sıra tanımlamalarla bilgi dünyası kaskatı edilir.

2- Yahut hareket ve değişme görülür; o zaman da hareketin sebebi gene harekette bulunur. Bu, ilkel ve nasıl başladığı bilinmeyen bir kuruntu kımıltı olur. Hareketi başka lâkırdılarla tekrar etmeye açıklama değil, TOTOLOJİ adı verilir.

Gerek formel kımıltısızlık, gerek totolojik kımıltı aynı yanlış kökten çıkar: Gerçekliği GİDİŞ (Prose, süreç) halinde görmemekten çıkar.

Maddeci Diyalektik "GERÇEKÇİLİK" ise, gerçeği özetleyen biricik kavram PROSE (eski deyimle: Vetire, yenisi: Süreç veya Gidiş)'dir.

Süreç nedir? Gerek varlığın, gerekse düşüncenin geçirdiği kımıltılı değişikliktir. Evreni süreç olarak kavramak: Bütün olanları, gerçekliği şu iki durumda görmektir:

a) Önce kımıltılı GELİŞİMİ duymak;

b) Sonra o kımıltılı gelişimin çelişkilerden (zıtlıklardan) doğduğunu SEZMEK...

Her şeyi süreç olarak görmek, çelişkilerin çarpışmasından doğmuş kımıltı ve gelişim olarak görmek anlamına gelir. Bu basit hakikati kavramayan bilginler, Metafizik Felsefelere özenerek, Fizik ötesinde "PRENSİP"ler ararlar. Bir sıra mutlak "KUVVET"ler yahut "CEVHER"ler bulurlar.

"Metafizik kimyacı, henüz kimya sürecini bilfiil izlemeyi bilmediğinden, teorisini kimyacıl "İLGİ GÜCÜ" (Srodstvo) denilen şeyle sentezleştirir. Metafizik biyolog (Canlılar bilgini) "HAYAT" ve "YAŞAMA GÜCÜ" gibi bir şey üzerine yorumlarda bulunur. Metafizik psikolog (Ruhçul bilgin) özellikle ruh sürecini ortaya çıkarmaksızın, 'RUH' denilen şey üzerine yargılamalar yapar. Oysa, örneğin Psikolojinin ilerleyişi, ruhun ne olduğu üzerine kurulmuş genel teorileri ve felsefe inşaatını yıkmak için, özellikle ruh süreci üzerinde durup, şu veya bu ruhçul süreci karakterlendiren faktörlerin incelenmesini Bilim alanına

geçirmeyi bilmelidir."(Lenin, **Halkın Dostları Kimlerdir?,** 1894, C.I (Collected Works, C. 1, s.144))

Ruhun mutlak bir cevher olmayıp boyuna geliştiğini ve bu gelişimin çelişkilerle yüklü bulunduğunu kavramadıkça yapılacak soyut ruh yorumları insana neyi öğretir? Bütün öteki "Hayat", "Kimyacıl ilgi", "Cazibe" gibi soyut kavramlar, süreci gözden kaçırdıkları ölçüde, tehlikeli olurlar. Büyük bilginlerin ağızlarında "MUTLAK HAKİKAT" gibi görünen o terimler, insan deneme ve düşüncesinin züğürt olduğu zamanlarda problemi basitleştirmek için icat edilmişlerdir.

Süreç içinde başlıca iki karakter gördük:

a) Gelişim,

b) Çelişki...

Öyle ise süreci daha duruca kavramak için bu iki sözcükle ne denilmek istendiği üzerinde duralım. Diyalektik süreçte üç karakteri arayabiliriz:

1- Süreç her şeyden önce bir gelişim olduğuna göre, gelişimin ne olduğunu, nasıl olduğunu bilmeliyiz. Demek ilk kavrayacağımız şey: GELİŞİM KANUNU'dur.

2- Gelişim neden olur? Çelişkiler yüzünden... Demek ikinci kavrayacağımız şey bu: "ZITLIKLARIN BERABERLİĞİ KANUNU'dur.

3- Gelişim, zıtlıkların beraberliği kanununa göre nasıl olur? Nicelikten (kantiteden: kemiyetten) niteliğe (kaliteye: keyfiyete) atlayış ile olur. Demek üçüncü olarak kavrayacağımız şey: "NİCELİKTEN NİTELİĞE ATLAYIŞ KANUNU'dur.

I- GELİŞİM SÜRECİ

Modern kapitalist toplumunda, bir arada yaşayan çelişkili Sınıflar (İşveren-İşçi) gibi, iki çelişkili Felsefe sistemi (İdealizm-Materyalizm) ve o sistemlere ve sınıflara karşılık düşen gene iki başlıca çelişkili Mantık vardır:

1) Metafizik okulların ve doktrinlerin FORMEL MANTIK'ı (Biçimcil Lojik),

2) Marksist doktrinin DİYALEKTİK MANTIK'ı...

Formel Mantık varlığın yalnız bir anlık fotoğrafını yahut kalıbını alır. O kalıbı şeylerin ve olayların mutlak, ebedi, değişmez biçimi sayar. O biçimi herhangi bir tanımlama ile kafasında formülleştirdi miydi, artık olayı TÜMÜYLE anladığına ve o anlayışa uygun olarak ilelebet davranabileceğine inanır.

"Okulların tekelinde kalan (ve bir sıra düzeltmelerle okulun alt sınıflarından öteye geçmemesi gereken) Formel Mantık, pek alışılmış yahut çok kere göze batıcı şeye doğru yönelerek, bir sıra formel tanımlamalar elde edip onlarla yetinir." (Lenin, **Bir Yol Daha Meslek**

Teşekkülleri Üzerine, 1920, C.18, s. 60 (Collected Works, C. 14, s. 260-261))

Böylece Formel Mantık, Olayı hem durgun, hem eksik, yani üstünkörü görmüş olur. Hep: "EN TAM", "EN MÜKEMMEL", "Ezeli" ve "Ebedi" ardından koşup insan kafasını asıl doğru olan gerçeklikten ve doğa yolundan çıkarır, yapma kuruntulara kapı açar.

Biçimcil Mantığın (Formel Lojiğin) hiç mi faydası yoktur? Vardır. Kimi çocuklar için kabataslak ve basit tanımlamalar yapılmasına yarar. Tıpkı Öklid geometrisinin bugün ortaya çıkan yanlışlarına rağmen yüzyıllar boyu Geometri bilgimize temel oluşu böyledir. Düz çizgi nedir? Öklid geometrisine göre yeryüzünde bulunan iki nokta arasına çizilmiş en kısa yoldur.

Şimdi Öklid'ce gösterilen çizgiye bakalım. Bu çizgi gerçekte düz olabilir mi? Olamaz. Çünkü dünyamız portakal biçimli bir yuvarlaktır. Portakalın üstündeki iki nokta arasını en kısa çizgi ile birleştirirsek, ortaya çıkan yol çizgisi düz değil, eğri bir çizgidir. Ancak yeryüzü öylesine büyük bir yuvarlaktır ve biz öylesine küçüğüz ki, gerçekte yuvarlağın üstüne çizdiğimiz her çizgi eğri iken, bize düz imiş gibi gelir ve yaptığımız bu yanlışı kolay kolay sökemeyiz. Öyle ise Öklidcil düz çizgi teorisi, Einstein'ın gösterdiği gibi, herkesçe kabul edilen bir görünüşe aldanmaktır.

Biçimcil Mantık da tıpkı öyle bir görünüşe aldanmak yaratır. Problemleri kabaca pekiştirip sadeleştirmek istedik mi, o kadarcık aldanmayı büyük tehlike saymayabiliriz. Basit bilgili çocuklara "mutlak anlam taşımamak şartıyla" Öklid bilgimizi bir hazırlık başlangıcı olmak üzere okutabiliriz.

İnsanlığın sosyal bilinç bakımından henüz çocukluk çağını atlatamadığı zamanlarda Biçimcil Mantık kaçınılmaz bir ileri adım oldu. İnsan bilgisinin kıt olduğu 18. Yüzyıla dek Formel Mantık bir çeşit bilgi derleme, olay "Biriktirme" (Engels) aygıtı idi. Bugün de insanın kişi olarak bilgisiz bulunduğu çocukluk çağında, "Okulun aşağı sınıflarında" (Lenin) kimi ilkel bilgileri kabataslak öğretmek için öyle kalıp fikirler ve fotoğraf tanımlamaları bir kerteye dek gerekli olabilir.

Ne var ki, 200 yıldır biriken bilgi kalıpları dağlar gibi yığıldı. İşin içinden çıkmak için kaçınılmaz "Sınıflamalar" (Engels) yapıldı. "BİRİKİŞ BİLİMİ" yavaş yavaş "SINIFLAYIŞ BİLİMİ" (Engels) durumuna girdi. Çeşitli kalıplar ve fotoğraflar yan yana getirilince görüldü ki aynı şeyin ÇEŞİTLİ ANLARDA ve başka başka YANLARINDAN alınmış klişeleri ve ona göre yapılmış tanımları ayrı sonuçlar verir. O şey üzerine, vaktiyle bir yanından alınmış tek veya birkaç mükemmel fotoğrafla, doğru dürüst fikir edinilemez. Her şeyi durgun veya birkaç kalıp klişesiyle değil, bütün değişiklikleriyle görürsek o şeyi esaslıca kavramış

oluruz. Onun için her şeyin kımıldayıp değişerek geçirdiği GELİŞİM GİDİŞİ'ni bütünüyle ve adım adım izlemeliyiz.

Hegel'in, **"Hukuk Felsefesinin Temel Çizileri"** kitabının Giriş kısmında ısrarla belirttiği gibi, şeylerin ve olayların tarifi ile yetinmek üstünkörü kalmak ve aldanmak olur. Gerçekliği kaçınılmaz (zarurî) gelişimi içinde gözden geçirirsek, ancak o zaman sağlam bir düşünce ve kavram sahibi oluruz. Onun için DİYALEKTİK MANTIK her şeyden önce olan bitenleri öyle tümden ve her yanlı bir GELİŞİM içinde görmektir.

Meseleyi daha iyi anlamak için kaba bir benzetiş yapabiliriz. Formel Mantık, Varlığın ve Hayatın tek ve dağınık FOTOĞRAFLARI ise, Diyalektik Mantık Varlığın ve Hayatın hareketli, canlı FİLMİ'dir. Sinema keşfedildikten sonra yaşayışı tek tek fotoğraflarla anlamaya kalkmak ne denli eksikse, tıpkı öyle, Diyalektik Mantık varken Formel Mantıkla iş görmek en az o kertede bir eksiklik ve gerilik olur.

Formel Mantığın birinci kusuru olayları KIMILDARKEN (Hareket halinde) görememesidir. Oysa Doğada ve Hayatta ve Toplumda her şey durmaz dinlenmez bir kımıltı, hareket ve değişim geçirir. Dünyamızın uzayda bir ateş bulutu iken, şimdiki katı kıvamına gelmesi, Madde adıyla cansız veya durgun saydığımız Varlığın değişmez bir nesne olmadığını, durmaksızın hem biçim ve hem de öz değiştirdiğini gösterir.

Bitki ve hayvan türlerinin de boyuna evrim geçirmeleri, toplumun İlkel Komunadan (Vahşet ve Barbarlık'tan) bugüne dek biçimden biçime girmesi; canlı organizmalar gibi toplum yapısının da, cansız varlıkların da evrende genel olan kımıltı ve değişim gidişine uyduğunu belli eder. Varlığın o sonsuz gelişimi kafamızın aynasına çarpar, beynimizde uyanan duygu, sezgi ve düşüncelerimiz, herkesin pek iyi bildiği gibi, durmaksızın şimşek çakışlarıyla çarpışıp oynaşır ve her gün yeni değişiklikler getirerek ilerler.

En ilgisiz insan olarak şöyle çevremize bir göz atalım. Durgun ve değişmez görünen Doğa, göz karartıcı bir gelişim ve değişim coşkunluğu içinde yüzer. Karşımızdaki dağ bize hep aynı gelir. Dikkatle baktık mı, dağın her saat, her dakika başka bir renk kompozisyonu olduğunu ressam olmadan da kavrarız. Hassas ölçülerimiz olsa her yıl aynı dağın ağırlık ve biçimce değiştiğini ölçebiliriz.

Önümüzdeki ağaç kışın ölü parmakları gibi kupkuru dallı idi. Baharda ansızın tomurcuklandı, çiçeklendi. Yazın çiçekler dökülüp meyveler erdi ve taşlandı. Güz gelince, ağacın yemyeşil yaprakları önce sararıp kızardı, sonra teker teker, yel esince birden bire dökülmeye başladı. Kışa girdik mi, ağacın dalları gene kupkuru ölü parmaklarına döner. Ama o geçen yılki ağacın parmakları nerede?

Örneklerimizi her günkü olaylar içinde sonsuzluğa dek çoğaltabiliriz.

Bugünkü bilgi düzeyimize geldikten sonra, gerçekliği süreç olarak görmemek için insanın ancak toplumcul bakımdan kör olması gerekir. Ve başka hiçbir hayvanda bulunmayan öyle bir toplumcul körlük insanda vardır. Ona sınıfsız toplumda "SOSYAL KÖRLÜK", sınıflı toplumda "SINIF KÖRLÜĞÜ" diyebiliriz. Göz bakar, her şeyi gördüğünü sanır. Gördüğünden bir şey anlaması ise, en uzun ve en çetin gelişmeleri bekler. Ve Hegel'in, mantığında birinci konak saydığı "KONSTATIEREN" (Kaydetme), yani Duyuş basamağından yukarı çıkamaz. O duyuş ise insanı her zaman aldatabilir. Yeryüzünün bin yıllar boyu düz bir tepsi olduğu, güneşin dünya çevresinde döndüğü böyle sanılmıştı.

Onun için bütün Varlık, Doğa, Organizma ve Toplum olaylarında her şeyin boyuna kımıldayıp değiştiğini hiç unutmamak Diyalektik Mantığın birinci kavrayış prensibidir. Bu diyalektik gidiş veya süreç nasıl gelişir? Daha doğrusu, gerek Varlık, gerekse Düşünce neden hiç durmaksızın gelişim süreci içinde kımıldar?

II- ÇELİŞKİLERİN BİRLİKTE GİDİŞİ

Kımıltılı değişim: Sürecin dışarıdan görünüşüdür. Kımıldamayı ve değişmeyi gerektiren etki, Varlığın özünde kıyametler koparır. Bunun nedeni hangi kaynaktan gelir?

Biçimcil Mantığın bu soruya vereceği karşılık tam bir totolojidir. Formel Mantığa göre Varlık kımıltılı olduğu için kımıldar. Formel Mantık olayların yalnız bir anlık duruşlarını fotoğrafa aldığı için, hareketi önemsemez. Ona göre kımıldama ve değişme, şeylerin başına arasıra tesadüfle gelen kaza ve belâya benzer. Hareket böyle iğreti bir takıntı sayıldı mıydı, artık değişimin iç zembereğini, asıl nedenini araştırmaya yer kalır mı?

Doğrusunu ararsak, Biçimcil Mantık kurulduğu günden beri hareketi Açıklamakla uğraşacağına, bir çeşit İNKÂR etmeye çabalar. Hareketsizlik felsefesini düşünceye dayatmak ister. Aristo'dan kalma Formel Mantığın insan düşüncesine dayattığı üç temelli kanun şudur:

1- EVET, "EVET"TİR: Evet, Hayır'la bir olamaz.

2- HAYIR, "HAYIR"DIR: Hayır, Evet'le bir olamaz.

3- BİR ÜÇÜNCÜ ŞIK OLAMAZ: Bir şey ya Evet yahut Hayır'dır, ikisi birden olamaz.

Bu üç prensibe hep birden "ÇELİŞMEZLİK KANUNU" denilir. "Evet" ile "Hayır" birbiriyle çelişkindirler. Çelişkinler bir araya gelemezler. Gelirlerse birbirlerini yok ederler ve ortada hiçbir şey kalmaz. Onun için, çelişki "SAÇMA" (abes) sayılır, yani hiçtir.

Antika Yunan toplumunun çöküntü çağında ortaya çıkan İşkilcil (Septik) Felsefe kurucularından Zenon'un "Sofizm" (Safsata) denilen düşünceleri hep o Formel Mantığın gerçekliğe tıpatıp uydurulmasın-

dan, daha doğrusu gerçekliğin Biçimcil Mantığa kardırılmasından çıkarılmıştır. Zenon, Formel Mantığın Çelişmezlik Kanunu'na dayanarak, Hareketi toptan inkâr ederdi.

Derdi ki: Havaya atılmış bir ok falan saniyede nerede bulunur? Filân yerde mi? Öyle ise, yani ok hareket ediyorsa, biz daha "Ok filân yerdedir" derken, ok o filân yerden çıkmış, feşmekân yere geçmiştir bile. Demek ok bir anda hem filân yerde bulunur, hem de bulunmaz. Ok falan anda filân yerde hem vardır, hem yoktur. Mantıkça (Formel Mantığın kafamıza dayattığı kanunlar gereği) bir şeyin hem var, hem yok olması ise "SAÇMA"dır. Öyle ise ok var mı? Vardır. Çünkü oku elle tutup gözle görüyoruz. Ok harekete geçerse yok sayılmalıdır. Oysa okun var olduğu ortadadır. O zaman, oku yok edemediğimize göre, Hareketi yok etmek gerekir. Ok varsa, Hareket yoktur, Hareket varsa Ok yoktur.

İşte Zenon'un ünlü "SAFSATA"sı böylece daha o zamandan Biçimcil Mantığı kendi silâhı ile vurmuş gibidir. Zenon, Formel Mantığın bütün kanunlarına ve adaletine uygun olarak, hareket olayını bir çırpıda idam ediveriyordu.

Dogmatik filozoflar istedikleri kadar Zenon'u Sofistlik yapmakla suçlasınlar. Kendileri Biçimcil mantığı kullandıkları sürece bir yol Zenon'u "MANTIK"la susturamazlar. Tersine, Zenon onların topunu birden komik bir silâhla mat eder ve dogmatik filozoflar Hareket olayı dışında birçok Varlık değişikliklerini metafizik mantıklarıyla inkâr ederken, Zenon'dan daha az gülünç birer Safsatacı olmaktan kurtulamazlar.

Zenon'ları Sofizmleriyle birlikte yere yıkacak tek güç Diyalektik Mantığın gerçekliğidir. Diyalektiğe göre Çelişki ne saçmadır, ne hiçtir. Tamamıyla hep ve gerçektir. Mademki her şey kımıldayıp değişmektedir, öyleyse bütün kımıltılar ve değişiklikler çelişkilerden doğarlar. Çelişki saçma yahut kör bir tesadüf değil; genel ve yaratıcı bir kanundur. Çelişki, gelişimin ve dolayısıyla da Varlığın öz iç gücüdür.

Formel Mantığın üç temelli kanununa karşı gelmek üzere, DİYALEKTİK MANTIK'ın üç temelli düşünce kanununu vermek istersek, şöyle diyebiliriz:

1-Evet (yani: TEZ) "Hayır"sız (yani: "ANTİTEZ"siz) olmaz.

2-Hayır (yani: ANTİTEZ) "Evet"siz (yani: "TEZ"siz) olmaz.

3-"Evet"ten (yani: "TEZ"den) ve "Hayır"dan (yani: "ANTİTEZ"den) bambaşka *"bir üçüncüsü"* olur. Tez ve antitez'in çatışması ile meydana gelen bu "Üçüncü"ye "SENTEZ" denir.

Tez ile antitez bir araya gelince gerçi çarpışarak birbirlerini yok ederler. Ama bu boşuna bir yok ediş değildir. Tezin antitezle çarpışması bir yokluğa ve boşluğa varsa; buna Çelişki değil, Saçma denirdi. Zıt bir Tezin karşısındaki antitezi inkâr edişi ve bu inkârın da yeniden inkâr edilişi yepyeni bir varlığa ulaşır. O varlığa Sentez denir.

Sentez: Tez ile antitezin bir toplamı yahut özeti değildir. Her ikisinden bambaşka bir şeydir. Pozitif elektrik tezi ile negatif elektrik antitezi bir araya gelince doğan elektrik akımı, saçma veya hiç olmak şöyle dursun, bugünkü Medeniyetimizin temelidir. Doğa denilen tez, organizma denilen antitez ile çarpışır, o zaman bitkiler ve hayvanlar ilkel biçimlerden gittikçe daha yüksek biçimlere doğru gelişirler. Her yeni tür bir yeni sentez olur.

Her günkü hayatta kadın tezi ile erkek antitezi iki zıt cinsin ilişkisi yolundan çocuk sentezine varır. Doğa tezi ile toplum antitezi arasındaki çatışmalar toplum biçimlerini yaratır. Sınıflı toplumda çelişik sınıflar arasında geçen çarpışmalar önce birikerek, sonra yeni konaklara doğru devrimler yapar. Vahşet'ten Barbarlık'a, Barbarlık'tan Medeniyet'e, sonra Kölelik'ten Derebeylik'e, Derebeylik'ten Kapitalizm'e, Kapitalizm'den Sosyalizm'e geçilir durur.

Demek doğada, elektrikte, bitkide, hayvanda, insanda ve toplumda bütün gelişimler sırf çelişkilerin bir araya gelmesinden doğmuştur. İşte her olayda Tez ile antitezin karşı karşıya bulunması prensibine **"Çelişkilerin Bir Aradalığı Kanunu"** diyebiliriz. (Çelişkilerin birliği: "Edinstvo", hemzamanlılığı: "Savpadennye", birlikte etkenliği: "Ravnodeistviye", aynı zamanda tesiri: "tojedeistviye", vb. adları da verilebilir.)

Çelişkilerin birarada oluşu kanunu bir Sentez ortaya çıkardı mı, o Sentez de olduğu gibi kalmaz; çarçabuk ikiye bölünür. O bölünüşten doğan Tez ile antitez arasında yeniden çelişki başlar ve başka bir Senteze doğru gidilir. Onun için:

"Birin ikiye bölünmesi ve parçalar arasındaki çelişkinin kavranılması diyalektiğin özü (eğer esası, özel ve egemen karakteri değilse, esas "cevherlerinden biri) olur..." (Lenin, **Diyalektik Üzerine Problemler,** Marksizm Bayrağı Altında, No. 5-6, Mayıs-Haziran 1925, s. 14-15 (Collected Works, C. 38, s. 359))

Bu anlatılanlar ilk bakışta, hele kuru sözle öne sürüldüğü zaman, insana saçma gibi görünebilir. Gerçekte her gün gözlerimiz önünde akan binbir olay bize bunu ispatlar ve bu gidiş ancak gerçek olayların içinde gözetilip izlenmek yoluyla doğru kavranılabilir. Yoksa akıldan uydurulmakla değil. Ancak uydurma çelişkiler saçma olur.

Varlığın en basit biçimi olan elektrik örneğini gözönüne getirelim. Cam saplı bir maden topuzu üzerine + (pozitif) bir elektrik yükü alalım. Bu topuzu, üzerinde hiç elektrik yükü bulunmayan ikinci bir topuza yaklaştıralım. İkinci topuz üzerinde hemen bir elektriklilik doğduğunu görürüz. Yeni doğan elektriği inceleyelim. İkinci topuzun birinci topuza doğru bakan yüzünde - (negatif) elektrik, öbür yüzünde + (pozitif) elektrik buluruz. İkinci topuz üzerindeki elektrik yükü hiç

yoktan nasıl doğmuştur? Birinci topuzda bulunan + (pozitif) elektriğin etkisiyle... Buna "Etkicil Elektrik" denir.

Etkicil elektrik olayında bir (yani birinci topuzdaki + elektrik) ikiye bölündü ve ikinci topuzda kendisine eşit ama zıt bir elektrik yükü yarattı. Demek bir'in iki çelişik parçaya ayrılması yakıştırma bir söz değildir. Doğanın en değişmez olağan gerçekliğidir.

Çelişkilerin beraberliği bütün canlı gerçekliklerin ta kendisidir. Bir yerde çelişki yoksa, kımıltı da yoktur. Dolayısıyla varlık ve yaşayış da bulunmaz. Çelişki Formel Mantığın zannettiği gibi saçma değildir. Asıl saçma olan şey, çelişkisiz bir olay düşünebilmektir. Bunu varlığın hangi alanına baksak binbir tecellisiyle görürüz.

Alışılmış mantığa göre düz ile eğri birbirinin zıttıdır ve bir şey hem düz, hem eğri olamaz.

"Düz olan eğri olamaz, eğri olan düz olamaz. Bununla birlikte, diferansiyel hesap, -sağlam aklın üzerine düşüreceği protestolara bakmaksızın- kimi şartlar içinde, düz ile eğriyi aynı imişler gibi koyar ve o yoldan öylesine sonuçlar elde eder ki, eğri ile düzün aynı olacağı gibi bir 'saçmalığa' isyan eden sağlam akıl böyle bir sonucu gerçekleştiremez." (F. Engels, M. E. Dühring Bilimi Altüst Ediyor, **Anti-Dühring,** C. I, 1931 Paris, s. 181 (Marks-Engels, Werke, C. 20, s. 111-113))

"Şüphe yok şeyleri her birisi kendi başına ayrılmış, biri ötekisi ile yan yana durur, dinlenir, cansız iken gözlersek, onlarda hiçbir çelişki ile karşılaşmayız. Orada kimi ortak, kimi başka başka, hatta aralarında çelişik olan bazı özellikler bulabiliriz. O zaman bu çelişkiler başka başka nesneler üstüne üleştirilmiş olduklarından, o nesnelerde bir çelişki de bulunmaz. Bu gözlem tabanının sınırları içinde, alışılmış, metafizik düşünüş yordamı ile işin içinden pek iyi çıkarız. Ancak biz şeyleri hareketleri sırasında, değişişleri, yaşayışları, birbirlerini karşılıklı olarak etkileyişleri sırasında gözledik miydi, iş bambaşkalaşır. Orada ansızın çelişkiler içine girmiş bulunuruz. Hareketin kendisi bile bir zıtlıktır; hatta basit bir mekanik yer değiştiriş bile, ancak şu şartla olur: Bir cisim bir tek ve aynı zamanda hem bir yerde, hem aynı zamanda başka bir yerde bulunur, bir tek ve aynı yerde hem bulunur, hem de bulunmaz. Aslında hareket denilen şey de tam bu çelişkinin aynı zamanda hem konulması, hem çözülüp kaldırılması demektir...

"Metafizikçe düşünen anlayış, dinlenme fikrinden hareket fikrine bir türlü geçemez, çünkü yukarıda söylenen çelişki onun yolunu tıkar. Ona göre bir hareket bir çelişki olduğu için anlaşır olmaktan çıkar ve o düşünce hareketin anlaşılmazlığını öne sürmekle, elinde olmayarak bu zıtlığın, çelişkinin varlığını kendisi de kabul etmiş bulunur; gene kabul etmiş olur ki, şeylerde ve olayların kendilerinde, hem de ayrıca etken

güç olan bir zıtlık objektif olarak vardır." (F. Engels, **age.,** s. 181-182 (Marks-Engels, Werke, C. 20, s. 111-113))

"İmdi, basit bir mekanik yer değiştirmenin içinde böyle bir zıtlık varsa, daha yüksek biçimli madde hareketinde, hele organik yaşantı ve evrimi içinde haydi haydi zıtlıkların bulunacağı büsbütün doğrudur. Yukarıda gördük: Hayat, her şeyden önce bir varlığın her an hem aynı, hem de başka şey oluşudur. Demek hayat da bir zıtlıktır... Boyuna konulan ve eriyen bir zıtlıktır; ve zıtlık ortadan kalkar kalkmaz, hayat durur, ölüm araya girer. Gene öyle, Düşünce alanında da nasıl zıtlıklardan yakamızı kurtaramadığımızı gördük: İnsanın içerisindeki sınırsız bilgi kabiliyeti ile o bilginin gerçekte dışarısından sınırlı olan ve sınırlıca bilgili bulunan insanlarda var oluşu arasında bir zıtlık vardır, bu zıtlık kuşakların art arda gelişi içinde erir; bu art arda geliş, hiç değilse bizim için, pratik bakımdan sonsuzdur. Onun için zıtlık sonsuz ilerleyiş içinde erir." (F. Engels, **age.,** s. 183 (Marks-Engels, Werke, C. 20, s. 111-113))

Yüksek Matematik bir yana:

"Alçak Matematik bilim de karınca gibi zıtlıklar kaynaştırır. Örneğin, bir 'a' kökün (rasin'in) bir 'a' üssü (puisans'ı) olması bir zıtlıktır. Bununla birlikte al/2 = Va'dır. - (eksi) bir büyüklüğün bir şeyin karesi olması zıtlıktır. Ne var ki her - (eksi) büyüklük, kendi kendisiyle çarpılırsa, bir + (artı) kare verir. Demek V-l (kare kök eksi bir) yalnız bir zıtlık olmakla kalmaz, hatta saçma bir zıtlık, hakikî bir anlamsızlık da olur. Bununla birlikte birçok durumda V-l doğru matematik işlemlerinin gerekli sonucudur; dahası var, yükseği olsun, alçağı olsun, matematiklerde V-l ile işlem yapmak yasak edilseydi, matematik ne hale gelirdi?

Matematiklerin kendileri değişken büyüklükler üzerine işlem yapmak suretiyle diyalektik alanına girerler; ve ilginç bir şeydir, diyalektikçi bir filozof olan Dekart (Descartes) o ileriliği kendi alanına sokmuştur. Değişmez büyüklükler matematiğine kıyasla değişir büyüklükler matematiği ne ise, en sonunda metafizik düşünceye kıyasla diyalektik düşünce odur.

Durum böyle iken bile, matematikçilerin büyük çoğunluğu, diyalektiğin meşruluğunu yalnız matematik alanında tanırlar ve içlerinden bir hayli sayıda olanları, işlem yapmak üzere diyalektik yolla elde edilmiş metotları kullanırlar da, ardından gene eski metafizik tarzda işlem yapmaktan kendilerini alamazlar."(F. Engels, **age.,** s. 184-185 (Marks-Engels, Werke, C. 20, s. 111-113)

"Matematikte + (artı) ve - (eksi), diferansiyel ve entegral, mekanikte etki ve tepki, fizikte pozitif ve negatif elektrik, kimyada atomların birleşimi ve dağılımı, toplumbilimlerinde sınıf çatışmaları (doğa ve toplum çatışmaları gerçekliğin ta kendisidir) zıtlıkların aynılığı, birbi-

rini reddeden çelişkiler, karşıtlık eğilimleri, doğanın (bu arada ruhun ve toplumun) bütün süreçlerinde görülür. Dünyadaki bütün süreçleri 'kendi hareketleri' içinde, kendiliğinden gelişimleri içinde, canlı yaşayışları içinde kavramak o süreçleri bir zıtlıkların birliği olarak kavramak demektir. Gelişim zıtlıkların 'mücadele'sidir." (Lenin, **Diyalektik Üzerine Problemler** (Collected Works, C. 38, s. 359-360)

Kâinatta zıtlıklar olmasa kımıltı ve gelişim de olmayacak düşüncesi, her günkü olaylarda her ciddi bilim gözeticisinin ispatlamaktan yorulmadığı en genel hakikattir.

Elektrik akımı en saf ve en yüksek hareket biçimi olarak pozitif elektrikle negatif elektriğin bir yerde aynı zamanda bulunuşlarından çıkar, dedik. Elektrik akımını kesmek için pozitif ile negatif arasındaki bağı koparmak yeter. Düşünce dediğimiz olay da, beyin avadanlığı içinde sinir hücresi ampulleri, sinir teli rezistansları ve sinir uçları arasındaki karşılıklı kapasiteler bütünü ile olan elektrik olayıdır.

Binlerce yıl maddenin en son parçacığı olan atomu bölünmez, dağılmaz saydık. Bugün öğrendik: Her maddenin atomu içinde pozitif "Protonlar" ile negatif "Elektronlar" gibi elektrik yüklerinden yapılmış güneş sistemi gibi yıldırımlı bir elektrik kasırgası akar. Şimik [kimyasal] ilgi veya itki (alâka veya dafia [itici kuvvet]), yani bazı cisimlerin birbirlerini çekmeleri veya itmeleri; atomların içinde merkezden çevreye giden yörüngeler üzerinde kımıldayan elektrik yüklerinin, yani elektronların sayılarına ve durumlarına bağlıdır.

Hayatın cevheri Protoplazmadır. Protoplazma bir albümindir. Bütün kolloidal cisimler gibi, albüminin de kendine göre belirli bir ömrü ve hayatı vardır. Bu hayat, kolloidal cisimler içinde atomlardan büyük zerreler halinde birbirlerini itip çeken aynı elektrik yüklü Misel'lerden ileri gelir. Bu Misel'ler, çevrelerinde aynı cinsten elektrik yükleri bulunan cisimciklerdir. Hücre zarı dediğimiz canlının çevresiyle olan sınırı, Hücre içindeki ve dışındaki İyonların zıtlığına dayanır.

Organik gösterilerin en yükseği sayılan Ruh olayları (sosyal kökten gelmiş etkiler olarak) beyin mekanizmasının elektrik sistemi ile ölçülebiliyor. Görme duyumuzu ele alalım. Hep bildiğimiz gibi, gözün Retina tabakası (gören kısmı) üzerinde dışarıdan gelmiş hayaller, tıpkı fotoğraf camında olduğu gibi, tersine teşekkül eder. Ona rağmen biz (hiç değilse idealist filozof olmayanlarımız) şeyleri tersine görmeyiz. Neden? Formel Mantık ile işleyen Fizyoloji henüz bu soruya karşılık vermiyor. Ancak Nöronlar bir çeşit elektrik akımı olan sinir akımını birbirlerine etkicil elektrik biçiminde uzaktan geçirirler. Göz retinasından beyin merkezine geçerken, hayal, etkicil (par induction) elektrik olayına göre bir daha tersine döner ve insan gözdeki tersine hayali gerçekteki düz biçimiyle görür.

Bütün varlık olayları elektriğin çeşitli gerçekleşmeleridir. 19. Yüzyılda Maddeye karşıt gibi Kuvvet adıyla konulan; ısı, ışık, renk, ses ve benzeri bütün fizik olaylar, bugün elektrikle elde edilebiliyorlar. Elektriğin kendisi Diyalektiğin sonsuz tez ve antitez, sonra sentez gidişini temsil eder.

Elektrik akımı, pozitif ve negatifin çarpışmasından doğduğu gibi, Hayat da sindirim ve karşı-sindirim (Anabolizma ve Katabolizma) süreciyle yürür. Yaşamak, dışarıdan madde edinip dışarıya madde atmakla özetlenir. Canlıların üremesi de böyle zıtlıkların bir arada bulunuşu ile olur. Bir canlı tek hücrenin çoğalması başlıca üç şarta bağlıdır:

1) Döllenme,

2) Ortam değiştirme,

3) Açlık ve Yaralanmak...

Demek hücrenin başka bir hücre ile veya başka bir ortamla yahut açlık ve yara gibi gereklerle çarpışması kaçınılmaz gerçekliktir. Bu çarpışma sonunda tek hücre öle de bilir, çoğala da bilir. Demek hayatın aslında, ölmekle dirilmek bir arada yürür. O yüzden çoğalmak ölümle dirim arası bir olaydır.

Sınıflı toplumun sınıflar savaşı ile, sınıfsız toplumun doğa ile biçim değiştirmesi gibi, Düşüncemiz de zıt fikirlerin çarpışıp boyuna yeni sentezlere varmasıyla işler.

III- NİCELİKTEN NİTELİĞE ATLAMA: ANLAYIŞ (İDRAK) KANUNU

Nerede bir süreç, yani hareket ve değişme yapan gelişim görürsek, orada her şeyden önce birlikte bulunan zıtlıkları arayacağız. Ancak bir süreç içinde kımıldayan zıtlıkları kavrarsak, süreç üzerine doğru dürüst fikir edinebiliriz. Onun için zıtlıkların beraberliği Formel Mantığın zannettiği gibi, gelgeç bir TESADÜF yahut Plekhanof gibi oportünistlerin anlattıkları gibi bir "ÖRNEKLER TOPLAMI" değildir. Zıtlıkların birliği, biricik birlik olan **"ANLAYIŞ KANUNU**"dur (Lenin). Tüm varlığın ve düşüncenin en genel oluş kanunudur. Büyük olayları ancak onunla doğru anlayabiliriz.

Formel Mantık gerçekliğin bir parçasını yahut ufak olaycıkları yahut yüzeyde geçen biçimleri pekiştirmeye yarar. Fotoğraf da yerinde kullanılır. Ancak büyüğü, derini, özü her yanından tümüyle kavramak için, yüzeydeki biçimlerden iç öze (şekilden muhtevaya [içeriğe]), küçük parçadan büyük bütüne (cüz'den küll'e) erişebilmek için elimizde bulunan biricik araç Diyalektik Mantık, yani Diyalektik Maddeciliktir.

Formel Mantık kolayımıza gider. Çünkü alışılmış tanımlamalardan öteye geçemez. Ancak bu yüzden görünüşe aldanabilir. Bütün bilimler geliştikçe, Formel Mantık da evrene bir hareket ve değişmenin, bir ge-

lişimin yayıldığını görür. Ancak bu gelişimin açıklamasını yaparken zıtlıkların birliğini inkâr etmekle işe başlar. O zaman ister istemez anahtarın oynattığı yayı görmeksizin ve anlamaksızın, sadece kilidin açılıp kapandığını söyler. Gerçek sürecin içyüzüne aykırı yargılara düşer.

Tıpkı iki mantık gibi, Varlık ve Düşünce sürecini anlatan iki gelişim kavrayışı vardır:

"İki temelli (Veya iki mümkün? Yahut iki tarihçe derlenip toparlanmış?) gelişim (evrim) kavranışı esastır: Birisi çoğalma ve büyüme halinde gelişim, tekrarlama halinde gelişimdir. Ötekisi zıtlıkların bir arada bulunuşu ile gelişim (bir'in birbirini iten zıtlıklara bölünmesi ve bu zıtlıklar arasında karşılıklı ilişki)."(Lenin, **Diyalektik Üzerine Problemler,** s.14-15 (Collected Works, C. 38, s. 360)

a) Formel Mantığa Göre Gelişim Nasıl Olur?

Çoğalma ve büyüme biçiminde olur. Yani bir şeyin gelişmesi o şeye zıt olmayan başka parçaların gelip katılması ile olur. Aynı tür şeylerin aynı yerde üst üste gelmesiyle çoğalma başlar. Vaktiyle bir insan tohumunun içinde mikroskopla güç görülecek küçük bir insan bulunduğu sanılırdı. Bir fasulyenin tanesinde de ufacık bir fasulye bitkisi var gibi gelirdi.

Bir şey durduğu yerde niçin çoğalır? Formel mantık buna karşılık veremez. Yahut şeyleri canlı cansız diye ikiye parçalar. Canlı şeylerin büyüyüp çoğalması canlılık gereğidir, diye kestirip atar. O zaman büyüme, "CAN" yahut "RUH" gibi adlarla anılan kuruntu ve uydurma bir güce, biraz daha sıkışılırsa Tanrı'ya bağlanır.

Ne var ki, büyümeye böyle bir ad yahut soyadı takmak yetmez. Büyümenin iç zembereğini bulmak gerekir. Büyüme ve çoğalma bir yığılma değil, bir gelişimdir. Bugünkü bilimlere göre artık cansız denilen Madde dahi "ölü" değildir. Tıpkı canlı bitkiler ve hayvanlar gibi, cansız madde ve nesnelerin de kendilerine özgü birer ömürleri vardır. Dünyamız vaktiyle böyle değildi. Bir zaman sonra şimdikinden bambaşka olacaktır. En son keşfedilen radyoaktif cisimlerden kimilerinin hayatları saniyelerle ölçülecek kadar kısadır. Öteki basit cisimlerin hayatları ise ölçülerimizin erişemeyeceği kadar uzun görünüyor. Demek Madde dediğimiz ve cansız saydığımız nesne de zamanla doğup büyümekte ve ölmektedir. Her şey ezeli bir gelişimle değişmektedir.

Bütün problem o genel gelişim gidişinin iç sebebini, gizli zembereğini yakalamakta toplanır. Formel Mantık ise gelişimi üstünkörü tasvir ve tarifle kalır; açıklamaya girişemez. Gelişimin iç sebebini bulmak şöyle dursun, böyle bir sebebi aramak gerektiğini dahi önüne koymaz. Çünkü nedenler zembereği zıtlıklara dayanır. Formel Mantığın ise yüzünü "Zıtlık yok kanunu" gibi kapkara bir gözbağı örter.

b) Diyalektik Materyalizme Göre Gelişim Nasıl Olur?

Diyalektiğe göre gelişimin nedeni zıtlıkların birlikte çarpışmasına bağlanır. Formel Mantığın çoğalma ve yalınkat büyüme yahut tekrarlanma sandığı şey, gerçek gelişimin ancak en yüzeyde kalan üstünkörü bir kaba görünüşüdür. Formel Mantığa göre çoğalan şeyin kalitesi (niteliği) değişmez; kantitesi (niceliği, miktarı) yahut sayısı artar.

Oysa gelişim her şeyden önce bir nitelik değişikliği getirir.

"Normal bir atmosfer basıncı altında su 0°C ısıya düştü mü katılaşır, 100°C'de akıcı halden gaz haline geçer."(F. Engels, **Anti Dühring,** s. 192 (Marks-Engels, Werke, C. 20, s. 117-120))

Yani niteliği akıcı olan su 0°C'ye kadar akıcılığını soğuyarak korur, ama o dereceye gelir gelmez, artık hiç beklemeksizin birden bire akıcılıktan çıkıp buz kesilir. İşte bu bir nicelikten (suyun içindeki ısının derece azalışından) sonra ansızın başka bir niteliğe, katılığa atlamasıdır. Buğu olması da gene öyledir. Demek zıtlıkların çatışması uzun süre birikiş yaptıktan sonra ansızın bir atlamayla başka niteliğe geçer. Gerçek değişiklik böyle iki basamaklı gelişimle olur.

Bütün olaylar bize bunu ispatlar.

"Eğer kimyada olduğu gibi, bir karbon atomuna (C), bir hidrojen atomuna (H), bir oksijen atomuna (O) dersek ve karbon atomlarının sayısına (n) dersek"(F. Engels, age., (Marks-Engels, Werke, C. 20, s. 117-120)), normal Parafin: CnH2n+2 olur. Buna 1 tane (O) katarsak: CnH2n+2O formülüyle ilkel alkoller elde edilir.

Yağ asitlerinden sirke asidi C2H4O2 formüllüdür. 170 °C'de erir, 1180 °C'de kaynar. Buna 1C, 2H katılınca, Propiyonik asit olur. 170 °C'de erir, 1400 °C'de kaynar. Sirke asidine 2C, 4H katılırsa, Butirik asit olur. 1620 °C'de kaynar... vb... *"Burada bütün bir seri cisimler görüyoruz, hepsi de sırf içlerine katılan elemanların sayısıyla (niceliğiyle) başka başka nitelikler kazanmışlardır."* (F. Engels, **age.,** s. 194-195 (Marks-Engels, Werke, C. 20, s. 117-120))

Napolyon şöyle der:

"İki Memluk, mutlak surette üç Fransız'a üstündü; yüz Memluk ile yüz Fransız aynı değerde idiler; olağan olarak üç yüz Fransız üç yüz Memluk'a üstün geliyordu; bin Fransız her zaman bin beş yüz Memluk'u alaşağı ediyordu." (F. Engels, **age.,** Marks-Engels, Werke, C. 20, s. 117-120))

Napolyon'un Mısır savaşlarında yaptığı bu gözlem bizi şaşırtmaz, toplum olaylarında da aynı diyalektik, nicelikten niteliğe atlayış kanunu egemendir.

Canlı varlıklarda görülen bütün duyular madde titreşimlerinin organizmada yarattığı etkilerdir. İnsan için en canlı nitelik farkları Görme ve Renk duyusudur. Başka duyularımızın: Koku'nun, Dokunma'nın,

İşitme'nin sınır keskinlikleri az çok birbirine karışabilir. Renk duyusunda hemen bütün insanlar aynı şeyi kavramakta şaşırmazlar. Meğerki Edison hastalığı gibi renkleri tersine çeviren bir körlük olmasın...

Renk farkları nedir? Fizikte en basit biçimiyle titreşim denilen olayın dalga uzunluğu farklarıdır. Başlıca üç türlü ışın vardır. Bunların birbirlerinden ayrılışları, titreşirken çizdikleri dalga uzunluklarına göre değişir. Örneğin, Röntgen ışını (10-9-10-7) cm'dir. Elektrik dalgaları (10-1-10-6) cm uzunluğundadırlar.

İnsan gözünün görebildiği dalga uzunlukları (10-5-10-2) cm'dir. Bu dalgaların duyu üzerinde bıraktığı izlere IŞIK deniyor. Işık dalgası için ölçü birimi 1 mm'nin 1/1000x1000'idir. Buna Milimikron (mp): Bir milimetrenin binde birinin binde biri, adı verilir.

Yağmur çiseleme günlerinde gökyüzünde çizilen Ebemkuşağı'nın bütün renk farkları, titreşim dalgasının (mp) uzunluğuna göre şöyle değişir:

Rengin Adı	Rengin Milimikronu	İki Renk Arasındaki Fark
Mor	410	-
Yeşil	480	70 milimikron
Mavi	520	40 milimikron
Sarı	570	50 milimikron
Portakal rengi	630	60 milimikron
Kırmızı	675	45 milimikron

Dalga uzunluğu 410 milimikronun altına düşen bir titreşimin rengini göremeyiz. Orada renksizlik başlar.

Bütün bu kesin ve mutlak renk farkları gördüğümüz gibi nitelik farklarıdır. Ama biz bunların sayıca belli nicelikte: 40, 45, 50, 60, 70 milimikron sayıda rakamlarını değiştirdik mi, bu nicelik değişikliği hemen başka bir nitelik yaratır. Daha fazla nicelik birikimine yer kalmaz; ardından nitelik değişikliğine atlanır. Mavi renge 40 milimikron uzunluk katılır katılmaz, mavilik niteliği kalkar, yerine yeşillik niteliği geçer.

Yumurtadan civciv, Formel Mantığa kalsa, yumurta içinde gözle görülmeyecek kadar bir tavuk minyatüründen çıkar. Bugün mikroskop sayesinde böyle bir minyatür iddiası çocukları bile güldürür. Çünkü, yumurta içindeki canlı hücre, mikroskop sayesinde tavuk kadar büyütülebilir. Ama tavuk müsveddesi görülemez.

Tek başına yumurta hücresi civcivin yetişmesi için yetmez. Yumurta hücresini horozun tohumlaması gerekir. Böylece iki zıt cins hücrenin birbirine girmesi, civciv yetişmesi için ilk zıtların bir araya gelmesiyle olur.

Zıtları birleştirmiş yumurtanın gelişimi nasıl olur? Önce hücre ikiye, sonra dörde, vb. parçalanarak çoğalır. Bu ilk çoğalış, aynı hücre tiplerinin sayıca, nicelikçe artması ve birikmesi olur. Sonra çeşitli basamaklara ayrılmış nitelik değişiklikleriyle, hep birbirine benzeyen hücrelerden civciv organları teşekkül eder.

Bütün anlatılan doğa, organizma ve toplum olayları diyalektik gelişim içinde her değişikliğin uzunca nicelik birikiminden sonra nitelik atlayışına geçmek demek olduğunu ispatlar.

D) BÜTÜNLÜĞÜYLE DİYALEKTİK SÜREÇ

Buraya dek Varlığın (Doğanın ve Toplumun) her gelişiminde diyalektik gidiş, süreç (prose) bulunduğunu belirttik. Bu belirtişimizde öğretici ve alfabetik davranmak zoruyla, daha çok diyalektik gidişin elemanlarını ayrı ayrı ve teker teker ele aldık.

Kendiliğinden anlaşılacağı gibi, gelişim ve diyalektik süreç bir tek BÜTÜNDÜR. Gelişim gidişinin hiçbir elemanı ötekilerinden ayrıca ve tek başına kımıldayamaz. Bütün diyalektik elemanlar (Hegel'in deyimiyle: MOMENTLER) birbirleriyle karşılıklı etki-tepki halinde ilişkili bulunurlar. Bütün canlılıklarıyla bir arada işleyerek yaşarlar.

Diyalektik gelişim sürecinin bütünlüğünü verebilmek için buraya dek söylediklerimizi toptan ele almalıyız. Bunun için önce iki genel kavramın üzerinde durmalıyız:

1- Evrim ve Devrim anlayışı,

2- İnkârın İnkârı anlayışı...

Bu iki anlayış belirdikten sonra, her ikisinin birden aynı anlamı nasıl perçinlediklerini, varlığın her alanında: Doğada, Toplumda, Tarihte, Düşüncede vb. görülen açık ÖRNEKLERİ ile açıklamalıyız.

I- EVRİM-DEVRİM

Diyalektik gelişim sırasında şu basamaklara rastlanır:

Birinci basamak: Zıtlıkların Birliği Şarttır.

Tez ve Antitez bir araya gelmelidir. Tavuk yumurtası ile horoz tohumu buluşmalıdır. Bu olmadıkça, gelişim için gerekli ilk NEDEN, yani asıl motor gücü, işletici zemberek ortada yok demektir.

İkinci basamak: Sayı Birikimi Şarttır.

Yani Tez ile Antitezin bir araya gelmesi yetmez. Bir araya gelen zıtların, çarpışan canlılığı ile gelişimi sağlamasına elverişli ŞARTLARI bulmaları gerekir. Yumurta tohumlandıktan sonra sürekli 400 °C ısıya girmelidir. O zaman hücrelerin ikişer ikişer çoğalarak, dut meyvesindeki tanecikler gibi bir araya geldikleri görülür. Buna MORULA (Dutçuk) adı verilir.

Üçüncü basamak: Nitelik Sıçrayışı Şarttır.

Bir an gelir ki, nicelikçe, yani sayıca değişiklik daha fazla çoğalamaz. Yumurta hücreleri Dutçuk halinde büyürken, ansızın Morula hücreleri yeni bir düzene girerler. Aralarındaki mesafe bir bağırsak içi gibi boşalıp uzar. Hücrelerin kendileri de başkalaşırlar. Böylece meydana gelen yeni biçime GASTRULA (Midecik) adı verilir. Morula'ya nispetle Gastrula bambaşka bir niteliktir.

Yumurta içinde kısa zamanda görülen bu değişiklikler, Doğa içinde ilk tek hücrenin yüz binlerce yılda geçirmiş olduğu gelişimlerin özetidir. Yumurta kabuğu içinde böyle sayısız yüz binlerce yılı temsil eden yığınla biçim ve nitelik değişiklikleri olur. En sonra bildiğimiz civciv bütün organlarıyla meydana gelir.

Ne var ki civciv gene yumurta içindedir. Dışarıdan bakanlar için ortada henüz görünür yumurtadan başka bir şey yoktur. Civcivin ortaya çıkması için bir sıçrama daha gerekir. Yumurtanın kabuğu delinmeli, civciv dışarı fırlamalıdır. Kabuk delinmezse, içindeki yavru ölebilir.

Görüyoruz, yeni bir gelişim mutlaka nicelikten niteliğe atlayış ile tamamlanır. Kantite [Nicelik] ve sayı çoğalışına TEKÂMÜL (Evolusyon: Evrim) denir. Nicelikten yeni bir Kaliteye [Niteliğe] atlayışa İNKILÂP (Devrim: Revolusyon) adı verilir. Evrim bir süre başarılmadıkça devrime varılamaz. Ama evrimin ardından devrim gelmezse, bütün gelişim boşa gider. Kabuğunu yarıp çıkamayan civciv cılk olur, ölür.

II- İNKÂRIN İNKÂRI ANLAYIŞI

Diyalektik gelişim sürecini toptan özetlersek, onun göze çarpan üç momenti vardı:

1- TEZ,

2- ANTİTEZ,

3- SENTEZ...

Bu üç momentsiz hiçbir gelişim olamaz. Bu üç moment arasındaki ilişki nasıl gerçekleşir?

Basitçe ve tereyağdan kıl çekerce, birisinden ötekisine geçiş biçiminde süreç olmaz. Öyle basit ve tedrici geçiş momentleri, ancak Formel Mantık için, daha doğrusu Formel mantığın anlayış hayalhanesinde vardır...

Formel Mantık niçin böyle bir eğilimde kurulmuştur?

Çünkü, kapitalist sınıfı kendi devrimini başardıktan sonra, artık devrim istememektedir. Devrimi toptan inkâr edebilmek için, Varlıkta öyle bir değişikliğin bulunduğunu inkâr etmekten başka iş ve yürünecek başka kestirme yol yoktur.

Ne var ki Varlık, Doğa, Toplum ve Düşünce hiçbir zaman tek bir sosyal sınıfın keyfine ve isteğine uymamıştır ve uyamaz.

İşveren sınıfı bile gelişimin gerçek gidiş diyalektiğini örtbas ederken, bir davranışta bulunmaktan kendini alamaz: Diyalektiği İNKÂR eder. Demek burjuvazi bile, kendi düşüncesine rağmen, davranırken başvurmaktan kendisini alamadığı İNKÂR ile davranır. Diyalektik sürecin bütün zembereklerindeki işleyişe damgasını vuran da bu kesinliğidir. Hiçbir şey ötekini inkâr etmeksizin gelişemez.

Gerçeklik, Tez ile Antitezin ilişkilerinde hep karşılıklı zıtlaşmalar ve dolayısıyla da birbirini inkârlar gidişini gösterir. Tezin karşısına Antitez çıkar çıkmaz; Teze karşı çelebice ikiyüzlü okşamalarda bulunmaz. Onu düpedüz temelinden İNKÂR eder.

Sonra sıra Senteze gelir. Gelir gelmez; Tezin başına gelen inkârdan, Antitez dahi yakasını kurtaramaz. Bu yol Sentez, Antitezi inkâr eder. Antitez İNKÂRI mı temsil ediyor? Öyle ise, Sentez o İNKÂRIN İNKÂRI olur.

Ve bütün Varlığın diyalektik gidişi deyince, o gidişin en büyük biricikliğini temsil eden kanun İNKÂRIN İNKÂRI KANUNU olur:

"Öyle ise inkârın inkârı nedir? Doğanın, Tarihin ve Düşüncenin olağanüstü genel olan ve sırf bu yüzden de en büyük yaygınlık ve önem taşıyan bir gelişim kanunudur; görmüş olduğumuz gibi, hayvanlar ve bitkiler dünyasında, jeolojide, matematikte, tarihte, felsefede uygulanışını bulduğunu gördüğümüz bir kanundur.

Şurası kendiliğinden besbellidir: Örneğin bir arpa tanesinin çimlenmesinden meyveyi taşıyan bitkinin ölümüne dek geçirdiği kendine özgü (spesial) evrim süreci üzerine, bu bir İnkârın İnkârıdır demekle yetindiğim sürece (zaman), hiçbir şey söylememiş olurum. Çünkü, İntegral hesap da keza bir İnkârın İnkârı olduğuna göre, aksini öne sürersem, şöyle bir manasızlığı öne sürmüşe dönerim (sürmüş olmam icabeder): bir arpa sapının Biyolojik süreci bir İntegral hesaptır yahut ve hatta, daha ileri giderek, Sosyalizmdir, deyip çıkıveririm. Oysa, Metafizikçilerin boyuna Diyalektiğe karşı savurdukları suçlama da budur. Bütün o süreçler İnkârın İnkârıdırlar dediğim vakit, onların hepsini şu biricik evrim kanununa yüklemiş (hamletmiş: je les subsume) olurum ve bu yoldan da, her sürecin kendine özgü olan özelliklerini ihmal etmiş bulunurum. Oysa Diyalektik doğanın, insan toplumunun ve düşüncenin evrim hareketinin genel kanunlarından başka bir şey değildir.

Bununla birlikte, şöyle bir itiraz yürütülebilir: İnkâr diye bildiğimiz şey doğru bir inkâr değil: bir arpayı öğütürsem, bir böceği çiğnersem, (a) artı büyüklüğünü bir kalemde çözersem ve bunun gibi şeyler yaparsam, ben o şeyleri inkâr ederim. Yahut: 'Gül bir güldür' sözünü; 'Gül bir gül değildir' demekle pekâlâ inkâr etmiş olurum; bu sefer o inkârı da tekrar inkâr ederek; 'Bununla beraber gül bir güldür' dersem, iş nereye varır?

Bu itirazlar, doğrusu Metafizikçilerin Diyalektiğe karşı öne sürdükleri belli başlı argümanlardır. Ve o türlü darkafalıca düşünmeye layık argümanlardır. Diyalektikte İnkâr etmek sadece Hayır demek değildir veyahut bir şeyin var olmadığını bildirmek değildir yahut da bir şeyi şöyle veya böyle yok etmek değildir. Daha önce Spinoza şöyle demişti: "Omnis determinatio est negatio": yani her sınırlandırma veya belirlendirme aynı zamanda bir inkârdır. Ondan başka, İnkârın özel türü burada hem genel karakteriyle, hem sürecin kendine özgü mahiyetiyle [özüyle, aslıyla] belirlenmiştir. Ben yalnız inkâr etmemeliyim, belki inkârı yeniden kaldırmalıyım (aufheben) da demek, ben birinci inkârı öylesine kurmalıyım ki ikincisi mümkün kalsın veya olağan olsun. Bu nasıl olur? Her özel durumda kendine özgü doğasına göre olur. Ben arpa tanesini öğütürüm, böceklerin üstüne basarım: Birinci eylemi pekâlâ yapmışımdır, ama ikincisini imkânsız kılmışımdır. Demek, her çeşit şeyin inkârından bir gelişim çıkması için, kendine özgü bir inkâr edilişi vardır; her tasavvur veya kavram çeşidi için de iş tıpkı öyledir: infinitesimal hesapta, eski kökler aracılığıyla artı puisanslar teşkil etmek için başka türlü inkâr yapılır (edilir) ve başka her şey gibi bunun da öğrenilmesi lâzımdır. Sırf arpa sapı ile infinitesimal hesap İnkârın İnkârı kuralına uyar diye bilmek insanı, ne başarılıca arpa ekmeye, ne Diferansiyel (Tefazulî) ve İntegral (Tamamî) hesap yapmaya elverişli kılmaz; nitekim ben, tellerin boylarına göre ses çıkar diyen kanunu bilir bilmez, hemen keman çalmayı öğrenmiş olmam.

Şurası besbelli ki: (a)yı bir yazıp bir silmek yahut gülün gül olduğunu, sonra gül olmadığını art arda söylemek gibi çocukça davranışları İnkârın İnkârı saymak, öylesine saçma sapan işlere kendini vermek sersemliğinden başka hiçbir kapıya çıkmaz. Bununla birlikte, biz İnkârın İnkârını başarmaya giriştik miydi, Metafizikçiler (yapılacak en iyi şeyin nerede ise) öyle sersemlikler yapmanın pek yerinde olduğuna bizi bile inandırmak isterlerdi."(F. Engels, **age.,** s. 219-221 (Marks-Engels, Werke, C. 20, s. 131-132))

ÖRNEKLER

a) Cansız Doğadan Örnekler:

Yeryüzünün bugüne dek geçirdiği gelişime Formel Mantıkla bakarsak, durgunluktan başka bir şey göremeyiz. Mademki Evet, Hayır olamaz, öyleyse Dünyanın bugünkü biçimi dünkü biçiminin aynıdır. Olsa olsa kürenin kabuğu biraz daha kalınlaşmış, yani "çoğalıp büyümüş"tür.

Oysa yeryüzünün gerçek tarihi bunun tam tersini gösterir. Küremizin kabuğu şimdiki biçimini alıncaya dek binbir altüstlük geçirmiştir. Bugün bizim dağ tepesi olarak gördüğümüz en büyük yükseklikler, bir zamanlar yeryüzünün en büyük derinlikler gösteren deniz dipleri idi. Himalaya Dağları'nın yüksekliği ile Umman Denizinin derinliği bu süreci ispatlar. Ve bugün yeryüzünde gördüğümüz kara kıt'aları, tektonik batıp çıkmalarla, bugünkü son biçimine gelmek için eski biçimlerini inkâr etmişlerdir.

Engels der ki:

"Bütün jeoloji bir sıra inkâr edilmiş inkârlardır, yıkılmış eski formasyonların ardından yeni konulmuş formasyonların gelişidir. İlkin, akıcı yığının soğumasından donmuş bulunan ilkel yer kabuğu, suların etkisiyle, meteoroloji etkisiyle ve atmosferin şimik [kimyasal] terkibi [bileşimi] yüzünden kırılır ve böylece paramparça olan yığınlar deniz diplerinde tabaka tabaka sıralanırlar. Bu ilkel jismanların dibinden su yüzeyinin üstüne çıkan yer yer kabarıp kalkışmalar, o bölümleri yeniden yağmurun, mevsimle değişen sıcağın, atmosferdeki oksijenin ve karbon asidinin etkilerine bırakır. Bu aynı etkiler kaya yığınları üstüne tesir ederler. Bu kaya yığınları yer kabuğunun içinden gelirken arka arkaya duran tabakaları geçerler, erirler ve sonra yeniden soğurlar. Milyonlarca yüzyıllar boyu hiç durmaksızın yeni yeni tabakalar biçimlenir, bunlardan birçoğu tekrar yıkılarak daha sonraki yeni tabakalar için materyal hizmetini görürler. Ama bütün bunların sonucu olumludur: Bir yer teşekkül eder, bu yerde mekanik granülasyon (taneleşme) halinde en çeşitli kimya elemanları birbirine karışır, bu hal en civcivli ve en değişik bitkilerin yetişmesine elverişli olur."(F. Engels, **age.,** (Marks-Engels, Werke; C. 20, s. 127))

b) Canlı Organizmadan Örnekler için önce Bitkilere, sonra Hayvanlara bakalım.

1- Bitkilerden Örnekler:

"Bir arpa tanesini ele alalım. Milyarlarca benzer taneler ezilirler, kaynatılırlar, mayalandırılır ve en sonunda tüketilirler. Ama böyle bir arpa tanesi kendisi için normal olan şartlara rastlarsa, elverişli bir toprağa düşerse, sıcağın ve nemin etkisi altında, kendine özgü bir biçim değişikliğine uğrar, çimlenir; tane olarak tane yok olur, inkâr edilir; tanenin yerine içinden doğan bitki geçerek, tanenin inkârı olur. Ama bu bitkinin normal hayatı nedir? Büyür, çiçeklenir, döllenir ve en sonunda yeniden arpa taneleri üretir; o yeni taneler olgunlaşır olgunlaşmaz, sap ölür; sap da kendi yanından inkâr edilmiş olur. Bu inkârın inkârından çıkan sonuç şudur: Elimize yeniden başlangıçtaki arpa tanesi geçmiştir. Ne var ki bu tane on kat, yirmi kat, otuz kat çoğalmıştır. Hububat denilen taneler çok yavaşlıkla değişirler. Onun için bugünkü arpa yüzyıl öncekinin hemen hemen aynıdır. Ona karşılık, değişmesi kolay olan bir süs bitkisini, örneğin bir kasımpatıyı yahut orkideyi ele alalım: Bitkiden alınmış yumruyu bahçıvanlık sanatının prensiplerine göre işleme uğratalım, böylece elimize yalnız daha çok yumru geçmiş olmaz, bir de en güzel çiçekleri üretecek niteliği düzeltilmiş yumrular da elde etmiş bulunuruz ve bu sürecin her yenilenişi, her yeni inkârın inkârı o süreci mükemmelleştirecektir." (F. Engels, **age.,** s. 209-210 (Marks-Engels, Werke, C. 20))

2- Hayvanlardan Örnekler:

Yumurtadan nasıl civciv çıktığını biliyoruz. Aynı şeyler insan için de tekrarlanabilir. Formel Mantığa göre ana karnında çocuğun gelişimi pek basit bir büyümedir. Vaktiyle insan tohumu içinde mikroskopla görülebilecek bir insancığın bulunduğu sanılırdı. Bu mantıkla mikroskop altında yumurta yahut meni (sperm) içine gizlenmiş insan yavrusunun kaşı gözü merak edilip aranabilirdi.

Gerçekte insan tohumu da, tavuğunki gibi, önce basit ve zıt iki hücrenin ortalarından bölünüp birbirlerine hücum etmesi ile doğar. Bu hücumla birleşen zıtların hücresi ikişer ikişer bölünerek çoğalır. Hayvanlar silsilesinin doğada milyonlarca yıl geçirdiği binbir değişiklikleri çok kısa basamaklarla atlaya atlaya insan kılığına dek gelir. Kadınla erkeğin birleşmesi zıtların beraberliği idi. Spermle yumurtanın çarpışması gene zıtların bir araya gelmesi ile oldu. Ana karnında çocuğun gelişmesi aynı diyalektik evrim konaklarından geçer.

Dokuz ay on gün sonra evrim bitmiştir. Ansızın sancılar başlar ve kanlı, yırtınmalı bir çırpınışla çocuk ana rahminden çarçabuk dünyaya

gelir. Bu geliş diyalektik gelişimin sonuçlanması, meyvelenmesi, yani nicelikten niteliğe atlamasıdır. Çocuk rahim içindeki nitelikten dışarı dünyanın bambaşka insanı niteliğine girer.

Dünyaya gelen çocuğun daha sonraki gelişim konakları da hep öyle zaman zaman önemli nitelik değişikliklerine uğrayarak devrimler yapar. Görünüşte çocuk sırf büyüyor gibi gelir. Gerçekte çocuğun iç-yapısına bakılırsa, orada sonsuz bir savaşın zaman zaman altüstlükler yarattığı görülür. Çocuk büyük insan örneğinden ufaltılmış bir minyatür değildir.

"Bu süreç birçok böceklerde, örneğin kelebeklerde, tıpkı arpa tanesinde görüldüğü gibi olur. Böcekler yumurtayı inkâr yoluyla oradan çıkarlar, cinsel olgunluğa gelinceye dek metamorfozlarını (kalıp değiştirmelerini) geçirirler, eşleşirler ve bundan böyle inkâr edilirler; yani, döl yetiştirme süreci başarılır başarılmaz ve dişi böcek çok sayıda yumurtalarını yumurtlar yumurtlamaz ölürler. Başka bitkiler ve başka hayvanlar için işlerin bu basitlik içinde geçmemesi, o gibi varlıkların ölmeden önce bir defa değil, birçok defalar taneler, yumurtalar yahut yavrular üretmeleri, şu anda bizim için önemli değildir; burada bir tek şeyi ispatlamak istiyoruz: Organik dünyanın her iki türünde de İNKÂRIN İNKÂRI gerçekten üremekte, türemektedir."(F. Engels, **age.,** s. 210-211. (Marks-Engels, Werke, C. 20))

Hayvanlar zincirinin en alt halkası gibi, en üst olanı insan da, hazım yoluyla içimize giren besilerin metabolizmasıyla yaşar. Hücrelerimiz, besi maddelerini yakmakta yahut kendi yıkılmış yerlerinin onarılmasında kullanırlar. Ve birçok metabolizma artıkları idrar, safra, deri, solunum vb. yollarıyla tekrar dışarıya atılır. Demek Organizma içinde birbirine zıt sonsuz bir faaliyet vardır: YAPMAK ve YIKMAK...

Kısa bir süre sonra vücudumuzda bir zaman var olmuş bütün maddeler yıkılıp yerlerine yenileri geçer. Biz ise hâlâ eski vücudumuzu, ilk hücrelerimizi taşıdığımızı sanırız. Bu sanı ile büyürken geçirdiğimiz ani sıçramalar ve değişiklikler unutulur. Bir insanın bulûğa ermesi, âdetten kesilmesi ansızın patlak vermiş krizler ve atlayışlardır. Organizmanın geçirdiği bütün o "iç hareketi" ve TEKÂMÜL-İNKILÂPLAR (Evrim-Devrimler), canlı vücut içinde çarpışan hücrenin sindirim (asimilasyon) ve karşı-sindirim (dezasimilasyon) gösterileri, kasların kasılma ve gevşemeleri, kanın asitliği ve alkaliliği, bitkicil sinir sisteminin sempatik ve para-sempatik bölümleri hep hayatın birbiriyle taban tabana zıt güçlerinin nicelikten niteliğe atlayışlarıdır.

c) İnsan Topluluğundan Örnekler:

Bugün Medeniyetin gelişimi, zenginliklerin basitçe üst üste yığılmaları, yapıların ve nüfusun gittikçe artması, vb. gibi gözükür. Oysa

Tarihte sürüyle Medeniyetler gelmiş geçmiştir. Bunların gelişimleri zaman zaman batıp çıkmalarla doludur.

Bugün, içinde yaşadığımız için, sürekli görünen Modern Medeniyet sermaye uygarlığıdır. Kapitalizmin gelişimi hiç de öyle basit bir birikişle olmaz. Sermaye birikiminin iç hareketi yaman zıtlıkların kaynaşması ile olmuştur ve olmaktadır. Kapitalizm öncesi, binlerce yıl Tefeci-Bezirgân ilişkilerinin destanları dolduran savaşlarıyla göze çarpar. Kadîm Medeniyetlerin sonuna doğru derebeyleşme ağırlaşır. Derebeyi zulmünden kaçan toprakbent köylüler avantüryeleşirler, haydutluktan, uşaklıktan, kâhyalıktan para yapanlar tüccarlaşırlar. Tüccarlar derebeyini, esnafı ve köylüyü borçlandırıp iflâsa sürüklerler.

Pazar ilişkileri genişleyip siparişler arttı mı, tüccar, eski küçük köylü ve esnaf üretiminin ürünleriyle talebi karşılayamaz. Müflisleşen esnafları, işsiz kalfaları bir çatı altında çalıştırıp MANİFAKTÜR (El imalâthanesi) denilen makinesiz ilkel fabrikayı kurar. Manifaktürde bir yandan işbölümü, bir yandan işbirliği ve elbirliği işin verimini arttırır. Daha ucuza mal eden imalâthanenin sahipleriyle esnaf arasındaki rekabet büsbütün yamanlaşır. Bazen esnaf arasında bir avuç açıkgöz sivrilirken, çoğunluk topu atarak işçiliğe düşer.

Aynı farklılaşma köyde de görülür. Ağalar ve Tefeciler ve kasaba Eşraf ve Âyanı köylüyü borçlandırarak, elindeki toprağı satmak zorunda bırakırlar. Zenginlik bir yanda derebeylerin, öbür yanda küçük Ortaçağ üretmenlerinin mülkiyetinden çıkar, Kapitalistlerin elinde birikirken, ne çekişmeler, ne çatışmalar, ne davalar, ne cinayetler, hatta ne ayaklanmalar ve isyanlar olur.

Bütün bu çekişme ve savaşların sonu büyük sosyal sıçramalara kapı açar. Fransız Ulu İhtilâli gibi devrimlere dökülür. Kapitalizm iktidara gelir gelmez görülmedik üretim gelişimi geniş pazarlar ister. O zaman zıtlıklar ve savaşlar bir bölgeden veya bir derebeyi malikânesinden, teşekkül etmiş Pazar ilişkileri kadar geniş ülkelere, oradan da bütün dünyaya dal budak salar. Bu sefer sermayedarlar arasında daha az yaman olmayan çekişmeler başlar.

Bir yanda kapitalistlerin kendi aralarında fiyat kırma rekabeti olur, öte yanda işçilerle patronlar arasında ücret indirme ve çıkarma dövüşü yapılır. En sonra işçilerin kendi aralarında iş bulmak için rekabet alır yürür. Bütün bu zıtlıklar ekonomi alanında ardı kesilmez gelişimlere yol açar. Rekabetler ve ücret kavgaları daha mükemmel aletlerin ve makinelerin keşfedilip sanayie uygulanmasını gerektirir. Böylece FABRİKA cehennemi baş gösterir.

Eski zıtlıklar çözümlenmemiş, büsbütün yamanlaşmıştır. Ülke içinde işçiler ilkin makineleri kendilerine düşman sayıp kırmaya kalkışırlar. Sonra kabahatin patronlarda olduğunu görüp ayaklanırlar. Sınıf

kavgası büyür. Dışarıda kapitalizm vaktiyle korsanca çapullar yapardı. Geri memleketleri sömürgeleştirirdi. Sömürgeler tükenince kapitalist ülkeler arasında sömürgeleri ve pazarları paylaşmak için büyük savaşlar gerekti.

O zaman dünya ölçüsünde rekabet yapabilmek için büyük banka ve şirket sermayeleri tekelleştirildiler. Tröstler, Karteller ortaya çıktı. Bu tekelci Finans-Kapital grupları arasında Emperyalist Evren Savaşları belirdi. Birinci Büyük Evren Savaşı 1914'ten 1917'ye dek emperyalistlerarası bir dış savaş olarak başladı. Sonunda yurttaşlar arasına girmiş iç savaşa döndü. Çarlık Rusyası'nda kapitalist rejimi Kızıl İhtilâl devirerek Sosyalist bir düzen ilan etti.

Görüyoruz. Toplum süreci tıpkı Doğanın ve Organizmanın gidişini andırıyor. Yalnız o gidişten binlerce kat daha çok karışık oluyor. Ve bütün çekişme, çatışmaların uzun bir evrim geçirmeleri, gün geliyor ansızın büyük nitelik değişikliklerine, devrimlere dökülüyor. Medeniyetin ve bayındırlığın apaçık mekanizması budur.

Kapitalizmden önce Toplum içindeki evrim bir Sosyal Devrimle yeni bir nitelik ve senteze ulaşamadı mı, Tarihçe en uygun durumda bulunan Barbarların saldırılarına uğradı. O zaman Sosyal Devrimin yerine TARİHÇİL DEVRİM adını verebileceğimiz ihtilâller oldu. Ve 7 bin yıl insanlık en kahredici klâsik biçimiyle Barbarların Medeniyetleri yıkmaları demek olan Tarihcil Devrimlerin boyuna "tekerrürü"nü gördü. Toplumun üst kabuğunda görülen şeyler hep: Derebeylerle Derebeyler arasında, Tüccarlarla Tüccarlar ve Esnaflar arasında, modern tarihe doğru Kapitalistlerle Büyük Toprak Beyleri arasında, en sonra Milletlerle Milletler arasında, Metropollerle Sömürgeler arasında uçsuz bucaksız çatışma ve çarpışmalar şeklinde görüldü. Bunlar tıpkı Tarihcil Devrimi yapan Barbarlıktan Medeniyete atlayışlar gibi, ansızın patlak vermiş inkârların inkârları, nitelik değişiklikleri oldular.

Toplumun yüzeyinde görülen altüstlükler temeldeki üretim ilişkilerinin gelişimine bağlı oldu. İnsanlar, aletler, düşünceler, kültürler, âdetler, ahlâklar, dinler vb. arasındaki sayısız zıtlıklar hep sonsuz inkârlar ve sonra inkârların inkâr edilişleri idiler. Marksizm kurucusunun **"Das Kapital"** kitabında "SERMAYENİN İLKEL BİRİKİMİ" bölümü, Modern toplumun hangi somut altüstlüklerden geçerek ve neleri, nasıl inkâr ederek oluştuğunu belirtti:

"Kapital çağından önce, hiç değilse İngiltere'de, kendi üretim araçlarının mülkiyetine tek kişi olarak sahip bulunan emekçi tabanına dayanmış küçük sanayi egemendi. İlkel sermaye birikimi denilen şey, özellikle bu dolaysız üretmenlerin mülklerinden edilmeleri, yani mülk sahibinin kendi emeğine dayanan özel mülkiyetin erimesi demekti. Bu evvelâ mümkün oldu, çünkü, sözünü ettiğimiz küçük sanayi, ancak doğal şartlarla sıkı

*sıkıya sınırlanmış bir üretim ve bir toplum ile bağdaşır şeydir ve çünkü, dolayısıyla, bir gelişim kertesine varınca, bu küçük endüstri kendini yok edecek maddecil araçları dünyaya getirir. Bu yok ediliş, yani dağınık ve kişicil üretim araçlarının toplumda birikmiş üretim araçları biçimine geçmeleri, sermayenin tarih öncesini teşkil eder. Emekçiler proleter haline gelir gelmez ve emekçilerin gerekli çalışma şartları sermaye haline döner dönmez, kapitalist üretim yordamı ayakları üstüne gelir gelmez, emeğin sosyalize oluşu, toprağın ve öteki üretim araçlarının ve dolayısıyla da özel mülkiyet sahiplerinin mülklerinden edilmeleri, birbiri ardından, yeni birer biçim alırlar. O zaman mülkünden edilecek olan kişi, artık kendi işini kendisi gören emekçi değil, çok sayıda işçileri sömüren kapitalist olur. Bu mülkiyetin elden alınması (ekspropriasyon), bizzat kapitalist üretiminin kendi aslî kanunlarını harekete geçiren, sermayelerin temerküzü yoluyla yapılır. Her kapitalist başka birçok kapitalistleri öldürür. Bu temerküz (konsantrasyon) ile, yani birçok kapitalistin birkaç kapitalistçe mülklerinden edilmeleri (mülksüzleştirilmeleri) ile atbaşı birlik olarak, gittikçe daha büyük ölçüde, iş sürecinin kooperatif biçimi, bilimin tekniğe akıllıca uygulanması, toprağın sistemlice işletilmesi, özel iş araçlarının, ancak ortakça kullanılabilecek iş araçları haline geçmesi, bütün üretim araçlarının kombine bir sosyal işin üretim araçları gibi kullanılış ekonomisi gelişir. Bu biçim değiştirme sürecinin bütün avantajlarını ele geçirip tekelleştiren büyük kapitalistlerin sayıları azaldığı ölçüde, durmaksızın büyüyen ve bizzat üretim sürecinin mekanizması ile yetiştirilmiş, birleştirilmiş ve teşkilâtlândırılmış bulunan İşçi Sınıfının yoksulluğu, ezilişi, köleleşmesi, soysuzlaşması ve sömürülmesi ile aynı zamanda ayaklanmasının da çoğaldığı görülür. Kapitalle birlikte ve kapitalce geliştirilmiş bulunan üretim yordamına bu sefer kapital engel olmaya başlar. Üretim araçlarının yoğunlaşması ile işin sosyalleşmesi öyle bir noktaya varır ki, orada bu yoğunlaşmayla sosyalleşme artık onları saran kapitalist zarfla uyuşamayıp o zarfı patlatırlar. Kapitalist mülkiyetinin son saati çalmıştır. Bir zaman başkalarını mülklerinden edenler (mülksüzleştirenler) bu yol kendileri mülklerinden edilirler (mülksüzleştirilirler)." **(204-206)***

"Burada Marks yalnız şunu kısaca özetleyerek ispatlıyor: Vaktiyle nasıl küçük sanayi kendi evrimi ile kendisini yıkacak şartları, yani küçük mülk sahiplerini mülklerinden edecek (mülksüzleştirecek) şartları dünyaya getirdi ise, hem de bunu ister istemez yaptıysa, tıpkı öyle, kapitalist üretim yordamının kendisi de bugün kendisini öldürecek maddecil şartları dünyaya getirmiştir. Bu süreç, tarihcil bir süreçtir ve bu süreç eğer aynı zamanda diyalektik bir süreç ise, bu istediği kadar Bay Dühring'in hoşuna gitmesin, bunda kabahat Marks'ın değildir...

Marks devam eder: Kapitalist üretim yordamından sızıp çıkan kapitalist benimseme sistemi ve dolayısıyla da özel kapitalist mülkiyeti, şahsın emeği üzerine kurulmuş kişicil mülkiyetin birinci inkârını teşkil

eder. Ama tıpkı bir süreçte görülen fatalite (kader oluşu) ile, kapitalist üretimi kendi inkârını dünyaya getirir. Bu inkârın inkârıdır... vb...

Böylece, Marks olayların böyle art arda gelişine "İnkârın İnkârı" sıfatını verirken, bu araçla tarihcil gerekliliği ispat etmeği düşünmez. Olan tam tersidir: Tarih yoluyla bu işin kısmen böyle olduğunu ve kısmen de gene öyle olması gerektiğini ispatlarken, aynı zamanda bu işin belirli bir diyalektik kanuna göre olagelen bir olay olduğunu göstermiş bulunuyor. Hepsi bu kadar." (F. Engels, **age.,** s. 206-207 (Marks-Engels, Werke, C. 20, s. 123-125))

d) İnsan Düşüncesi: Doğada, Organizmada ve Toplumda olan bitenleri az çok sadıkane aksettiren bir aynadır. Düşüncenin gelişimi de gene öyledir. Formel Mantık için Düşünceyi geliştirmek, kafaya bir sürü fikirler yığmaktan ibarettir. Onun için, hâlâ klâsik okul programlarının genel metodu, bir kürsüden bir öğretmenin çıkıp itiraz götürmez birtakım hakikatleri, hiçbir şey bilmeyenlere doğru va'z ü nasihat vermesi, talebenin de bu söylenen aynı hakikat lâkırdılarını imtihanda bülbül gibi tekrarlamak için ezberleme'sidir. Formel Mantık resmî düşünce kanunu halinde kaldıkça, okullarda va'zlık ve ezberciliğin kaldırılmasına imkân yoktur. Çünkü, Formel Mantık, gelişimin iç zembereğini görmez. Her gelişim gibi, zihni gelişimi de, kaba ve (...)(Bir kelime okunamadı.) bir büyüyüp çoğalma yahut tekrarlama sayar.

Diyalektiğe uyarak zihinleri geliştirmek istersek, derhal gözönünde şunları tutmaya mecburuz. Kafamız boş bir çömlek, fikirlerimiz o çömleğe doldurularak saklanan birer mücevher değildirler. Hayatta her yeni olay yeni bir fikir yaratır. Her yeni fikir, eski tez halindeki fikirlerimize karşı çıkan birer antitezdir. Yeni fikirle eskileri arasında, temasla beraber az çok uzun bir "*derunî mücadele*" [iç savaş] başlar. Biz, çok defa, o mücadelenin bilinçaltımızdaki belli belirsiz, sürekli, her yerde ve şiddette kendini gösteren evrimini açıkça hissedemeyiz. Çünkü, o mücadelenin başlattığı zihnî gelişim, *evrim* merhalesinde [aşamasında] kaldıkça, fikirlerimiz eski çerçevelerini muhafaza ederler. Fikirlerimizin niteliği, hassası [özelliği] hâlâ eskisi gibidir. Fakat günün birinde, en umulmadık bir vesile üzerine, zihnimizde ani bir şimşek çakar. O şimşeğin aydınlığında birdenbire yepyeni bir hakikat görürüz. Eski fikirlerden yenilerine *atlarız.* İşte yeni kanaatler edinmek böyle olur. Bizi yeni kanaate getiren şey bazen pek önemsiz bir olaydan çıkar. Ona "bardağı taşıran damla" diyebiliriz. Fakat taşırandır, yoksa dolduran o damla değildir. Kafamızın bardağı içinde anaforlar çeviren niceliksel birikiş aşaması olmasa, bardak dolmasa, o damla ile bir düşünsel devrime taşamazdık.

Bütün ruhsal hayatımız, zihnî faaliyetimiz hep böyle çelişkilerin ürünüdür. Bugünkü Psikoloji bilimi, her gün iç çelişkilerimizden birini keşfetmekle meşguldür. Evde karısından dayak yiyen adamın sokakta

veya dairede önüne geleni haşlaması; dehşetli korkak bir dejenerenin (...) (Bir kelime okunamadı.) külhanbeyliği şeklinde ortalığı haraca kesmesi; erkekliğini kaybetmiş birisinin adam ürkütecek merdane [yiğitçe] sesler çıkarması vb... gibi tezatlara bugün "Complexe d'Inferiorite: Aşağılık kompleksi" deniyor. Bu hal, bazı psikopatlarda marazî şekilde mübalağalanmış, hastalık derecesinde göze çarpan normal ruh sürecimizin diyalektiğinden başka ne ile açıklanabilir? Kafamızın içinde geçen en basit muhakemelerimiz, zıt fikirlerin içimizde davacı ile suçlu gibi karşı karşıya geçip dövüşmesinden ibaret değil midir? Ve herhangi bir hükme varmak için, ani kararlardan evvel mutlaka böyle bir müddet zıt fikirlerimizin amansız çarpışmaları icap etmez mi? vb... vb... İşte şahsiyetin gelişimi, zihnin gelişimi, fikirlerin gelişimi hep böyledir.

"Antika Felsefe ilkel ve spontane (kendiliğinden) bir Maddecilik oldu; bu haliyle o Felsefe düşünce ile maddenin ilişkilerini aydınlığa çıkaracak kabiliyette değildi. Ama bu ilişkilerin hesabını kavramak gerekliliği, bedenden ayrılabilir bir ruh doktrinine, sonra ruhun ölümsüzlüğünün ileri sürülmesine ve nihayet tek tanrıcılığa yol açtı. Bunun üzerine Kadîm Maddecilik idealizmce inkâr edildi. Ama, Felsefenin ondan sonraki gelişimi içinde, İdealizm de tutulur olmaktan çıktı ve Modern Materyalizmce inkâr edildi. İnkârın İnkârı olan Modern Felsefe, Kadîm Materyalizmin yeniden tahta çıkarılması değildir. Modern Materyalizm, Kadîm Materyalizmin sürekli temellerine, iki bin yıllık tekâmüllü seyrince [evrimli yolculuğu boyunca] Felsefe düşüncesinin ve Doğa bilimlerinin ve bizzat kendisi yirmi defa daha asırdîde [yüzyıl görmüş] olan Tarih ürününün bütününü kattı. Mutlak olarak, artık hatta Felsefe diye de bir şey yok fakat sadece bir Dünya Kavrayışı vardır; bu kavrayış, kendi başına bir Bilimlerin Bilimi içinde değil, fakat bizzat Olumlu Bilimlerin içinde kendisini teyit etmeli ve gerçekleştirmelidir. Demek burada Felsefe 'aufgehoben' olmuştur, yani 'hem aşılmış, hem korunmuş'tur; biçimce aşılmış, gerçek muhtevasınca muhafaza edilmiştir."'(F. Engels, **Anti-Dühring,** s. 214-215 (Marks-Engels, Werke, C. 20, s. 129))

Özetçe, nereden kalksak, daima Formel Mantığın yetersiz, yarım yamalak kaldığını görürüz. Her olayda Formel Mantığın evrim anlayışıyla, Diyalektik Materyalizmin gelişim anlayışı arasında derin uçurumlar buluruz:

"Birinci anlayış ölü, züğürt, kupkurudur. İkincisi canlıdır. Yalnız ikinci anlayıştır ki, bütün varlığın 'kendi hareketi'nin anahtarını verir; yalnız o 'sıçramalar', 'tedricilerin mütemadiyen [derece derece gelişenlerin sürekli olarak] parçalanması', eskinin yok olup yeninin fışkırması gibi kilitleri açacak anahtarı verir."(F. Engels, **Anti-Dühring,** s. 214-215 (Marks-Engels, Werke, C. 20, s. 129)

İKİNCİ KİTAP:

DİYALEKTİK MATERYALİZM NASIL KULLANILIR?

MARİFET KULLANMAKTA

Diyalektik Nedir?

Bunu anlatırken bir sıra kurallar çıkardık: Çelişkiler bir arada olunca *Tez-Antitez* adını alırlar. Tezle Antitezin çatışması *Sentez'e* varır. Bu varış, uzun *Nicelik* (sayı, kemiyet) birikiminden sonra, nicelikten apayrı *Niteliğe* sıçrama olur. Vb... vb...

İşimiz böylece bitiverdi mi? O saat Diyalektiği kavradık, Diyalektik düşünür ve davranır oluverdik mi?

Hayır. Bu genel kuralları ne denli çok tekrarlarsak o denli Medrese mollası oluruz. Diyalektik Maddecilik hiçbir zaman *genel* ve *soyut* doğru kuralları boyuna tekrarlamak değildir. Tam tersine, öyle sırf havada ve sözde kalan genel formüller savurmak "*İdealist*" denilen fikircil filozoflara düşer. Diyalektiği *Skolâstiğe* yahut *Metafiziğe* çevirir. O zaman ezberlenmiş en doğru Diyalektik kurallar, gerçek düşünce ve davranışa bir hazırlık, bir başlangıç bile olmaktan çıkar.

Diyalektik Maddecilik, her şeyden önce:

"Dünyanın materyalistçe kavranışını ilk kez ciddiye almak'tır. (Friedrich Engels, **Ludwig Feuerbach ve Klâsik Alman Felsefesinin Sonu** (Marks-Engels, Werke, C. 21, s. 292))

Dünyanın, Evrenin maddeci gözle kavranışını ciddiye almak nasıl olur? Diyalektiği

"Hiç olmazsa ana çizilerinde konu edilen bütün bilgi alanlarına mantıklıca uygulamak"(F. Engels, **age.,** s. 57 (Marks-Engels, Werke, C. 21, s. 292)) ile olur.

UYGULAMAK, yani olan bitenler üzerinde, olayların özünde KULLANMAK; işte Diyalektiğin ta kendisi, tüm değeri yalnız orada, gerçekte var olan düşünce ve davranış *pratiği* alanında belirir.

Ulaşılan her *olayın* aydınlatılmasında, her *gelişimin* oluşunda ve kavranılışında, Diyalektiğin konuştuğumuz *genel* gidiş, kımıldayış, hareket kanunlarını *özel* biçimleriyle arayıp bulmak; işte *Diyalektiği kullanmak* budur.

Diyalektiği canlı varlık ve düşünce olaylarına doğru dürüst uygulamayı, yani gerçekten kullanmayı bilmeyenlerin vay hallerine! O gi-

biler, kendilerini "*Diyalektik Maddeci*" sandıkları ölçüde korkunç birer şarlatan kesilirler. Başka hiçbir şey değildirler.

Şarlatandırlar (Şarlatan, sözlükte: "Panayırda uydurma ilaç satan, diş çeken bilgisiz, utanmaz hekim, ilin [elin] saflığını, herkesin kolay inanırlığını sömüren, olduğundan üstün görünen kalpazandır") çünkü Diyalektik gibi keskin bir araştırma, savaş aygıtını, bir gönül eğlendirme görünüşlü adam aldatma söz ebeliğine çevirenlere şarlatandan başka ad bulunamaz.

Korkunçturlar öyleleri: Diyalektik gevezeliği yaparak hem kendilerini, hem başkalarını aldatarak sapıttırırlar.

Diyalektik papağanca ukalâlık satmak değildir. En yüce yordamda en şaşmaz yoldan HAREKET, EYLEM, GİDİŞ ve İŞ'tir.

Maddeciliği gerçekten ciddiye alıp, olayların içyüzüne ayrı ayrı ve som oluşları içinde bakınca ne görüyoruz?

"Kavramların heryanlı, evrensel kıvraklığını (gibnost: elastikiyetini), zıtlıkları (çelişkileri) aynılığa dek götüren kıvraklığı görüyoruz: işte temel öz buradadır."(Lenin, **Hegel'in Okunması Bakımından Diyalektik Üzerine Düşünceler,** Marksizm Bayrağı Altında, No.1-2, Ocak-Şubat 1925, Felsefe Defterleri, (Collected Works, C. 38, s. 110))

Evrende canlı, cansız, doğal yahut sosyal olsun, hiçbir şey, hiçbir ilişki, hiçbir olay yoktur ki Diyalektiğin gördüğü gibi kıvraklığa, genel hareket kanunlarına, çelişkilerin beraberliğine uymasın. Kolay anlaşılır olmak için diyebiliriz ki bir *Panteist* (Tümtanrıcı: Vahdet-i Vücut doktrincisi) nasıl her yerde ve her şeyde Allah'ın varlığını buluyorsa, gerçek Bilim de, şimdiye dek her yerde ve her şeyde en son olarak yalnız değişmeyi ve hareketi bulur. Onun başka türlü olmadığını görerek olamayacağını bilir.

Ancak bu görüş ve biliş, Softanın ezbere, nedensiz, mihenksiz, gözü kapalı inancı değildir. Diyalektiğe *inanıldığı* için, dünya; çelişkilerin bir aradalığı durumunda sayılmaz. Tam tersine, Evren varlığının her bölümünde, her zerresinde çelişkileri bir arada bulduğumuz için, Diyalektiğin doğruluğunu kavrarız. Ve bu doğrultuda en gerçek sonuca kestirmeden varmak için olayların görünüşü altında yatan yayı, çelişkilerin bir arada bulunuşunu, Diyalektiği araştırırız.

Hele, Aristo'dan beri Metafizik Mantıkla olayları hep tek yanlı, *"Çelişkisiz"* görmeye, çelişkiyi *"Saçma"* saymaya alıştırılmış bulunan kafa yapılarımız için bu en ilk Diyalektik bilgisi, okuma yazmayı öğrenmek isteyen insanın Alfabeyi bellemesi kadar kaçınılmaz bir gerekliliktir. Ama, böyle olduğu için, Diyalektik bir *önyargı* değildir. Tam tersine, her Bilimin gelişim yönlerini belirten öngörü'dür.

Diyalektik kuru bir teori ezberciliğine sapmak olamaz. Her gün yepyeni, değişik olaylar mahşeri içinde mihenk taşına vurularak doğruluğu bir yol daha ve daha yüce kertede ispatlanan bir tutumdur. Diyalektik, boyuna gelişen düşünce ve davranışların bilimini her an olaylar içinde başarılan doğru uygulamalarla gerçekleştirme yoludur.

Varlığın ve Düşüncenin "*her yanlı, evrensel kıvraklığı*" içine, yalnız kafamız ve ruhumuzla değil, etimizle, derimizle, her şeyimizle, bütün varlığımızla girmek ve girişmek, işlemek ve geliştirmek... Diyalektik Metodun birinci ve sonuncu şartıdır. Gerçek Diyalektik kavrayış, daha kavranırken, kavrayış olarak bir davranıştır. İnsanın her duygu, düşünce, bilgi ve hareketinde, o kavrayışa uygun davranmasını gerektirir.

SÖZDE DİYALEKTİK-GERÇEK DİYALEKTİK

İnsan için hangi gerçek düşünce ve davranış başka türlü olabilir? En "*madde ötesi"* sayılan inançlar bile, yaşantıya geçince böyledir. Müslümanlıkta "*İman"ın* "*bütün*" olması için, yalnız "*Tasdik*" (İslâmlığı içinden kabullenmek, benimsemek) ve yalnız *"İkrar"* (İslâmlığı dışından başkalarına ağızla söylemek) yetmez. Tasdik ve ikrar'la birlikte *"AMEL"* (işlem, eylem, İslâmlık prensiplerini yerine getirmek, sapına dek uygulamak) da baş şarttır, "Farz"dır. Çünkü, her sosyal olay gibi Din de, yalnız kuru bir Evreni *"Kavrayış"* değildir: kavradığını aynı zamanda *"Yaşayış"* demektir.

Her insancıl olay öyledir. İnsan yaşadığınca inanır, inandığınca yaşar. İnancının da, Yaşancının da doğruluğunu ancak her an denemeleriyle sağlar ve ölçer. "Arpacı kumrusu" gibi sözde "derin" düşünmenin Diyalektikle uzaktan, yakından hiçbir ilgisi yoktur. Diyalektik, aynı zamanda, hep birden; hem Evreni kavrayıştır, hem kavradığını kıyasıya sınayıştır.

Diyalektik Maddeciliğin gerçek ve tek anlamı budur. Ama, onu başka türlü sananlar, umulduğundan çoktur. Ve ne çekiyorsak, hep o gibilerden çekiliyordur. O gibiler, *"lâkırdısı ile geçindiklerinden",* her gün, herkesten çok Diyalektikten söz ederler ve Diyalektiğin *"Bilimini"* yahut *"Tanımını"* kimseciklere bırakmamaya pek yekinirler. Onlar için Diyalektik; bir savaş aygıtı değil, bir söyleşi paradoksu, bir övüntü süsüdür. Ne denli horoz dövüşünde saçmalarlarsa, o denli "keskin nişancı" Diyalektik davrandıklarıyla övünürler.

O yüzden önümüze, hele sosyal pratikte ve teoride, başlıca iki çeşit Diyalektik anlayış çıkar :

1- Diyalektiği *lâfta* tanımak;

2- Diyalektiği *gerçekte* kavramak.

a) Diyalektiği "Sözde Tanımak"(F. Engels, Marks-Engels, Werke C.21, s. 293)

Müslümanlıkta *"Âmentü billâhi ve melâiketihî..."*gibi formülleri ve duaları bilmeden, anlamadan, denemeden, gözü kapalı, ağzı açık dizelemeye benzer. Ezberci Diyalektik softalığı, hiçbir şeyi gereğince

aydınlatıp ispatlamaz. Ne Diyalektiğin doğruluğu, ne ona inananın sağlamlığı, Diyalektik kuralların ve benzerlerinin tekrarlanması ile belirlenemez.

O gibi tekrarlamalar, olaylarla bağını, yaşantı ile ilişkisini yitirdiği ölçüde soysuzlaşırlar. Lâfta kalan çelişkilerin bir aradalığı, canlı olayların kıvranışından uzak düştükçe; uydurma deli saçmasına döndürülebilir. Örneğin:

"Varlık, aynı zamanda varlık değildir, demek, belirlenmezlik olur." (Lenin, **Collected Works,** C. 38, s. 110)

Bu genel fikirle anlatılmak istenen "*kıvraklık*", olayların içindeki gerçek uygulamalarla gösterilmelidir.

Bir buğdayın filiz, sap, başak vererek yaşaması, solup dökülerek ölmesine doğru yol almasıdır. Fizyoloji biliminde her hücrenin Anabolizması (madde yaratması), Katabolizması (madde yıkılışları) ile atbaşı birlik gider. Bu özle olayları objektif (nesnecil) ve som oluşları içinde izlersek, genel ve soyut Diyalektik formülünü anlamlandırmış, canlandırmış oluruz. Yoksa yaptığımız Diyalektik değil, gevezeliktir.

Diyalektiği uygulamak da, yetersiz bir sözdür. Hangi uygulamak? Modern Diyalektiği İdealizm açışından kurmuş bulunan Hegel gibi tersine uygulamalar da vardır. Düşünce'ye majüskül bir "F" ile *"Fikir"* diyelim. O Fikir'i bir başka Fikir ile çelişki içinde bulalım. O çelişkiden yeni bir Fikir çıkartalım. Görünüşte bu da bir çeşit uygulama sayılabilir. Ama o çeşit Metafizik çelişkiler uygulamasına, dünyanın en koyu Fikircisi Hegel bile dayanamamıştır; Felsefe adını verenlerle alay etmiştir.

Ancak Hegel'den daha aşırıca kendi çağları dışına düşen Sağ-Hegelciler Diyalektiği büsbütün soysuzlaştırdılar. "*Yığın*"ı "Fikir"e düşman sayarak, uydurma bir çelişki kurdular. Birahanede veya Kürsüde boş vaktini doldurmak isteyen işsiz aydınlar, araştırmasız bilginler, kafadan atma: *"Eleştirinin Eleştirisi"* gibi yapma çatışkılara girdiler.

Bütün bu tür uğraşılar da bir uygulama görüntüsü altında yapılıyordu. Ne var ki bunlar *Diyalektiğin "Sübjektif tatbikatı"* (öznel uygulamaları) idi. O zaman bu çeşit uygulamalara artık Diyalektik adını vermek yersiz kalıyordu. Çünkü, Diyalektik:

"Kıvraklık, öznel (sübjektif) olarak uygulanınca, bu düpedüz eklektizm (düşünce eklemeciliği) ve sofizm (safsatacılık) olur."(Lenin, **Hegel'in Okunması...** vb. **(Collected Works,** C. 38, s. 110))

b) Diyalektiği Gerçekte Kavramak Ne Demektir?

"Diyalektiği realite (gerçeklik) içinde, incelemeye uğratılan her alanda, bütün ayrıntılarıyla uygulamak"(F. Engels, **age.,** s. 60 (Marks-Engels, Werke, C. 21, s. 293) demektir. Asıl Diyalektik bilgi, iş, marifet budur.

Çelişkilerin bir arada bulunuşu prensibi, genel *"Nass"* (Dogma) değil, kullanılabilecek bir aygıt ve silâhtır. İçine girilen her alanda o aygıt sınanmış bir çekiç gibi, olayların "*bütün ayrıntıları"* üzerinde vurularak kullanılır. Önümüze çıkan çeşit çeşit olaylar mahşeri içinde, çelişkilerin hangi özel biçimlere girip nasıl bir arada bulunduklarını yakalayıp kavramak, Diyalektik düşüncenin özüdür.

Tek sözle, Diyalektiği bilmek, ancak gerçekliğin çok yanlı ayrıntılarına uygunca kullanmayı bilmektir. Varlığın Diyalektiğini olduğu gibi değil de, istedikleri gibi anlamaya kalkışanların nasıl sapıttıkları sık sık görülür. Metafizik felsefeler ve bilimler o sapıtmalarla yüklüdürler. Hele sosyal konularda, Diyalektiği sübjektif olarak uygulamayı seven tembeller çoktur. Bunlar ciddi, uzun, sabırlı araştırmalara katlanmaktansa, hiç terlemeksizin parlak formül işportacılığına pek bayılırlar.

Böyleleri, Diyalektik Maddecilik adına göğüslerini dövdükleri zaman bile birer Marksizm kalpazanı olmaktan kurtulamazlar. Onlara, Diyalektik Maddeci değil -Müslümanlıkta ya "Tasdik", ya "İkrâr", ya "Amel" sakatlığı yüzünden imânı bozuklara verilen adlarla- *"Münâfık", "Fâsık", "Zındık"* demek daha doğru olur. Çünkü; "Yarım hekim candan, yarım hoca dinden ettiği" gibi, Öznel Diyalektikçiler de insan düşüncesini mantık gücünden yoksun bırakırlar.

Gerçek Diyalektik Maddecileri, düşünce münâfıklarından, davranış fâsıklarından, mantık zındıklarından ayırt eden şey, Diyalektiğin ana kurallarını olaylar içinde doğruca sezip kavrayışlarıdır. Doğru uygulaması bilinmeyen her prensip, düşüncede anlamsızlığa, işte başarısızlığa kapı açar. Anlamsızlık ve başarısızlık ise, en güzel prensibin ölümü olur. Belki ölümden de kötüsü olur. *"Bir doktrini en kestirmeden rezil etmenin yolu, onu toyca savunmaktır."* (Lenin). Diyalektiği de, ölümden beter gülünçlüğe düşürmek toyca uygulamaktır.

AÇIKLAMA VE DEĞİŞTİRME

Diyalektik Maddeci metodu her alanda doğruca kullanmak nasıl olur? Metodun iyi uygulanması için neyi gözönünde bulunduracağız?

Karl Marks, **"Feuerbach Üzerine Tezler**"inin sonuncusunda şöyle der:

"Filozofların bütün yaptıkları, dünyayı çeşitli yordamlarda yorumlamaktı. Oysa konu, dünyayı değiştirmektir."(F. Engels, **age.,** (Marks-Engels, Werke, C. 3, s. 7))

Bu açıdan, her düşünce metodu, her Mantık için iki yol açılmalıdır:

1- *Yorumlama* (İzah-Açıklama),

2- *Değiştirme* (İstihale-Kalıp değiştirtme)...

Eşsiz güçte düşünce metodu ve en yanıltmaz mantık demek olan Diyalektik Maddeciliğin doğruca kullanılması için de başka yol bulunamaz. Diyalektiği doğru kullanmak: *1- Doğru açıklamak; 2- Doğru değişiklik sağlamak...* ile başarılır.

1- Diyalektik Açıklama (Yorum): Olayın nedeni olan ilişkileri ve çelişkileri aydınlığa çıkarmaktır.

2- Diyalektik Değiştirme: Açıklığa kavuşan ilişki ve çelişki zembereklerinden yaylanacak hareket ve sentezleri insanlığa yararlı biçimde olumlaştırıp geliştirmek ve benimsemektir.

Yorumlama ile Değiştirme, birbirinden hiç ayrılamaz. Doğru açıklamasız yeterli bir değişiklik yapılamayacağı gibi, yeterli değişikliklerin mihenk taşıyla gelişmeyen bir açıklamanın da doğruluğuna güvenilemez. Bunu göze çarptırmak için olumlu bilimlerden bir örnek alalım:

Hekimlikte hastalığın açıklanmasına, yani hastalığı ortaya çıkaran çelişkilerin aydınlatılmasına *"Teşhis"* denir. Her illet, hastalığın nedeni ile organizma denilen vücut arasındaki çelişki ve çatışkıdan doğar. Hastalığın, iyileşmeye doğru yeni bir denge sentezine ulaşması *"Tedavi"* adını alır. Teşhissiz tedavi yahut tedavisiz teşhis olur mu? Problemi daha böyle soruyla koyar koymaz; açıklama ile değiştirmenin karşılıklı etki-tepkileri ve birbirinden ne kertede ayrılmaz oldukları kendiliğinden anlaşılır.

Hekim istediği denli Teşhis koysun, eğer teşhise uygun bir tedavi değişikliği sağlayamazsa, su üstünde yazı yazmış olur. Tersine: hekim

istediği denli hastayı tedaviye uğraşsın, eğer hastalığın doğru teşhisini koyamadıysa, şifa, iyileşme Allah'a kalmıştır.

Bütün insan bilgisi ve düşünceleri: Doğada, Organizmada, Toplumda aynı kurallara uymak zorundadır. Her yorumlama bir değişikliğe yaramalı, her değişiklik bir yoruma ve aydınlatmaya dayanmalıdır. Tedavisiz teşhis nasıl yarım hekimlik ise, değişikliksiz yorumlama da öyle yarım bilginliktir. Teşhissiz tedavi nasıl *"Karanlığa kubur sıkmak"sa,* yorumsuz ve açıklamasız değişiklik de tıpkı öyle *"Kafasız işgüzarlık"* olur.

Doğru düşünce ile doğru iş; iki başlı tek insan başarısıdır. Açıklayıcı yorum aydınlatması ile değiştirme, aynı zamanda karşılıklı olarak birbirlerini bütünleyerek art arda gelir ve gelişir. Aydınlatma ile değiştirme, aynı Prose'nin [Süreç'in] iki zıt koludur. Birbirlerine zıt yönlerde yapılırlar.

1- Dünyamızı Yorumlarken:

Her şeyden önce en büyük kesinlikle NESNECİL (Objektif) davranmalıyız. Aydınlattığımız olayı, yalnız kendi ilişkileri ve çelişkileri içinde almalı, hiç değiştirmeksizin, olduğu gibi kavramalıyız. Öznel (Sübjektif) eğilimlerimize kapılıp olan bitenlere kendi kaygılarımızdan eklemeler ve kafamızdan en ufak katkılar yapmamalıyız. Olayı, işimize geldiği gibi görmeye kalkışmamalıyız. Yoksa uydurma yorumla sırf kendimizi aldatmış oluruz. Tek sözle yorum ve açıklama, insanın kendi iç düşünce, duygu ve dileklerine göre değil, *Olan bitenlere* göre yapılır.

2- Dünyamızı Değiştirirken:

İş tersine döner. Her şeyden önce, hiç işkilsiz asıl bakacağımız şey, insancıl çıkarlar ve insanlığın yararlanmasıdır. Buradaki *"Çıkar"* sözcüğü sakın tek kişinin, bir bölük adamın, hatta bir sosyal sınıf içinde bir zümrenin işine gelirlik [olarak] anlaşılmasın. İnsancıl çıkarın anlamını yeri geldikçe ayrıntıları ile inceleyeceğiz. Şimdilik, o kadarcığını söyleyebiliriz. Değiştirmede aranan, sosyalce insan varlığının yararıdır.

İNSANCIL VE SINIFÇIL

Bir "*Sosyal Yaratık*" olan insan, *Sınıfsız* Toplumda bütünüyle *İnsanlık* demektir. *Sınıflı* Toplumda, *Doğa* karşısında gene bütünüyle insanlığın kendisi gelir; ama *Toplum* içinde, ister istemez bölünmeler hesaba katılır. Sınıflı Toplumda sosyalce insan: *Sınıf Yaratığı* olarak diler, duyar ve düşünür. Bu ayırdı ileriye bırakalım.

İnsan, ister *tüm* insanlık, ister bir *bölük* insanlar açısından düşünüp davransın; tek başına dünyayı değiştiremez. *Coğrafya ve Teknik* üretici güçler hep aynı kalsa bile, insan çevresini ancak dünkü ve bugünkü insanlarla elbirliği ederek değiştirebilir. Dünkü insanlarla *Gelenek ve Görenek* biçiminde, bugünkü insanlarla *Kolektif Aksiyon* biçiminde elbirliği yapar. Her seferinde, dünyayı; hayvanlar, bitkiler, şeyler ve yıldızlar için değil, sonuç bakımından hep *İnsanlar için* değiştirir.

İnsan için değişiklik denildi mi, bu iş kendiliğinden bir çeşit insancıl *ÖZNELLİK* (Sübjektiflik) güder. İnsanın yaptığı her değişiklik, uzun veya kısa vadesi ile insana yaramalı ve yaramak için olmalıdır. Her ne olursa olsun, *Olaylar,* onlara dayanılarak dünyayı değiştirmek; ancak ve yalnız insanlar içindir, *insanlara göre* yapılır.

Dediklerimizin kolay anlaşılması için gene hekimlikten örnek alalım. Dünyayı yorumlama (izah), hastalığı teşhis etmekti. Teşhis yapılırken hastanın sübjektif şikâyetlerine ve hele dileklerine hiç aldanmaya gelmez. Hasta yaman karın ağrısıyla kıvranır. Yapılan objektif muayenede, hastalık karında değil, göğüs içinde akciğerde çıkabilir. Tersine, hasta omuz başındaki ağrılardan yakınır; objektif aramayla, karındaki karaciğer hastalanmış bulunur... vb. vb. Hasta başının ağrıdığını söyler. Tek başına baş ağrısı hiçbir teşhise temel olamaz. Yüzlerce hastalık, baş ağrısı yapar. Hasta; "Acep nezle mi oldum?" gibi düşünür. İstediği ufak bir rahatsızlıktır. Beyin uru çıkabilir. Yahut, kimisi de ikide bir kanser olmaktan korkar.

Hekim, yaptığı teşhisle, illâ ki önemsiz yahut korkunç bir hastalık bulmaya mı çalışır? Hayır. Hastalık kuşpalazı iken, nezle diye geçiştirilemez. Mide kanseri, basit bir hazımsızlık sayılamaz. Böyle "teşhis"ler, hastayı aldatmak, öldürmek olur. Olayları aydınlatırken,

gerçekten bilgili ve namuslu hekim gibi, kesince objektif ve konkret (somut) davranmalıdır-. Teşhis, her ne pahasına olursa olsun, doğru yapılmalıdır-.

Gel[gelelim], Tedaviye girişirken, davranış ve düşünüş, tüm bir diyalektik oluşumla tersine döner, çelişiğine ulaşır. Her tedavi çabası insan içindir, insana yaramalıdır. Hastanın en ufak tedirginliği nasıl giderilmek gerekirse, tıpkı öyle, her değişiklikte, az çok insancıl iyiye, güzele, doğruya yönelinir. Yoksa kuru teşhisle kalıp: "Ne yapalım. Kader buymuş. Çekeceksin!" diyen Fatalizm [kadercilik] dayanılmaz bir Dervişliktir.

İnsanın dileği *iyileşmektir.* Bütün amaç, o düzelmeye ulaşmaktır. O nedenle, hastanın en kapris bilinen şikâyetleri de, "sübjektif şeylerdir" diye yabana atılamaz. İnsanı en çok ağrı, sızı üzer. O sübjektif yakınmaları dindirmek, hayat için tehlike getirmezse, mutlak yapılır. Çünkü tedavi hastadan başkası için değildir. Olayları doğru yorumladıktan sonra, gerçekten bilgili ve namuslu insana, en elverişli biçimde değiştirmek düşer.

Teşhis üzerine, kaçan yahut ellerini kavuşturan hekim ya bilgisizdir ya vicdansızdır ya canidir. Olayı açıklayıp yorumladıktan sonra; "*Değiştirmek bize düşmez*" diyen sözde bilgin beceriksiz, vicdansız bir caniden başka bir şey sayılamaz. İnsan emeğinin ekmeği ile yetişip, olayları aydınlatma olanağına kavuştuktan sonra, yorumdan kaçınmak ve insana yararlı işi göze almamak, en büyük nankörlük, namus yitikliği olur.

TEORİ - PRATİK - TARAF

Buraya dek gelişen Diyalektiğin özü kavranıldı mı, uygulamanın sonuçları kendiliğinden anlaşılır. Artık, *Bilim* adına konuşulan yerde; "*Teori ile Pratik bir kişide birleşmeli mi?*" yahut "*Bilgin adam etliye sütlüye karışmalı mı?*" gibi yâveler dinlenmez olur. Doktor teşhis ettiği hastayla ilgilenemez, demek kadar gülünç düşülür.

Bilginin insandan ayrı bir yaratık olduğu söylenemez. Bilgin aynı zamanda hem teorici, hem pratikçidir. Yerine göre hem tarafsızdır, hem taraf tutmayı bilendir. Burada ne korku, ne hoşgörü, hiçbir şey sağlayamaz. Kalıbının adamı olmadan yaşamanın mutsuzluğu ve alçaltıcılığı, ölümden çok yaman soysuzlaşma olur.

Teori ile *Pratik* birbiriyle çelişik (zıt) mıdır? Evet. *Taraflılık* ile *Tarafsızlık* birbirine karşıt mıdır? Gene evet. Bu karşıt çelişkiler bir arada bulunamazlar mı? Antika mantığa göre, Skolâstik ve Metafizik düşünce metoduna kalırsa, bulunamazlar. Diyalektik metot ve mantık için ise, o karşıtlıklı çelişkiler, gerçekseler, ancak bir arada bulunabilirler. Her sahici bilim adamı, yalnız aynı zamanda hem teorisyen, hem pratisyen olmayı; hem tarafsız, hem taraflı davranmayı başaran adamdır-.

Bu çelişkinin gerçekliği ve gerçekleştirilişi ise bir sır olmaktan çok uzaktır-.

a) Gerçek Bilgin Hem Teorici, Hem Pratikçidir

Teori (Bakınç: Nazariye), yukarıda değinildiği gibi, *"YORUMLAMA"* (Aydınlatıp açıklama) demektir. *Pratik* (Yapınç: Ameliye) ise *"DEĞİŞTİRME"den* başka bir şey değildir. Bu iki işi birden yerine getirmek *Diyalektik Maddeci* olmanın alfabesidir. Diyalektik Maddecilik, üzerinde istihareye (uykuda fal bakmaya) yatılıp mürakabeye (içine kapalı dalgınlığa) dalınacak yahut acı, tatlı gösterilerle, kürsüde, sahnede gevezelik etmeye, paradokslar çatlatmaya yarayacak bir kaprisler tarikatı değildir. Sözde *"Teori"* üzerine usturuplu yorum taslayacak ham Sofizm değildir.

Diyalektik, yaşama savaşının ta kendisidir. Düşünce ile Varlığın çelişkili ilişkilerini Doğa'da ve Toplum'da arayıp bulma tutumudur. İnsanın maddecil ve anlamcıl bütün işlerinde bilerek *uygulanıp kullanıla-*

cak bir aygıt, bir fütuhat [fetihler] avadanlığı, tutulacak yol, belli metottur. Yaşayan kişi için yorumlamayı değiştirmeden ayırmak, yemeği yiyip hazmetmemek, erkekliği-dişiliği olup sevmemek kadar anormal bir durumdur. "Arpacı kumrusu gibi düşünmek" hiçbir senteze varmayan bilim kalpazanlığı yapmaktır.

b) Gerçek Bilgin Hem Tarafsız, Hem Taraflıdır

Bilimde "*Tarafsızlık*", yalnız yorumlamada ve açıklamada *Objektif* (nesnecil) ve *Konkret* (somut) olmakla sağlanır. Bu davranış olayları "Aydınlatma" sırasında özellikle gözönünde tutulur.

Bilimde "*Taraflı*" olmak, değiştirme sırasında, insan olmaktan ve *insan kalmaktan* başka bir şey değildir. Taraflılığın Türkçe'si, *İnsancıllık,* insanca, insana göre olmaktır. İnsan, her şeyden önce Toplumcul bir yaratık olduğundan, Sınıfsız Toplumda "*Topluma göre",* Sınıflı Toplumda "*Sosyal Sınıfa göre*" davranmak taraflılık olur. Ne denli böbürlenirse böbürlensin, kimse bu gerçeğin dışında, Toplumüstü, İnsanüstü bir canlı olamaz.

Yorumlama ile Değiştirmede hem taraflı, hem tarafsız olmak, olağanüstü *somut* ve *objektif* açıklamadan sonra, doğru yorumlanan gidişi, proseyi, süreci insana *yaraşırca* ve *yararca* değiştirmek, yani Topluma uygunca benimsetmek ile başarılır. Birbirine çelişik (zıt) yönlerde işleyen o iki tür çalışma yordamının birliği insan varlığının ve düşüncesinin özünden gelir.

İnsanın maddecil ve anlamcıl emeği bir dünya ise, tarafsızlıkla taraflılık, yapma ve zorlama olmadıkça, emek dünyamızın iki kutbu gibidirler. Hiçbir vakit birbirlerinden ayrılamazlar. Ancak birlikte *varolurlar* ve birlikte kavranıla'bilirler.

Öğreti için her iki kutbu ayrı ayrı gözden geçirirken, aralarında bulunan o kopmaz iç bağı ve ayrılmazlığı bir an bile unutmamalıyız.

A) AYDINLATMA: TEORİ
(DİYALEKTİĞİN REALİSTÇE KULLANILIŞI)

Diyalektik *Realizm* (som gerçekçilik) şunu hiç unutmamakta toplanır: Dünyada ilk *Hareket* ve *Değişiklik* sırf düşüncemizin yaratığı değildi.

DÜŞÜNCEYE GÜVENSİZLİK Mİ?

Bunu söylerken sakın Metafizik mantığın tek yanlı sapıtmasına düşüp, her ne olursa olsun hep Düşünceyi hiçe saymayalım. O anda; insanlıktan çıkmış, zekâ'nın yerine *içgüdü'yü* geçirmiş ve hayvanlaşmış oluruz. Tarihsel Maddeciliğin en büyük gerçekliğini: İnsanda her davranışın önce düşünceyle plânlaştığını unutup Teoriyi sıfıra indirmeye kalkışırız.

Değişiklik *"sırf düşüncemizin yaratığı değildir"* derken, kıyasıya Diyalektiği gözönünde tutmak zorundayız. Bu, düşünceyi hiçe saymak değildir. Tam tersine, düşünce gibi nükleer bir enerji potansiyelini, kendi bataryaları içinde disiplinleştirip tüm etkenlendirmektir. Sınıflı Toplumun binlerce yıldan beri mantığımıza (kafa işleyişimize) yerleştirdiği şey: Düşünceyi, sözde her şeyden üstün bir yaratıcı imiş gibi gösterirken, gerçek olaylardan koparıp, sömürücü azınlık emrinde bir korkuluk Tanrı kertesinde soysuzlaştırmaktır. İnsan düşüncesinin değerini sıfıra indiren, insana düşünmeyi toptan yasaklayan, "*Daha ötesini düşünürsen kâfir olursun!"* diye düşünme suçu uyduran ve cezalandıran eğilim budur.

O egemen sınıfların, kendi düşünceleri dışında her düşünceyi baltalama metodu bir yana bırakılırsa, belirtmemiz gereken gerçeklik şudur: Düşüncemiz dışında olaylar vardır, hatta *"bizim"* saydığımız düşünceler bile, hem bizim dışımızda birer olaydırlar, hem bizim dışımızdaki olayların ürünüdürler. Dış olaylara böylesine bağlı olan ve kendisi de son duruşmada bir olay olan Düşünce bütün olaylarla karşılıklı etki-tepki içinde ele alınmazsa, önce kendisi gerçek düşünce olmaktan çıkar. Ona artık *"Kuruntu"* adı verilir.

Hele Sınıflı Toplumda, her kişi binbir anarşik esinti ve akım ortasında fırtınaya tutulmuş küçücük bir gemidir. Küçücük kişi gemisinin

kaptanı olan düşünce için, kendi gemisinden başkası önem taşımayabilir. Bir an için, o tek kişi düşüncesinin egemen sınıfça ayarlanmış ve piyasaya "en büyük düşünce" diye sürümü yapılmış bulunduğunu gözönüne getirelim. Kişi düşüncesi çarçabuk *"Hür düşünce"* perdesi ardında, *Kuruntu'dan* da ötede, bir sömürünün ve toplum düşmanı zorbalığın ipek eldivenli demireli oluverir.

Bu açıdan, Dünyamızın kımıltısı düşüncemiz dışında vardır. Olaylarda, kendi kuruntularımızın dilediği bir gidiş yokken, varmış gibi göstermeyeceğiz. Olanı, nasılsa öylece gözden geçirmekle işe başlayacağız. Çünkü yalnız olaylar değil, tek tek kişilerin düşünceleri bile, düşüncemiz dışından belirlenirler. Bu anlamda, olanlar düşüncemize uymayabilir; düşüncemiz mutlak olaylara uymak zorundadır. Yoksa sapıtırız.

İNSAN: TOPLUMCUL VE TARİHCİL BİR YARATIK

Olanları incelerken hiç mi kafamız işe karışmayacak? Bunu ancak "Kafasız işgüzarlar" öne sürebilir. Elbet her işimize, hatta önce kafamız karışacak; her davranışımızın plânını düşüncemiz yapacak. Bu niçin ve nasıl olacak?

İnsanoğlu, tek başına düşünürken sanıverdiği gibi tek başına bir varlık olmadı ve değildir. İnsan oldu olasıya *Sosyal* bir yaratıktır, deyince şunlar gözönüne gelir:

a) İnsan Toplum İçinde Yaşar

Bunda bilmeyecek ne var? denebilir. Ama, bilinmeyecek hiçbir yanı bulunmayan o gerçeklik sık sık ve kolayca unutuluverir. Çünkü, hele Sınıflı Toplumda, insanları teker teker avlamak egemen kurtların pek işlerine geldiğinden, hep insanın Toplum yaratığı olduğunu unutturmak önerilir. İnsan maymundan yarattırılır, çamurdan yarattırılır, cinden, şeytandan vb. yarattırılır amaç; tek Toplum yaratığı olduğu gözden yitirilsin!

İnsan bir yol Toplum dışına atıldı mı, artık cöngül kaplânlarının önüne atılan bir oğlak durumuna girmiştir. Nasıl olsa yalnız adamın hakkından gelinir. İnsanın Toplum yaratığı oluş gerçekliğini unutturma samanının altında bu fil tuzağı gizlenir. O tuzaktan kurtulmanın tek yolu, her kişinin doğrudan doğruya Toplum yaşantısı ile var olduğunu bir an [bile] unutmamaktır. Her insan, ancak ve yalnız, tüm öteki insanların *hepsiyle* birden, Toplum adlı (*İnsanlar + Şeyler + Düşünceler)* sentezi içinde karşılıklı *etki-tepki* yaparak hem düşüncesiyle, hem davranışıyla yaşar. Yahut, yok olur.

b) İnsan Tarih İçinde Yaşar

Toplum, bugünkü *insanlık ortamı* değildir. İnsanoğlu yeryüzünde *oldu olalı* Toplum vardır ve her şey gibi değişe gelmiş, değişe git-

mektedir. Nasıl insan *Toplum* içinde yaşıyorsa, tıpkı öyle, Toplum da *Zaman* içinde yaşıyordur. Bunda da bilemeyecek şey yok, denebilir. Ve öyledir de.

Ancak, hele Sosyal Sınıflı Toplum biçimine girildi girileli, o insanın ve toplumun *Tarihcil* bir yaratık olduğu gerçeği, her zaman, en yaman zorbalıklarla unutturulur durulur. Statükoyu korumak, her egemen sınıfın baş amacı ve görevi olur. Bu, her canlı varlığın kendi yaşantısını korumasından bambaşka bir eğilimdir. İnsanlığın veya bir topluluğun bütünü ile korunması yerine, feda edilmesi pahasına da olsa, egemen azınlığın kayrılmasıdır. Bütün Antika Medeniyet yıkılışları ve silinişleri o eğilimin ürünüdür.

Antika *Tarihcil Devrimlerin "kızılca kıyamet'leri* yerine Modern kapitalizmin getirdiği *Toplumcul Devrimler* çağında insanın Tarih içinde yaşadığı, bütün ilişki ve çelişkileriyle ortaya çıkmıştır. İnsan, içinden geldiği *Tarih* olaylarıyla hem *ilişkili,* hem *çelişkili* bir yaşantının yaratığıdır. Her kuşak, kendisinden önce gelmiş geçmiş kuşakların yaşayış ve düşünüşleriyle bir yandan bağlı kalmak, bir yandan bağlarını koparmak zorundadır. O zorla, bugünkü insan ve toplum, dünkü insanlar ve toplumlarla ister istemez karşılıklı etki-tepki içinde bulunarak gelişir.

DÜŞÜNCE DE OBJEKTİF BİR OLAYDIR

Bir yanda *Toplum'un,* öte yanda *Tarih'in* etki ve tepkileri altında işleyen insan kafası, ilkin sanılabildiğinden çok daha aşırıca "*özel kişi mülkü"* olmaktan uzaktır. En çok kendi "kişicil damgamız" altında tekelleşmiş görünen o "toz kondurulmaz" "Kişiliğimiz", bir efendi, bir derebeyi, bir burjuva kuruntusu olmak istemiyorsa, Tarih ve Toplumla olan ilişki ve çelişkilerini bilince çıkarabildiği ölçüde "*Kişilik*" taşıyabilir.

İnsancıl olan her şeyimiz gibi, varlığımızın en yüce değeri olan *Düşüncemiz* de, böbürlenmeye alıştığı kertede "*bağımsız*" yahut "*kişicil*" olamaz. Hemen her zaman, en sorumlu tutulduğumuz "*Benliğimiz*", çoğu kendimiz ve bilgimiz, önceden görümüz dışında var olan Tarihcil ve Sosyal gelişmelerin ürünüdür. O gelişmelerin izlerini taşıyarak Toplumcul ve Tarihcil büyük kanunları az çok bilince çıkarır.

Şimdiye dek varılmış en ulu Doğa ve Toplum Kanunu Varlıkta kımıltı ve değişkilerin çelişkilerle yürüdüğünü gösteriyor. Bir yerde kımıltı, hareket mi var? Orada mutlaka zıtlıkların, karşıtlıkların, çelişkilerin zembereği bulunuyor. Buna olayların Diyalektiği deniyor. Bugün kafamız, insan düşüncesi Diyalektiği bilince çıkaracak kerteye dek yücelmiştir. Binlerce yıllık insan yaşayışının sonsuz deneylerden çıkardığı en büyük ders bu oluyor. Gerek Düşüncenin, gerek Varlığın her türlü kımıltısı ancak Diyalektik çelişkiler yayı kavranılırsa duruca anlaşılabiliyor.

Bu anlayış aşamasına gelmiş bulunan kafa yapımız, düşünce avadanlığımız pasif bir makine, bir otomat değildir. Kendisi de Tarihcil ve Toplumcul bir ürün olarak önce objektif ve somut bir Varlıktır. Yüz binlerce, milyonlarca yıllık denemelerle işlendiği ve geliştirildiği için, yorumlama ve aydınlatma işinde kıyasıya *aktif* (eylemcil) olur. Kendisine düşen rolü bütün canlılığı ve keskinliği ile oynar.

Aktif, eylemcil Düşünce emeğimiz, yüz bin yılların araştırma ve denemeleriyle aşırıca ispatlanmış doğrulara dayanarak, yürüdüğü gerçeklikler *yolunu* tutar. Buna *Metot* denir. Bilim, yalnız metotlu düşüncedir. Düşüncemiz, *realist* (gerçekçi) ve *reel* (gerçek) bilim işini metotsuz başaramaz. Bugün, olayların sonsuz gözlemi insan düşüncesini bir tek yanılmaz metoda getirmiştir. O da bilimin en yüce realizmini gerçekleştiren Diyalektik Maddecilik yoludur.

NESNECİL VE SOMUT YORUM

Diyalektik Maddecilik metodu denilen realizm, olanları nasıl gözden geçirir? Her olanda, hep çelişkilerin kıvraklığını yakalamak istediğine göre, o çelişkileri kavramak için neyi arar ve bulur? Nasıl bir zıtlıklar, çelişkiler teorisidir? Çelişkileri aydınlatmak ve yorumlamak için ne yapar? Düşüncenin birinci aşaması olan yorumlama, açıklama (izah) bakımından Diyalektik nedir?

"Diyalektik; çelişkilerin (zıtlıkların) nasıl aynılık göstermiş ve göstermekte olduklarını, hangi şartlara göre aynılık halinde bulunduklarını, birbirlerinin biçimine girdiklerini (birbirlerine doğru kalıp değiştirdiklerini), insan zekâsının bu çelişkileri niçin ölü, pıhtılaşmış olarak değil, canlı, şarta bağlı, ileri ve birbirlerine kılık değiştirerek geçer biçimde ele alması gerektiğini gösteren bir teoridir." (Lenin, **Diyalektik Üzerine Sorunlar,** Marksizm Bayrağı Altında, No. 5-6, Mayıs - Haziran 1925, s. 11-15, **Hegel'in Okunması** ..., (Collected Works, C. 38, s. 109)

Bu tanımlamaya göre, kafamız, yorumlama işinde çalışırken incelediğimiz her noktada özellikle şu yanları arar:

1- Çelişkiler nasıl ister istemez *BİRLİKTE bulunurlar?* Buna çelişkilerin *Objektif* (Nesnecil) kaçınılmazlığı diyelim.

2- Çelişkiler nasıl ister istemez *BİRBİRLERİNE dönüşürler?* Buna çelişkilerin *Konkret* (Somut) kaçınılmazlığı diyelim.

Bu iki soruya verilen karşılık, kafamızda uydurulmayacak, olan bitenler içinde aranıp bulunacak; *icat* edilmeyecek, keşfedilecektir. Çünkü o olayları biz icat etmemişizdir, henüz.

Her iki durumda da bir yanı hiç akıldan çıkarmayacağız. Çelişkiler donmuş, durgun, ölü nesneler değildirler. Tam tersine, çelişkiler gerek *birlikte* bulunurlarken, gerekse *birbirlerine* geçerlerken boyuna ve hep *canlı, şartlı, ilerleyici ve değişici* olurlar.

Başka deyimle, bir olgu'nun, bir olayın diyalektik kavrayışla realistçe aydınlatılması için, o olayda iki özelliği gözden kaçırmayacağız:

a) Objektif Kaçınılmazlık
(Nesnecil Gereklilik: Âfakî Zaruret)

Olayın neresinde nasıl bulunuyor? Bunu kavramak için, olayı yaratan çelişkilerin hangi *canlı şartlarla* ister istemez bir arada bulunduklarını belirteceğiz. Evet, Hayır'la niçin bir araya gelmiştir? Bunu, "Diyalektik öyle buyurdu" diye kafamızda icat etmeye kalkışmayacağız. Olayların gerçekliği içinde yılmadan araştırıp yakalayacağız.

Kapitalizm; birbirine zıt olan *Sermaye ile İşgücü'nün* birlikte bulunmasıdır. İki çelişik kutup, ister istemez bir arada bulunur. Biri eksik olsa, ötekisi yok olur. Her ikisinin birbirleriyle çelişerek gelişimi, kapitalist ilişki şartları içinde doğar büyür. Ne Sermaye olmaksızın hür İşgücü doğardı, ne hür İşgücü pazara çıkmaksızın kapitalist anlamda Sermaye var olabilirdi.

b) Konkret Kaçınılmazlık
(Somut Gereklilik: Elle Tutulur Zaruret)

Olayın neresinde nasıl bulunuyor? Bunu anlamak için, olayı yaratan çelişkilerin boyuna ilerleyici ve değişici biçimde ister istemez birbirlerine geçtiklerini belirteceğiz. Evet, Hayır'la çarpışırken nasıl ve niçin birbirlerinin kalıbına girmiştir? Bunu da gene kafamızın içinde yakıştırmayacağız. "Dilimizin kemiksizliği"nden yararlanıp olayları olmadıkları biçimde istediğimiz kılığa sokmayacağız. Gerçek olguların kendilerinde birinden ötekine geçişi ve zıddına doğru kalıp değiştirişi elle tutup kavrayacağız.

Sermaye; elbet işgücünün zıddıdır; işgücü de kendisini sömüren sermayeyle en kesin çelişki içindedir. Ancak sermayenin *Değişir Kapital* bölümü hür işçiyi gündelik ödeme yolu ile kiralayınca; ilkin işgücü biçimine girer. İşgücü de, karşılıklı olarak, üretim süreci içinde kendi değerini ve artıdeğeri yaratan Emek biçiminde gerçekleşir gerçekleşmez, Sermaye kılığına dönüşüvermiş olur. Ve bu karşılıklı çelişkilerin birbirine girerek gelişmeleri, kapitalist düzenin ilerleyici canlı şartları içinde değişir durur.

Objektif aydınlatma (açıklama, yorum): Belli bir olayın doğuşunda, oluşunda yatan bütün kaçınılmaz iç ve dış çelişkileri ve şartları her yanlarından, oldukları gibi arayıp bulmaktır. Buna çelişkileri belli *mekân içinde* yahut hiç değilse *aynı niteliği* gösterdikleri sürece, kavrayıştır, denebilir.

Somut aydınlatış (açıklama, yorum): Çelişkilerin bir araya gelme, birlikte bulunma şartlarının *zaman içinde* geçirdikleri kaçınılmaz değişiklikleri ve atlayışları, olguların her durumunda, hiç kaçırmaksızın

gözden geçirmektir. Hiçbir şey, hiçbir olay, hiçbir ilişki, kaçınılmazlık ve şart, hep dün olduğu gibi bugün ve yarın da mutlaka aynı, tıpkısı tıpkısına kalamaz. Çelişkileri akar zaman içinde bir nitelikten *başka niteliğe geçiş* durumunda kavramak gerekir.

Böylece, gerçek Diyalektik yorum, olayları yaratan *çelişkileri,* hem Mekân içinde görülen bir niteliğin objektif şartlarıyla kavramaktır; hem Zamanla başka niteliklere atlayan somut *değişiklikleri* ile kavramaktır. Bu iki gibi görülen işlem bir tek olayın hep birden açıklanışıdır.

Biliyoruz; gerek *Objektif [Öznel],* gerekse *Konkret [Somut]* gibi sözcükler ve terimler, her kafada az çok başka nüanslı anlamlara girer. Hele Metafizik düşünüşler, o gibi terimleri alacalı, bulacalı, lâstikli, nereye çekilirse oraya giden kılıklara sokarlar. Onun için, biz burada, Diyalektik Maddeci metot olarak objektif ve somut açıklamadan neyi, nasıl anladığımızı az çok ayrıntıları ve çevreleri ile görmeliyiz.

Gerçi, nesnecil yorumu somut yorumdan ayırt etmek oldukça güçtür. Çünkü her çelişkinin bütün elemanları aynı zamanda hem birbirine karşıt, hem birbirine dönüşür durumda iç içe girmiştirler. O karmaşalı durumda her çelişki momentinden biri ötekisinden ayrılamadığı gibi, her iki moment de birbirinin hem nedeni, hem sonucu olurlar. Ne var ki, incelenimi kolaylaştırmak için bir didaktik bölümleme yapmak gereğinden kaçınılamaz.

Yoksa, elbet; her objektif araştırma, kendiliğinden somut açıklamadır ve her somut yorum, objektif bir aydınlatma olur.

I- OBJEKTİF YORUM

(Mekân İçinde Aynı Niteliğin Kaçınılmaz Çelişki Şartları)

Belli bir anda ve belirli bir yerde olanları nesnecil olarak kavramak istiyoruz. Ta ki olanların nedenlerini ve sonuçlarını, şartlarını ve ilişkilerini toptan anlayalım. Ne yapacağız?Her şeyden önce şunu:

1- Çok dağınık ve kargaşalı olaylar içinde, az çok kaçınılmazca birleşip yaylanmış olarak motorluk eden nedenleri, yani *kaçınılmaz çelişkileri* arayacağız. O gerekli ana çelişkiler, olan bitenlerin canlılığı, olayların yaşantı zembereği, olgunun canı sayılır.

2- O can noktası yakalandı mıydı, ardından canlı motorun, yani olayı yaratan birleşik çelişkilerin hangi şartlar; hangi *kaçınılmaz ilişkiler* içinde kımıldadığını her yandan ve her yüzden izleyip incelemek gelir.

Bu iki işlemin kendisi de Diyalektik çelişkilidir. Kaçınılmaz çelişkileri ararken, özellikle bir olaya motorluk eden ana *çelişkiyi, TEK* kaçınılmazlık olarak yakalıyoruz. Sonra, o çelişkilerin kaçınılmaz *ilişkilerini* izlerken, olayın her yanını birden en *ÇOK YANLI* biçimleriyle gözden geçiriyoruz. Yalnız ana çelişkiden yana olmak TEK YANLILIK ise, onun karmaşık şartları ile ilişkilerini hesaba katmak ÇOK YANLILIK demektir.

Böyle, aynı zamanda hem (ana çelişkiyi yakalamakta) Tek yanlı, hem (çelişkinin şartlarını ve ilişkilerini kavramakta) Çok yanlı düşünüp davranarak yapılan araştırma nasıl bir objektif yorum olur?

Organizmadan bir örnek alalım. Hekim hasta başına geldi. Hastalığı açıklayacak; yani teşhisi koyacak... Önce ne yapar?

Antika çağda hekimlik bir çeşit üfürükçülükle karışırdı. Hastalık, içyüzü bilinmeyen insan yapısındaki "*Hılt*(*): Hümör"lerden birinin kabarmasıyla olur, sanılırdı. Gerçekte "Hılt" ne idi? Nerede niçin kabarır veya bozulurdu? Allah bilir. Yahut o çeşit sorgulara, yakıştırma karşılıklar uydurulurdu. O bilgisiz yoruma uygun, göreneğe-geleneğe dayanır tedavilere girişilirdi. Ne hastalığı yapan ana çelişki, ne onun şartları objektif olarak bilinmeksizin, üstünkörü tedavi gelişigüzel uygulanırdı. Hastanın işi Allah'a kalırdı.

Modern hekimlikte bilimcil teşhis için iki şey aranır:

a) Birlikte Olan Çelişki Güçlerini Yakalamak

Edinilmiş uzun denemelerle, önceden bilinir ki, her hastalık normal vücutla, *Toksin* adlı herhangi iç veya dış bir zehir arasındaki çelişki ve çatışkıdan ileri gelir. Antika çağlarda bile insanla Cin, Büyü arasında bir çelişki düşünülürdü. Ama, Cin yahut Büyü insan kafasının uyduruğu idi. Gerçekte öyle şeylerin aslı, faslı yoktu. Onun için akıldan atma Cin-İnsan çelişkisi bir Diyalektik çelişki değildi.

Modern hekimlikte ise "*Toksin*" gerçekten vardır. Ya canlıdır; Mikroplar, Virüsler, Urlar gibi; yahut "cansız" sayılır; dışarıdan girme zehirler (Eksojen Toksinler) ile, içeride olma zehirler (Endojen Toksinler, Otoentoksikasyonlar)... Bunların hepsi klinik ve laboratuvarlarda Kimyasal, Fiziksel, Biyolojik araçlarla araştırılıp bulunurlar. Uydurma olmadıkları için, teşhis Diyalektik bir objektiflik taşır.

Teşhisin ruhu, hastalığın motoru olan o canlı, cansız zehiri ya da mikrobu bulmakta toplanır. Hasta bedende içerlek ya da dışarlak Toksin sezildi mi, hastalığın teşhisinde en büyük adım atıldı sayılır. Toksinin (ya da Mikrobun) bulunması, objektif yorumda kaçınılmaz çelişkinin kavranılmasına benzer. Bu işte, elden geldiğince *tek yanlı* kalmak; ana çelişkinin ta kendisini başkalarıyla karıştırmamak gerekir. Ana çelişki (hastalığın *spesifik* nedeni) ortaya çıkarılmazsa, teşhis hipotezden, ihtimalden öteye geçmez.

Bugün her hastalıkta mutlak, bedenle *çelişen* bir ana Mikrop veya Zehir bulunduğunu gözü kapalı söylerken, bize nasıl saçmalıyorsun denilemezse, tıpkı öyle, her olayın motoru olan bir ana çelişki vardır, onu aramalıyız derken de saçmalamış olmakla suçlanamayız. Yeter ki, çelişkiyi her olayda en objektif gerçekliği ile yakalayıp gözönüne se-

(*) Eski hekimliğin insan bedeninde dem, balgam, safra, sevda olarak varsaydığı dört unsurdan her biri.

rebilmiş olalım. Kuru sıkı "çelişki vardır" deyip, her şeyi bu kör hafız tekerlemesi ile ispatladığımızı sanmayalım.

Doğa ve Tıp Bilimlerinde olduğu gibi, Toplum Biliminde de yığınla çelişkiler çeşitli kımıltıların ve altüstlüklerin nedenleri arasına girerler. *Üretici Güçler* ile *Üretim İlişkileri* (Mülkiyet İlişkileri) arasındaki temel Ekonomi çelişkisi daha üstyapıya çıkarken, Sınıflı Toplumda, Sosyal *Sınıf Çelişkilerini* belirlendirir. O bakımdan, hekimlikte *Toksin* ne ise, Sosyal ve Tarihcil Bilimlerde *Sınıf* odur. Her Sosyal ve Politik olayda hangi Sosyal Sınıf çelişkisinin ana rolü oynadığını aramak, insancıl yorum için tek kaçınılmaz yoldur. Yeter ki, o kaçınılmazlık, ezbere lâf tekerlemesi olmaktan çıksın, Toplumun gerçek yapısı içinde gerçekten bulunsun.

Varlığın (Canlılığın veya Topluluğun) ana çelişkilerini yakalamak, binbir fırtına koparan olaylar mahşeri ortasında *kaçınılmaz çelişkiyi* ayırt edip kavramak, anlayışın bir çeşit ilk şartıdır. Eskilerin "*Vâhide ircâ:* Bire indirgemek" dedikleri *Tahlil* (çözümleme) davranışı, araştırma, inceleme sırasında ana çelişkiyi sezip ortaya çıkarma anlamına gelebilir. İlk aydınlanma adımıdır.

b) Şartları ve İlişkileri Çok Yanlı Kavramak

Birlikte olan çelişkiler soyut Metafizik kategoriler değildirler. Mutlak, her seferinde bir sürü ilişkiler ve şartlar ortasında bir araya gelip çekişirler. Hekimlikte, bir hastalığın Toksinini, (daha kolay anlaşılmak için diyelim ki) Mikrobunu bulup bilmekle Teşhis yapılmış bitmiş olur mu? Hiçbir zaman! Mikropla beden arasındaki ana çelişki bilindikten sonra, Teşhisin en önemli görevi yalnız başlamış olur.

Hastanın her yeri, bütün cihazları ve organları ayrı ayrı dikkatle gözden geçirilir. Mikrop hastaya nasıl geçti? Hastada hangi semptomlar başgösterdi? Nasıl hükmünü sürdü? Hastanın bedeni mikroba karşı ne tepkiler oluşturdu? Vücudun yaşlı veya genç yahut çocuk, zayıf veya gürbüz, kadın veya erkek, psikolojik veya sosyal bakımdan şöyle yahut böyle durumda oluşu vb. vb... gibi binbir iç ve dış şartlar ve ilişkiler hastalığa ayrı ayrı damgalar vurur ve özellikler göstertir.

Bütün o şartları, bütün ayrıntıları ve ana çizileriyle incelemedikçe, yalnız, *"Hastalığı yapan filan mikrop veya toksindir"* demek, teşhis koymak değildir. Ezbere hekimlik şarlatanlıktan daha tehlikelidir. Hekimlikte, "*Hastalık yok, hasta vardır"* sözünün birinci anlamı: Hastalığın Mikrop-Beden ana çelişkisini, bütün doğal, sosyal iç ve dış çevre şartları ile çok yanlı olarak kavramaktır.

Tam bilimcil Teşhis için hastayı *"tüm muayene"* başta gelen davranıştır. Başım ağrıyor diyenin, alnına elini koyup nabzını tutmakla "Humma!" (Ateş) teşhisini koyarak, hastalığı anlamış görünen hekim, hekim midir? Eğer, hastayı başından savan vicdansız, hatta cani değilse, mutlak kara cahil bir şartlatandır. Elbet her baş ağrısı ve ateş, bedenle mikrop ara-

sındaki ana çelişkidir. Ama, aynı mikrop, vücudun binbir çarkından her birinin ayrı bozukluğu ile ilgili aynı genel semptomları verebilir.

Vücudu tepeden tırnağa her yanı, her organı, her görevi ile inceden inceye yoklamadan Teşhis yargısına varmak, hekimi en acı kırgınlıklara uğratır. Bütün Varlık olaylarının incelenmesi de böyledir. Ana çelişkinin içinde bulunduğu başlıca şartlar ve ilişkiler olsun çok yanlı olarak incelenmedikçe, kavramaktan yahut anlayıştan söz etmek, açıklama, yorum, aydınlatma yapmak, "Mutatabbiblik" dedikleri yapma hekimlik olur.

Orantıca çok daha basit ve belirli olan Fizik ve Organik olayları bir yana bırakalım. Çok daha karmakarışık Sosyal olgu alanları, büsbütün ilginç ve nazik Diyalektik düşünce ve davranış gücü ister. Modern çağda, modern ana çelişki nedir? İşveren-İşçi Sınıflarının çelişkisi, deyip, çevresine şöyle kuşbakışı gözatıvermekle Sosyal Bilimi kestim attım, hatta "*Bilimcil Sosyalizm*" ustası oldum sanmak, az buz baş belalarının kaynağı olmamıştır.

KLÂSİK SOSYAL OBJEKTİFLİK

Klâsik bir sosyal örnek alalım.

Çarlık Rusyası'ndayız. Köylü sorunu inceleniyor. Sorunu aydınlatmaya çalışan iki düşünce akımı var.

Birisi Narodnikler (Halkçı'lar)dır. Narodnikler sosyal olayların üfürükçü yapma hekimlerine benzerler. Köylünün durumunu iyileştirmek isterler. Ama, iyileştirebilmek için ve iyileştirmeden önce o durumu aydınlığa çıkarmalıdır. Onlar buna yanaşmazlar.

Rus köyüne Kapitalizm kurdu girmiştir. Bu kurdun kemirdiği köyde ana çelişki nedir? O çelişki hangi şartlar içinde oluşur? Narodnikler bunu araştırmazlar. Yalnız bir tek görünüşe kapılırlar: Köyde kapitalin yarattığı acıklı parçalanmadan üzülürler.

O parçalanış hangi neden ve şartlarla bir araya gelmiş çelişkilerin ürünüdür? O çelişkilerin birlikte bulunuşları kaçınılmaz mıdır, değil midir?.. Bu ve benzeri konulara Narodnikler aldırmazlar. Teşhis koymadan tedaviye girişen hekim gibi, içyüzünü anlayamadıkları, bilimce aydınlatamadıkları kaçınılmazlıklara karşı, kafadan atma, sözde *"Sosyalist"* dilekler öne sürerler.

Madem köyün acıları, köylülüğün tek parça olmaktan çıkıp tabakalara parçalanmasından ileri geliyor, öyleyse bu parçalanışın önüne geçmeye kalkışırlar. Apandisitli hastanın karın ağrısını afyonla kesen hekim, körbarsağın patlaması ile ölüme sebep olur. Narodnikler de köydeki çelişkili parçalanışı örtbas etmek sevdasına düşerler. "*Köylü ekonomisini tümüyle kurtarmak*" yahut *"tümüyle eşitleştirmek"* adı altında güzel güzel plânlar uydururlar.

O yapılan iyi dilekli öneriler köyde olan biten kaçınılmazlıklara sığar mı? İstenilenler olur mu? Yapılan işlem, beklenilen sonucu verir mi? Orasına hiç aldırmazlar. Objektif aydınlatma yapmaksızın doğrudan doğruya eyleme girişirler. O zaman bütün eylemleri *Kuruntucu Sosyalizm'den, Anarşistlik'ten, Nihilistlik'ten* öteye geçmez.

Oysa aynı sosyal olayı, üfürükçü çabası yerine, bilimcil bir objektiflikle araştıran Bilimcil Sosyalistler, tedaviden önce hastalığın teşhisini yaparlar. Köylü Sorununu Diyalektik Maddeci metotla ele alırlar. Şöyle derler:

"Marksizm, Narodnikçi'liğin toy görüşüne zıt olmak üzere, yeni yapının (Yani Derebeylik Rusyasının köylerinde yeni doğmuş Kapitalist ilişkilerin) biçimlenişini izler. Köylü ekonomisinin tam kurtuluşu ile, ekonominin tam eşitleşmesi ile, ortak millî topraklar üzerinde, çorak yahut zengin topraklar üzerinde oturan küçük mülk sahiplerinin tam eşitleşmeleri ile yan yana, önümüzde bir metalar üretimi yapısı bulunuyor. Küçük üretmenler kendilerini pazara bağlıyorlar, piyasaya uydulaştırıyorlar. Metalar değişiminden, paranın iktidarı ortaya çıkıyor. Tarım ürünlerinin paraya dönüşmesinden işgücünün paraya çevrilmesi gibi bir sonuç doğuyor. Hem bu teori bir dogma (nass) değil, Rus köylü ekonomisinde dahi ilerleyen gidişin yalnız kaleme alınması ve genelleşmesidir. Bu ekonomi; toprak mülkiyeti baskısından, ağa boyunduruğundan, büyük toprak beyliği ile Ortaçağ ilişkilerinin baskısından, toprakbentlikten, keyfî işlemlerden ne denli kurtulursa, o denli daha güçle gelişir. İşte tüm Reformdan sonraki Rusya tarihinin hiç işkil götürmemecesine tanıklık ettiği olağan budur." (Lenin, 1905-1907 **Rus Devriminde Sosyal-Demokrasinin Tarım Programı,** C. IX, s. 507, (Collected Works, C. 13, s. 296)

Görüyoruz, bu incelemede ezbere yargılar, uydurma reçeteler yok. Bir kimya potasının içinde kaynaşan eczaları gözetir gibi, Reformdan sonra yaşayan Rus köyüne bakılıyor. Orada çeşitli ekonomi biçimleri yan yana duruyorlar: Orta malı Komuna toprakları var. Bunlar çorak olsunlar, zengin olsunlar, üzerlerinde başlıca iki çeşit sosyal yapı ayırt ediliyor:

1- Eski Ortaçağ yapısı;

2- Yeni Kapitalist yapısı...

1- Eski Yapı: Sırf ürün üretir, Pazarda satmak için olmayan üretim temeli üzerinde Toprak Ağalarına yahut Beylerine has Ortaçağ düzeni...

2- Yeni Yapı: Metalar ekonomisi, yani sırf Pazarda satmak için yapılan üretim temeli üzerinde, Tarım Kapitalizmine doğru gelişen Burjuva düzeni...

Köy ekonomisi, bu çifte düzenli şartlar ve ilişkiler ortamında, modern kapitalist üretimin ana çelişkisini ilerletiyor. Köy ekonomisinde

Sosyalizm olacaksa, ancak bu önüne geçilemez burjuva üretim yordamının her gün biraz daha geliştirdiği modern sosyal sınıflardan: Tarım İşverenleri ile Tarım İşçileri arasındaki kesin sınıflar savaşından olabilir. Eski Ortak Mülkiyet kalıntısı Mir (Mirî) toprak komunaları, bir daha diriltilemeyecek kertede aşınmış bitmiştirler. Onlardan Modern Sosyalizm çıkamaz.

Bu gerçeklik önünde Narodnikler ne yapıyorlar? Önce, köyün bağrına işlemiş bulunan modern sınıflaşmadaki, İşveren-İşçi bölünmelerindeki kaçınılmaz objektifliğin önüne geçilemeyeceğini kavrayamazlar. Kavramak şöyle dursun, yıldırıma karşı yumruk sıkarca, o kaçınılmaz köy sınıflaşması gidişine kafa tutmaya kalkışırlar. Köyün çökmüş Komunalarından Modern Sosyalizmi fışkırtmak için ezbere öneriler yapıp, akıntıya kürek çekmeye uğraşırlar.

Küçük meta üretmenlerinin, hep birbirlerine eşit birer mülk sahipleri olarak kalmalarını isterler. İstemekle Sınıf Ayırtlaşmalarının duruvereceğini umarlar. Bu dilekleri objektif olaylarla ilgisiz olmakla kalmayıp, eylemci Parti Programı biçiminde uygulanmaya kalkışılınca ne olacaktır? Köyde sosyal sınıf ayırtlaşmasını yaratan Kapitalizmi durdurarak, Derebeyliği diriltip güçlendirmek gerekir.

Çünkü, Toplumda egemen üretim ilişkileri şartları, kişi mülkiyetine dayandığı gibi, egemen politika ve iktidar da Derebeyi artıklarının ellerindedir.

Marksistler, ilkin köydeki yeni yapının gelişmesine bakarlar. Köyde tüketilecek ürün yerine, pazarda satılacak nesneler, yani mallar, metalar üretimi ilerledikçe, küçük üretmenler Pazara bağlanırlar. Pazarda alıcılarla satıcılar arasında çelişki büyür. Alıcılarla satıcıların kendi içlerinde de rekabet yüzünden çelişki artar. O içli dışlı çelişkiler ortasında, Fiyatlar boyuna kırılıp yeniden kurulur. Üretmenlerin alınyazısını çizen fiyatlar para ile deyimlendirildiğinden, gitgide, Paranın gücü ve egemenliği çoğalır.

Bütün üretmenler, ürünlerine uyarak, pazardaki *Arz ve Talep Kanunu* önünde eğilirler. Para manivelâsı altında her şey alınıp satılır. Hatta insanın işgücü bile bir meta durumuna girip, alım satıma uğrar. Beride mevsimler, bereketler gibi; fiyatların da ne olacağını kimse kestiremez. Birçok kör güçlere bağlı tesadüfler, küçük meta üretmenlerini Pazarın inen çıkan fiyat dalgaları içinde kimi batırır, kimi çıkarır.

Batanlar, önce züğürtleşirler. Yaşamak için üste çıkanlardan ödünç para alırlar. Borç yolundan faiz birikir. İşi ters giden köylü nesi var, nesi yoksa Tefeciye kaptırır. Davarı, öküzü elinden gitti mi, hayvansız süremediği tarlasını elinden çıkarır. Topraksız köylünün geçinmek üzere satabileceği son varı: İşgücüdür. Böylece eski üretmen köylü, işgücünü satarak yaşayan köy proleteri, tarım işçisi olur.

Bir yerde satıcı oldu mu, onun zıddı alıcısı var demektir. Köyde fakirleşen ekinci toprağını zenginleşene satar. Toprağı ve işgücünü, satın alan zengin köylü işletince tarım burjuvası olur. *Tarım İşçisi* ile *Tarım İşvereni* köyün ana çelişkisini temsil ederler.

Ondan sonra: Bu ana çelişkinin hangi zorunlulukları geliştirdiğine bakılır. Köyde kapitalizmin gelişimi, eski yapının aşınmasıyla atbaşı gider. Eski doğal ekonomiye, yerel tüketim için ürün üretimine dayanan gerek kapalı Komunalar (ortak köy mülkiyetleri: Mir'ler) ve gerekse küçük üretmenlerin eşitliği parçalanır. Canımız istesin, istemesin, bir yerde *özel mülkiyet kutsal ve hâkim* prensip gibi tutuldukça, orada küçük meta üretmenleri ekonomisi ilerlediği ölçüde, mutlaka küçük meta üretmenleri arasında bir farklılaşma başgösterir. Eskiden az çok birbirine eşit olan üretmenler, zenginler ve fakirler diye ikiye bölünüp parçalanırlar. Sonuçta bunların fakirleri işçi, zenginleri kapitalist haline girer. Bu başka türlü olamaz. Köyde de aynı sürecin önüne geçilemez. Toprak işinde gündelikçilerle tarım sermayedarları arasındaki ilişki, yani kapitalist üretimi aldı yürüdü mü, ister istemez, Ortaçağa ait bütün iktisadi eski yapıyı: Derebeylik ekonomisini, küçük üretmenler ekonomisini aşındırıp çöktürür.

İşte bu inceleme üzerine, Sosyalizmi ciddiye alanlar, yani bir bilim olarak benimseyenler, eğer gerçekten Sosyalizme inanıyorlarsa, her yeni toplumsal düzen gibi Sosyalizmin de kendinden önce gelişmiş çelişkilerden doğacağını, gerçek Sosyalizmi ancak İşçi-Patron çelişkisinin yaratacağını, köyde ezbere Sosyalizmden evvel, tarım işçileriyle kapitalistler arasındaki zıtlığın büyümesi ve eski Derebeyi yapısını temizlemesi gerektiğini kavrarlar. Onun için, köyde yeni yapının gelişimini önlemeye kalkmazlar. Tersine, her türlü eski yapı kalıntılarının, Derebeyi artıklarının, köy ekonomisine yüzyıllarca işlemiş Ağa ve Toprak köleliği ilişkilerinin, angarya ve keyfî muamelenin yok olmasını isterler. Bilimsel Sosyalistlere göre, kapitalizmin bir kere gelişmeye başladığı köyde, Ağalık ne kadar azalırsa Modern gelişim o kadar çabuk yürür ve ancak o Modern gelişimin varacağı sonuç hakiki Sosyalizm olabilir.

Hâlbuki Narodnikler ne yapar? Önce köyde başlamış olan Modern sınıf bölünmelerinin objektif zorunluluğunu, önüne geçilmezliğini kavrayamaz. Ondan sonra, bu zorunlu gidişe karşı kafa tutmaya ve ezbere tekliflerle akıntıya kürek çekmeye uğraşır. Küçük meta üretmenlerinin hep birbirlerine eşit küçük mülk sahipleri olarak kalmalarını, farklılaşmamalarını arzular. Onların, objektif olgularla ilgisiz ve sırf kitapta kalan bu istekleri, fiilî Parti programı halinde hayata uygulanınca; köyde sınıf farklılaşmasını yaratan kapitalizmi durdurarak, Derebeyliği korumak gerekir. Çünkü, tekrar edelim: Toplumun hâkim mülkiyet ilişkisi özel mülkiyete dayanır ve hâkim siyaset Derebeyi artıklarının elindedir. Öyle

bir rejimde, küçük üretmenlerin eskisi gibi, Köy Komunalarının eskisi gibi kalmalarına çalışmak, eski rejimi, eski yapıyı tutmaktır.

Böylece, Hayalci Sosyalizm, Narodnikçilik, sözde köylülerin eşitliğini isterken, iş'te ve gerçekte eski düzeni savunmakla gerici Ağaların ekmeğine yağ sürer. Bu sözde "devrimci"lerin [Narodniklerin ve S.R'lerin (Sosyalist Devrimci'lerin)] ağızlarından devrim sözü düşmez. Yaptıkları iş ise bal gibi koyu gericiliktir. Çünkü, Reformdan sonraki ve 1917 Ekim Devrimi'nden önceki Rusya'da: Meta ekonomisi, meta üretimi düzeni ancak kapitalizme varabilir. Küçük köy üretmenlerinin önce birbirlerine eşit olabilmeleri, sonra hiç soyulup ezilmeden Hakiki Sosyalizme geçebilmeleri için bir tek şart vardır: Modern İşçi Sınıfının çalışkan köylü tabakalarıyla birlikte siyasi iktidarı ele geçirmesi ve dolayısıyla da, proletaryanın öncülüğü altında, İşçi Sınıfı da dahil olmak üzere, Toplumda her türlü Sınıf farklarını kaldırmaya girişmesi lâzımdır. Ancak özel mülkiyetin her şeyden üstün tutulmadığı ve şehirde büyük sanayii, köyde modern tekniği Sosyalizme temel yapan İşçi Sınıfının keşif kolluğu yaptığı bir toplumsal düzende, köylülerin eşit haklı ve az çok eşit mülklü çalışkan üretmenler kitlesi olarak Sosyalizme geçmeleri mümkündür. Bunun için dahi, hatta bizzat köyde ve köylü tabakaları arasında bir köy proleterleri zümresi, tarım gündelikçileri doğmak zorunluluğundadır.

İşte, olayların diyalektiğini objektif olarak kavrayışın veya kavramayışın sonu budur. Ortada fol yok, yumurta yokken, bir takım coşkuların uydurma dilekleri Toplumun çarklarını geri çeviremez. İnsan, bütün iyi dileklerine rağmen, olayların objektif aydınlatılmasına varamazsa, mutlak sapıtır. Söylediğinin tersini yapmaya düşer. Hatta Rusya'daki Narodnikler kadar istibdat düşmanı olduğu, onlar kadar mevcut geri düzene karşı yiğitçe dövüşmeyi göze alabildiği zaman bile, boşuna kan döker, toplumsal hareket içinde gericiliğe yarar.

II- SOMUT AYDINLATMA
(Zaman İçinde Nitelik Değişmeleri ve Sıçrayışları)

Aydınlatmada objektif olmanın bir şartı da, görünüşe aldanmamaktır. Görünüşe aldanmak, zannedildiğinden çok ve sık başa gelir. Çünkü insan düşüncesi toplumsal bir üründür. Yani, şahsın kafasına dışarıdan dayatılmış olan, uzun müddet benliğine hâkim olan bir şeydir. Ve doğadaki her şeyde görülen Atalet Hassası [eylemsizlik özelliği] adlı kanunla, insan düşüncesi de, bir kere edinilmiş kurallara alıştı mı, onlardan kolayca kopuşamaz.

Hâlbuki hayat ve hele toplum yaşayışı, bütün Varlık gibi, hiç durmadan boyuna değişir. Bir zaman objektif incelemelerle varılan ger-

çekler, o değişikliklerden uzakta, insan kafasının içinde kurallaşıp kaldıkça, zamanla ister istemez *soyutlaşırlar,* dışarıda olan bitenlerle bağlarını koparırlar. Kendi başlarına, kendi kanunlarıyla yaşayan hayalî bir takım varlıklar haline girerler. Bunlar soyut gerçeklerdir. Soyut gerçekler, ilk bakışta insana pekâlâ doğru gibi gelirler. Çünkü onlar da vaktiyle yaşanmış olaylardan kaynak almışlar ve geçmiş hayatın mantığıyla ölçülüp biçilmişlerdir. Teoride insan kafasının Mutlak'a özenişi, eski ölçüleri ebedileştirmekten kurtulamaz.

Lâkin, insan, görünüşe aldanmayıp da, soyut gerçekleri, vaktiyle yaşanmış olaylarla ilişkisi içinde değil, şimdi yaşanmakta olan olaylara uygularsa, yeni olaylar dahi eskilerinden bambaşka olmuşlarsa, eskiden pek doğru bilinen soyut gerçeklerin artık olanlara uymadıklarını, yeni olaylar önünde yabancı ve yetersiz kaldıklarını görür. Böyle olan bitenlere sığmayan, olaylarla iç bağları bulunmayan teorik gerçeklere *Soyut Gerçek* denir. Bu eski soyut gerçekler yeni olayları aydınlatmamaya başladıkları zaman, hâlâ onları tekrarlayarak hayatta yol açmaya ve iş yapmaya kalkışmak; aldanmak, görünüşe aldanmak, alışkanlığa kurban gitmektir.

"Marksist, canlı hayatı irdelemek zorundadır. Ta ki, dünkü teorinin zincirlenişini değil, realitenin (gerçekliğin) olaylarını takip edebilsin. Zira, her teori gibi dünkü teori de, yalnız esaslıyı, geneli gösterir. Sadece hayatın kompleksliğini kavramaya yaklaşır. 'Teori dostum, solgundur. Daima yeşil olan, hayatın ağacıdır.'"[Lenin, **Taktiğe Dair Mektup 1917,** C. XIV, s. 29 (Collected Works, C. 24, s. 45)]

Demek Marksizm objektif gerçeklere dayanan teoriyi inkâr etmez. Tersine her zaman o teoriyi benimseyerek işe başlar. Lâkin bütün teorik gerçekleri içinden doğdukları olaylarla ölçer ve her günkü yeni olanlarla ayarlar. Nasıl, objektif aydınlatma için, sübjektif [öznel] iddialarımızı değil, başlıca rol oynayan çelişkileri ve şartları her yönünden oldukları gibi kavramaya mecbursak, tıpkı öyle, bir an için yaptığımız bu aydınlatmayı bütün ömrümüzce, her zaman devam ettirmeye de mecburuz. Bir zaman objektif araştırmalardan çıkmıştır, hatta bugün bile hâlâ genel kural olarak kalmaktadır diye, artık soyutlaşmış bir eski gerçeği ezberleyip, olanların özellikleri karşısında gözü kapalı, kıyamete kadar tekrarlamak saçmadır. Tersine eski gerçeğin anlamını kavramak için yeni hayata, şimdiki gerçek ilişkilere gözümüzü açmalıyız. Çünkü zamanla, hatta ana çelişkiler aynı kaldıkları halde bile eğer şartlar değişmişse, eski gerçekler de bizi aldatabilirler. Çünkü soyutlaşmıştırlar. Eski soyut kuralların yerine, bugünkü şartlara uygun yeni gerçekler, taze ve gerçek kurallar bulmak gerekir. İşte, böylece, zamanla değişen şartları hesaba katarak, gerçekleri daima her günkü olanlarla ayarlayarak yapılan araştırmalara *Somut* aydınlatma denir.

"Diyalektiğin temelli [değişmez] şartı şudur: Soyut gerçek yok, gerçek daima somuttur... Ve gene, Hegel'in büyük diyalektiğini, İtalyan gevezelerinin 'mettere la coda dove non va il copo' (başın girmediği yerden kuyruğu geçirmeli) diye ifade ettikleri o monden[Monden (Fr. mondain): Yüksek sosyete yaşamını seven.] ukalâlığı ile karıştırmamak lâzımdır."Lenin, **Bir Adım İleri, İki Adım Geri,** *1904, C. V, s. 480, (Collected Works, C. 7, s. 409-410)*

"Diyalektik mantık, Hegel'e nazaran rahmetli Plekhanof'un söylemekten hazzettiği gibi: 'Soyut gerçek yoktur; gerçek daima somuttur' dersini verir."[Lenin, **Bir Kere Daha Meslek Teşekküllerine Dair,** 1920, C. XVIII, s. 60, (Collected Works, C. 32, s. 94)]

Aydınlatmada objektif davranmak; zıtları ve şartlarını oldukları gibi kavramaksa, aydınlatmada somut davranmak da; özellikle zıtların içinde bulundukları değişik şartları kavramaktır.

"Şimdiye kadar değişen şartlara önem vermemek, Marksizm'in eski kararlarını savunmak, doktrinin ruhuna değil, harflerine sadık kalmak demektir; yeni siyasi durumları tahlil için, Marksist araştırma tarzlarını kullanmayı düşünmeyerek, evvelce çıkarılmış sonuçları hâfızadan tekrarlamak demektir." [Lenin, **Programımızda Köylü Meselesi,** 1903, Iskra No. 44, C. IV, s. 243, **Programımızda Milli Mesele,** (Collected Works, C. 6, s. 456)]

Çelişki, eski çelişki olduğu halde bile, şartlar değişince, nasıl her şeyin başkalaştığına her gün binlerce örnek görürüz. Ana çelişkilere olayın sebebi dersek, o çelişkilerin gelişim seyrinde çevre ile giriştikleri ilişkilere de olayın şartları diyebiliriz. Mesela hayat, tek hücre için de, yüksek organizmalı hayvanlar için de canlı protoplâzma ile cansız dediğimiz doğa arasındaki çelişkinin ürünüdür. Lâkin, aynı hayat olayı, çevre şartları içinde çarpışırken, bu şartlar değiştikçe ne çok ve ne çeşitli realiteler yaratmıştır? Bunu, yeryüzünü kaplayan bütün canlı varlıkların sayısız türlerinden ve cinslerinden anlayabiliriz. Bunların hepsinde ilk unsur, basit hücre hayatı ile doğa arasındaki ilişkiye dayanır. Ama, doğayla hücre arasındaki çelişki, içine düştüğü çevre şartlarına göre, denizde balık, havada kuş, karada hayvan, toprakta bitki olur. Nihayet, bütün bu balık, kuş, hayvan ve bitkiler dahi, ayrıca, yeryüzünün şu veya bu parçasında, havanın, ışığın, suyun, toprağın ve bütün geri kalan canlı cansız varlıkların karşılıklı etkileri altında, Istıfa (Seleksiyon, Ayıklanma) Kanunu ile binbir tür ve çeşit kılıklarına girerler. Bütün bu sonsuz realitelerin hepsine Hayat diyoruz. İşte bu genel canlılık bir gerçektir. Ama soyut, yani hayatın zamanla geçirdiği ve aldığı binbir çeşidin dışında bir gerçek midir? Hayır. Soyut Hayat kavramı, bize bütün canlı varlıkların realitelerini öğretir mi? Hayır. İlk canlı varlığın suda olduğu, sonra yerde sürünen hayvanlar,

onlardan da kuşlar meydana geldiği bir gerçektir. Fakat bu gerçeğe varmak için, ta 19. Yüzyıla kadar insanların bütün hayat şekillerini somut olarak gözden geçirmeleri lâzım gelmiştir. Şimdi nesli kaybolmuş İkvonadon'ları gözden geçirmekle bugünkü hayvan türlerini nasıl öğrenemezsek, tıpkı öyle, bir zamanki şartlardan doğmuş soyut gerçekleri bugünkü olaya dayatmak bize yeni hiçbir şey öğretmez.

Daha kolay anlaşılacak bir başka örnek: Hastanın vücudunda "Spirochaeta pallida" adlı Frengi mikrobunu bulduk. Demek hastalık olayı, bu Spiroket ile organizma arasındaki ana zıtlıktan doğar. Bunu kavrayınca Frengi teşhisimiz biter mi? Asla. Her hastalık gibi, Frenginin de konkret olarak, somut olarak önümüze çıkan kimse üzerinde zamanla geçirdiği gelişim, aldığı değişik özellikler vardır. Bunlar, hastalığın ayrı ayrı durumlarını gösterir: Kuluçka (Tefrîh) Devri başka, Dölüt Devri başka, Had [Akut] veya Müzmin [Kronik, Süreğen] şekilleri başka, birinci, ikinci, üçüncü devirleri başka, Nekahet Devri, Nüks hali vb. başkadır. Bütün bu devirlerin somut olarak karşımızdaki hastada ne manzaraya girdiği de ayrı bir meseledir. Elhasıl, ciddi ve gerçek bir teşhis, yalnız hastalığın sebebi falan şeydir, demekle bitmez. Tersine ondan sonra başlar. Somut olarak her bir hasta vücutta aynı hastalığın hangi seyri güttüğünü, ne özellikler gösterdiğini bilmek şarttır. Yoksa, yapılan teşhis, hiçbir şeye, hiçbir tedaviye yaramaz. Çünkü tedavide kullanılacak ilaç, hastalığın somut olarak falan kişide aldığı şekle göre değişir. Aynı hastalık falan devresinde mesela Cıvanın falan şekilde kullanılmasını ister, başka devresinde Cıva yerine Arsenik yahut Arsenik yerine İyot tedavisi gerektirir.

Somut aydınlatma, bugünkü Pozitif Bilimler, Doğa ve Hayat Bilimleri için artık her aklı başında bilgince inkar edilemiyor. Diyalektik Maddeci Metot ölçüsünde ve gücünde olmasa bile, ona yaklaşmak isteyen birçok ampirik yöntemler, bugün bütün Pozitif Bilimlerde ister istemez kendilerini dayatmışlardır. Lâkin Toplum ve Tarih Bilimlerinde, anlaşılması kolay sebepler yüzünden, bugün hâlâ diyalektik aydınlatmanın gerek objektif, gerek somut yanları boyuna karartılmaktan kurtulamaz. Gözün kendini görmesi gibi, toplumsal bir varlık olan insanın toplumsal olayları görmesi de, esasen güçtür. Bu güçlüğe bugünkü insanların çelişkili ve bölümlü hayat durumları ve o durumlardan çıkagelen kavrayışları katılınca, toplumsal olayları somutça aydınlatmak gibi basit bir iş, büsbütün karmakarışıklaşır.

Mesela, objektif aydınlatma üzerinde dururken, Rusya'da Reformdan sonraki Köylü Meselesini "Halkçı"ların nasıl bir türlü anlamadıklarını görmüştük. Onlar, genellikle özel mülkiyetin kutsal temel sayıldığı ve kapitalizmin geliştiği bir memlekette, köylüleri birbirlerine eşit üretmenler olarak ebedileştirmeyi kuruyorlardı. Bu düşünce yanlıştı.

Niçin? Zira, o zamanki şartlar altında eşit küçük köy üretmenleri ekonomisi ile Sosyalizme gidilebileceğini ummak, olmayacak bir hayaldi. Hâlbuki, aynı ülkede zamanla şartlar değişmişti. 1917'den sonra, Rusya'da özel mülkiyetin dokunulmaz kutsiyeti kalktı ve Kapitalizm yerine memlekette Proletarya Diktatörlüğü, yani çalışkan köylülerle işçilerin siyasi hâkimiyeti kuruldu. Bu Şûralar [Sovyetler] Yönetimi altında büyük Derebeyi malikâneleri ve çiftlikleri, İşçi Köylü Sovyetleri tarafından topraksız köylüye bedava dağıtıldı. Köyde bir çeşit "Eşitleştirme" yapıldı: yukarıda zengin Ağaların sınıfsal hâkimiyeti kaldırıldı; aşağıda topraksız kimse bırakılmadı; ortada kalanlar (bir avuç müteşebbis zengin köylü bir yana bırakılırsa) hep çalışkan köylülerdi. Köyde bu tesviye [düzleme]yi yapanlar, Çarlık Rusyası devrinde Narodniklerin veya Narodniklere ardıl olan Sosyalist-Revolusyonerlerin "Köylü eşitleştirme" teorilerini baltalayan hakiki Marksistler, yani Bolşeviklerdi. O zaman, Sovyet düzeninin Köylü politikasına karşı, sağlı sollu bir takım gürültüler koptu. Bazıları, Bolşeviklerin bir zaman beğenmedikleri Narodnikleri taklide kalktıklarını, hatta S.R.'lerin plânlarını çaldıklarını söylemeye kadar vardılar. Başkaları da, özellikle II. Enternasyonal'in sayılı Marksist geçinen -Lenin'in tabiriyle- "Kocakarıları" da, Bolşevikliğin artık Marksizm'i inkâr ettiğini, küçükburjuva batağında boğulduğunu, köylüleştiğini, Sosyalizmden uzaklaştığını vb. tekrarladılar durdular. Bütün bu yaygaracı dedikoducular bir şeyi anlamıyorlardı: Rusya'da Köylü Meselesinin somut aydınlatılışını beceremiyorlar, Çarlık devriyle Sovyetler düzeninin farkını kavrayamıyorlardı. Kavrasalar, göreceklerdi ki: Narodniklerin köylüleri eşitleştirmeye özendikleri Çarlık Reformundaki şartlarla 1917 Devrimi'nden sonraki şartlar birbiriyle taban tabana terstir. Çarlık devrinde köylülerin eşitliğini istemek, Derebeyi karşısında köylülerin hâlâ Ortaçağdaki gibi yeknesak bir yığın olmalarını istemek, yani köyde Derebeyliği korumaktı. Sovyetler yönetiminde ise, köylüye dilediği Toprağı, Hürriyet ve Eşitliği vermek, köylüyü şehir işçileriyle müttefik yapmaktır.

Çarlık rejiminde köylüleri eşitleşme yoluyla Sosyalizme götürme arzusu boş kuruntuydu. Çünkü plânsız Bezirgân Ekonomisi ve anarşik Pazar ilişkileri, kör Fiyat kanunları küçük üretmenleri ister istemez fakirler ve zenginler halinde parçalıyordu. Sovyet rejiminde ise, henüz Pazar ilişkileri kalkmamakla beraber, Planlı Sosyalist ekonomisi kesin rolü üzerine almıştı. Fiyat ilişkileri henüz yaşamakla beraber, Sosyalist ekonomi politikasının kontrol ettiği bir Fiyat tanzimi [düzenlemesi] siyaseti vardı. Çarlıkta Derebeylerle Parabeyleri bulanık suda balık avlama siyaseti güdüyorlardı. Sovyetlerde, anarşik üretim tarzı gibi dumanlı havayı seven bu kurtlar, bütün Ağalar ve Beyler kaldırılmış, çalışkan köylülerle işçiler siyaseti ele almışlardı. Bu şartları yaratan

Sovyet yönetiminde, bilinçli proletarya öncülüğü küçük ve eşitleşmiş köylüleri her zaman daha verimli, daha rahat ve mesut bir Sosyalist kuruluşunun doğruluğuna inandırabilir ve yürütebilirdi. Nitekim öyle oldu. Önce Kooperatifler ve özellikle Artel adlı tarımsal üretim kooperatifleri dağınık, küçük üretmenleri bir araya derledi. Onları yavaş yavaş, yeni ve ileri üretim aletleri ve yöntemleriyle kuvvetlendirerek, Kolhoz denilen ortak halk çiftlikleri halinde Sosyalist birliğe doğru geliştirdi. Ve köyde Sosyalizm kuruldu.

Demek, vaktiyle Anarşistlerin elinde gericiliğe alet olan bir teklif, toplumsal şartlar değişince, devrim unsuru olmuştur: Toplumun iktisadi bünyesinde tam Sosyalist Devrimini başarmıştır. Zamanla olumsuz olumluya dönmüştür. Lâkin, somut şartların değiştiğini anlamayanlar, hâlâ yapılan iş olumsuzdur, gericiliktir diye bağırmışlardır: Trotskizm şarlatanları gibi... Çünkü, bu gibiler, ağızlarında dolaşan "Diyalektik" sözünün gerçek anlamını hiçbir vakit hazmedememişlerdir.

Bir başka örnek: 19. Yüzyıl sonları Avrupa'sında, Sosyalist hareketinin belli başlı mücadele parola ve şekilleri: İktisadi İşçi Dernekleri, Yardım Sandıkları kurmak, siyasi hayatta Belediye ve İdare Meclisi Üyelikleri kazanıp İşçi Meb'usu seçtirmekti. Bir çeşit siyasi birikme, toplumsal evrim ve *Reformlar* devri olan 19. Yüzyılın son üçte biri için bu işler başta geliyor ve yetiyordu. II. Enternasyonal adlı uluslararası İşçi Sosyalist Partisi hep bu işlerle uğraşıyordu. Fakat 20. Yüzyılla beraber genel *Devrimler* devri açıldı. O vakit eski reformcu yöntemler yetmez oldu. Yeni Devrimci faaliyet parola ve şekilleri gerekti. Lâkin, II. Enternasyonal'in üst cihazları ve kalantor şefleri bu zorunlu değişikliği kavramak için rahatlarını bozmadılar. Dünya dörtnala Devrim yolunda koşarken, II. Enternasyonal kadrosu, Reform deyip ayak diriyordu. II. Enternasyonal şeflerinden o zamana kadar ideolog tanınmış ünlü Marksistlerden İngiliz Hyndeman, Alman Kautsky, Fransız Jül Ged (Guesde), Rus Plekhanof, Martov vb. gibi kimseler, birdenbire yahut yavaş yavaş Devrim düşmanı kesildiler ve iflas etiler. Niçin? Çünkü onlar, Diyalektiği, sade kitap üzerinde ezberlenecek bir sûre-i şerîfe sandılar. Ne doğru dürüst uyguladılar, ne zamanla yargıların değiştiğini kavradılar. Ve eski ile uzlaşıcılığa, yani Oportünistliğe düştüler:

"Bunların iflaslarının asıl sebebi şundan ibaretti: Onlar işçi hareketinin ve sosyalizmin belirli bir büyüme şekline dalarak, o şeklin tek taraflı olduğunu unuttular. Objektif şartlar yüzünden önüne geçilmez bir hale gelen sarp kargaşalığı görmemezlikten geldiler. Basit, aşırısıyla bilinen ve ilk bakışta tartışmasız görülen gerçeği; üç ikiden fazladır, gerçeğini ezberleyip durdular. Lâkin, siyaset hesaptan ziyade cebire, hele aşağı matematikten ziyade yüksek matematiğe benzer. Gerçekte, Sosyalist hareketin bütün eski şekilleri yeni içeriklerle do-

luverir. Bunun üzerine, rakamların önünde yeni 'Nâkıs: Eksi' işareti belirir... Ama, bizim akıllılar kendi kendilerine yahut başkalarına hâlâ 'eksi üç'ün 'eksi iki'den fazla olduğunu inat ve ısrarla boyuna ispata kalkıştılar ve kalkışıyorlar."[Lenin, **Solcu Çocuk Hastalığı,** C. XVIII, s. 187-188, (Collected Works, C. 31, s. 102)]

Yani, olaylar bayağı hesap rakamları gibi, hep 1, 2, 3... diye mutlak bir nicelik ifade etmez. Cebirde olduğu gibi, karşılıklı zıtların birlikte buluştukları denklemler halindedir: 1+2 = 3 gibi... Bu denklemde (=) işaretinin iki yanındaki eşitlik, iki zıt kutbun, iki çelişkinin beraberliğine benzer. Denklemin sağ tarafında bulunan (+3) rakamı, bu müspet (+ artı) şekliyle, elbet sol taraftaki (+2) rakamından büyüktür. Lâkin (+3) denklemin sol tarafına geçti mi, birden bire (-3) oluverir. Ve bu eksi (-3) şüphesiz (+2)'den defalarca küçüktür...

Bunun gibi, Reformcu iş de, 19. Yüzyılın son üçte birinde + (müspet: artı) idi. Fakat aynı iş, 20. Yüzyılın Devrimler Çağında harekete engel olunca - (menfi: eksi) hale geçti. Öyle ki, Birinci Cihan Savaşı'ndan sonra, Almanya, Macaristan, İtalya, Bulgaristan vb. ülkelerde beliren Sosyalist Devrimlerini, kapitalistlerden ziyade, bizzat işçileri aldatan Sosyalist II. Enternasyonal'e bağlı gene "Sosyalist" adlı sarı sendikalar baltaladı. O zaman, Diyalektiğin somut şartıyla olayları ölçenler, kendi amacını kendi inkâr eden bu Oportünist ve Reformist II. Enternasyonal'e karşı, devrimci bir III. Enternasyonal kurdular. Oportünistlikle, Reformistlikle öldüresiye dövüştüler. İt ürüdü, kervan yürüdü.

Gel zaman, git zaman, 1917 yılından beri başlayan keskin devrimler dalgası, bir ara duraladı. Belli bir müddet için devrim parolaları ve devrim örgütleriyle sokağa dökülme zamanı geçmişti. Bu *görece durağanlaşma* devrinde, gene iğne ile kuyu kazmak, günlük Sendika meselelerine önem vermek, kanunî geniş örgütler ve reformcu parolalar içinde sabırla çalışmak, büyük kitleleri gelecek Devrime hazırlamak üzere, ufak meseleciklerin büyük bağlarını göstermek ve siyasi eğitimi ilerletmek lâzımdı. Hem bu zorunluluk, yalnız devrimlerin bir an için boğulduğu kapitalist ülkeler için geçerli değildi; bizzat Sosyalist Devrimin muzaffer çıktığı devrim yurdunda, Sovyetler ülkesinde dahi oturup, soğukkanlılıkla yıkık dökükleri onarmak ve yeniden kuruluşu gerçekleştirmek, sosyalist yapıyı temellendirmek gerekiyordu. Ne çare ki, bu sefer de, olayların ve şartların bu değişmesini somut olarak anlamayan başka çeşit sapıklar, "Solcu" adını alan tersine Oportünistler türedi. "Solcu Çocuk Hastalığı" denilen bu türedi akım, gerek iç politikada, gerek dış politikada "Daimî [Sürekli] Devrim" adlı bir "teori" tutturdu. Yeni bir niteliğe sıçramak için nicelikçe birikmeyi emreden Diyalektiğin ana kuralı unutuldu. Yahut çiğnemeden yu-

tuldu. Ve Solcu sapıklar devrim hazımsızlığına uğradılar. Kustukları fikirler, devrimci değil, Devrim lafı ve görünüşü altında kötü Anarşi, tersine Gericilik ve Solcu Oportünizm, yani Trotskizm idi. Trotskistler, değişen somut şartları hiçe sayarak, hız almadan atlamak istiyorlardı. Hâlbuki, onların sözlerine uyulup önlerindeki uçurumdan hazırlıksız ve körü körüne atlanılsaydı, yeterli hız alınmadığı için uçurumun ta dibine düşülmüş olacaktı.

Solcu sapıkların başlıca iddiaları:

1- İşçi-Köylü İttifakını hiçe saymak;

2- İşçi Sendikalarını hiçe saymak;

3- Bir Memlekette Devrimi hiçe saymak... idi.

1- Köylülüğün, Savaş ve Devrimde açılan yaralarını kapatması, gerileyen köy üretimini geliştirmesi ve Sovyet Devrimi'ni anlayıp hazmetmesi için, iç ve dış barış devri ile beraber Lenin NEP (yani, Yeni Ekonomi Politikası) sistemini ileriye sürdü. Bu politika ile, genellikle küçükburjuvazi ve özellikle köylü tabakaları, İşçi Sınıfıyla birleşmenin yararlığını ve meyvelerini toplayacaklar, Sosyalist kuruluşa manen ve maddeten daha elverişli bir durumda katılacaklardı. "Solcu"lar NEP düşmanlığı ile sahneye atıldılar. Gerçekte bunların NEP'e ve İşçi-Köylü İttifakına karşı ateş püskürmelerinde hiçbir "orijinallik" ve yenilik yoktur. Çünkü o tez, hemen hemen aynen Sağcı Oportünistlerin ve II. Enternasyonal Kocakarılarının ağzında evvelce gevelenmiş bir bakla idi. Gerek Sağcılar, gerek Solcular köylü aleyhtarlığı yaparlarken, Parti'nin "burjuvalaştığını" yahut Devrim'in "boğuntuya geldiğini" ileriye sürerlerken, kendilerini güya fazla İşçici, fazla Devrimci, fazla Sosyalist gösteriyorlardı yahut öyle zannediyorlardı. Gerçekte, Stalin'in defalarca açığa çıkardığı gibi, onların dedikleri aynen kabul edilse, her şeyden evvel, İşçi Sınıfının kuvveti azımsanmış veya hiçe sayılmış olurdu. Köylüleri doğru yoldan Sosyalizme götüremeyecek bir İşçi Sınıfı, zayıf ve beceriksiz bir İşçi Sınıfı olurdu. Bunu iddia eden Solcular, demek köylülere değil, işçilere güvenemiyorlardı. İşçi sınıfına güvenemeyenlerin ise, herkesten daha İşçici geçinmesi bir sahtekârlıktı. Doğrusu, bu efendilerin dedikleri somut olarak hayata geçirilirse, NEP'ten vazgeçilse; hem köy ekonomisi geri kaldığı için Sosyalist kuruluşa yardım edemez, hem İşçi Sınıfı büyük bir kitle olan küçükburjuva müttefiklerinden mahrum kalır, hem de köylülük işçileri bırakıp burjuvaziden yana geçerdi. Böylece, yalnız ve azlıkta kalan İşçi Sınıfı ezilir, kapitalist gericiliğine yol açılırdı. Yani, gerek Sağcı, gerek Solcu Oportünistler, sözde aşırı İşçici gibi gözükürlerken, işte İşçi Sınıfını arkadan vurmuş, güya "Devrimci" laflar altında Sosyalist Devrimini baltalamış oluyorlardı.

2- Toplumda somut olarak devrim durumu geçtiği zaman, Sendika faaliyeti gibi geniş kitle eğitimi faaliyetlerini hiçe saymak, Dev-

rime daha az büyük bir düşmanlık değildi. Solculara göre: Mademki Devrimciler III. Enternasyonal'i kurmakla Sendikalist ve Reformist II. Enternasyonal'i inkâr etmişlerdi, demek III. Enternasyonal sırf Devrimle, "Sürekli Devrim"le uğraşmalıydı. Sendika ve Reform işleri Devrimcilere yaraşamazdı! Çünkü, "Solcu"lara göre, Sendikalizm ve Reformizm gerici II. Enternasyonal'in illetiydi... Solcuların bu "parlak" yanlışa düşmeleri, olanları Diyalektiğin somut gözlüğüyle göremeyişlerindendi. Solcular, Sendika işini miskin, eskimiş ve kötü bulurlarken, isterik hanımefendiler gibi, kendi küçükburjuva tahammülsüzlüklerini göstermekten başka bir şey yapmıyorlardı. Hâlbuki Devrim objektif ve somut devrimci şartlardan çıkagelir. Şu veya bu küçükburjuva isteriklerinin arzularından değil. Devrim devrinde devrim taktiği ne kadar zorunlu idiyse, durgun devirlerde bilinçli evrim ve reform hareketlerini başaran taktik de tıpkı o kadar zorunlu idi. Bütün dünya devrimcileri, yeni şartlara uygun olan bu yeni taktiğe kafalarını ve adımlarını uydurmalıydılar. Yoksa, devrimcilikleri ve Diyalektik Maddecilikleri lâkırdıda kalırdı. Hele, devrimin muzaffer olduğu ülkede, Sovyetler memleketinde, Sosyalist yapısı için İşçi-Köyü İttifakı ne kadar zorunlu idiyse, ekonomik ve sendikacı kitle faaliyeti, her türlü geniş kitle teşkilâtı da o kadar zorunlu idi. Bunu görmemek için kör olmak lâzımdı. Onun için, değişen şartları anlamak istemeyenlere şöyle bağırılıyordu:

"Eski şekiller çatladı, zira, işler öyle bir noktaya geldi ki eski şekiller içindeki içerik, -proletarya karşıtı, gerici içerik- ölçüsüz gelişti. Şimdi bizde uluslararası devrim bakımından öyle sağlam, öyle kuvvetli, öyle kudretli bir emek içeriği (Sovyetler İktidarı, Proletarya Devrimi) var ki, o, ister eski, ister yeni, beğendiği şekillerde kendini gösterebilir ve göstermelidir. Yalnız yeni şekilleri değil, eski şekilleri de diriltmeye, fethetmeye, emrine almaya muktedir ve zorunludur. Hem bunu eskiyle uzlaşmak için değil, eski ve yeni tekmil ve bütün şekilleri Komünizmin tam ve sonuncu, kesin ve dönmez zaferini başarabilmek için yapmalıdır." [Lenin, **Solcu Çocuk Hastalığı,** (Collected Works, C. 31, s. 103)]

3- "Solcu" Oportünistler iç politikada İşçi-Köylü İttifakını gerilemek sayıyorlar, Sendikacı ve iktisadi mücadeleyi eskimiş buluyorlar... Ya ne istiyorlardı? Devrimi dış politika ile başarmak istiyorlardı! Delilleri de, görünüşe bakılırsa parlaktı: Sosyalist Devrimi uluslararası bir hareketin ürünü değil miydi? Şu halde, o Devrimi başarmak için de, gene bir memleket sınırlarından dışarıya taşırmak gerekti... Sapıkların bu kanaatleri, yukarıki tezlerinin kaçınılmaz sonucuydu. Mademki memleket içinde İşçi-Köylü İttifakına ve geniş işçi teşkilâtlarına inanmıyor ve güvenmiyorlardı, bir kere muzaffer olmuş Devrimi -hangi somut şartlarla, nasıl ve niçin muzaffer olduğuna hiç bakmaksızın- yaşatmak

için dışarıdan imdat beklemeleri doğaldı. Trotski'nin, Engels'ten anlamını anlamayarak aşırıp soysuzlaştırdığı bir "Permanan Devrim" [Sürekli Devrim] sözünü geveleyişi vardı. O, bu sözü soyut gerçek kılığına sokmuştu, bütün "Solcu" Oportünistler de "Anlamı şairin karnında" sayılan kuruntulara çevirmişlerdi. Bütün Solcular, özellikle Brest-Litovsk Anlaşması gibi ağır şartlı bir barış, Lenin tarafından kabul edilince köpürmüşlerdi. Onlar, barış istemiyorlar, güya devrimci savaş istiyorlardı. Bir Memlekette Devrim yapmakla kalırsak, işte böyle Köylülerle uzlaşılır, Sendikalizme düşülür ve Sosyalizmden uzaklaşılır, diyorlardı. İyisi mi, Trotski'nin kuyruğuna takılıp, bütün memleketlerde devrim çıkarmak için dünyaya savaş açalım, hiç olmazsa Avrupa'yı fethedelim, diyorlardı. Lâkin, bunu söylerken bir defacık olsun gerek Sovyetler ülkesinde, gerek Dünyadaki durumu somutça gözönüne getirip kavrayamıyorlardı. Bir kere Devrim, bir memleketten ötekisine zorla satılan bir ithalât ve ihracat eşyası değildi. Ondan sonra, bütün dünyayı Sosyalist yapmak üzere açılacak savaşa kimler gidecekti? Sovyetler ülkesinin halkı değil mi? İyi ama, bu halkın büyük çoğunluğuna, Köylü kitlelerine hiç güvenemeyen, köylülükten Sosyalizm uğruna hiçbir şey beklemeyen Solcu efendiler, nasıl olur da, daha ne olduğunu anlamaya vakit bulamadığı Sosyalizmi başka milletlere de kabul ettirmek uğruna aynı köylülükten gönüllü bir Haçlılar Seferi bekleyebilirdi? Kaldı ki, Sovyet Halkları savaş aleyhinde çoktan, Lenin'in dediği gibi, "Oyunu ayaklarıyla vermiş"ti. Yani cepheden kaçmıştı. Barış istiyordu. Bolşevik Parti de, Barış parolasını bayrak ederek, kitlelerin o derin ve haklı barış dileğini ifadelendirdiği için iktidar mevkiine gelmişti. Somut şartlar, Sovyetler ülkesinde artık barışı zorunlu kılıyordu. Böyle bir durumda, Bolşevizmin savaş istemesi ve durup dururken savaş açması; mağlûbiyet istemesi, bozgun hazırlaması olurdu. Bu somut durumu hiçe sayarak, Solcu isteriklerin afakanına kapılmak, Cihan Devrimi yapacağım diye parçalı ve çelişkili cihan Emperyalistlerini ortak hedefli bir Haçlılar Seferinde birleştirmek, en hafif anlamıyla maceraya atılmak ve bir memlekette muzaffer olmuş Devrimi de hafifmeşrepçe gösterişler uğruna yok olmaya sürüklemekti.

Ne yapılabilirdi? İşte Solcuların yırtınmalarına rağmen Devrim "*Bir Memlekette*" başarılı olmuştu. Geri kalan dünya, kapitalist düzeniyle çalkanırken bir tek memleketin Sosyalizme geçmesi elbet güç olurdu. Lâkin, bu güçlükler imkânsızlık demek değildi. Güçlükleri Diyalektik kavrayışla göze almak lâzımdı. Onun için Lenin Brest-Litovsk Anlaşması'na ateş püskürenlere anlatıyordu:

"Devrimimizdeki bütün güçlüklerin, ancak şimdi her tarafta olgunlaşan ve nihayet tam anlamıyla olgunlaşmak üzere olan cihan sosyalist devrimi esnasında devrimimizin üstün çıkmış olmasından ileri geldiği

nasıl tamamıyla itiraz götürmezse, tıpkı öylece bugün devrimimizde görülen her verili somut güçlüğü şöyle söyleyerek saklamaya mecbur olduğumuzu doğrulamak da tamamıyla saçmadır: 'Ben kartımı uluslararası sosyalist hareketi üzerine koyuyorum ve her canımın istediği sersemliği yapabilirim.'" [Lenin, **Brest-Litovsk Barışına Dair,** 7-3-1918, C. XV, s. 129 (Collected Works, C. 27, s. 95)]

Sonra, aynı büyük devrimci: Evet'in nasıl Hayır ve Hayır'ın nasıl Evet olacağını, Zıtların birbirine geçeceğini temiz maddeci diyalektiğiyle kurallaştırıyordu:

"Bütün bu güçlüklerden kurtulmamız, diye tekrarlıyorum, tekmil Avrupa devrimiyle olur. Biz, tamamen soyut gerçeklerden vazgeçmiyoruz. Ta ki, bu gerçeklerin zamanla boş laf haline dönecekleri noktaya sürüklenmeyelim. Zira, bütün soyut gerçekler, genel tahlil olmaksızın uygulandıkları zaman boş lâfa dönerler." [Lenin, **Brest-Litovsk Barışına Dair,** 7-3-1918, C. XV, s. 129 (Collected Works, C. 27, s. 95)]

Buraya kadar gördük: Diyalektik Aydınlatma (izah) yahut İnceleme (tahlil), aynı zamanda hem Objektif, hem Somut olacaktır. Çünkü, çelişkileri ve şartları olduğu gibi kavramak (Objektif olmak) aynı zamanda ister istemez onların gelişimini de ve geliştikçe uğradıkları değişiklikleri de kavramak (Somut olmak) demektir. Aydınlatma önce Objektiftir; bütün çelişkileri ve şartları çok cepheli olarak gözden geçirir; ondan sonra Somuttur; çelişki ve şartların gelişim esnasında nasıl değişiklikler geçirdiklerini görür.

Bu sıra, toplumsal olayların aydınlatılmasında rastlanan güçlükler ve yanlışlar için de az çok doğrudur. Modern toplumsal hareketlerin başlangıçlarında yapılan aydınlatmalar, en çok objektif olamamakla dövüşür. Bilimsel Sosyalizmin, Hayalci Sosyalizmler, Anarşizmler, Narodnikler, Ekonomistler vb. ile kavgaları, Objektif olup olmamak etrafında geçti. Ondan sonra, hareket bir defa objektif olarak kavrandı mı, artık tehlike daha çok somut olamamaktan ileri gelmeye başlar. İlk objektif araştırmalarla edinilmiş olan gerçekler kafalara çivilenir. Şartlar zamanla değişir. İlk gerçekler yeni şartlara ve gerçekliğe uymalıdırlar. Yoksa soyutlaşırlar. Diyalektik aydınlatmanın ikinci Somut yanını unutanlar, soyut gerçek peşinde saçmalamaya başlarlar. Bütün Oportünizm, Reformizm, Menşevizm, Trotskizm, Sağcılık, Solculuk, Merkezcilik vb. sapıtmalarına karşı Bilimsel Sosyalizmin kavgaları bundandır.

İster Objektif olamamaktan, ister Somut olamamaktan ileri gelsin, sapıtmalar yalnız kişisel bilgisizlik ve erksizlik (kabiliyetsizlik) ürünü değildir. Kişide o bilgisizliği ve erksizliği yaratan ve köklendiren toplumsal eğilimlerin ürünüdürler. Özellikle Bilimsel Sosyalizm, bir kitle hareketi bilimidir. Kitle hareketi içinde Bilimsel Sosyalizme aykırı bü-

tün öteki kavrayışlar ve aydınlatmalar, genellikle *Burjuva* ve özellikle *Küçükburjuva* sınıf ve zümrelerinin top ateşi altında, *Burjuva etkileri* yüzünden şu veya bu yönelişi alırlar. Sapıttırıcı burjuva etkileri, İşçi Sınıfının hareketi dışında kaldığı müddetçe Objektif aydınlatmadan korkar. İşçi Sınıfının hareketi içine karıştıkça da Somut aydınlatmadan korkar. Bu iki sapıklık güruhunun karakteristiğini, unutmamak için, şu iki karşılaştırma ile özetleyebiliriz:

Ne?	Nerede?	Nasıl?	Ne Zaman?	Aldığı İsimler
	İşçi hareketi dışında	Objektif aydınlatmayı kavramaz	Hareketin başlangıcında	Ütopizmler (Hayalcilik) Anarşizmler, Narodnikler, S.R.'ler vb.
	İşçi hareketi içinde	Somut aydınlatmayı kavramaz	Hareketin ilerleyişinde	Oportünizmler, Reformizmler, Sağcı-Solcu-Merkezci Menşevikler, Trotskistler vb.

B) DEĞİŞTİRME: PRATİK (DİYALEKTİĞİN İDEALİSTÇE KULLANILMASI)

Önce söyleyelim: Buradaki "İdealistçe" sözü Teorik ve Felsefî İdealizme uygun demek değildir. Tersine, Felsefî İdealizmin taban tabana tersi olan *Pratik* idealistlik, yani, Mefkûre [Ülkü] (İdeal) uğruna dövüşmek demektir ve Diyalektiği o anlamda kullanmak, Diyalektik değiştirme ve gerçek pratik sayılabilir. Fikir uğruna fedakârlık demektir.

Ondan sonra haber verelim: Marks'ın Feuerbach'a dair son Tez'inde bildirdiği gibi, şimdiye kadar, gelmiş geçmiş filozoflar ve bilginler de "*Dünyayı aydınlatmak"la* uğraşmışlardır. Hele bugünkü Modern Pozitif Bilimler, olayları Objektif ve Somut olarak aydınlatmakta, birçok dağınık muamelelere [işlemlere, yöntemlere] başvurmakla beraber, oldukça ilerlemişler, Objektif ve Somut araştırmayı hiç olmazsa kendi kollarında doğruca ve sağlamca başarmışlardır. Lâkin *"Dünyayı değiştirmek"* faslı [bölümü], hele toplumsal ve tarihsel dünyayı, yani Toplumu değiştirmek faslı, ancak Marksizmle birlikte bilimsel bir metoda kavuşmuştur. Ne hacet, Toplum bilimi demek olan Sosyoloji bile, daha henüz 19. Yüzyıl ortasından beri başlamış, yüzyıllık ömrü olmayan bir bilim değil midir? Bir de, o taze bilimin, 19. Yüzyıl sonuyla 20. Yüzyıl başında, yani bizzat kapitalizmin ilericiliğini bırakıp tekelci ve gerici olmaya başladığı çağlarında burjuva bilginlerinin eline düştüğü gözönüne getirilsin... "Değiştirme" yönteminin, nasıl hâkim sosyal bilimde bir "Değiştirmemek" yöntemi, olayları "Gemlemek" yöntemi halinde soysuzlaşacağı kendiliğinden anlaşılır. (Bizde bir zaman CHP'nin modern tarımı frenlemesi, bugün bütün partilerin sanayii yavaşlatması gibi).

Demek, dünyayı değiştirme ve pratik konularında, yani Diyalektiği ülkücü gibi kullanma bölümünde yapacağımız araştırma ile yalnız pasif bir karanlığı aydınlatmakla kalmayacağız. Aynı zamanda aktif ve bilinçli bir direnişle, bütün öteki hâkim anlayışların binbir kaçamaklı ve kurnaz saldırışlarıyla da savaşmaya mecbur kalacağız. Bu iki başlı güçlüklerin üstelerinden gelmek için, Değiştirme bahsinde [konusunda], Aydınlatma bahsindekinden çok fazla uğraşmak gerekeceği açıktır. Onun için, Aydınlatma bölümünü oldukça kısa ve ana kurallar etrafında anlatmalarla tamamladığımız halde, bu şimdi içine girdiğimiz

Değiştirme bölümünde oldukça daha uzun ve ayrıntılı araştırmalarla yürümeye çalışacağız.

Diyalektiği *mantıkçıl biçimde uygulamanın, gereğince kullanmanın* birinci şartı, olanları Objektif ve Somutça ele almaksa, ikinci şartı da insana yarayışı bakımından ele almaktır, dedik. Ve bu sonuncu bakış açısını, kolay anlatmış olmak için, hekimlikte Teşhisten sonra gelen Tedavi'ye benzettik. Tekrar edelim: Tedavisiz teşhis faydasız olacağı gibi, değiştirmeye yaramayan aydınlatma da, kısır ve eksiktir.

Bir şey insana nasıl yarar? O şeyde objektif ve somut olarak mevcut özelliklerin ya manen yahut maddeten insan ihtiyaçlarına uydurulmasıyla yarar. Aydınlatılan şeyi faydalı kılmak, insana yarayacak şekle, duruma getirmek, değiştirmek sözünden de anlaşılacağı gibi, ayrı bir emek ister. Bu emek zihinle de, kolla da yapılabilir. Orası önemli değil. Her iki halde de, insana yararlı sonuçlar veren uğraşmaya *Emek* veya *İş* denir. Yani İş veya Emek, yalnız bir insan çabalaması değil, aynı zamanda yararlı bir çabalamadır. Bu çabalamanın kullanış yönünden yararlılığına bugün İş ve Değer yönünden yararlılığına da Emek diyebiliriz. Her ne olursa olsun, insan çabalaması, ister kafadan geçsin, ister kolu işletsin, mutlaka insanın kendi dışında, elle tutulur eserler vermeye mecburdur. Yoksa bu çabalama ölü doğmuş fikirlere yahut saçma sapan işlere döner. İşte Topluma kavranılır eser veren, toplumsal bir ürün getiren emeğe Pratik (Ameliye: Tatbik) adını koyabiliriz.

Aydınlatma (Açıklama), yukarıda anlatmış olduğumuz gibi, adeta yalnız kafada geçen bir iş, bir zihin pratiği demektir.

Pratik (yani yararlı Değiştirme) ise, tersine, dışarıda: Doğada, Toplumda ve Hayatta geçen bir aydınlatma faaliyetidir.

Onun için, burjuva bilimi, Aydınlatma işinde bir şeyler yapmaya çalışmakla beraber, iş Pratiğe dayanınca daima yan çizer. Gene onun için, burjuva toplumu sırf Aydınlatma ile, yani kuru fikirle, soyut gerçeklerle uğraşanlara karşı sahte bir saygı gösterişiyle şapka çıkartır ve hoşgörü gösterirse de, açıklamayı gerçekleştirmek, ölü fikirlere can vermek demek olan Pratiği korkusuz becerenleri asla affetmez. Değiştirmeye girişmeyen bir Aydınlatma, tekerleksiz bir motor gibi, olduğu yerde istediği kadar gürültü ve duman çıkarsın, nihayet kendi kazanını çatlatmaktan başka bir sonuca ulaşamaz. Yani en sonunda kendi kendine zarar verir, kendi kendini yer, tüketir. Lâkin, değiştirici bir Aydınlatma, daima yeni yönlerde eserler verir. Ve bu eserler suç sayılır.

Aydınlatma, insan kafasında geçen *Sübjektif* bir olaydır. Onu gereği gibi kullanıp kullanmamak insanın namusuna kalmıştır. Pratik değiştirme ise zihin dışında gerçekleştiği için, ister istemez *Objektif* olan bir olaydır. Her iki olay da, birbirine zıt iki dünyada akmakla beraber, gene birbirleriyle atbaşı, paralel gider; birbirini kontrol eder ve

biri ötekinden hiç ayrılamaz. Ayrıldığı gibi, ikisinin de değeri düşer. Aydınlatmanın aynası pratiktir. Pratiğin aynası aydınlatmadır. Yani bir Aydınlatmanın (açıklamanın) ne olduğunu, o Aydınlatmaya göre yapılan pratikte görürüz. Pratiğin ne olduğunu da, o Pratiğe göre yapılan aydınlatma temeliyle anlarız.

Felsefede eski Antika Mantık, okullarda okunan Mantık, yalnızca Aydınlatma ile uğraşırdı. Hem onu da, öldürerek, yani aydınlatılacak şeyin ruhu olan Çelişkileri yok ederek yapardı. Birtakım bayağı ve üstünkörü, ufak görünüşlere kapılarak sadece insan kafası içinde küp küp üstüne kurardı. Hâlbuki, sırf insan kafası içinde kalan, hele o "*Çelişki yok*" kanunu ile işleyen düşünce, ilk bakışta doğru görünebilecek, lâkin uygulamaya geçilince saçmalığı meydana çıkacak neler ileriye süremezdi? Diyalektik Mantık ise, yalnız asıl sebep zembereği olan Çelişkileri kavrayarak Aydınlatmayı terslikten kurtarmakla, ayakları üstünde yürütmekle kalmaz; ayrıca Aydınlatmanın insan hayatındaki, toplumdaki rolünü ve anlamını da gerçek temelleri üzerine, iş üzerine kurar.

Aydınlatma, bize bir gerçek göstermeli ve o gerçek bizim işimize yaramalı değil midir? Evet. Buna kimse hayır diyemez. Ama, Aydınlatmanın bize yeni bir gerçek ve yararlılık getirdiğini nereden anlarız? Antika Mantık, bu soruya cevap bulmak için, gene birtakım başka "Aydınlatma: Açıklama"lara başvurur, bir düşünceyi sırf başka bir düşünce ile ölçer, kafadan çare arardı. Diyalektik Maddecilik bu zihin spekülasyonuna (düşünce vurgunculuğuna) son verdi. Düşünce ve Mantıkla yapılan her Aydınlatmanın bize yararlı bir gerçek getirip getirmediğini ispat edecek şey: *Pratiktir,* dedi.

"Bütün insan pratiği, gerek gerçeğin kriteryumu olarak, gerekse eşyanın insana lâzım olan bağlarını pratik alanında belirleyen şey olarak, bütün insan pratiği eşyanın tam "tarif"ine gitmelidir."(Lenin, **Bir Kere Daha Meslek Teşekküllerine Dair,** C. XVIII, s. 60, (Collected Works, C. 32. s. 94))

Gerçeği arayıp bulan insandır. İnsanın arayıp bulduğu gerçek, genellikle ne gelişigüzel bir tesadüf, ne bir kişinin bireysel dehasıdır; belki toplumsal emeğin zorunlu gereğidir. En rastgele buluş, en harikulâde sanılan gerçekler bile, yakından bakılınca, belirli bir zorunluluk olarak belirirler. Filân gerçeğin keşfi, falan kişi için (tek insana göre) ihtimal bir tesadüf yahut bir deha ürünü gibi gelebilir. Lâkin, Toplum için iş böyle değildir. Buharın, makinenin keşfi -her kim tarafından yapılmış olursa olsun- ancak Bezirgân toplumunun Kapitalist toplumu haline geçtiği devrede mümkün olmuştur. Ne 10. Yüzyıl Avrupa'sında, ne 19. Yüzyıl Türkiye'sinde buhar kuvveti ve makine aleti keşfedilmiştir.

Şu halde, herhangi yeni bir gerçeğin aranıp bulunması, hatta akla gelmesi, ancak *toplumsal emeğin* ve dolayısıyla da, Toplumun belirli bir

gelişimine ve belli ilişkilerine bağlıdır. Her yeni gerçek, toplumsal insan emeğinin top ateşi altında teslim olur; insan emeğinin erişebildiği yerlerde akla gelir. İnsan pratiği ötesinde gerçek aranamaz. Ama, tekrar edelim: Buradaki insan emeği ve insan pratiği, soyut tek adamın değil -öyle şey zaten yoktur; soyut, toplumsal bağlarından kopmuş insan olamaz-, söz konusu toplumsal olarak insan emeği ve pratiğidir.

Demek, bugünkü toplumda bütün *maddi* değerlerin özü nasıl insan emeği ise, tıpkı öyle, bütün *manevi* değerlerin, yani gerçeklerin de anası gene insan emeğidir. Dolayısıyla, kafada aydınlığını bulan her gerçeğin değeri, bütün değerlerin ölçüsü olan insan emeğiyle ölçülebilir. Mademki, kafamızda yeni bir gerçeğin kavramını yaratan sebep, emeğimizin birikip ulaşma ve olgunlaşma derecesidir; o gerçeğin doğruluk derecesi de, onu kafamıza aksettiren, kafamızda şekilleştiren emeğimize uygunluk derecesiyle anlaşılır.

Onun için, "Bütün insan pratiği, şeylerin tam 'tarifi'ni yaparken" iki yöne bakılır:

1- Gerçeğin yararlılığı: Yani gerçek dediğimiz şeyin, gerçekten doğru (hakikat) olup olmadığını kavramak için pratiğe başvurmak, düşünceyi işin mihenk taşına vurmak, aydınlatmayı pratikleştirmek, iş ile ispat etmek, düşüncenin doğruluğunu uygulamasıyla göstermek... Buna "*Gerçeğin Kriteryumu*" (hakikat mısdakı [ölçütü], kıstası) denir.

2- Pratiğin yararlılığı: "Eşyanın insana lâzım olan bağlarını pratik alanında belirle"mekle olur. İnsan emeği, yalnız gerçeğin gerçek olduğunu ispat etmekle kalmaz. O gerçeğin eşya içindeki görünümlerini kavrayarak, şeylerin insana yararlı taraflarını da bulup kullanışlı hale getirir. Başka deyişle iş yalnız gerçeğe yaramakla kalmamalı, insana da yaramalıdır. Çünkü, en sonunda gerçek de, iş de insana göredir ve ancak insan için vardır... Yalnız anarşistin uydurduğu "Ben"e göre değil, toplumsal insana göre. Buna da "*Pratiğin Kriteryumu*" diyebiliriz.

I- GERÇEĞİN KRİTERYUMU (DÜŞENCEYİ İŞLE BİRLEŞTİRMEK)

Bir şeye dair, herhangi bir fikir ediniyoruz. Acaba edindiğimiz fikir doğru mu? Yani olaya, olana uygun mu? Gerçek bildiğimiz şey sahiden gerçek mi?.. Anlamak için yapacağımız ilk iş o fikrimizi olanlar üzerinde denemek, teoriyi pratik ile tecrübe etmektir. İş pek basit görünür. Lâkin, bu basit iş daima, hele *bilinçli* bir surette gereği gibi yapılmış ve yapılmakta mıdır?.. Hayır.

Ortaçağa bakalım. Orada Sanayi üretimi küçük esnaf işidir. Esnaf işinde teori ile pratik -sırf göreneğe uymak ve az bilinçli bulunmakla beraber- gene bir aradadır. Aynı adam, hem üretim işini görür, hem de gördüğü işe dair az çok genel birtakım bilgilerle uğraşır. Onun için,

hatta, kapitalizmin ilk zamanlarında bütün önemli teknik keşifleri bilginler değil, basit esnaflar ve işçiler yaptı.

Kapitalist üretim tarzı yeni işbölümleriyle başladı. Bu işbölümleri (Marks'ın "Kapital"in Kooperasyon bölümünde kuvvetle belirttiği gibi) iş ile bilgiyi, işçi ile bilgini birbirinden ayırdı. Bilim ve bilgin göklere doğru yükseldi. Aydın zümre maaşlı bilim adamlığıyla övünerek işçiliğe ve işe yukarıdan baktı. İşçiler, eski medeniyetlerdeki çalışanlara *oranla* daha konforlu olmakla beraber, modern çağdaki toplumsal verim ve genel medeniyet seviyesine oranla nasıl gittikçe daha az kişisel gelir ve refah bulduysalar, tıpkı öyle, toplumsal bilgi ve genel kültür seviyesine *oranla* da gittikçe daha az kişisel bilgi ve kültür sahibi oldular.

Bilim ile iş, bilginle işçi arasındaki bu ayrılık ve uzaklaşma yalnız ameleyi ve ameli (işçiyi ve işi) kötü ve geri bir halde bırakmakla kalmadı. Bizzat bilgini ve bilimi (bilginlerle bilgiyi) de tecrit [soyutlama] fantezisiyle kuşa döndürdü. İnsanların, en basit şeylerde deryalar kadar tartışma ve palavraya karşılık, bir zerre bilimsel açıklık, bilgi aydınlığı bulmaları müşkül dava haline geldi. Bugünkü bilimsel araştırmaların ve bilginlerin dünyasının hali, önce Babil Kulesi'ni andıracak kadar bir kargaşalık, ondan sonra insan kafasını parçalayacak kadar bir zihinsel sürmenaj (aşırı yorgunluk) halidir. Ve bütün o sözde "teorik" harâb türâb olma (Harâb türâb olma: Bütünüyle yıkıma uğrama. Burada: Kendini tüketircesine çalışma.) sonunda ele geçen bilim ilerleyişi ve buluşları, keşifler ve icatlar, mevcut imkânlara göre, dağın fare doğurması türündendir. O kadar değilse bile, modern bilim uğraşması, çok defa bir dirhem bal için bir çeki odun çiğnemeye döner. Hele Toplumsal bilgi sahasında, Tarih ve Hukuk Bilimlerinde bütün gayret, mızrağı çuvala sokmak veya kazı koz göstermekten ibaret kalır.

Niçin? Bugünkü bilimlerin âciz ve kötü niyetli yahut bilginlerin hep samimiyetsiz birer sahtekâr olduklarından mı? Asla. Pek o kadar ileriye gitmemeli, bilimin soysuzlaşmasına, başka birçokları arasında, en başlıca sebep, bilgi ile işin ve bilgin ile işçilerin ayrılması, bir tutam zamane, ulemâ aydın adama karşılık geniş kitlelerin adeta karacahil bırakılmasıdır. Onun için, modern bilimin Bâbil Kulesi diliyle konuşması, yani anlaşılmaz olması ve bir sürmenaj mahşeri haline gelmesi, birbirinden çıkma şu iki sebepten ileri gelir: 1- Bilenlerle işleyenlerin kopuşması; 2- Bilgi ile işin kopuşması...

a) Kitlesiz Bilgi Olmaz

Olursa da yarım yamalak yahut boğuntuya getirilmiş olmaktan kurtulamaz. Bugün, bilgi adına yapılan bütün vurgunculukların (spekülasyonların) temelli şartı, kitlelerin koyu bilgisizlik batağına gömülmüş olmasıdır.

Etrafımıza şöyle bir bakalım. Türkiye 18 milyon baş adam. 1940 yılında bilim seviyesine erişmek isteyen, yani üniversite öğrenimi yapabilen Türk gençliği: Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde 682, Hukuk'ta 2019, İstanbul Üniversitesi'nde 7135... Topu: 9836... Yuvarlak hesap, 18 milyon kişiye 10 bin kişi; yani bin sekiz yüz kişide biri bilimle uğraşma adayı!.. Bu adayların o aşamaya nasıl gelebildikleri üzerinde durmayalım. Yeni Üniversite Nizamnamesi'nin [Tüzüğü'nün] birinci maddesi, hali vakti yerinde olmayanlar için yüksek öğrenimi lüks saymakla bu durumu beliğ [açık] şekilde anlatır. Bir sözle; bilimin kapısı ancak zenginliğin altın anahtarını elinde tutan bahtiyarlara *fiilen* açıktır. Müstesnaları ve teoriyi bırakalım. Pratikte olan *kural* budur. Kaba Türkçesi, toplumsal yaşayışta olduğu gibi, bilgi dünyasında dahi, resmen ve kural olarak; parayı veren düdüğü çalar.

Dahası var. Bari bu düdük çalma hakkını keseleriyle benimseyen bahtiyar "Aday"lar, ileride cidden kendilerini bilime verebilecekler mi? Bin sekiz yüzde bir kişiciğimiz olsun "bilgin" olacak mı? Heyhat! Bu konuda yetki ve tecrübe ile konuşan Profesör Salih Murad'a göre: *"Bilim adamı adayının, 15 sene süren çetin ve yıpratıcı bir öğrenimden sonra, o da şansla ve ne kadar devam edeceği belli olmayan 30 ilâ 40 lira arasında bir vâridat'tan* [gelirden] başka çıkarı yoktur. Yani, bilgin adaylarının kaderi memurluğa dayanır. Memurluk bizde geliri belli, resmen siyasetle uğraşmaktan memnu [yasaklı], işi evrak masası ile tavla masası aralığında kalan bir otomatlık, bir makine-adamlıktır. Memurlukta bilginleşmek şöyle dursun, bildiğini unutmak vardır. Şu halde, yüksek öğrenim denilen bostan dolabı bile, gençleri dizi dizi çarkına takıp da bilim ırmağına kadar indirdikten sonra, hayata çıkarırken, bu gençler, dibi delik kovalar gibi, asıl bostanı, milleti sulayacak ark başına gelmeden boşalıp kuruyorlardır.

E! Türkiye'de bilimle uğraşacak hiç mi kimse yok? Sayalım: 166 profesör, yani patentli "bilgin" ile 112 doçent, yani patent alacak bilgin adayı... Hepsi birden 278 kişi, hayatlarında sırf bilimle, fakat bilimin de yalnız bir tek kolcağızıyla uğraşma tekeline sahiptirler... Demek ülkemizin 64.726,6 kişide 1 kişisi bilime kendini verebiliyor. Bu 64 bin 726 buçuk kişide 1 talihlimiz, mevcut cahiller ummanı [okyanusu] içinde nasıl deniz fenerliği yapar? Ancak Avrupa'daki meslektaşlarının yazıp çizdiklerini kafa göz yararak Türkçeye tercüme veya daha kolay deyimiyle *"nakl*"ederek bin sekiz yüzde 1 kişiye, yani ileride maaş avcılığına çıkacak "şanslı" talebelerine ezberletirler.

Bu profesör ve doçentler dışında hiç mi başka bilgin yoktur? Olabilir. Mesela, son zamanlar, bizde bazı Avrupa kılıklı "Bilimsel" dernekler kuruldu. Bir tanesi, sosyal bilimlere bakan "*İktisat Toplumu"* 11. toplantısını yaptı. "İktisadi kanunlar" konusunu araştıran bir zat:

"Örnek olarak ekonomik nizamların istihale [düzenlerin değişim] ve hareketlerini ele almış, bunların ne materyalist, ne de sadece idealist bir görüşle izah olunamayacağını" kestirmiş.

Yani bu Tökin [Hüsrev] adlı yerli ulemâ ne camiye gidebilmiş, ne kiliseye... Ve bu Türkçe'de *"iki cami arasında bînamaz",* Frenkçede *"Buridan'ın eşeği"* (Buridan'ın eşeği: 14. Yüzyılda yaşamış Fransız skolâstik felsefeci Jean Buridan'a mal edilen masala göre; açlıktan ve susuzluktan bitkin düşen bir eşek, bir kova suyla bir ölçek yulaf arasında kararsız kalmış ve bunlardan birini seçemediği için ölmüştür.), bugün dünyada iki büyük düşünce kampını da inkâr ediyor. Sebep? Çünkü patentsiz bilgin, "illî [nedensel] açıklamaların artık tatminkâr olmadığını", yani karın doyurmadığını anlamış... Bütün bilimlerin temeli sebepleri kavramaya, illiyete [nedenselliğe] varırken, bizimki oradan sapıyor. Onun yerine "İstatistiksel kanunlar" diye, güya sebepsiz ve illetsiz bir laf uydurup, onu "Ekonomik olaylar" mahşeri halinde görüyor. Ve *"iktisadi tefekküre [düşünceye] yeni bir mantığın, İhtimalât [olasılıklar] mantığının hâkim olması lüzumunu müdafaa"* eyliyor **(Ulus,** 27-3-1940). Yani, bu zat, şimdiye kadar bilimin kazandığı *Determinizm* prensibini bir yana atalım, Tayyare Piyangosu'ndan bilet çeker gibi, olayları aydınlatmak için talihine ve bahtına numro çekelim, diyor. O değilse, bu olsun... "İhtimal" yoluyla remil atalım... Üfürükçülüğü köy hocası yaparsa, onu zindana atalım; bilim züppesi yaparsa, gazete sütunlarında yeni bir keşif imiş gibi selamlayalım... Böylece, endeterminizm çölüne atılıp, bilim adına kumda çelik oynayalım... Ne âlâ memleket?

Böyle, herhangi okuryazar bir herifin, 20. Yüzyıl ortasına doğru kalkıp şu istihareye yatma metodunu sıkılmadan teklif edebilmesi nedendir? 18 milyon nüfus içinde, o herifi dinleyenlerin kendi çeşidinde 18 kişiciği geçmeyişindendir. Yoksa, 18 milyon insan bilim seviyesine ermiş olsaydı, bilim adına sebepleri aramamak lâzım diyen herifi, fazla ciddiye kaçmış panayır maskarası gibi yuhalarla ıslığa ve fazla ileri giderse çürük yumurtaya tutardı. Onun için, insan sağduyusuna karşı kimse çıkıp o İhtimalât küstahlığını yapamazdı.

Gene kitlelerin cahilliği yüzündendir ki, bir başka serbest konferansçı, karşısına topladığı memurlar yığınına "Propaganda tekniği"ni öğretirken, "devamlı alkışlar"la kesilen şu parlak hükme göbek attırır:

"Biz, yalnız mücrim [suçlu] insanları değil, mücrim fikirleri de kelepçe elde deliğe tıkarız." (Burhan Belge: "Halkevi'nde Konferans"; Ulus, 23-2-1940)

O devamlı alkışlara lâyık fikir tezgâhtarı, herhalde mesleki bir alışkanlıkla, dinleyicilerine meseleyi kıyas-ı nefs [kendine benzeterek hükmetme] yolundan kısaca anlatmak istiyor:

"- Siz nesiniz, ey dinleyiciler?

"- Mücrimlere kelepçe vuran memurlarız.

"- O halde "âlim" nedir?

"- O da bir nevi fikir polisidir... Onun için biz mücrim fikirleri de kelepçe elde deliğe tıkarız."

Bu çeşit fikir polisliği yalnız geri bir memleket olan ülkemize mi mahsustur? Hayır. Bizden ileri Batı Avrupa'da işler daha başka türlü değildir. Bize kadar aksetmiş en ileri kapitalist arz-ı mev'udu (Arz-ı mev'ud: Vadedilmiş toprak. Hz. Musa'nın dininden olanlar için vadedilmiş toprak: Filistin.) Birleşik Amerika'ya ait bir örnek alalım. Son New York dünya sergisinde yerli mallarımıza âlimâne tezgâhtarlık etmekten dönen fikir kelepçesinin ortağı Vedat Nedim Tör, bir zamanlar "Marksist" geçinirdi. (Tırnak içinde, tırnakların da en kirlisi içinde "Marksist"!) Bu zat, hayran olduğu New York sergisinden bayağı bir "Amerikanist" olarak döndü. Her dönüşünde başka çeşit bir şey olacağa benzeyen bu İktisat Doktoru, Amerika hayranlığını şu cümle ile özetliyor:

"İnsanlardaki enferiyorite [aşağılık] kompleksini istismardan başka bir şey olmayan Marksist sınıf kavgası ideolojisi de Amerika'da bir toplumsal hareket olarak bir türlü kök salamamıştır. Herkes hayatta kendi istidât, kabiliyet ve cevherine göre lâyık olduğu yeri alabileceğine ve alabildiğine inandıktan sonra, niçin muhtelif fertler ve sınıflar arasında bir çarpışma, bir çekişme ve çekememe vücut bulsun?"

Vedat Nedim Tör'e göre, Amerika'da "İş ahlâkı" varmış. "Demokratik" bağ sayesinde Ford'la süprüntücü birbirini hoş görürmüş.

"Çünkü, Amerika'da herkes hayata sıfırdan ve aynı hizadan başlamıştır." **(Ulus,** 21-2-1940) *"Hayat (...) insanın ilâhi vazifesidir... Amerika toplumunda menfiye yer yoktur."* **(agy.)**

Dr. Vedat Nedim Tör Beyin de benim gibi "hayata sıfırdan başlamış" olmasına rağmen, niçin kendisini ne dün, ne bugün asla hoş göremediğimi incelemeyelim:

"Herkes hayatta kendi istidât, kabiliyet ve cevherine göre lâyık olduğu yeri alabileceğine ve alabildiğine inandıktan sonra..."

Yalnız Doktör Tör'ün "Amerikan toplumunda menfiye yer yoktur" sözünü bilgisiz kitlelerimiz tam ciddiye alacaklarken, gene Doktör'ün Amerikanistlik yoldaşı, aynı sergide aynı işi görmüş Neşet Halil Atay, gazeteci gayretiyle şu "müspet" şeyleri yazıveriyor:

"Sergi ticarî bir teşebbüs olarak kaybetti. Sebepler şöyle hülâsa edilebilir [özetlenebilir]: 1- Amerika'da kriz vardı. İşsizlerin sayısı 15 milyondan fazla idi. Vb..." **(Ulus,** 27-2-1940).

(Muharrir [yazar] daha beş türlü sebep diziyor; ama, niçin top atılmadığı sorgusuna "Birincisi barut yok" cevabını alınca, "Geri kalan sebepleri bırak! Yeter." diyen kale kumandanına uyalım.)

Sonuçlara bakalım. Orada belki de Vedat Nedim'in ağzını o kadar sulandıran şeyleri görürüz:

"Haftada 56 saat iş hesabıyla 35 dolar" kazanan "otuz kadar çıplak kız... koşuya çıkacak atlar gibi çıplak ayaklarıyla yeri eşiyorlardı."

Neşet Halil Atay bunlardan birine sokuluyor. Anket merakı... Kızcağızın vücudu gibi, yüreği de çırçıplak açılıyor:

"Anamın yanında oturuyorum. Babam işsiz. 9 aylık hasta bir çocuğum var. Buraya gelmeden fotoğraf modelliği yapıyordum. İş yürümedi. Çıktım... İdealim; çocuğumun ilacını almak, anamın karnını doyurmak ve bir köpek gibi sokakta açlıktan ölmemek! Enteresan değil mi? Parlak değil mi?"

Kız bunu Vedat Nedim'e değil, "ideal"den konuşan Neşet Halil Atay'a soruyor. Lâkin o, cevapla değil, müşterilerine "enteresan..." (Bir kelime okunamadı.) toplamakla meşguldür. İşte Vedat Nedim beyin Amerika cennetinde, bir yeşil ağaca tırmanmış olgun bir meyve:

"18 yaşında Friedlich... Haftalığı 35 dolara... Ağacın üzerindeki kız hop, diye önümüze atladı ve... düşmüş gibi çayırın üzerinde kıvranmaya (bu işe ne fena alışmışlar), ağrıyan yerlerini uğuşturmaya, müşterilere verdiği gibi bize de pozlar vermeye başladı. Sonra kedi gibi yuvarlandı. Sander'in ayaklarının dibinde boylu boyunca yere uzandı... Babası ölmüş, kendisine, anasına ve kardeşine bakıyormuş... Kabiliyeti olmadığı için hep fena şeyler yapıyor. Çırçıplak..." ***(Ulus,*** *27-2-1940)*

Elhasıl, Tanrı, Türk inciri satan Vedat Nedim beye tıkız [dolgun] maaşlar, sık Amerikan harcırahları, uzun New York sergileri ve bol iştahlar versin: "Amerikan toplumunda menfi" ne gezer?

Bu "müspet" manzaralı kapital arz-ı mev'udunda bilim edinme imkânları, yüksek öğrenim ne merkezdedir? Kısacık bir pasaj:

"Senede 1500 dolardan aşağı kazanan bir işçi (Amerika nüfusunun % 40'ı) en basit ihtiyaçları için dahi, daimi kazancından fazla sarf etmeye mecburdur. Hâlbuki Amerika'da bütün ailelerin dörtte üçü yılda 2500 dolardan daha aşağı kazanırlar... Bu aileler, ne yaşında olursalar olsunlar, çocuklarının hiçbir türlü ihtiyaçlarını, özellikle çok pahalı olan yüksek öğrenim masraflarını tediye edemezler [ödeyemezler]." ***(agy.,*** *27-2-1940)*

Tabiî, o yüzde yetmiş beş Amerikalı için yüksek öğrenim "lüks" hale gelir. İdeal, bilim değil, çıplak kızın deyimiyle "bir köpek gibi sokakta açlıktan ölmemek!"tir.

"Enteresan değil mi? Parlak değil mi?" Bay Vedat Nedim'in Amerikası! Bilim adına orada dahi, parayı veren düdüğü çalar.

Lâkin, Bay Tör işin orasında değil... Ona göre, ne 15 milyon işsiz, ne çıplakların faciası, ne açlık, ne hastalık değil:

"Amerikalıların en büyük ıstırabı, mâzilerinin pek kısa, pek güdük olmasıdır." **(Ulus,** 21-2-1940)

Bu 150 senelik milletin kültürü de, özellikle toplum bilimlerinde pek ampirik ve güdük sayılacağı için, Amerikan bilginlerini bırakalım. Bay Tör gibi:

"Şöyle bir arkasına bakınca en aşağı yedi bin senelik bir tarihi oluşun asaletini taşıdığı için... bir kültür mirasına mâlik olmanın bahtiyarlığını ve şerefini kana kana tadan" Fransa'dan, o sırada Türkiye'ye gelmiş, meşhur profesör ve bilginlere kulak asalım. Bunlar o vakit henüz Fransa'yı Hitler'e peşkeş çekmemişlerdi. *"Fransız Enstitüsü azasından meşhur âlim, muharrir ve profesör A. Siegfried Ankara Halkevi'nde"* sıra ile iki konferans verdi. Bunlardan biri:

"Sınaî devrimin zamanımız meseleleri üzerinde akisleri"dir... Bilgin burada mümkün mertebe objektif bir aydınlatma yapmaya uğraşır. Modern sanayide çalışan kitlelerin durumunu şöyle anlatır:

"İşçi makinenin hizmetkârı, uşağıdır. Makinenin temposu kendine has bir tempodur, bu tempo verimli, fakat gayr-ı insanî ve şaşmaz bir intizama sahiptir." "Dünkü Fabrika: Müessesenin başında bir patron, mütehassıs işçi ve memurlardan mürekkep [oluşan] *bir grup ve bir yığın alelâde işçiden ibaretti." "Bugünkü Fabrika: Başında girift bir erkân-ı harbiye* [kurmay], *bunun altında yarı mütehassıs işçilerden mürekkep koca bir kütle vardır. Nihayet, iş müfettişi, makine tamircisi ve kollektif çalışmanın nâzımı* [düzenleyicisi] *denilen yeni iş unsurları ortaya çıkmıştır." "Bu şartlarda: İşçide artık lüzumsuz olan teknik ihtisas aranmaz, ondan aranan, hareketlerde sür'at, bedenî tahammül, dikkat ve itinadır... İş ekseriya usanç vericidir, bu işe lâyıkıyle kendini verebilmek için bazen bir nevi üretim mistiği, kendinden çok daha büyük bir işte hissesi olduğu duygusuyla tahammülünü arttırmak lâzımdır."* **(Ulus,** 19-3-1940)

İşte, Bilgin'in gözlem ve aydınlatma yaparken görmemezlikten gelemediği şeyler bunlar. Yani bugünkü düzende, ileriye doğru atılan her adım, işçiyi tahammüllü bir hayvan, bir otomat haline sokar. Çalışan kitlenin, kültür ve bilimle değil, hayatla, hatta vücudunun bütün organlarıyla dahi bilinçli surette ilgilenmesine imkân ve lüzum kalmaz.

Bu objektif ve somut gözlemden hangi sübjektif sonuçlar çıkabilir? Çalışan insanı ve insanlığı bu çıkmaza sokan toplumsal şartların değiştirilmesi lüzumu değil mi? Hayır. Profesörümüz, o şartların (yani patronlu erkân-ı harp ile sömürücü fabrika sisteminin) önüne geçilmez, mukadder [alınyazısı, kader] ve meş'um [uğursuz, kötü] bir zorunluluk olduğuna inanır. Bilgin, önce medeniyet ve kültür adına şöyle fatalist [kaderci, yazgıcı] birtakım timsah gözyaşları döker:

"Hazırlıksız olan makinenin zanaatkârlıkla teması, eski ve hürmete layıkan'anelerin zararına olarak vukua gelmektedir... Bundan insanlık

için vahim bir mânevî buhran doğmaktadır... Bu şartlar içinde insanın tabiat üstündeki zaferinin kat'î olup olmayacağı sorulabilir. Teknik zafer göz kamaştırıcıdır. Fakat, tam bu esnada medeniyetin muhtemel bir gerilemesi, barbar siyasi ve iktisadi usullerin avdeti [geri dönüşü] karşısında kaldık. Sanki tabiat kendi üzerinde kazanılmış olan zaferlerin intikamını almaktadır." **(agy.)**

Görüyoruz. Profesör her şeyden evvel makine düşmanı bir küçük üretim (zanaatkârlık) hayranıdır. Ortaçağ an'anelerinin aşınması adına 20. Yüzyıl ortasında ağlamaktadır. Ona göre "bu şartlar" dediği Kapitalizm düzeni "Tabiat" kadar kahredici sayılıyor ve buhran [bunalım] da esrarengiz doğanın insanlar üzerinde "intikamı" gibi gösteriliyor. Doğayla başa çıkılır mı? Bilgin bunu demek istiyor. Hâlbuki söz konusu olan bunalım "insanlık" arasında, yani toplumsaldır. İnsanlar niçin bu bunalımı yenemesinler? Mademki Kapitalizm en sonunda insanı hayvanlaştırmaktan başka türlü ilerleyemiyor, o halde niçin, ömrünü tamamlamış her tarihsel düzen gibi o da insanlar tarafından kaldırılmasın? Neden Kapitalizmin kalkması Medeniyetin gerilemesi gibi görülsün? Derebeyliğin kalkması Ortaçağ Medeniyetini de kaldırdı, lâkin yerine ondan daha ileri bir düzen ve medeniyet getirmedi mi?.. Profesör, en üstünkörü aydınlatmadan sonra gelmesi gereken böyle bir değişiklik kavramını ağzına almaktan çekiniyor. Yalnız şu kadarcığını, hiç belli etmeden çıtlatıyor:

"Makine bir köle olarak kalmalıdır. Ve üretimin hakikî gayesi bizzat üretim değil, fakat insandır."

Doğru. Hatta aşırı malûm... Lâkin mesele o doğru fikri yüzüncü yahut bininci kere tekrarlamakta değil, uygulamaktadır. "Meşhur âlim" ne yapıyor? Daha doğrusu, ne yapılmasını va'z ediyor? Onu da aynı Halkevi'ne sunduğu öteki Konferansından öğreniyoruz. Öteki Konferans demokrasiyi tarifle başlar: Demokrasi nedir? "*Hukukça müsavat [eşitlik]"tir.* Yani *fiilen* ve gerçekte değil, Hukukça ve kitapta eşitlik; bu, bildiğimiz burjuva eşitliğidir. Profesör burjuva demokrasisi dışında bir demokrasi tasavvur edemez. Burjuva demokrasisinde herkes yazılan eşitliğe erişir mi? Hayır. O sadece, "*Herkesin bu müsavatı elde etmek talihine imkân hazırlar."* Bilgine göre demokraside -yani hep burjuva demokrasisinde anlayalım- eşitlik ilkin bir talihtir. İkincisi, o talih de sadece imkân halindedir. Böylece burjuva demokrasisi milyonda bir bahtiyara düşen Tayyare Piyangosu gibidir. Demokraside iki türlü insan vardır: 1- Üstte: İdareciler, 2- Altta: Halk... İdarecilerde profesörün aradığı şey "*Otorite:* sulta"dır. Halkta ise "*Aklıselîm*" *[sağduyu]* ister. Otorite adamları da iki bölüktür: *1- Devlet adamları:* asıl otorite bunlardadır. Devlet adamının *"idarecileri idare etmek ve onlara daima istedikleri şey imkânsızdır dememek için, idare tekniğini*

az da olsa kavramış olması lâzımdır." 2- Özellikle *İdareciler'in* ancak "*teknik silâhları*" vardır. Onlar "*kanuna tamamen uygun hareket etmek, insanları tanımak*" ile yükümlüdürler. "Halk idaresi" demek olan Demokrasi, böylece birbirine karşı iki zıt kutup olur. Profesör bu kutupları şu tahtaravalli üzerine oturtur:

"Halkın fazla nüfuz ve iktidar sahibi olmak istemesi iyi hükümetin ve iyi idarenin zararınadır. Eğer idare fazla nüfuz ve iktidar sahibi olmak isterse, o takdirde ortaya bir mandarinat idaresi [bürokratizm] çıkar. Bu da milletin zararınadır." **(Ulus,** 19-3-1940)

Biz de güya âlimâne, yani profesör gibi soyut konuşmak istersek, şunu sorabiliriz: Demokrasi demek madem "Halk idaresi" demektir, neden bu tek anlama gelmesi gereken terim içinde "Halk" ile "İdare" birbirine zıt düşüyor? Orasını karanlık bırakıyor. Yalnız, halkın "fazla" nüfuzunu istemediği için, anlaşılıyor ki Bolşevizme düşmandır; idarenin "fazla" nüfuzunu beğenmemekle de Faşizmi doğru bulmaz. Bu meydanda. Fakat, Bilgin'in kabul ettiği Demokrasi idaresinde Halk Bilgisi, iş ile bilgi ilişkisi nasıl olmalı? Bay Siegfried halka "Aklıselim" için iki bilgiyi kâfi görür:

1- İlköğrenim

"İyi bir ilköğrenim lâzımdır. Halka hazmedemeyeceği bilgileri vermekten kat'iyyen kaçınmalı."

Demek bilgi, Bilgin'e göre herhalde profesörün maaşı türünden yenilir içilir bir şey olacak ki, o halka, Şark tarikatlarının yüzlerce yıl tavsiye ede ede bitiremedikleri Riyazet (Nefsi kırma, dünya lezzetlerinden ve rahatından sakınma, perhizle, kanaatle yaşama.) çeşidinde bir bilgi perhizi tavsiye ediyor. Çünkü halk, çalışanı kullaştıran, otomatlaştıran bu düzeni fazlaca öğrenir, kavrarsa, bu kavradığını profesörvârî bir kuvvetli mide ile hazmedemeyip idarecilerin üzerine kusabilir. İyisi mi, ilkokul çocuğunun bilgisi halka yeter artar bile. O da niçin? Halk bir şey öğrensin diye değil, ikinci şık üzerinde daha verimli çalışabilsin diye.

2- Meslek Eğitimi:

İlköğrenimin hedefidir. Bilginin bütün fazlası halka haramdır. Hatta bu meslek eğitiminde bile, profesörümüz, pek ileriye gidilmemesini ister. Malûm ya, o sınai devrimi yererken, "eski ve hürmete layık an'aneler" hesabına ağlamıştı. Halk, kendisini Ortaçağa bağlayan ve yarım köleliği ebedileştirerek "İdareci"lerin otoritesini doğallaştıran ilişkilerden kopuşmamalıdır. Onun için profesör var kuvvetiyle makine aleyhine atıp tutar: "*Alet insanı makineden fazla terbiye eder*" der. Çorbayı yumurtanın terbiye ettiği gibi!

İşte hâkim "Otorite" biliminin insan yığınlarına çizdiği program bu: önce ilköğrenimi geçmeyen bir cahillik, ondan sonra makine yerine aleti (Ortaçağ esnafının iş vasıtasını) tanrılaştıran bir gerilik!.. Her iki

yönden de muhterem Bilgin modern gericiliğe bilim cübbesini giydirip saygı dilenmekle meşguldür. Bu anlayış, ancak yığınların bilgisizliği yüzünden ve o bilgisizlik uğruna, bir Bilgini, bilim adına o derece hayâsız bir manevi sefalete düşürüyor. Burada bilginden "intikam"ını alan "tabiat" değil, kitledir. Çünkü bilgin, kitleyi cahil, bilgisiz ve görgüsüz bırakacağım, yığınlara göz açtırmayacağım diye, bütün insanlığın binlerce yıldan beri ihtirasla biriktirdiği en orta malı bilgi kazançlarını toptan inkâra kalkışıyor. Çünkü, yalancının nasıl yalanını tutturmak için az çok samimi olması gerekse, tıpkı öyle, cahilliği tavsiye eden Bilgin'in de her şeyden önce bilgiden samimiyetle korkması, yani biraz bilerek veya isteyerek gönüllü cahil olması lâzımdır. Bu sözlerde onun da kokusu yok değil.

Aynı adam, kara düşüncelerini şu birbirini tutmaz lâkırdılarla perçinlemeye çalışır:

"Devrimiz", der, *"aynı zamanda hem fazla teknik, hem de ihtiraslı bir karakter taşıyor. Muvazeneyi [Dengeyi] insanın meziyetlerini kültürde aramak lâzımdır, sanıyorum."*

Lâkin burada harcanan kocaman "Kültür" sözüne bakıp da sakın korkmayalım. Herkesin bildiği Kültür; gerek maddi yaşayış, gerek bilgi seviyesi bakımından bir milletin veya bir bireyin yükseliş temposudur. Hâlbuki "Fransız Enstitüsü azasından meşhur bilgin, muharrir ve profesör"ün kastettiği Kültür, ne maddi refah, ne bilgi seviyesi ister. Onun her şeyi anlayışı gibi, Kültür anlayışı da bambaşkadır. Ona göre Kültür iki temele dayanmalı: 1- Keramete, 2- Bilgisizliğe... Evet:

1- Bilgisizlik ve Gerilik dileğini şöyle kurallaştırır:

"Her şeyin öğrenilebileceğini sanmak bir hatadır. Tekniğe karşı gösterilen emniyette [güvende] biraz mübalağa vardır."

İnsan bilgisi mutlak bir amaca varıp durmaz, sürekli gelişmektedir; bu belli. Lâkin, bilgimiz gelişiyor diye her şeyi öğrenemeyiz denilebilir mi? Bilimin ulaşmadığı gerçeklerden söz edilemez; bu belli. Fakat, bilimin vardığı her şeyi insanlar niçin öğrenemesinler? Çünkü profesör bunu tehlikeli buluyor. Onun için, Medeniyetin başlıca iki şartı olan Bilgiye de, Tekniğe de güvenmemeli. Gerçek bilgi gibi, teknik de kolu bükülmez devrimcilerdendir. O halde neye güvenelim?

2- Keramet türünden Dehaya: Profesör, *"Deha mesleğin yerini tutabilir, fakat meslek dehanın yerini tutamaz"* der. Ve ben uydurmuyorum; "meşhur âlim, muharrir", Deha'nın vücudunu [nasıl deha olunabildiğini] ispat için şu büyük gerçeği söyler: *"İnsan ancak doğuştan iyi kebapçı olur."* (**Ulus** gazetesi, **agy.)** Ve muhterem muharrir "iyi kebapçı" olmak isteyenlere bir de reklam sunar; *"Bu adamları* (idareci kebapçıları) *hangi mektepte yetiştirmeli?"* diyenlere bedavadan *"Ecole française des sciences politique"i* salık verir!

Fikirleri "iyi çorba" eden bu "iyi kebapçı" meşhur bilginlerin koca Fransa'yı nasıl Hitler'e teslim ettiklerinde artık anlaşılmayacak ne kalır? Ren ırmağının öte yanında Faşizm sürekli olarak en son model Fransız örneklerini, Fransız milyoneri Şnayder'den alarak harıl harıl tank, tayyare yaparken, beride Fransız Enstitüsü'nün bülbülleri: Her şey öğrenilmez! Tekniğe güven göstermeyelim! diye çığrışıyorlardı. Tekniğe inanmayalım, bilgiye güvenmeyelim, ya kime güven gösterelim?.. Bu sorunun cevabını Fransa'daki olaylar verdi: Allah tarafından yeryüzüne yeni düzen vermeye vekil tayin edildiğini yahut anasının mahbelinden (Hayvanda gebelik süreci) Muhammet'in torunu olarak göbeğinde yeşil kuşakla doğduğunu dünyaya radyolarla yayan Hitler'in kerametine ve dehasına!

İşin faciası, bizim hocalarımızın bu soysuzlaşmış burjuva bilimsel şarlatanlığını ellerinden gelse keyiflerinden sırt üstü düşüp ayaklarıyla da alkışlamaya kalkışmalarında değil mi? Kendisini "idareciler" mesleğinden sayan ve belki de dâhi bir devlet adamlığını uman Nurettin Artam, Ulus'un 19-3-1940 günlü sayısında, cayırtılı bir üslupla, profesörü; "Volter'in diliyle konuşmuştur." diye övüyor. Gerçi Volter de Fransızca dilini konuşurdu. Lâkin 18. yüzyılın ileri maddeci ve devrimci filozofu Volter'le 20. yüzyılın "insan doğuşta iyi kebapçı olur" diyen gerici bilim şarlatanını bir tutmak niçin? Çünkü, o "halka hazmedemeyeceği bilgileri vermekten kat'iyyen kaçınmalı" demiştir... Ve çünkü halk, kendi sırtında, bilgin ve bilgiç diye beslediklerinin ne derece halk düşmanı olduklarını bilmiyor... Bilim diye bir acayip argo: "Arapça bilen yok ya... uydur, uydur söyle..."

İşte, bugünün toplumsal konularında en ciddi görünen, en çok alkışlanan bilgi akıntıları ve bilgin zihniyetleri bu olunca, manzara karşısında, kitlelerin alacağı durum kendiliğinden anlaşılır: Halk, artık işi "cidden" maskaralığa dökmüş olan ve kendisini hâlâ ahmak yerine koyan bilimden de, bilginden de tiksiniyor. Kendisine hiçbir yeni ufuk açmayan, tersine, ister istemez açılmış bütün ufukları karartmaya ve gözleri köreltmeye uğraşan bilim de, bilgin de kitlenin en büyük mahkûmiyet kararını hak eder: Halkın ilgisizliğiyle yüz yüze gelir. Halk artık onlara kızmayı bile çok görür, sadece aldırmaz. Kitle onları okumaya ve dinlemeye tahammül etmez. Basit insanlara, bir en bayağı uçkur peşkir edebiyatı bile, sahte Bilgin'in fikir fahişeliğinden daha namuslu gelir. O zaman resmi ve özel basında yazarların şaşkın ümitsizliklerine rastlarız. İkide bir isterik telaşlarla, hiçbir şeyden haberi olmayanlara mahsus yapmacıklarla sorulur:

"Ciddiden korkuyor muyuz?" "Bizde "ciddi"ye karşı bir çekingenlik, ciddi eserden, hatta ciddi sohbetten bir kaçma, bir korkma var." **(Ulus,** K. Z. Gençosman, 5-1-1942)

Aynı sıralar, bir sanayi merkezinden "Yurt ve Dünya" mecmuasına şöyle mektuplar gelir:

"Bana öyle geliyor ki bu illet, bu "ciddi" ile karşılaşma korkusu bütün yurtta gittikçe artmaktadır."

Niçin artmasın? "Ciddi" sayılan şeyler bu ayarda olduktan sonra, asıl onlara karşı korku değil, sevgi gösterilse şaşmalı. Mademki zekâ ve düşünce halka yasak ediliyor, ulu önderler millete "düşüncesiz fedakârlık" ve okul çocuklarına şu çeşit öğütler veriyorlar:

"Bizim yeni prensiplerimizde, çok zeki, çok akıllı olmak birinci derece özellik değildir. Birinci derecede aradığımız nokta ölünceye kadar yorulmaksızın çalışmaya kudret ve heves olmasıdır." (İsmet İnönü, **Ankara Hukuk Fakültesi Birinci Yıldönümünde Söylev)**

Dünyadaki bütün ahmakların ve akılsızların alkışlarını toplayacak bu "zekâ" ve "akıl" korkusu, millet ölçüsünde "yeni prensip" olarak dayatıldıktan sonra, kimde can kalır? Bizim bildiğimiz, akıl ve zekâ işi ve iş de akıl ve zekâyı karşılıklı olarak geliştirir. Ve zekice bir iş ahmakça yüz işe bedeldir. Niçin "düşüncesiz" ve "çok zeki" olmayan insan isteniyor? Demek insan düşünür ve akıl erdirirse çalışmayacağından korkuluyor. Demek insanları ahmakça çalıştırmak, "ölünceye kadar yorulmaksızın" hazıryiyicileri beslemek üzere çalıştırmak isteniyor. Ancak hayvandır ki, çalışmasından kimlerin hazırca faydalandığını düşünmeksizin çalışır. İnsan, emeğinin bir hayra yaradığını görmek ister. Ve ne kadar bilinçli olursa, emeğinin kendi aleyhine dönmediğine aklı ne kadar ererse, o kadar çok çalışır.

Zekice bilgiden ve düşünceden bu kadar uzak tutulmak istenen yığınlar, bilgiden soğudukça, o bilginin gelişmesi de geriler. Ne de olsa *"Marifet iltifata tabidir, müşterisiz meta zayi'dir."* (Ustalık takdirle, övgüyle oluşur, gelişir; alıcısı olmayan mal boşa gitmiştir, kaybedilmiştir: Nasıl alıcısı olmayan meta boşa gitmiş olur ise, yaptığı iş takdir görmeyen insan da kendini geliştiremez, ustalaşamaz, yetkinleşemez.) Sonra, gerçeğin sahiden gerçek olup olmadığını anlamak için, onu her şeyden önce kitlelere mal etmek, büyük yığınların laboratuvarı içinde hâl ve hamur eylemek lâzımdır. Marksizm, herhangi bir fikrin kitleye mal edildikten sonra gerçek bir maddi kuvvet haline girdiğini söyler. Gerçek de ancak kitle malı olduğu zaman elle tutulur, gözle görülür. Yoksa, Ortaçağ simyagerlerinin (Simyager: Ortaçağda felsefe taşını ya da bilgelik taşını kullanarak her derde deva iksir elde edebileceğini, ya da her şeyi altına dönüştürmenin yöntemini bulabileceğini iddia eden metafizikçi) büyülerinden öteye geçilemez. Her düşünceyi, tarih yaratan kitleler bakımından ölçmek, bütün toplumsal "Değer ölçüleri"nin kaynağını kitlede bulmak şarttır.

Aksi tez de doğrudur: Bilgiyi nasıl kitlelere mal etmek zorunlu ise, insanlar ölçüsünde kuvvetlendirmek ise, tıpkı öyle, kitleleri de bilgi seviyesine ulaştırmak zorunludur. O zaman insanlığın kültürü pısırık bireylerin veya kast kafalı dar zümrelerin tekelinden çıkar, kitlesel, yüce bir şey olur. Kitleleri cahil bırakan, kitle bilgisizliğini ve akılsızlığını kendisine temel bilen, kitlelerin ciddi bilgiye karşı yalnız iğrenme hissini ayaklandıran bir toplumsal düzen çerçevesi içinde mahpus kalmış bilgi, hiçbir vakit toplumsal bir yenilik ve gerçek getiremez. Belki yeniliği ve gerçeği örtbas etmeye çalışır. Hatta gerçekten bir gerçek bulduğu zaman bile onun doğruluğunu ispat edemez.

Yani, gerçeğin en şaşmaz kriteryumuna varmak için o gerçekle yalnız 18 milyon içinde birkaç yüz kişinin uğraşması yetmez. Bütün 18 milyon baş o düşünceyle işlemelidir. Ve 18 milyon başın gerçek adına kayıtsız şartsız işlemesinden korkmamalıdır. Bunun için ise kitle hayatında gerçek bir devrim cereyanı gerektir. Özellikle toplum bilimlerinde, modern çalışkan kitlelerin, yani İşçi Sınıfının bilincinde yer etmeyen, Proletarya kitle hareketinin kriteryumuna vurulmayan ve Proletaryaya mal edilmeyen hiçbir bilim hiçbir gerçeğe varamaz. Çünkü, bugün tarihin ileri gidişinde başlıca işi gören sınıf, başlıca pratiğin motor kitlesi, İşçi Sınıfıdır. Nitekim, Tarihsel Maddecilik, ancak İşçi Sınıfına mal edildiği andan beri sarsılmaz, önüne geçilmez bir bilim kudreti kazanmıştır.

b) İşsiz Bilgi Olmaz

Gerçeğin pratik işle çözülmez bağını, pratiksiz bir tek gerçek bulunamayacağını her pozitif bilimde görmek mümkündür. Mesela Hesap, Geometri kadar soyut kurallara dayanan bilimleri gözönüne getirelim. Bu bilimlerin bütün davaları birtakım Aksiyom'lara dayanır. Aksiyom, artık zihinle ispat işine girilemeyecek kadar basit olayların sadece tarifidir. Mesela: +2 rakamı +1 rakamından büyüktür, iki nokta arasında düz çizgi eğri çizgiden kısadır... Bir elmanın yanına bir elma daha korsak, bu iki elmanın bir elmadan büyük olduğunu ayrıca akıl yürütmeksizin işle anlarız. Bir köyden öbürüne dolambaçlı dağ yollarından gitmekle düz ova yolundan gitmek arasındaki farkı insanlar yüzyıllarca yürüyerek denemişlerdir. Daha elle tutulur olan doğa bilimlerinde, yalnız görgüye ve deneye dayanıldığını tekrarlamak fazladır.

Demek, ilk Aksiyom denilen besbelli gerçekler, herkesin kolayca deneyebileceği bir hareket ve işle ispat olunur. Bir gerçeği başka bir gerçekle, bir davayı aksiyomlarla ispat etmek ondan sonra gelir. Bugünkü klâsik bilimler, genellikle, hatta deneye dayandıklarını söylerken bile, metafizik yolla araştırma yaparlar. O yüzden, belki farkına varmayarak, metafizik vasıfları olmayan bilgi, metafizik gerçek derecesine erişmeyen düşünce, onlara göre mutlak biçimde doğruluğunu ispat

edememiş sayılır. Diyalektiğe göre ise, gerçek somut olduğu gibi, gerçeğin kriteryumu (mihenk taşı) da metafizik değil, iştir. Kapitalizmin bilgi ile iş arasında açtığı uçurumu diyalektik bir biçimde doldurmak için, teoriye pratiği, bilgiye işi temel yapmak lâzımdır. Bugün deneye dayanmayan bir pozitif bilimden bahsetmek bile mümkün değildir.

Fakat bütün bilimlerde olduğu gibi, toplum bilimlerinde de değer ölçüsü veya gerçeğin kriteryumu nedir? İnsan pratiği, daha doğrusu toplumsal insan işidir. Agnostikler (Gerçek bilinemez diyenler: Bilmemciler), gerçeği metafizik yolla ispat edemeyince, başka yola da giremedikleri için, "Bilmiyoruz" derler. Engels bunları eleştirirken: "*Pudingin tadı tatmakla belli olur*" (F. Engels, Marks-Engels: Werke, C. 22, s. 296) der. Herhangi bir düşünce ve bilginin doğru yahut eğri olduğunu kavramak için, onu iş üzerinde, insan pratiği içinde gözden geçirmek, toplumsal faaliyetin mihenk taşına vurmak yeter. Bir düşünce ve teorinin doğruluğunu metafizik gerçeklerle ispata çalışmak boştur.

Kısacası, pratik ve iş, gerçek denilen şeyin doğruluğunu, yanlışlığını ortaya çıkaran, sahte mi sahici mi olduğunu belli eden tek mihenk taşıdır. "Ayinesi iştir kişinin, lâfa bakılmaz." İş gerçeğin kriteryumudur. Demek, sırf teori yoluyla herhangi canlı bir gerçeğe varılamaz. Kürsü allâmeliği, bilinenleri ezberlemek ve tekrarlamaktan öteye geçemez. Toplum bilimlerinde iş, Devrim işi, pratik faaliyet, kitle hareketi ve siyasi denemedir. Bu toplumsal işe bilfiil karışmayanın toplumsal olaylara dair ileri geri konuşması karanlığa kubur sıkması olur. Hele sözde birtakım toplumsal gerçekler buldum sanıp, toplumsal teoriler kurmaya kalkışması kendini gülünç eder. Onun için:

"Sosyalistler gerçekte deneye ve emekçi kitlelerin içgüdüsüne dayanarak bu vazife uğruna mücadele eden kimselerdir."(Lenin, **C. H. K.'ye Nutuk,** 11-1-1918, C. XV, s. 84-85 (Collected Works, C. 27, s. 95))

Yoksa birtakım sosyalist eserleri okumuş veya ezberlemiş, mesela "Hafız-ı Kapital" olmuş kimseler değildirler. Toplumsal siyasette en ufak bir adım atabilmiş olanlar, bu basit gerçeği, hatta mahalle bekçilerinin bile kavradığını ve tatbik ettiğini bilirler. Yalnız, metafizik metotla teorici geçinmek isteyenlere bunu anlatmak güçtür.

Gerçekte, bir teoriyi *şahsen edinmek* de, herhangi bir teoriyi *kurmak* veya *geliştirmek* de ancak ve yalnız o teori altında şahsen, bilfiil uğraşmak, çarpışmak ile olur. Bu sözümüzü bir kişisel hayata, bir de kitle hayatına tatbik ederek gözden geçirelim.

1- Kişicil Teori Edinmek:

Herhangi bir bilgiyi gereği gibi edinmek isteyen kimse nasıl davranmalı? Çok kere sanıldığı gibi, bir kocaman kütüphaneye kapanıp o teori hakkında yazılmış bütün ciltleri devirmek, ezberlemek, yutmakla mı? Hayır. Böyle koltuk üstünde ezberlenip yutulan her teori mutlaka

ve daima hazım bozukluğu vermekten başka bir şeye yaramaz. Gerçi, teorinin ışığını benimsememiş, karanlığa kubur sıkma türünden, Stalin'in deyimiyle "*Kafasız İşgüzarlık*" içinde debelenmek de iş yapmak değildir. Lâkin, sırf kitaptan bilgi edinmek, insanı daha az gülünç etmez. Hiç olmazsa *Otodidakt* denilen soyut kendi kendini yetiştirmiş ve *Pratiğin Okulu'ndan* uzak kalmış olanın ukalâlığına düşürür ki, böyle birisinin cahilliği basit cahillikten korkunçtur. Bu bilgin kılıklı cahillik, eskilerin "*Cehl-i mürekkep*" (Cehl-i mürekkep: Katmerli cahillik) dedikleri hâldir. Basit cahil sadece bilmez, mürekkep cahil ayrıca "nadan"dır, bilmediğini kabul edemez, bilirim sandığını bilmez, kuru teori softasıdır. Benimsediğini davul zurnayla ilan ettiği teori hakkında hiçbir duru fikre ve yararlı sonuca erişemez. Bununla kalsa ne iyi... O teori hakkında en bellibaşlı açık ve temiz kanaatleri de geveledikçe berbat ve rüsvay [rezil] eder.

Lenin; bir teoriyi en kısa yoldan çürütmek için, cahilce savunmaya kalkışmak yeter, der. Bu gerçek, özellikle kütüphane fareliğiyle teori edinmeye girişenler için doğrudur. Bu gibileri, deryalar kadar iyi niyet sahibi, hatta deryalar kadar teorik gayretli olsalar, daima kafalarında "bir tahtaları eksik", düşüncelerinde onarılmaz bir gedikle yaşarlar. Sık sık bir dediklerini ötekiyle çürütmekten, bindikleri dalı kesmekten kurtulamazlar. Çünkü hayatın şaşmaz varlığından kopmuşturlar. Her iş yapan yanlış da yapar. Lâkin pratiğe bağlı olan kimse, teorideki ufak tefek yanlışlarını daima pratikle objektif bir surette ayarlamaya ve kolayca bulup düzeltmeye ulaşır. Bu tıpkı yüksek matematik formüllerindeki ufak eksiklerin uygulamada objektif olarak düzelmesine benzer. Pratiksiz teorici, gerçekleri daima soyut kalıplar şeklinde gördüğü için, bir kere düştüğü hataya, çırpındıkça daha fazla gömülür. Çünkü pratik işin pusulası elinde yoktur. Fırtınalı hayat ve bilgi okyanusunda bir hayli bocaladıktan sonra, batmaya ve boğulmaya mahkûmdur.

Yalnız kendisi batsa, hele çarçabuk batsa, gene iyi. Lâkin, özellikle toplum bilimlerinde, bugünkü toplum çelişkileri yüzünden, en kaçıkça iddialar bile, sırf sapıklıkları yüzünden birtakım taraftarlar bulduğu için, o batağın teoricileri yahut teori batakçıları, çok defa hâkim sınıf pohpohlamalarıyla, gerçek bilim adamlarından daha fazla yüz bulurlar. Etraflarında hangi dala yapışacağında bunalmış basit cahiller yığını bu gibilerin işini büsbütün kolaylaştırır. Bilmemekten başka kusuru olmayan nicelerini bu bilim batakçıları kendi meşhur ulemalıklarına hayran edip kandırırlar. Toplumsal bilgiye ilkin en büyük güzel niyetle el atmış mürekkep cahillerin, sonunda o bilgiyi alçakça baltalamaya kadar düştükleri, her gün ayaklarımıza takılan örnekler verir.

Nedense; "Bilfiil hekimlik yapmayan adam sırf okumakla hekim olur mu?" diye bir soru açılsa, bugün, herkes, "Olamaz" der. Frengi

uzmanı olmak için uzun müddet birçok frengili hastayla şahsen uğraşmak gerektir. Pozitif bilimler o kadar ilerledi ki, artık bu gibi gerçekleri kimse inkâr edemiyor. Lâkin, bilfiil toplumsal bir faaliyete karışmayan, o faaliyetin sürekli ve emekli çıraklığını yapmayan kimsenin, toplumsal faaliyete dair hükümler yürütmesi yahut kendisine sosyoloji doktoru süsünü vermesi, pekâlâ gülünç bulunmuyor. Daha doğrusu, iş hekim örneğindeki kadar açık konulamadığı için, sırf kürsü ulemalığı ile belirli bir toplumsal teorinin hazmedilmiş olacağı sanılıyor.

O yüzden, özellikle tarihsel bilimlerde işle bilginin, yapım (pratik) ile bilim (ilim)in arası müthiş açılmıştır. Toplumsal sahada bilim mâveraî (Mâveraî: Öteki alemle ilgili) bir Zümrüt-ü Anka'ya çevrilmiştir. Önüne gelen profesör veya ideolog, beğendiği meseleye dair ortaya bir teori fırlatmaktadır. Toplumsal meselelerde pratik faaliyet, pratik iş o derece aşağı ve hor görülmüştür ki, birçok kürsü papağanları büyük bir samimiyet ve akıldânelikle, hiç kızarmadan, toplumsal savaşım ile toplumsal bilginin aynı zamanda atbaşı gidemeyeceğini, hatta yan yana gelince birbirlerini yok edeceklerini, toplumsal kavga yapanın "Bilim yapmak"tan uzak düşeceğini ileriye sürmek bönlüğünü sık sık gösterirler. Aynı zatlar, laboratuvara girmeden kütüphane rafları arasında Radyum'un keşfedilemeyeceğini teslim etmekle beraber, toplumsal yığınların hareketlerine pratikçe karışan, eylemli örgütlere şahsen bağlanan bir kimsenin sosyal bilimler sahasında kendileri kadar "salâhiyetli" olamayacaklarını ileri sürmekten çekinmezler. Bu sözde "bilginler", kendi sınıflarına politikada hükmetmiş bazı en kafasız hareket adamlarının, kendilerini nasıl boynuzlarından yakalayıp dilediği yönde bilim yapmak için sürükleyebildiklerini hatırlasalar, yeter.

Yukarıki iddia, belki, Teori için boş zaman lâzımdır; pratik iş'te bunalan bilime vakit bulamaz, gibi yalnız görünüşte doğru gibi gelen bir prensibe dayanır. Lâkin şu da unutulmamalı: Teori sırf aylak zamanla doğsaydı, bütün dünyanın bilimsel gerçeklerini işsiz güçsüz köy ağaları ile salon karıları ve burjuva efendileri keşfetmiş olurlardı. Gerçekte o iddiayı yayanlar, toplumsal savaşımcının kim olduğunu bilmeyenlerdir. Toplumsal militan, pratik hareketi başarabildiği ölçüde ve başarabilmek için, teorik dövüşü de başarmayı bilen adamdır. Öylesi için, giriştiği hareketin kanunlarını, parola ve şekillerini kâğıda geçirme zamanını bulmak, bomboş teori kurmaktan herhalde daha kolaydır.

Demek, bir daha, görünüşe aldanmamalı. Her bilim gibi, toplum bilimlerinde dahi, gerçek bilgi, iğreti ve sahte olmayan bir kavrayış, ancak ve yalnız gerçek işe girişmekle elde edilir. Bu gerçek, hatta meselenin organik bir zorunluluğudur. Her insan işi gibi teori işi de aynı zamanda hem kafa ve hem vücut, hem ruh ve hem beden, hem sinir ve hem kas uğraşmasıyla gelişir. Bir teoriye sırf düşüncesiyle, yal-

nız kafasıyla bağlı olup da, bütün ruhuyla ve maddesiyle, inancı ve yaşayışıyla toptan hayat ve mukadderatıyla [yazgısıyla] girişmemiş olan bir kimse, o teorinin hayati anlamını ebediyen kavrayamamaya mahkûmdur. Çünkü, bir insan bir fikri, ancak o fikre canla başla kendini verdiği zaman hakkıyla kavrar. Marks'ın Kapital'ini, saçlı sakallı profesörlerden ziyade basit işçilerin açıkça kavrayabildikleri tarihsel bir gerçektir. Bu böyle olmuştur, çünkü profesörler oradaki fikre kafalarını dolduran donmuş batıl itikatlarla [kör inançlarla], işçiler ise can gözüyle bakmışlardır.

İnsan bir fikre hayati önem vermek için, o fikri kendi derisiyle ve kemiğiyle duyacak biçimde hayati bir uğraşma ve savaşma sonucunda benimsemiş olmalıdır. İnsan, zannedildiğinden fazla pratik ve daima iddia edildiğinden çok materyalist bir hayvandır. Derisinin ve kemiğinin karışmadığı bir fikre, bugün göz koyup, yarın kolayca şapka çıkarabilir ve Allah'a ısmarladık diyebilir. Öyle bir insan için fikir olarak her şey nihayet bir fikirdir. Ak düşünce de, kara düşünce de aynı kapıya çıkar. Öteki değilse beriki oluvermiş, ne var ki?.. Bir fikre karşı böyle entipüften bir ilgi, o fikrin gereği gibi, canevinden kavranılmasına elbet engeldir. Yarım ilgi yarım bilgi verir. Bu kaçınılmaz bir kanundur.

Aksi tez bile, kendine göre doğrudur; yani, çok insanlar -özellikle Arz ve Talep Kanunu'yla işleyen anarşik bir düzendeki insanların korkunç surette çokluğu- sırf kişisel ve maddi çıkarları için dünyanın en saçma sapan "fikir"lerini bazen büyük bir samimiyetle mantıklarına sığdırırlar ve savunmaya girerler. Bazen en kaba burjuva yalanlarını, birçok küçükburjuva aydınlarının kraldan çok kral taraftarı kesilerek bayrak yapmaları bundandır. Onun için değil midir ki, burjuvazi, velev şeklen olsun, kendi görüşlerini zorla kabul ettirmeyi hiç unutmaz. Mesela, demokrasi adına halk yığınlarını zorla kendine oy vermek durumuna sokar. Zorla güzellik olur mu, diyeceksiniz? Bir kere burjuvaziye oyunu verenler, ondan sonra gelecek birçok başka yalanlara peşinen kanaat getirmiş demektirler. İçlerinden inanmasalar bile, o kanaatte bulunmaya mecbur kalmaları ve öyle görünmeleri, sahte inançlılık, zamanla bilinçlerini karartacak, doğruyu görmelerine sahiden engel olacaktır. Propagandanın rolü buradadır.

Bir bilimde yarım kalmamak için, bütün maddi manevi varlığıyla ona kendini mal etmek lâzımdır. Yarım bilgili toplumsal doktorların kitlelere olduğu kadar, teoriye de yaptıkları, öldürücü kötülükten öteye geçemez. "Yarım hoca dinden, yarım hekim candan" sözü boşa söylenmez. Tam bilgi için, tam ilgi: Maddesiyle ve anlamıyla bağlanmak şarttır. Teori, kitapta okunup geçilen bir şey gibi kaldıkça, teorinin hayata yaptıkları bilinmedikçe ve denenmedikçe, üstünkörü bir meraktan başka şey yaratamaz. Onun için, bugün, sosyal bilimlere

her kendini veren kimse, biraz Galile olmalıdır: Ateşte yanma fedailiğini göze alarak, "Dünya dönmez" diyen Engizisyon papazları önünde, zorla diz çöktürüldükten sonra dahi, "E pursi move: Ne çare ki, dönüyor" diyebilmelidir. Eskilerin *"Ermişlik"* dedikleri, bütün bilimlerin üstündeki insancıl olgunluk, araştırmaların sonucu ne olursa olsun korkmayan ve bu sonuçlarda zincirlerinden başka hiç kaybedecek bir şeysi olmayan kimsenin bilgi aşkıdır, gerçek aşkıdır.

Bütün gerçek bilim adamları gibi, Tarihsel Maddeciliği kuranların da bütün öteki ezberci kütüphane farelerinden farkları, teorilerine karşı kişisel ve hayati bağlılıklarıyla aydınlanır. Marks hep "Aziz Dostum" dediği Doktor Kugelmann'la, pratik devrimci faaliyet yerine, onun [Kugelmann'ın] boş sözlerini dinlemek istemediği için kesin olarak bozuştu. Ve o zamandan beri gerçek maddeci diyalektisyenler, teoriyi benimsemek isteyenlere daima pratiği öğüt ettiler:

"Çalışmaksızın, dövüşmeksizin Komünizme dair yazılmış broşür ve eserlerden Komünizmi kitabî surette kavramak, o eski teoriyi pratikten ayırma adetini uzatıp gitmekten başka bir şey değildir. Bu ayırış eski burjuva toplumunun berbat alâmetlerinden biridir." (Lenin, **Gençler Birliklerinin Vazifesi,** 1920, C. XVIII, s. 315 (Collected Works, C. 26, s. 468)

Bir sözle: Gerçek dövüşerek kazanılır. Nasıl dövüşerek?

Şüphesiz, broşürler veya sayfalar üstünde, akademik boş gürültülerle horoz dövüşü yaparak değil... Bilfiil hareket ve faaliyet içinde dövüşmek, insanı o hareketin gerçeğine ulaştırır. Pratik şart. Lâkin, pratik var, pratikçik var. Her bilimde, insanı ileriye doğru götüren hareket ve faaliyeti seçmek lâzımdır. Her bilimde binbir teori ve varsayım önümüze çıkar. Bilim adamı, kendisi bir gerçeğe veya teoriye ulaşmak için, önce bunlardan birini hiç olmazsa benimsemeli yahut yaratmalıdır. Yani parti tutmalı, o parti ölçüsünde inanlı, plânlı ve örgütlü bir şekilde çalışmalıdır.

Konumuz Toplum Bilimidir. Toplumu ileriye doğru götüren motor, Kitle hareketidir. Tarihte her kitle hareketinin daima güdücüsü olan bir Sınıf vardır. Derebeylikten Kapitalizme geçilirken devrimin güdücü sınıfı Burjuvazi idi. 20. Yüzyılda bu rol, Proletaryaya geçti. Bugün sosyal bilimlerde yeni bir ilerleyiş teorisini elde etmek için İşçi Sınıfının devrim hareketine katılmak gerektir. Nitekim Ortaçağda ancak burjuva hareketine katılmak yeni ve ileri bir teori edinmeye yarardı.

Her sınıfın toplumsal rolünü bilince çıkarıp, kitle hareketini örgütlendiren keşif kolu birliklere *Parti* denir. Şu halde, bir sınıfın hareketine katılmak, o sınıfın bütün ve gerçek temsilcisi olan bir Partiden olmak demektir. Toplum bilimlerinde az çok bir şey söylemek ve bilmek isteyen ve ne dediğini anlamak iddiasında olan her bilim adamı, mutlaka

mensup olduğu sınıfın bütün zümrelerini ayrıcalıksız benimseyen bir Partiye bağlanmak zorundadır. Böyle bir Parti tutmayan adamın, sosyal bilim adına konuşması, uyutucu güzelliklerden yahut sapık şaklabanlıklardan öteye geçemez.

Parti tutmak, bir Partinin yalnız başarılı olduğu zamanlar kudretinden istifade edip post kapmak hevesi değildir. Partiden olmak, her türlü zor ve sorumluluklardan uzak bir fahrî Parti avukatlığı yapmak da değildir. Partililik, Müslümanlığın imanı gibi üç basamaklıdır:

Birinci basamak: Tasdik [Onaylama]: Partinin bütün ideolojisini hazmederek içten benimsemek... Lâkin bu kadarcığı hiç yetmez.

İkinci basamak: İkrar [Bildirme]: Partinin fikir ve prensiplerini başkalarına da yaymak, yani pratik ve teorik Propaganda ve Ajitasyonda bulunmak...

Lâkin, yalnız inanmak ve inandığına başkalarını da inandırmak, Parti tutmak değildir. Asıl:

Üçüncü basamak: Amel [İş]: Yani inandığını yapmak için inanç prensiplerince gereken disiplin ve örgüt içinde hareket etmek, Parti organları ve safları içinde işleyen bir çark veya vida olmayı bilmektir.

Partinin hareketine ve işine canıyla, başıyla, varıyla, yoğuyla, yani hayati biçimde "incarné" olmayan, kendini vermeyen kimse, "ağzıyla kuş tutsa" kalpazanlıktan kurtulamaz. Kendi kendine gelin güveyi olarak Parti tuttum diye, ne kendini, ne başkalarını boşuna aldatmamalıdır. Ancak, gerçek kadim Dervişin "fena fillah [Tasavvuf inancında son aşama olan kulun Tanrı'da yok olması] sırrına ermek" dediği şekilde, maddi mânevi her şeyini Parti ideali uğruna verebilen, gözünü kırpmadan vermeyi bilen kimse, sözünün eridir, Partinin güttüğü hareket ve ideolojiye gerçekten ulaşmış, idealistliğe ermiş sayılabilir. Parti adamı olmak budur.

"Marks ve Engels, felsefede baştan sona kadar Parti adamı oldular." Partiye karşı her türlü bağımsızlık gayreti: *"Felsefede idealizme ve fideizme (softalığa) karşı sefilcesine örtbas edilmiş uşaklıktan başka bir şey değildir."*(Lenin, **Materyalizm ve Ampiriyokritisizm,** s. 296, 311 (Collected Works, C. 14, s. 339, 344))

Toplum partilere bölünmüş kaldıkça, Parti adamlığını, sözde "Düşünsel bağımsızlık"ına aykırı bulan, toplum bilimlerinde hiçbir gerçeğe erişmemeye yeminli bir kendini beğenmiştir. Güya "Eleştiri özgürlüğü"ne kavuşmak için, Parti disiplini ve Parti örgütünü kendine dar gören kimse, ancak bir demagogdur ve her demagog, Lenin'in dediği gibi, samimi olduğu ölçüde fikir ve harekete tehlikelidir.

2- Kitle Teorisi Yaratmak:

Herhangi yeni bir teori veya varsayım kurmak değil, herhangi bir teorinin ve bilimin basit bilgisini elde etmek için bile, ne şartlar ge-

rektiğini gördük. Yeni baştan bir teori kurmak veya kurulu bir teoriyi geliştirmek için ise, kişisel (Tasdik + İkrar + Amel)den, kişisel inanç ve fedakârlıktan çok daha geniş şartlar da lâzımdır. Elbet yukarıki bilgi edinme şartları işin temelidir. O şartları benimsemeyen kimsenin teori kurmaya kalkışması, kanadı olmayan bir yaratığın uçmaya çalışması kadar gülünçtür.

Herhangi teorik bir fikir ortaya atmak, akıldan, yani "İşkembe-i kübra"dan atmakla olmaz. Kitaptan da olmaz. Kitaplar arasında cirit oynamak nasıl ciddi bir teori bilgisi kazandırmazsa, tıpkı öyle, ciddi bir "Bilim yapmak" sonucuna da varamaz. Hayatın büyük çapta mihenk taşına vurulmayan her soyut fikir, görüntüden ibaret kalır. Onun için, her bilgin, eğer bilinen şeyleri iyi kötü tekrar edip yerinde saymak istemiyorsa, hayatla hem şahsen, bilfiil ilgilenecek, hem de hayata dair kafadan dolma hükümler vermeyecek, hayatı bizzat olay ve tecrübelerden (olgu ve deneylerden) okuyup, yeni dersler çıkarmayı bilecektir.

Modern çağın araştırma yöntemini açan İngiliz filozofu Bacon'dan beri, pozitif bilimler için "Tecrübe: Deney" yolu şart biliniyor. Lâkin, gerek Bacon ve gerek ondan sonraki metafizik filozoflar ve bilginler, "Deney"i sırf pozitif bilimler ve doğa bilgileri için geçerli sayarlar. Toplumsal ve tarihsel bilgiler, gene "Kalûbelâ"dan beri nasılsalar öyle bırakıldılar.

Bugün, mesela hekimliğin herhangi kolunda yeni bir görüş elde etmek için, bütün tıp kitaplarını yutmuş olmanın on para etmeyeceğini herkes bilir. Veya hiç olmazsa bütün Avrupa bilim adamları bilir, kitap yutmakla yeni bir gerçeğe ulaşılamayacağını... Bizim için en acı ve yakın ispat: Türkiye'de bir tek bilim kâşifi ve insanlık ölçüsünde büyük teoriciye pek zor rastlanabilmesidir. Bu neden böyle? Türkiye'de bilimle uğraşanlar kitap mı okumuyorlar? Hayır. Belki de Avrupa'dakilerden fazla okuyorlar... Ve bütün felaket de burada: O kadar "çok" okuyorlar ki hayatı gözleriyle görmelerine vakit kalmıyor.

Yalnız kitapla yeni gerçeğe ulaşılmaz. Çünkü her kitap nihayet daha önceki vasıtalara göre yapılmış deneme ve görü (gözlem)lerin, daha önceki kişiler tarafından biriktirilmiş bir derlemesidir. Bu derlemeler, kitaptan öğrenildikçe; doğruluğu da, eğriliği de ileriye sürülemeyecek cansız birer hüküm sayılırlar. Elbet onlar da, yeni görüş ve buluşlar (keşifler) için birer temeldirler. Ve her ileri adım, daha önce atılmış adımların bir sonucudur. Daha ilerlemek için, şimdiye değin atılmış adımları ve geçilmiş mesafeleri yıldırım hızı ile aşmak, yani düşünce bazında çabuklukla, kolayca edinmek ilk iştir. İnsan bilgisinin rolü, insan kafasının imtiyazı da budur. Ama, söylemeye hacet yok; her yeni adım evvela mutlaka eski adımların vardığı yerden ileriye doğru yeni bir mesafe kazanmaktır; ondan sonra bu kazancın insanlık ölçüsünde

bir değer sayılması gerektir. O mesafe ise, daima kitapta değil, hayatta bulunur. Kitaptan çarçabuk hayata geçmek, bilinmek istenen şeyi yaşamakla olur: Her anlamda, her yönde yaşamak...

Deney, tek olamaz. Bir tek olay (vak'a)dan, bir tek veri (mu'ta)dan bir kanun çıkarılamaz. Bir çiçekle bahar olmaz. Mesela, bir tek hasta görmekle hekimlik yapılamaz. Bir hastaneye gitmekle hekim olunmaz. Hekimlik bilimini kurmak veya geliştirmek için, birçok hastalar, birçok hastalıklar, birçok hastaneler görmek... Sade görmekle de kalmayıp etüt etmek, okuyup işlemek ve işleyerek okumak lâzımdır. Binlerce frengiliyi gereği gibi müşahede (gözlem) imbiğinden geçirmeyen, denemeyle etüt etmeyen bir kimsenin frengiden ötürü bir bakış (teori) uydurmasına kim inanır?.. Bütün bu söylediklerimizin, doğa bilimleri için söylenmesi fazla gibi gelir.

Lâkin, Toplum olayları gözden geçirilirken, o pozitif bilim yolu Diyalektik Maddeciliği benimsemeyenler için daima unutulur. Çünkü Diyalektik Maddeciliğin keşfinden beri ortalığı haraca kesen bütün toplumsal felsefeler ve metafizik sosyolojiler, hep bir "dâhi düşünücü"nün kendi "kariha"sından (Kariha: İnsanda kendiliğinden oluşan düşünce ve niyet.) çıkma prensipleri, yalan yanlış olgularla söylemesinden öteye geçememişlerdir. Toplumsal teoriler (bakışlar), hep birtakım iyi veya kötü niyetli adamların sırf akıldan tahmin ve mantıkla tasavvur edişlerine bağlanıp kalmıştır.

Bir zamanlar belki bunda özür vardı. O vakitler, Tarih bilgisi ilkel ve hamdı. Toplumda olguları objektif ve bilimsel surette inceleyecek bir gelişme yoktu. Lâkin, "Sosyoloji" adını alan bilim çok daha yeni, dünkü çocuktur. Avrupa tarihinin ancak 19. Yüzyılı ortalarında doğmuştur. Ondan evvel, öteki bilim ve felsefelerle karışırdı. Hâlbuki, 19. Yüzyıla kadar insanlığın geçirdiği deneyler, eriştiği seviye, artık sosyal bilimlerin de gerçekten pozitif bir bilim olmasını, pratikle yüzleşince tuz buz olmayacak bir sağlamlığa erişmesini istiyordu.

Diyalektik Maddecilik bu dileği bilinçle kavradı, Topluma kendi pozitif bilimini getirdi. Tarih bilimlerinde yaman bir devrim yaptı. Sosyal bilimleri üfürükçü şıhları andıran sahte filozofların nefeslerinden kurtardı. Tarih bilimlerini sübjektif insan mantığının, filozof uydurmalarının yapısı veya oyuncağı olmaktan çıkardı. Sağlam olgu ve deneme temelleri üzerine oturttu. Toplumsal bilginin teorisi ile pratiği arasındaki uçurumu doldurduğu gibi, Doğa Bilimleriyle Toplum Bilimleri arasındaki uçurumu da ortadan kaldırdı. O zamana kadar bütün sosyal bilimler ve hatta sosyalist mektepler [ekoller], yalnız mevcut toplumu eleştirerek, hayalen geleceğe dair birtakım iyi niyetli sistemler kurmaktan ileriye geçemiyorlardı. Onun için bu sistemlere Ütopi (uydurma ülke) deniliyordu. Büyük ütopiciler (Fourier, Owen, Saint

Simon) kendi zamanlarında yapılabilecek en dâhiyane sezişlerle, yeni bir çağın gelişini müjdelediler. Fakat bu sadece bir müjde idi. Yeni çağı açan, her bilimde olduğu gibi, toplum bilimlerinde dahi her türlü ütopiye son veren Tarihsel Maddeciliktir.

Diyalektik Maddecilik bu işi ne sayede yaptı? Her şeyden önce Toplumun gidişini *("Aydınlatma"* bölümünde görmüş olduğumuz gibi) objektif ve somut bir süreç halinde görmek ve gözetmek sayesinde... Ondan sonra, özellikle toplumsal gidişin bir insanlık hareketi, yani kitle hareketi olduğunu unutmamak, kitle hareketini düşünce gemisine pusula yapmak yahut daha doğrusu, düşünce pusulasını kitle gemisine göre ayar etmek sayesinde... Başka türlü anlatmak için diyebiliriz ki, Diyalektik Maddecilik şunları yaptı:

1- Toplumun Hareketini, tıpkı ayla yıldızların gökte kımıldanışları, su ve havanın yeryüzündeki akışları, bitki ve hayvanların kendi içlerinde ve dışlarında kaynaşıp gelişmeleri, bir pota içindeki eczaların dağılıp toplaşmaları gibi... velhasıl başlı başına bilim gözüyle aydınlatılan bütün varlığın hareketleri gibi, ona hiçbir uydurma şey katmaksızın, ondan hiçbir şey eksiltmeksizin gözetir.

2- İnsan Gayretini o harekete uydurur. Toplumun hareketini aydınlatacak en büyük çelişki kitle hareketi içinde gizlidir, kitle hareketine yön veren birey sınıflı toplumda sınıf çelişkilerine dayanır, der. Bu çelişkilerden doğma toplumsal hareketin, zümresel ve kişisel arzularımıza bakmadan yürüdüğünü gördüğü için, özellikle o yürüyüşün kanunlarını bulur. Ve bu kanunların toplumu ulaştıracağı konakları önceden görerek, bu görüşün verdiği derslerle, insanlık tarihinin hiç olmazsa elden geldiği kadar doğum ağrılarını kısaltır.

"Marks'ta, fanteziyle "yeni" toplum kurma anlamına gelecek ütopiciliğin damlacığı bile yoktur. Hayır, o yeni toplumun eskisinden doğuşunu, ikinciden birinciye (eski toplumdan yenisine) geçiş şekillerini fiilî-tarihsel bir süreç olarak irdeler. O, kitlece proletarya hareketinin olay halinde deneyimini ele alıp, ondan pratik dersler çıkarmaya gayret eder." (Lenin, **Devlet ve Devrim,** C. XIV, Kısım II, s. 335 (Collected Works, C. 25, s. 425)

Toplum elbet Hint domuzu (kobay) değildir. Tarih, beyaz fare gibi laboratuar kutularına sokulup deneylerden geçirilemez. İnsan ilişkileri, potalar içinde üzerlerine kimya miyarları [belirteçler] dökerek analiz ve sentezlere uğratılamaz. Orası aşırı malum...

Sosyolojide deney deyince, mutlaka Hayvan Biliminin (Zoolojinin) yahut Kimya Biliminin özel metotlarını insanlara uygulayalım, demiyoruz. Elbet Zoolojideki deney ve pozitif metotla, Kimya Bilimindeki deney ve pozitif metot ayrı ayrı olduğu gibi, Toplum Biliminin pozitif metotları da, gerek Hayvanlar Biliminde, gerek Kimya Biliminde kul-

lanılan yöntemlerden apayrı olacaktır. Her bilimin *pratiği* kendine göredir. Toplumun pratiği nedir? İnsan faaliyetinin en yüksek şekli olan kitle hareketidir. O halde sosyal bilimlere kitle hareketinden başka mihenk taşı, kriteryum, miyar aranamaz.

Lâkin, tek insan için, pratik var, pratikçik var, demiştik. Kitle hareketi için de hareket var, hareketçik vardır. Asıl Tarihin civcivli gidişinde rol oynayan kitle hareketi nedir? İş onu kavramaktadır. Kitle hareketi alelâde bir "Büyük Kalabalık" (Foule) coşuşu değildir. Elbet bu gibi kalabalıkların coşması da kitle hareketleri içine girer. "Büyük Kalabalık"sız kitle hareketi olamaz. Onun için sözgelimi Türkiye'de Meşrutiyet Devrimi'ni küçültmek isteyenlerin, onu sokağa dökülmüş bir "Büyük Kalabalık" hareketi olduğu için kötülemeye kalkışmaları, halk hareketini yalnız burjuva ve sömürme değirmenini döndürmeye yarar uslu bir akıntı halinde görmek istemelerindendir. Lâkin kitle hareketiyle bağlı olmayan "*Büyük Kalabalık"* hareketi elbet toplumu yerinden oynatamaz. Ve onun için, Gustave Le Bon gibi, bütün toplum olaylarını "Büyük Kalabalık" ile aydınlatacağım diye ciltler doldurmak boştur. Kitle hareketi bayağı bir Esnaf Loncası'nın veya Yeniçeri Ocağı'nın *"arbede"si* [kavgası, patırtısı] da değildir. Tekrar edelim. Elbet arbedesiz kitle hareketi olmaz. Arbede, sırf arbede olduğu için kötülenemez. *Kitle hareketine* ek olup olmamasına göre değerlendirilir. Tek başına arbede, tıpkı yerel "Büyük Kalabalık" coşmaları gibi, küçük ölçekte bir harekettir. Eğer zorunlu bir kitle hareketi birikişinin halkalarından oluşmuş değilse, toplumsal kanunlar sırasına sokulamayacak demektir.

Kitle hareketi: Bütün toplumsal sınıfları yerinden oynatarak, Toplumun temellerindeki değişikliğe uygun biçimde, Tarihin uğradığı zikzaklara rağmen ileriye doğru gidişi arttıran genel bir süreçtir. Mademki Tarih, her şeye rağmen ve her şeyden önce büyük insan yığınlarının zaman ve mekân içinde nitelik değiştirmeleri, bir nitelikten başka bir niteliğe atlamalarıdır, o halde, Tarih sürecinin hareket kanunlarını bulmak demek olan sosyal bilim de, bu insan yığınlarının hareketinde bir kanuniyet bulmak için şu yönleri arar:

1- Nicelik Bakımından:

Kitle hareketi yalnız bir siyasi partinin, yalnız bir toplumsal zümrenin kımıldanışı değildir. Hatta, yalnız bir büyük sınıfın hareketi bile değildir. Bütün bir toplumsal sınıf dahi, yalnız başına kaldığı müddetçe, tarihsel anlamda bir kitle hareketi doğuramaz. Kitle hareketi, belirli bir toplum içinde bütün partileri, bütün zümreleri ve bütün sınıfları ister istemez kımıldatan bir harekettir. Lenin'in "Ne Yapmalı?" eserindeki bütün tezi; siyasi eğitim için ilk şartın bütün toplumsal sınıf ve zümre hareketleriyle yakından bağlanmak olduğu ile özetlenebilir.

Esasen Toplumu yaşayan bir varlık saydıktan sonra, onun içindeki bütün unsurların karşılıklı ve zorunlu ilişkilerini tanımamak imkânsızdır. Ve toplumsal bir hareket deyince, bütün o unsurların hep birden hareketleri, karşılıklı ilişki değişiklikleri kendiliğinden gözönüne gelir.

Toplum içinde, özellikle sınıflı ve plânsız, dolayısıyla da bilinçsiz toplum örgütleri içinde, binbir türlü hareket mahşeri vardır. Başta sınıflar arasındaki çelişki gelir. Fakat sınıflar içinde zümreler, zümreler içinde unsurlar ve bireyler, büyük toplumsal çelişikliğin etkisiyle az çok birbirlerine girerler. Kitle hareketi, bu ikinci, üçüncü derece çelişki ve hareketlerden üstündür. Mesela 1908 Meşrutiyet Devrimi toplumsal bir kitle hareketi yarattı. Çünkü bu Devrimde toplumun bütün sınıf ve zümreleri, işçiler ve köylülerden, bezirgânlar ve derebeyilere kadar herkes sarsıldı ve yerinden oynadı. Lâkin, ondan sonraki "Bâb-ı Âli Baskınları" bayağı birer Puçizm (Darbe-i Hükümet) oyunu idiler. Kitleleri değil, hâkim sınıflar içinde bazı zümreleri ilgilendiriyor ve harekete geçirebiliyordu.

2- Nitelik bakımından:

Kitle hareketi yeryüzünde kıtaların batıp çıkmaları kadar geniş ve kudretli, fakat bilinci zorlayan esbâb-ı mûcibeli [gerekçeli] bir kımıldayıştır. Kitle hareketi, hiçbir zaman kitlenin bilincine kendiliğinden gelmez. Bu bilinç adeta maddi bir yığın zorunlulukla gitgide ve hareketle atbaşı giderek şahlanır. Onun için, Lenin, on yıllarca süren kürsü nutuklarındansa, birkaç aylık bir devrim tecrübesi, insanları daha çok aydınlatır, der.

Bu hâl, bireysel hayattaki "Bilinçaltı" olayları gibi ancak sezilir ve dayanılmaz bir atılıştır; şimdiye kadarki Medeniyet tarihinde önüne geçilemez bir olaydır. Önüne geçilemez, çünkü, bütün Bezirgân ekonomilerinde insanlar şeylere değil, şeyler insanlara hükmeder. Kitle hareketinin de birinci maddesi; bu şeylerin etkisi ile doğmuş bulunmasındandır. Kitle hareketini yaratan maddi şeyler nelerdir? Toplumun iktisadi temelleri, Üretim İlişkileridir.

Eğer kitle hareketi, Toplumun maddi temellerinde olan bir değişikliğe karşılık düşüyorsa, o zaman zoraki [zorlama] bir kımıldanış değildir. Tarihsel zorunlulukla doğan doğal bir gidiş olur. Gelgeç zikzakları veya gerilemeleri hiçe indiren bir tarihsel zorunluluk olur. Gerçek kitle hareketi de ancak budur.

Mesela, 20. Yüzyılın Genel Bunalım çağında beliren Faşizm gibi modern istibdat ve gericilik hareketleri, kendilerine istedikleri kadar "Devrim" etiketini, hatta "Sosyalist" damgasını vursunlar, tarihsel ve toplumsal anlamda bir kitle hareketi sayılamazlar. Bazı ülkelerde, bir zamanlar Faşizm de bir milleti şu veya bu yolda sürükleyebilir. Ama, bu sırf siyasi bir *sürüklenme'dir.* Toplumun temellerinde doğmuş tarihsel zorunluluklara uygun doğal bir kitle akışına dayanmaz. Tersine,

tarihsel zorunluluklara zıttır. Tarihin çarklarını zorla geri çevirmek için yapılır. Aykırı zorlamalar (Kırbaç, Hint yağı, yurttaşlara mahsus Esirler Kampı) yüzünden ancak gelgeç bir geri tepmedir.

O çeşit geri tepmelere bakarak, tarihin gidişi hakkında hüküm vermek yahut kitle hareketinden bahsetmek insanı kısa günde yalancı çıkarır. O çeşit zikzaklar, üretimi plânsız ve hâkim ilişkileri bilinçsiz olan sınıflı bir toplumda, ileriye doğru giderken, gerçek yönü buluncaya kadar uğranılmış bayağı bocalamalardır. Onlar, tarihin çehresini ve gidişini değiştiremez. İt ürür, kervan yürür.

Dışarıdan bakınca, kitle ölçüsünde kımıldayışlara benzeyen eski yeni her türlü istibdat ve gericilik hareketleri, içyüzlerinde gizlenmeye çalışılan zoraki ve anormal kargaşalıklardan ibarettirler. Anormaldirler, çünkü toplumsal realitedeki doğal zorunluluklara aykırı sebeplerden ileri gelirler. Bunu en iyi gösteren şey, o gibi geri tepmelerin bizzat kitle ve zaman içinde tuttukları ömürsüz yerlerdir. Gerçek kitle hareketi ise, temeldeki doğal zorunluluklardan doğageldiği için, ilkin sahici kitle temeline uyar. İkinci olarak, tarihte onlarca değil, yüzlerce yıllık bir geleneğe ve geleceğe sahip olur.

Bugün, bazı küçükburjuva ortamlarında, Musolini veya Hitler'i "Kitle adamı" sayanlar, tarihi yaratan kitle hareketinin ne olduğunu bilmeyen ve anlamayan geveze ukalâlardır. Kitle hareketi Toplumun iktisadi mekanizmasında olan gelişmelere dayanır. Onun için de büyük *Yığınların vicdanlarında* yerleşip kökleşir; Tarih boyunca *süreklileşir.* Gene onun için, gerçek kitle hareketi *önüne geçilemez* bir olaydır; dolayısıyla da *gittikçe artan* bir kuvvet ve şiddet peyda eder [oluşturur].

Faşizm bütün bu yönlerden yaya kalır. İtalya'da, Macaristan'da, Bulgaristan'da vb. İlk Dünya Savaşı sona erince Sosyalistler (doğan kitle hareketleri) Köylü meselesini halledecek çapta olsaydılar, Faşizm zılgıtı önlenebilirdi. Almanya'da, Fransa'da vb. Sosyalistler ikiye bölünmeseydiler (ileri fikirliler bölünmeseydiler), İşçi Sınıfı (gerçek demokrasi) parçalanmasaydı, Nazizm tutunamazdı. Faşizm, adeta pis yaralar üzerine üreyip vücudu ateşler içinde kıvrandıran bir cerahat mikrobudur. Vücudun normal hamleleri ve gelişmelerine göre bir cerahatin hummasıyla [ateşiyle] titreme ve çırpınmaları ne kadar farklı ise, Faşizm ayarında hareketlerle gerçek kitle hareketleri de birbirinden en aşağı o kadar farklıdır. Yara vaktiyle temizlense, vücut kurtulabilir. Cerahatten, hatta bir insan ölebilir; fakat bu hal, o insanın hayatını normal [doğal] bir biçimde sona erdirmesi demek olur mu? Hayır. Toplumda dahi işler böyledir. Biraz daha bilinçle, biraz daha örgütle yürünülse, sırf toplumun ve bahusus [özellikle] yığınların bilinçsizliklerinden ve örgütsüzlüklerinden faydalanarak, insanlığı tarihe aykırı bir geri tepme hareketine sokmak isteyen modern gericilik kökünden kazınabilirdi. Çünkü, Faşist hare-

ket, kitlelerin normal inisiyatifinden gelmiyor. Kitleye az çok gizli veya açık bir zılgıtla ve yalan zoruyla yukarıdan dayatılıyor. Faşizmde kitle hareketi gibi görülen şeyler, bir hastalığın bir vücudu hezeyana ve çırpınmalara atmasına benzer. Yığınlar belki ayaklanmış görünürler: fakat bu hezeyan halindeki bir hastanın kendisini pencereden aşağıya atması türünden bir sapıtmadır. Hastalık geçti mi, her şey biter ve kitleler bir kâbustan kurtulmuş gibi olurlar. Çünkü Faşizm veya Nazizm kitlelerin sağlam, içlerinden gelme, doğal, önüne geçilmez bir eğilimi değildir. Bir avuç imtiyazlı ve üstün zümrenin, o zamana kadar elinde tuttuğu (Para; Üretim; kırtasiyeci, polisçi, askerci Devlet gibi) maddi manevi silahları hayasızca kullanması demektir. O sebeple, her istibdat veya gericilik, eğer Toplumun temelindeki bir çöküşe tamamıyla uymuyorsa, bir müddet sonra yalancının mumu gibi yatsıya kadar yanar. Sonra en umulmaz bir "muhalif rüzgâr" onu kısaca söndürüverir.

***

Gerçek kitle hareketiyle sahtesini birbirinden daha iyi ayırt etmek için, yukarıki genel sözleri biraz daha somutça açmaya çalışalım.

Kaba bir örnek: Sürüyle koyun farz edelim. Başlarında, çobanlarıyla bir yoldan gidiyorlar. Yolun bir yanı otsuz, çorak ve çöl, öbür yanı cennet gibi çayır, çimenlik... Sürü aç... Bu sürünün cennet çimenliğe mi akması, yoksa çorak taşlığa mı sapması doğrudur; yani, [hangisi] sürüde gerçek bir kitle hareketi doğurur? Elbet çimenliğe akması değil mi?

Hâlbuki, aynı sürünün başına Musolini kadar manyak veya Hitler kadar paranoyak ve Faşizm ideolojisi kadar yobaz, kan içici zihniyetli bir zorba çoban getirelim. Bu adam sürüyü hile veya sopa ile taşlığa doğru götürebilir mi? Götürebilir. Ama, ne kadar zaman için? Zorbalık veya hile, sürünün gerçeği görmesine veya tutmasına engel olabildiği müddetçe. Sonunda, ilk fırsatta, aç sürü şahlanarak, hatta yaralanıp ölmeyi göze alarak çimenliğe doğru koşacaktır. Toplumda propaganda aleti olan zihin, yani toplumsal determinizme bağlı kavrayış bu koşmaya ne kadar engel olabilir?

Toplumun sürü olmadığını hatırlayalım. Siyasi şeflerin insanüstü yaratıklar ve semavi kudretler [göksel güçler] olmadıklarını düşünelim. Toplum kitlelerini zorla, çorak yönlere ve uçurumlara sürüklemenin hangi derecelere kadar mümkün bulunacağı ve ne kadar süreceği kendiliğinden anlaşılır. Gerçi insanın hayvandan farkını en yaman gösteren insan kafası Toplumun hem en büyük kuvveti, hem en büyük zaafıdır. Ama, onu da Toplum tayin eder.

Kadîm Tarihte, insanlık, zaman zaman cennet gibi bayındır Medeniyetlerden, büyük yıkılışlar geçire geçire tekrar çöl hayatına ve Barbarlığa kadar düşmüş... Doğru. Faşizm de bugün en eski Hint, Çin Medeniyetlerinin içinde bocaladıkları çıkmazı kendisine örnek tutuyor.

Ve gevelediği "Bin yıllık barış" sözüyle, insanlığı gene öyle bir çıkmaza sürüklemek istiyor. Kadîm Tarihin Uzak ve Yakın Şarktaki ortaya çıkışları, Modern dünyada tekrar gözükmeyecek mi? Kadîm Tarih, Modern Tarihte tekrar etmeyecek mi?

Hayır. Çünkü, her şeyden önce; eski zamanda kurulu bir medeni toplumun çökmesi gibi *Tarihsel Devrimler* kural idi. Bugün Toplumsal Devrimler kuraldır. Gene, çünkü, eski toplumun temelleri *Toprak* üretimine dayandığı halde, Toprak ilişkileri önüne geçilmez bir şekilde bozulup çöküyor, üstündeki Medeniyet temelsiz bir yapı gibi ilk vuruluşta yıkılıyordu. Bugünkü Medeniyetin temeli geniş yeniden-üretim, yani sonsuz artıcı üreyişle yükselen ileri teknikli üretim kuvvetlerine, *Modern Sanayiye* dayanır. Kadîm Toprak ekonomisinde Bunalım, tekmil Medeniyetin yıkılışıyla ortadan kaldırılırdı. Şimdiki Makine medeniyetinde her Bunalım, onu doğuran ilişkilerin temsilcilerini boyuna azalttığı halde, o ilişkilerin kurbanı olan geniş kitlelerin durumlarını cezrîleştirip [köklüleştirip], batıl itikatları [boş inançları] giderip gözleri açar.

Eski zamanda Tarihsel Devrimler insanlığın önüne iki yol açamayacak şartlar içinde oluyordu. Yani o zaman, yığınların bir yanında çöl, öbür yanında cennet durmuyordu. İster istemez içine girilecek bir tek yol kalıyordu. Bir zaman cennetleşmiş, gelişmiş olan Toplum, sonra olduğu gibi gelişimden kalarak cehennemleşiyordu. Başka yol yoktu: Eski Toplum önüne geçilmez şekilde yıkılacaktı. Toplumun ta temelleri: Toprak ekonomisi çürüyor, çöküyordu... Bugünkü medeniyetin temelleri çürümüyor, sadece o medeniyetin üstündeki kabuk, eskimiş toplumsal ilişkiler çatlayıp dökülüyor. Eskiden tarihsel yıkılışın altında bütün insanlık ezilip gömülüyordu. Bugün toplumsal devrim, yalnız bir sınıfın, hatta Faşizm diktatoryası devrinde o sınıfın bile değil, bir tek, bir avuç gerici, bağnaz, müstebit [zorba] zümrenin mezarını kazıyor. Geri kalan tekmil insanlığı güneşe, yeni ve ileri hayata çıkarıyor. Modern devrimler devri, Finans-Kapital zümresine ölüm, tekmil alt sınıflara kurtuluş getiriyor. O kadar ki, Faşizm bile, yeryüzünün en namussuzca kanlı gericiliğini hazırlarken, ağzında bir "Devrim" lâfı taşıyor. Adının yanına toplumsal adalet sözü gibi göstermeye çalıştığı, "Sosyalist" lâkırdısını katıyor. Hitlerciler, kendilerine "Nazi: Nasyonal Sosyalist" etiketini utanmadan asabiliyorlar. Bu bir, Kur'an'ın dediği gibi "Ayet"tir; zamane alametidir. Sosyalizmin en büyük düşmanları da, ancak kendilerini "Sosyalist" gösterebildikleri ve bu suretle kitleleri aldatabildikleri müddetçe, tarihi sapıttırabileceklerini domuz gibi biliyorlar. "Söyleyene bakma, söyletene bak" deriz biz. Devrimin en canavarca alçak düşmanlarını da kendilerine "devrimci" süsü vermeye mecbur eden, sosyalist gözükmeye zorlayan, gene o kaçınılmazlığını dosta düşmana dayatıp tanıtan 20. Yüzyıl devrimler çağının kudretidir.

Onun için Faşizmin mumu yatsıya kadar yanacaktır. Faşizmin özendiği kadim gericilik 20. Yüzyılda tekrar edemez. Nitelik bakımından zorunlu, karanlık bir kitle hareketiyle tarihsel yıkılış devri bugün imkânsızdır. Tarihsel Devrimler, çürümüş Medeniyet çevresindeki Barbarların işiydi. Barbarlardan Faşizmin taklit etmek istediği, yalnız resmi kayıtlarda gözönüne getirilen yırtıcılıktır. Hâlbuki Barbar, savaşta, yani dış düşmanla savaşta ne kadar kan dökücü ise, kendi iç bünyesinde, camia ilişkilerinde o kadar uysal ve *zor tanımaz bir kardeşlik* adamıdır. Ve Barbarlar, ancak getirdikleri *Adalet* idealiyle, kördüğüm olmuş kadim sınıflı medeniyete saldırmışlar ve o medeniyetin alt tabakaları tarafından kurtarıcı gibi karşılanmışlardır. Faşizm, Toplum içinde zoru ebedileştirmek istiyor. Şu halde kadim Barbarlığın o bakımdan tam zıttıdır. Avrupa'da Faşizm, ancak eski Yunan'daki İsparta gibi, halk isyanlarından yılmış öteki Site hâkim sınıfları tarafından şu veya bu yoldan kahpece çağrıldığı, "Beşinci Kol" adlı satılık gericilere dayandığı yerlerde zafer kazanabilir. Fakat, hatta kadim Yunan Tarihinde dahi, gerek İsparta'yı, gerek Atina'yı temizleyenler, gene Makedonya Barbarlarıdır. Bugünkü toplumda, sınıfsız toplum ve zora dayanmayan gerçek kardeşlik ideali, bütün insanlık ölçüsünde olduğu ve müraice [ikiyüzlüce] lâflardan ibaret kalmadığı zaman, özellikle İşçi Sınıfının idealidir. Ve o sınıfın haklı kudreti büyüdükçe, aynı ideal ister istemez tekmil insanlığın da dileği haline gelmektedir. Kadîm tarihin Barbarlık geleneğini, bugün Medeniyet nimetlerini yarattığı halde iyice benimseyemediği için bir tür Medeniyet içinde Barbar bırakılan geniş halk tabakaları, işçi ve köylüler ileriye götürmektedirler.

Onun için, Faşizmin bugünkü debelenişleri ne kadar korkunç kargaşalıklar ve katliamlar doğurursa doğursun, gürültüye pabuç bırakmayan insan düşüncesi, Faşist harekete bakarak insanlığın talihi ve Toplumun yarınki yazgısı hakkında Faşistçe hükümlere aldanamaz. Onun için, Faşist hareketi, hatta bir an için dünyayı sarmış gibi gösterilmek istense bile, gerçek bir kitle hareketi yerine geçemez. Kitlelere karşı, insanlığa, medeniyetin mantıki sonuçlarına karşı bir harekettir. Tutulamaz ve tutunamaz.

Bir de aşağıdan gelen asıl kitle hareketlerine bakalım.

Onlarda, *Önüne geçilmezlik* ve *gittikçe artış* yalnız onlarca yıl içinde değil, yüzlerce yıl içinde, yüzyıldan yüzyıla, çağdan çağa yükselir. Bu yükselişi Modern tarihin söz götürmez şahitliği belirtir. Onu anlamak için, İngiliz Devrimiyle 1648'de başlayan insanlığın modern *Kurtuluş* (Hürriyet) hamlelerini gözönüne getirelim. Bu hareket, tam üç yüzyıldan beri durmuş mudur? Hayır. Eksilmiş veya ufalmış mıdır? Tersine; artmış ve bütünleşmiştir. Üç yüzyıldan beri boyuna nitelik ve nicelikçe önüne geçilmez ve gittikçe artan, durmaksızın derinleşip genişleyen,

büyüyerek yücelen bir hareket olmuştur. Önce belli zümre ve sınıfları, sonra belli ülkeleri, nihayet bütün dünyayı sarmış ve sarmaktadır.

Modern çağda insanlığın gerçek kitle hareketine dayanan kurtuluş hamle ve idealine bugün daha genel adıyla *Demokrasi* hareketi diyebiliriz. İster Hürriyet (Kurtuluş), ister Demokrasi (Halkçılık) diyelim, bu gidiş tekmil dünya ölçüsünde kitle hareketiyle gelişmiş ve gelişmektedir. Yüzyıllar içinde her gün biraz daha önüne geçilmez olmuş ve büyümüştür. Üç yüzyıldan beri durmayan Hürriyet ve Demokrasi, başlıca iki büyük nitelik almıştır:

1- **Siyasi** hürriyet ve demokrasi;

2- **Toplumsal** hürriyet ve demokrasi...

Bu iki karakterde görünen kitle hareketleri, art arda büyüyerek iki önemli çağ açar. Bu çağlardan birisi, tarihsel rolünü oynadıktan sonra, ötekine atlar. Her iki harekete, en genel adıyla Demokrasi hareketi dersek, Modern çağda Demokrasi'nin iki konağı göze çarpar:

1- Demokrasi'nin Siyasi Kurtuluş Konağı:

Bunun bilinen adı *Hürriyet'tir.* Bu hareket *Burjuva Devrimleri* devrine uyar. Genellikle 17. Yüzyıl ortalarından 19. Yüzyıl ortalarına kadar, 2 yüzyıl hükmünü sürdürür. Gerçi Hürriyet hareketi, mesela Yakın Doğuya ancak 20. Yüzyılda gelebilmiştir. İran 1907'de, Türkiye 1908'de Hürriyet Devrimine başlamıştır. Ama, kural olarak, dünya yazgısına hükmeden Avrupa'da, 1848 Devrimlerinden sonra, artık Toplumsal Kurtuluş hareketi, yani Sosyalizm siyasi hürriyet hareketini içine almıştır. Bunun en parlak örneği, 1917 Rusya'sında iki devrimin birden bir iki ay ara ile oluvermesinde görülür: Şubat ayında Siyasi Hürriyet, Kasım ayında Sosyal Hürriyet devrimleri patlar.

Demokrasi hareketinin Siyasi Hürriyet konağında insanın insanı Siyasetçe ezmesi kanunlarla yasak ilân edilir. Daha doğrusu, hayatta ve toplumda değilse bile, Kanun önünde her yurttaş birbiriyle eşit sayılır.

2- Demokrasinin Sosyal Kurtuluş Konağı:

Buna **Sosyalizm** hareketi denir. **Proletarya Devrimleri** adı da verilebilir. Genellikle 19. Yüzyıl ortalarında başlar. Ve o zamandan beri, en kanlı veya kansız engellere bakmadan, 20. Yüzyıl ortalarına kadar büyüyerek gelişir. Gerçi, daha Büyük Fransız Devrimi zamanında bile, Jakobenler, Siyasi Demokrasiyi Sosyal Kurtuluş derecesine ulaştırmak için kan dökerler. Hele 1830 kitle hareketleri açıkça Proletarya devriminin (toplumsal devrimin) öncü müjdecileridir. Lâkin, o zamanlar proletarya henüz gelişme, henüz oluş çağındadır. Bu sebeple Sosyalizm, Ütopi görünüşünden kurtulamamıştır. Asıl Toplumsal Demokrasi hareketinin keskin ve olgun atılışı, 1848 hareketleriyle, bunları kurallaştıran Bilimsel Sosyalizm alfabesi "Manifest" biçiminde bilinçlenir.

Sosyalizm konağında (bu bilince göre): insanın insanı Toplumca ve temel (olan) İktisatça ezmesi gerçekten kalkar. (reddedilir) Yani insanlar Kanun önüne gelmeden önce, hayatta, yaşama şartları içinde eşit gelişme imkân ve çarelerini bulurlar.

Hürriyet: Hukukça kurtuluş yahut manevi, nisbî [göreceli], cüzi [kısmî, pek az] demokrasidir.

Sosyalizm (Demokrasi): İktisatça kurtuluş, yani maddi, mutlak, küllî [tam, bütünsel] hürriyettir.

Modern çağda, Tarihsel Devrimler durur. Yani bir Medeniyetin olduğu gibi çöküp yerine başka bir Medeniyetin geçmesi görülmez. Tarihte büyük kopuntular, çöküntüler açılmaz. Bugünden yarına sürekli ve ilerleyici gelişme başlar. İlkin dünyanın en ufak bir köşesini tutan "Avrupa Medeniyeti", iki üç yüzyıl içinde Bütün Dünya Medeniyeti olur. Demokrasi (Hürriyet), ilkin bir millet (İngiltere) sonra birkaç millet (Fransa ve başka Avrupa memleketleri) tekelinde gitti. Sonra İnsanlık ölçüsünde büyüdü. Onun için Hürriyet devrimleri sırf Milli çehreli idiler. Sosyalizm (Gerçek Demokrasi) İnsancıl nitelik aldı. Gerçek Demokrasinin Uluslararası karakteri her şeyi, her ilişkiyi belirledi. Sosyalizm (Gerçek Demokrasi), bugünkü toplumun dengesiz, farklı gelişimi üzerine bir tek memleket ölçüsünde üstün geldiği zaman bile, bütün dünya hareketinin gidişinde nüfuz gösterdi. En koyu millici (bağnaz) memleketler bile, her büyük meselede Uluslararası çarelere başvurdu.

Milli Hürriyet hareketi de, İnsancıl Sosyalizm (Demokrasi) hareketi de, insanlığın en sonra toptan Kurtuluşu uğruna, hep Demokrasi uğruna coşan kitle hareketlerine dayanır. Kurtuluş ve Demokrasi bakımından iki çeşit hareket arasındaki fark, tarih akımı içinde birinin önce, ötekinin sonra gelmesi, birinin bölüsel (kısmi), ötekinin bütün olmasından ibarettir. Kendi zamanlarında biri ötekisine zıttır. Fakat bu zıtlık tezle sentez arasındaki zıtlığa benzer. Gerçekte bu iki hareket birbirinden doğar. Hürriyet Hareketi Sosyalizme (Gerçek Demokrasiye) basamaklar kurar: Kitleler Hürriyet kavgasıyla siyasi bilince erer. Örgütlenmedikçe toplumsal kurtuluşa eremezler. Hürriyetin parça parça yaptığı kurtuluşu Sosyalizm (Demokrasi) bütünü ile yapar.

Hürriyet; bir memlekette ve yalnız bir millet için, sınıf ayrıcalıklarını (birçok ayrıcalıkları) kaldırmaksızın, yalnız siyasi ve hukukî bir Demokrasi kurar.

Sosyalizm (Gerçek Demokrasi); bir memlekette kaldığı zaman bile, her millet için, sınıf ayrıcalıklarını (bütün imtiyazları) kaldırarak yalnız siyasi ve hukuki değil, aynı zamanda iktisadi ve toplumsal alanlarda Demokrasiyi (Hürriyeti) kurar.

Hürriyetin manevî alanda yaptığını, Sosyalizm (Demokrasi) maddi alanda bütünler. Hürriyetin manen ilan etmek kuvvetini bulduğu De-

mokrasiyi, Sosyalizm (Gerçek Demokrasi) maddeten gerçekleştirmek (kuvveden fiile [düşünceden eyleme] çıkarmak) imkânına kavuşturur. Hürriyet, Gerçek Demokrasi için imkân ve şartlar hazırlar. Sosyalizm (Gerçek Demokrasi) bu imkân ve şartlardan faydalanarak Demokrasiyi (Hürriyeti) en derin yığınlara ve ilişkilere kadar indirip sindirir. Hürriyet, insanlık için ideal olarak yapılmak istenen şeyi söyler. Sosyalizm (Demokrasi), bu söylenen şeyleri, reel ilişkiler içinde, gerçekleştirmek için maddi şartlar gelişince, yapar.

Demek tarih bakımından, Hürriyet hareketiyle Sosyalizm (Gerçek Demokrasi) hareketi arasında, bunlar Kitle Hareketi oldukları müddetçe, göründüğü kadar düşmanlık yoktur. Ancak bu akımlardan ilk geleni, Kitle hareketinden koptuğu zaman ötekiyle kanlı bıçaklı olur. Bu hâl, ilkin Hürriyet Hareketine önderlik eden burjuvazinin, iktidara gelir gelmez, genel çıkarlar yerine kendi dar sınıf ihtiraslarını geçirdiği, yani devrimcilikten caydığı (ilerlemeden caydığı) zaman görülür. Tarihte hangi sınıf (toplumsal küme) Kitle Hareketinden kopuşarak kendi kabuğu içine büzülürse, o sınıf (küme), Kitle Hareketine, dolayısıyla da Toplumsal Kurtuluş ve Demokrasi hareketine düşman duruma düşer. Hele bu sınıf (küme), Kara Avrupası ülkelerinde görüldüğü gibi, Militarizm çizmesini daima milletin ense kökünde tutar ve Bürokrasi (Kırtasiyecilik) masasını halkın başına geçirirse, artık o sınıfın (o zihniyetin) hâkim olduğu yerde Demokrasi yoluyla toplumsal gelişim büsbütün kuruntu olur. Yani Demokrasi ölür veya baygın yatar. Çünkü Demokrasi her şeyden önce, geniş çokluğun gelişmesi demektir. Azınlığın Militarist ve Bürokrat (Askerce ve Kâğıt-efendice) hükümranlığı gerçek olduktan sonra, bu çeşit diktatörlüğe Demokrasi yaftasını yapıştırmak hiçbir şeyi değiştiremez.

Onun için, Hürriyet Hareketiyle Kitle Hareketi arasındaki karşıtlık, sonradan gelme olduğu kadar, insanlığın yüksek çıkarları, tarihsel gidişi ve sosyal gelişimi bakımından zorunlu dahi değildir. Belki bir sınıf bakımından gitgide zorunlu olur. Kitle Hareketinde bir zaman bulduğu kendi dar çıkarlarını ve görüşlerini artık bulamayan sınıf, Demokrasinin yığın hareketine ve kurtuluş hareketine engeller çıkarır. Yoksa, Tarih ölçüsünde bakılınca, Hürriyet, Sosyalizmin (Gerçek Demokrasinin) temellerini kuran bir başlangıç çağıdır; Sosyalizm (Gerçek Demokrasi), Hürriyetin en yüksek şeklini veren bir olgunluk çağıdır. Bir memleket politikacıları sözde "Demokrasi"den söz edip, bu sözün içyüzü demek olan "Hürriyet"e atıp tutuyorlar mı?.. Bu hâl, o politikacıların bağlandıkları tekelci zümreler adına, İsrailoğulları'nın son devrinden beri bilinen Farizyenlik, Mürailik [ikiyüzlülük] yaptıklarını, yafta gibi kullandıkları "Demokrasi"nin, gerçekte -İsâ'nın dediği gibi- "Badanalanmış bir mezar" olduğunu ve içinde bir leş saklandığını göstermekten başka hiçbir anlama gelmez. Kitleler için Hürriyetsiz Demokrasi, en kepazece bir yalandır.

Hürriyet Hareketiyle Sosyalizm arasındaki bağlılığı en iyi gösterecek yakın örnek: Rusya'da 1917 Şubat'ında patlayan Hürriyet Devrimiyle, aynı 1917 yılının Ekim ayında patlayan Sosyalist Sovyet Devrimi arasındaki kısa mesafedir. Aynı ülkede aynı yığınların ufak bir farklılaşma ve ayılma ile altı yedi ay içinde Hürriyet Demokrasisinden, Sosyalist Demokrasiye (gerçek demokrasiye) geçebilmeleri, ancak yığın hareketinin her türlü sınıf körlüğünden kurtulacak derecede olgunlaştığı zaman, Demokrasinin bütün olarak yaşadığını gösterir. Bugün uluslararası Faşizmin, Nazizmin, Militarizmin sözbirliği ile hem Sosyalizme (Hürriyete), hem (gerçek) Demokrasiye düşman kesilmesi bir tesadüf veyahut yanlış eseri değildir. Yığın hareketinin artık en yüksek olgunluğa kavuşmasından ileri gelir.

Aynı Faşizmin, kitle hareketinden o kadar ödü patlamıştır ki, bugün Faşistler Malî Sermayenin hunharca uşaklığını yaptıkları halde, kendilerini sermaye düşmanı göstermek zorunda kalırlar. Kapitalizmi (istibdadı) son deminde korumak için dünyayı kana ve ateşe verdikleri halde, Burjuva Devrimi ve kapital önderliği ile başlayan Hürriyet Devrimine can düşmanı kesilirler. Modern sermayedar devrimini inkâr ederler. Çünkü Devrim Çağında sermayenin çıkarı yığınların hareketine uygundu; bugün ise değildir.

Buna karşılık, Bilimsel Sosyalizmin büyük devrimcileri (gerçek demokrasinin büyük ideologları) hiçbir zaman yığın hareketi olan Hürriyet Devrimlerini hor görmemişlerdir. Tersine, Hürriyet Devrimindeki yükselişi ve gelişmeyi sonradan işine gelmediği için durdurmaya uğraşan burjuvaziyi acı acı eleştirmişlerdir. Bugün ne görüyoruz? Kapitalizmin merkezi sayılan Anglo-Sakson Demokrasileri, sırf Militarist ve Bürokrat kabuğa bürünmedikleri ölçüde, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği ile Faşizme karşı dövüşüyorlar. Neden? Çünkü oralarda yığın hareketi dar görüşleri aşacak olgunluğa erişmiş; herkes yığın hareketini zorla durduramayacak bir demokrasi anlayışına uyabilmiştir.

Dediklerimiz şuna varır: Gerek Hürriyet, gerek Sosyalizm (Gerçek Demokrasi), sınıf körlüklerine batmayıp, geniş yığın hareketlerine dayandıkça, Tarihin gidişinde bir aksama, bir zikzak, bir sapıtma olmaktan çıkmışlardır. Yüzyıllar içinde gitgide önüne geçilmez, artan ilerleyiş olmuşlardır. Kısaca hatırlayalım:

Siyasi Hürriyet iki yüzyıl gelişti. Başlıca üç büyük devrimler çağı yaşadı. 1648 İngiliz Devrimi, 1789 Fransız Büyük Devrimi, 1848 bütün Avrupa'da Proletarya Devrimleriyle katışan devrimler dizisi... Bu üç tarihte ne görüyoruz? Siyasi Hürriyet, önce bir küçük ada üstünde, İngiliz milleti kadar yerde başlar. Fakat, orada kalmaz. Çevre milletlerin ruhuna işler. Faşizm gibi, zamanın hâkim sınıfları tarafından çağrılarak ve eski hükümetler tarafından gizli açık tutularak değil,

zamanın hâkim sınıflarıyla birlikte hâkim devlet şekillerini de alaşağı ederek yayılır. Atladığı Fransa'da birdenbire "İnsan Hakları" ilan eden ve bütün dünyayı sarsan "Büyük Devrim" adını alan kıyameti koparır. Ondan sonra, artık, eski devrin otoriteleri, iktidarları ve mutlak hâkimleri istedikleri kadar yığın hareketli Hürriyete karşı "Kutsal İttifak"lar kursunlar. "Büyük Devrim" büyüklüğünü en ücra köşelere kadar duyurmuştur. Onun büyüklüğü bütün Kara Avrupası'na birdenbire yanan Hürriyet meşalesini uzatmasındadır. Çok geçmez, Hürriyet Hareketi bütün Avrupa ülkelerinin iliklerine işler ve 1848 Devrim sıçrayışında, en son, en geniş şahlanışında Sosyalizm (Gerçek Demokrasi) derecesine yükselir.

Sosyalist Demokrasi; daha 19. yüzyılın ilk yarılarında İşçi Sınıfının kendiliğinden kitle hareketleriyle başlar. Kara Avrupası'nın o zamanki toplumsal meselelerine pota hizmetini gören Fransa'da ve İngiltere'de küçük denemelerle kendini yoklar. 1848'de kanlı ayaklanmalar yapar. Çabuk boğulur. Lâkin, her öz yığın hareketi gibi, Sosyalizmin (Gerçek Demokrasinin) de yapılan canavarca te'dipler (Te'dip: Uslandırma, yola getirme, cezalandırma) önüne geçemez. Nitekim, ondan sonra 1871'de patlak veren Paris Komunası, artık Sosyal Demokrasi hareketinin bütün tezlerini hayata geçiren kanlı canlı bir toplumsal devrim örneği olur. Gerçi o da üç ay sürmez. 18 Mart'tan 28 Mayıs'a kadar dövüşür. Sonra, sırf kendi masum demokratlığı yüzünden, saf çocuk acımasıyla serbest bıraktığı Thiers [Adolphe Thiers: Fransız devlet adamı. Paris Komünü'nü kanla bastıran başbakan] tarafından, köylüler kandırılarak gericilikçe hazırlanan ordular tarafından acımaksızın ezilir. Bununla beraber o tecrübe, insanlık ölçüsünde Sosyalizm için kaybedilmiş bir ders değildir. Karl Marks, 1871 Paris Komunası'nın önemini anlamayan arkadaşı Kugelmann'a, kara halk yığınlarının bu tertemiz ve yüksek yiğitlik örneğini "göklere saldıran" bir kahramanlık olarak savunur. Anıt bir eserle, kanlar içinde öldürülen bu ilk büyük ve elle tutulur Toplumsal Demokrasi Devriminin bütün derslerini pekiştirir.

Toplumsal Demokrasi Hareketi Paris Komunası'ndan sonra durdu mu? Hayır. Gelgeç bir yatışmadan sonra büsbütün genişledi. Hatta II. Enternasyonal Hareketinin kendisi de "Sosyal Demokrasi: Toplumsal Halkçılık" adını aldı. Bu örgüt medenî Avrupa'nın ta iliklerine kadar işleyip koskoca yığınları o zamana dek görülmemiş bir örgütlülüğe ve bilince kavuşturdu. Her ülkenin siyasi hayatında belli başlı bir varlık oldu. Kendine en elverişli tarihsel şartlar bulduğu Rusya'da 1905 Devrimini yaptı. Bu devrim, o zamana kadar uyuklayan ve Batı ayaklanmalarını kavrayamayan Doğu'da yıllanmış saltanatları temellerinden sarstı. Yarı Derebeyi, Yarı sömürge ülkelerin Hürriyet Hareketini birdenbire hızlandırdı. 1907 İran, 1908 Türkiye Devrimleri patladı.

Gerçi 1905 Devrimi o ara bastırıldı. Ama, toplumsal demokrasi bununla yeni ve sonra muzaffer olacak bir savaş hamlesi kazandı. Hatta bu kazancı anlamayan "II. Enternasyonal kocakarıları" ile devrimci Sosyal Demokratlar arasında ilk hızlı uçurum böyle açıldı. Rusya'da Marksizmin kurucularından Plekhanof "Silâha sarılınmamalıydı" derken, 19. Yüzyıl sonuyla 20. Yüzyıl başının Marks'ı olan Lenin ona şiddetle çattı. Tarihsel Maddeciliğin büyük rehberi olan yığın hareketini kürsü mantığı ile kötülemenin devrimcilikten (gerçek demokrasiden) sapıtma demek olduğunu gösterdi:

"Marks, tıpkı ezilen sınıfların büyük hareket tecrübelerini incelemekten korkmayan bütün büyük devrimci düşünücüler gibi, Komuna'yı, ona hiçbir "ahlâkçılık" ukalâlığı yöneltmeksizin inceler. Yoksa, Plekhanof gibi: "Silâha sarılmamak gerekti" yahut Tseretelli gibi: "Sınıf kendisini sınırlandırmalıdır" demez." (Lenin, **age.)**

Sosyalizm, 1917 Rusyası'na zafer bayrağı dikti. Yani, dünyanın altıda birini kapladı. Onlarca yıl Sovyet Sosyalizmine karşı binbir iftiracı silâhlı ve silâhsız her çeşit tecavüz yapıldı. Sosyalist Demokrasi ülkesine karşı, geri kalan irili ufaklı kapitalist dünyasında o kadar çok yalan söylendi ki, en sonra, bu yalanı uyduranların kendileri bile kendi yalanlarının kurbanı oldular. Sovyetlere daima bıyık altından bir hakaretle dudak büken ve yukarıdan bakan "Demokrasi"ler bile, ancak, kan gövdeyi götürdükten sonra, yanlışlarını anlayarak, bir zaman ısırmaya çalıştıkları Sosyalizmin elini öpmek zorunda kaldılar. Çünkü bu elde hiçbir namuslu insana karşı yumruk olmak huyu yoktu. Batı demokrasileri bu anlayışa elbet kendiliklerinden varmadılar. Oralarda, Demokrasi geleneğinin bütün suikastlara ve hilelere rağmen henüz tamamen öldürülememiş olması, kara halk yığınlarının Sovyet Sevgilerini sokak ilanları üstüne yazacak derecede bilinç göstermesi, sonuç bakımından gene kitle hareketine uyan Demokrasi (Hürriyet) zorunlulukları Sosyalizmi (Gerçek Demokrasiyi) geçici olarak bütün dünyaya tanıttı. Bunu bize en yakın ispat eden vesikalar, İngiltere ve Amerika'yı gezerek Türkiye'ye dönen ve Sosyalizme kişisel düşmanlıkları meslekleri sayılan resmî Türk gazeteciler heyetinin ister istemez kaleme aldığı sütunlarda okunur. Bu heyetten biri, eskiden bütün İngiliz halkına: "*Sovyet sanayiinin verimsiz, Sovyet Ordusunun disiplinden mahrum olduğu ve büyük komutanların mevcut bulunmadığı ve bir tazyik karşısında Sovyetlerin yıkılacağı yazıldı"* dedikten sonra, bugünkü İngiltere'de Sovyet sevgisinin birdenbire artışını anlatmaya çalışır: *"Bu sevginin sebepleri şöyle izah edilebilir: Bir defa Sovyetlerin halka gösterilmek istendiği gibi "çürük" ve maneviyatı zayıf bir Sovyetler olmadığı anlaşıldı... vb..."*Ve aynı şeyleri birkaç defa tekrarlar. **(Ulus,** 23-12-1942).

İşte, laboratuvarda Kimya eczası, göklerde yıldız gezişi gibi gerçek sayılacak, insanlık yazgısının anahtarını bulmak üzere gayet namusluca bilimsel araştırmaya uğratılacak ve tutulacak yığın hareketi böyledir. Kendisini en anlamayan, en anlamak istemeyenlere bile zamanla tanıtır ve sevdirir. Ve ancak böyle yığın hareketlerine dayanan bir teori, bilim adını almaya değer bir sosyal bilim kudretine erişir. Yani Toplum Bilimini bir adam kandırma hokkabazlığı olmaktan çıkarır.

II- PRATİĞİN KRİTERYUMU (İŞİN MANİVELASINI SEZMEK)

İnsan:

1) Olayları objektif olarak bütün çelişkileriyle gözönüne getirecek;

2) Olanın her yanını ve değişme halini somut olarak inceleyecek;

3) Böylelikle çıkardığı gerçeklerin doğru olup olmadıklarını gerek kişisel, gerek kitlesel insan pratiğiyle sınayacak...

İşte Diyalektik Maddeciliğin kullanılışında ilk üç aşama bunlardır. Fakat, iş bu kadarla kalmaz.

İlk üç yapımla herhangi bir gerçeğe varmış oluruz. Lâkin, sırf gerçeğe varıp orada kalmak için gerçek arayıcılığı yapılmaz. Genellikle o gerçek önünde ne yapacağız? Asıl mesele orada.

Sonra, gerçek bir dogma değil, belirli somut bir ilişkidir. Her ilişkinin birçok yüzü ve yanı vardır. Olaya hangi köşesinden bakılırsa, ona göre birçok gerçek göze çarpar. Yani, somut hayatta ve pratikte objektif olarak insanın karşısına bir tek gerçek çıkmaz; belki aynı zamanda birçok gerçek çıkar. Bu hep birden görüş ufkumuzu dolduran gerçekler mahşeri içinde yönelmek lâzımdır. Özellikle bu birçok gerçek önünde biz ne yapacağız? Gene asıl mesele burada.

Diyalektik Maddeciliğin gerçek önünde bütün öteki doktrinlerden farkı, şu iki noktada toplanır:

1- Marksizm, bir gerçek buldu mu, onun karşısına geçip hayran olmakla işin bitmeyeceğini söyler. Tersine, asıl gerçek bulunduktan sonra hakikî iş başlar. Marksizm genellikle insanlığın, özellikle İşçi Sınıfının bir temaşa [seyretme] ve murakabe [Tanrı'ya bağlanarak çile doldurma] tarikatı değil, çalışan kitlelerin iş teorisi, faaliyet ve başarı bilimidir.

2- Marksizm bir gerçek verdi mi, onu Kur'an sûresi gibi hükmü Kıyamete dek baki kalacak bir dogma saymaz. Marksizm ölü kaideler mecellesi [kurallar kitabı] değildir: her zamanki şartlara uygulanacak bir yöntemdir.

"Marks ve Engels: Teorimiz bir dogma değil, bir eylem kılavuzudur, derler. Ve şu Karl Kautsky, Otto Bauer vb. gibi "patentli" Marksistlerin en büyük yanlışları, en büyük cinayetleri, bunu anlamamak ve bizzat önem-

li proletarya devrimi anlarında uygulamamaktan ibarettir. Marksizmden önceki büyük Rus sosyalistlerinden N. G. Çernişevski şöyle derdi: Siyasi realite Nevski caddesinin kaldırımı değildir." (Lenin, **Solcu Çocuk Hastalığı,** 1920, C. XVII, s. 157 (Collected Works, C. 31, s. 71)

Onun için, Diyalektik Maddecilikte her derde deva reçeteler satılmaz.

Marks der ki:

"Parisli 'Revue Positiviste' bir yandan ekonomiyi metafizikçe gözden geçirdiğim taşını atıyor; öte yandan -öğüt buyuruluyor!- geleceğin aşçılığı (istikbal lokantası) için (acaba Comt'vari mi?) reçeteler yazmakla mürekkep tüketecek yerde, verilerin sırf eleştirel incelenişiyle kaldığımı başıma kakıyor."(K. Marks, **Das Kapital,** İkinci Basılışa Sonraki Söz, s. 53 (Marks-Engels, Werke, C. 23, s. 25)

İliç aynı fikri şöyle geliştirir:

"Falan reçeteyi veyahut her ihtimale karşı uygun gelecek filan genel kuralı (mesela: "Uzlaşma yasak!" gibi bir kuralı) derlemek [formülleştirmek] saçmadır. Her tek başına olayda incelemeyi bilmek için, insanın omuzları üstünde kendi kafasını taşıması lâzımdır." (Lenin, **Solcu Çocuk Hastalığı,** C.XII, s. 157 (Collected Works, C. 31, s. 68)

Demek, insan "omuzları üstünde" bir saman torbası gibi bir akıl torbası değil, bir kafa, hem de "kendi kafasını taşı"dığını ispat için Diyalektik aleti kullanmalıdır; kullanırken de:

1- İnsanın içine girdiği ve incelediği işe, faaliyete yarar sonuçlar, yani Pratiğe elverişli gerçekler bulmalıdır.

Bu gerçekleri nerede bulacaktık?

Bundan evvel "Gerçeğin Kriteryumu" saydığımız pratikte. Pratiğin dışında gerçek aramak aldatıcıdır. Birinci şart o idi: Gerçeği bulmak için pratikten faydalanılacaktı. Aradık, bulduk.

Şimdi ne yapacağız?

2- Gerçeği niçin bulduk?

Gene pratik bir değişiklik için. Yani, hayatta bir yeniliğe bizi vardıracak yol için. Biz o değişikliği yaparken, birinci şarta uyarak birçok gerçek bulduk. Şimdi sıra, bu gerçeklerden faydalanmaya geldi.

Hangi gerçekten pratiğe gireceğiz? Şimdiye kadarki işimizden bir takım gerçekler elde ettik: Şimdiden sonra girişeceğimiz işe hangi gerçekten başlayacağız?

İkinci şart budur: *Pratiği* (yani en doğru hareketi) *bulmak* için gerçeklerden faydalanacağız.

Yapılacak işe en faydalı gelecek gerçek hangisidir?

Burada, gerçek ile pratiği bir daha karşılıklı ilişki ve etki halinde buluruz:

1) "Gerçek dediğimiz şey doğru mudur? Yani *Gerçeğin Kriteryumu* nedir?" dediğimiz vakit bunu Pratikte aradık.

2) "Yaptığımız pratik doğru mudur? Yani *Pratiğin Kriteryumu* nedir?" dediğimiz vakit de, bunu Gerçekler içinde arayacağız.

Herkesin bildiği ve yaptığı gibi; bir Pratik var, bir *Pratikçik* vardır. Daima bir İş vardır, bir de *İşçik...* Pratiğin Kriteryumu: asıl o yapılacak işçiği bulmaktır. Gene işin doğrusu için bir Gerçek var, bir de *Gerçekçik* vardır. Pratiğin Kriteryumu, asıl o işe yarar Gerçekçiği bulmaktır. Buna yapılacak birçok iş arasında işin özünü bulmak ve yapmak diyebiliriz. İnsanın önüne içinde bulunduğu faaliyet yüzünden birçok proje, plân, ihtimal çıkar. Bunların hepsi az çok pratik olabilir. Lâkin, marifet, her zamanda en pratik, en yararlı işi seçmek, bütün işe en elverişli faaliyeti tutmak; Pratiğin Kriteryumunu kavramaktır. Kısaca Pratiğin Kriteryumu: En önemliyi, en esaslıyı, en etkiliyi, en faydalıyı seçip çıkarmaktır.

Maddi örnek:

Yerin altında bir cevher var. Ona hangi damardan girilirse en verimli sonuç alınır? Bunu bulmak bir meseledir. Doğudaki yarıktan da, batıdaki tepeden de o damara varılabilir. Ama, tepe bizi daha çok yoracak ve daha az ürün getirecekse, yarık dururken oraya gitmek iş değildir.

Gerçek cevherini aradık, taradık; bir hazinenin içinde kapalı bulduk... Gerek kişisel, gerek genel tecrübelerle biliyoruz ki, böyle hazinelere açılan bir kapı vardır. Gerçeğin Kriteryumu olarak kapıyı bulduk. Oradan hazine içine nasıl gireceğiz? Kapıyı kırmak da var, kapının bir tahtasını açmak da var, kilidini zorlamak da var, anahtarını bulup açmak da var. Bunların hepsi akla gelen, eski pratiğimizle bildiğimiz bir pratiktir. Ama içlerinden en elverişlisi, Pratiğin Kriteryumu: Kilidin anahtarını bulmaktır. Kilidin anahtarı yok. Kilitten anlamıyorsak, onu kırmaya kalkarız. Fakat, kilitten anlar insansak, kilidi kapalı tutan iç çelişkiyi, yani zembereği tahminleyip buluruz. Zemberek, bildiğimiz gibi, iki zıt yöne iten kuvvetin bir hâsılasıdır [bileşkesidir]. Zembereğin hangi noktasına basılırsa kilidin kendiliğinden açılacağını tespit etmek, Pratiğin Kriteryumunu yakalamaktır. Bazen dört bir yanına balyozlar indirilip kilit kırılır; ama bazı halde, kırılsa ziyan olduğu halde, bilen becerikli biri tarafından kilidin belli yerine küçücük bir iğne ucuyla dokunulur dokunulmaz, bütün iç zemberekler harekete geçerek kilit sapasağlam açılıverir.

Organik örnek:

Gene daha anlaşılır hekimlikten başlayalım. Önümüze bir hasta geldi. Objektif ve somut muayene ile Frengi teşhisi koyduk. Şimdi İzah-*Aydınlatma* bitti. *Değiştirme;* yani tedavi başlıyor. Frengi tedavisi için bildiğimiz birçok gerçekler var. Bu Gerçeklerin Kriteryumu bizden ev-

vel dahi yapılmıştır: Cıva, Arsenik, İyot, Bizmut frengiyi tedavi edecek gerçeklerdir. Hem de kriteryumlu gerçekler... Bunu ileriye sürmekle işimiz, tedavimiz bitti mi? Hayır. Diyalektiğin ilk üç maddesi oldu. Sıra dördüncüsüne geldi: Cıva, Arsenik, İyot, Bizmut ve bunların da binbir türlü bileşikleri, tuzları, müstahzarları, alınma şekilleri vb. vardır. Bunlardan hangisinin, hangi bileşiğini, ne şekilde kullanacağız? İşte asıl "*Tedavi san'atı",* yani Pratiğin Kriteryumu budur. Hastalığın devrine, hastanın umumî ahvaline [genel durumuna], organlarının ayrı ayrı durumuna, yaşına, cinsiyetine vb. göre, yukarıki ilaçlardan biri yahut ötekisi veya hepsi birden, ağızdan yahut deri altından yahut kastan veya toplardamar içine, hap, güllâç, toz, şurup, eriyik, ampul vb. şekillerde yapılmak icabeder. Bunların içinde en uygun şekil tedaviyi bulmak önemlidir. Çünkü aynı ilâçlardan bazen birini, bazen ötekini ön safa geçirmek, falan veya filan şekilde vermek, hastanın hayatı pahasına doğru yahut yanlış olabilir. Hastalığın başlangıcında en yüksek dozla Arseniğe önem verildiği halde, son konağında, yoklayıcı [eser] miktarlarla İyot başa geçebilir. Hastanın tahammülüne göre, hastalığı en çabuk ve en kolay giderecek yoldan yürümek lâzımdır. Ezbere Frengi reçetesi olamaz. Onun için, bazen aynı hastayı malûm ilaçlarla usta hekim iyi eder de, softa hekim kötületebilir, hatta öldürebilir.

Toplumsal örnek:

Bugün devrim (demokrasi) meseleleri milli ölçüde konuyor. Mesela, Komünizm, dünya ölçüsünde büyük İşçi Sınıfının başaracağı ve insanlığı sınıfsız toplum şekline ulaştıracak bir devrim idealidir. Bunu, Trotski gibi bazıları, bir defada, keramet sopasıyla bütün dünyada gerçekleştirmeyi ileriye sürdüler. Ne oldu? Bu gibiler, kendi yanlışları altında ezildiler. Eğer onlara uyulsa idi, bir memleketteki devrim de ezilebilirdi. Böyle toptan pazarlık bir değişme, ezbere devrimcilik, körü körüne yapılacak yüksek doz bir şırıngayla hasta öldürmeye benzer.

Devrim (Demokrasi), her yerde satılacak bir ihracat metaı değildir. Her memleketin yapısına göre kurulacak bir düzendir. Herkese zorla giydirilecek bir hazır ayakkabı değildir. Herkesin ayağına göre ısmarlama bir ayakkabıdır. Şu halde toplumsal değişiklikte dahi, uluorta ve basmakalıp devrim narası atmak bir marifet değildir.

Bunun aksi de ayrı bir meseledir. 1917 Rusya'sında, kendilerine "Devrimci" diyen bir kısım Partiler, memlekette Çarlığın devrilmesine taraftardılar. Ama, onun yerine geçecek rejimin ancak Kapitalizm olabileceğine kani idiler. Yalnız Bolşevik Parti Sovyet Devrimini, Kapitalist Devriminden hemen sonra ortaya atabildi ve Çarlığın arkasından Rusya'da Kapitalizmi de kaldırdı. Çünkü 20'nci Yüzyılın ilk yarısında, Siyasi Devrimin Toplumsal Devrimle tamamlanması yalnız mümkün

değil zorunlu idi de. Rusya, eğer Çarlıktan sonra, Kerenski idaresi gibi bir kapitalist cumhuriyeti olarak kalsa idi, baştanbaşa sermaye birikmesinde geri kaldığı için, ancak burjuva rejiminin derece derece evrimiyle belki gene ilerleyecekti. Ama, bu ilerleyiş şimdikine bakarak arpa boyu olacaktı. Hâlbuki Sovyet Devrimi, memlekette birdenbire sosyalist metotlarla, öyle toptan ve plânlı bir iktisadi kalkınma hamlesi yaptı ki, Beşyıllık Planları, geri kalan kapitalist dünya anlamak şöyle dursun, alayla karşıladı ve sırf hayal saydı. İkinci Cihan Savaşı başladığı zaman Kapitalist âlem, ister Demokrat, ister Faşist olsun, Sovyet rejimini ancak ikinci ve üçüncü derecede bir kuvvet saydı. Fransa ve İngiltere, Alman faşizminin savaş tehdidi önünde Sovyetlerle anlaşmayı Lehistan'la [Polonya'yla] anlaşmak kadar bile ciddiye almadı. Churchill'in, Sovyetler hakkında en iyimser tahminleri; Almanların birkaç ay zarfında Bakü petrollerini alıp Ortaasya'ya girecekleri, fakat İngiltere'nin adalet kılıcı ile Nazilerin peşinden ayrılmayacağı şeklinde idi. Hitler ancak saldırıp da başarılı olamadığı zaman Sovyetleri üç haftalık iş sanıp hata ettiğini anladı... Bütün bu yanılmalar, hep, bu memlekette yapılmış değişikliğin anlamını kavramamaktan ileri gelir. Eğer Rusya, Çarlık devrildiği zaman Sovyet rejimine geçmeyip, Kapitalizmde kalsaydı, bütün o dünyanın hesapları bu kadar yanlış çıkar mıydı? Hayır. Şu halde, Lenin'in, 1917 güzünde öne sürdüğü değişiklik, bir ülkenin ilerleyişindeki gerçeklerin içinde asıl tutulacak "gerçekçik" imiş. O memleket için, Kapitalizm de bir ilerleme gerçeği idi. Lâkin, Sovyet gerçeği onunla ölçülemeyecek kadar üstün bir gerçeklikti...

Aynı mesele, bugün her millet için doğrudur. Mesele memleketin genel (yani 100 kişide 99 kişisinin) rahatlığı ve güveni ise, bu rahatlık ve güvene varmak için birçok doğru yollar bulunabilir. Bu yollardan hangisi en doğru ve faydalıdır?.. İş onu bulmaktadır. Yarı-sömürgeleşen bir ülkede, 20 yılda 20 büyük fabrika yapmak, elbet iyi bir gerçektir. Yalnız, aynı ülkede, o kadar zamanın gücü ile 200 büyük fabrika kurabilecek başka bir gerçek varsa, evvelki gerçekle fazla övünmek demagojidir. İş 20 ile 200 arasındaki seçmeyi yapabilmektedir.

İşte hayatın ve doğanın bütün olay ve ilişkilerinde iş, o basılacak asıl zembereği, üzerinde durulacak düğümü bulmak, Diyalektik Materyalist mantığın dördüncü şartıdır. Toplumda büyük işler, büyük keşifler, hep pratiğin Kriteryumunu bulmakla elde edilir.

Burada akla bir itiraz gelebilir: Demek, insanlar Diyalektik Maddeciliği bilmezlerse, büyük iş, büyük keşif, büyük değişiklik yapamazlar mı?.. Bu, hayatın sadece Mantıkla yürüdüğünü sananların itirazıdır. Elbet, insanların en körü körüne kımıldadıkları Toplum Tarihinde bile, hayatın diyalektiği, insan bilincine değilse bile, insan hareketine kendini tanıtmıştır. Bu bireysel gibi gelen icat ve keşiflerde dahi böyledir.

İnsan, Diyalektik Bilimini kavramadığı zaman dahi, diyalektik hareket edebilir. Fakat, şu muhakkak ki, bu toplumsal ve bireysel hareketler, bilinçli olmadıkları ölçüde seyrek ve süreksiz, zaman ve mekânca kopuntulu kalırlar. Şüphesiz bütün insanlar Diyalektik Bilimini iyi bilip kullandıkları gün, hepsi birer mucit ve kâşif kadar verimli olacaklardır. Şimdi bu gibi olaylar "Tesadüf"; o gibi insanlar "Dâhi" yerine geçiyorlar. Bugün insanların toplumsal bağları zincir halinde kaldığı için henüz Tesadüf inancından ve Talih tapınmasından kaçınılamıyor. Ve onun gibi, "Dâhilik" de önüne geçilmez bir Tanrılık ayrıcalığı halinde sürüp gidiyor. Lâkin, toplumsal ilişkiler bütün varlığın diyalektiğine uyduğu gün, insan bilinci adeta kendiliğinden Diyalektik Mantığa erişir ve artık kör Tesadüf, Talih gibi, Metafizik ve Üst insan teorisini besleyen modern "Deha" putperestliği de bütün ayrıcalık ve ceberutunu [Tanrısal gücünü] kaybeder. Artık o zaman Talihlilik gibi Dâhiliğe mahiliğe de kimsenin karnı acıkmaz. Herkesin "Omuzları üstünde kendi kafasını taşıması" yeter. Çünkü, bugün "Deha" diye mistikleştirilen şeye yakından bakılırsa, Deha: Düşüncenin tarihöncesi denilecek şu Metafizik mantık devrinde, sırf ve mutlak surette *toplumsal*"*tesadüflerin* yardımıyla herhangi bir kimsenin nasılsa Diyalektik hareket edebilmiş olmasından başka bir şey değildir.

Bu bakımdan, Diyalektik mantıkta Pratiğin Kriteryumu, fizik olayların *manivelâ'sına* benzer. Bilgin, bir dayanç [destek] noktası ile manivelâ sırığı bulsa, dünyayı tek başına kaldıracağını söylemiş. Pek doğru. Her meseleyi hal için Pratiğin Kriteryumunu bulmak, manivelânın dayanç noktasını bulmaktır. En kuvvetli insan manivelâsız 100 kiloyu zor kaldırır. En kuvvetsiz insan, bir dayanç noktasıyla bir sırık bulsa, dünyayı kaldırabilir. Doğru Diyalektik düşüncenin yaman gücü de buradan gelir. Tarihte büyük yığınları kımıldatanlar, o manivelânın hassas noktasına bilerek veya bilmeyerek, isteyerek veya istemeyerek önceden hazırlanarak veya damdan düşerce bir tesadüfle dokunmuş olanlardır. Tarihöncesinde "Yarım Tanrı"lar, Kadîm Çağda "Peygamber"ler, Modern Çağda "Büyük Adam"lar böyleleridir. Onun için, kör kuvvetlerin hüküm sürdüğü Toplumda, hatta bir tek kişinin sağlam Diyalektik metotla Pratiğin Kriteryumunu bulması, yalnız bütün bir partiyi değil, bütün bir sınıfı, bütün bir memleketi, bütün bir dünyayı, insanlığı yerinden oynatacak ve kurtaracak manivelâyı elde ettirmiş olur. O kimsenin bu işi yapması, **sırf** şahsın tek başına gösterdiği kudretle değil, ancak Diyalektik manivelâyla açıklanabilir. Burada maksat şahısları gelişigüzel küçültmek değil, kişicil rollerin toplumsal anlamını sebeplendirmektir. İnsan faaliyetlerinde her türlü mistiğe yer vermemektir. En kişicil rollerin bile derin toplumsal köklerini hatırlamaktır. Diyalektik maddeciliği kuran ve geliştirenlerin, sayıca bir elin parmaklarından az bulunmalarına rağmen, büyük kitle

hareketlerini zembereğinden boşaltacak, devirler kapatıp devirler açacak bir kudrete erişmelerinin sırrı buradadır. Sahici ideoloğun bütün anlamı ve değeri buradadır. Tersine; deryalar kadar "âlim", "bilgiç" olup da hareketin manivelâsını sezemeyen nice zamane ve dâhilerin, kanatsız, tekerleksiz, kayışsız birer garip motora dönmeleri hep kuru, kısır bilgiçlikte, teorik "objektiflik"te kalmaları, bilimsel düşünceyi on para etmez bir manevi hazine, hiçbir işe yaramaz ölü bir gömü gibi içlerinde saklamayı, yani tecrit mezarına gömmeyi marifet saymaları yüzündendir.

Pratiğin Kriteryumuna en açık ve basit örnek manivelâda bulunur. Dikkat edelim. Manivelânın iki unsuru vardır:

1- Manivelâ gücü;

2- Dayanak noktası...

Toplum ilişkileri ne kadar kördüğüm olursa olsun, toplumsal faaliyette dahi aranması gereken Pratiğin Kriteryumunu bulmak, o faaliyet manivelâsında bu iki unsuru kavramaktır:

a) Manivelâ Kuvveti

Manivelâ kuvveti: denilince iki şey hatıra gelir:

1- Cansız manivelâ sırığı;

2- Canlı insan gücü...

Toplumda:

1- Bütün değişiklikler için şart olan manivelâ sırığına **Alet** denir. Aletlerin kullanış metotları ile birlikte hepsine birden **Teknik** adı verilir. Manivelâ da, toplumsal bir teknikten, en basit bir aletten ibaret değil midir?

2- Tekniği, manivelâ aleti kullanan canlı insan ise **işgücü**'dür.

Gerek aletlere, gerek işgücüne toptan **Üretim Gücü** (İstihsal Kuvveti) denir.

Demek, Toplum pratiğinin kriteryumunu ararken, ilk iş, toplumda gözüken ilişkilerin hangi Üretim manivelâsıyla ilgili olduğunu bulmak ve bilmektir. Sınıflı Toplumda üretim gücüne yakın ilişki, hâkim Tekniğin işleyişiyle doğrudan doğruya bağlı insanların, yani Sınıfların ilişkisidir. Onun için, Sınıflı Toplumda herhangi bir değişiklik (hareket) Sınıf çelişkileri (ilişkileri) manivelâsına dayanır.

İmdi, herhangi toplumsal teorinin uygulanmasına girerken aranacak şey, o teoriye kaynak olan toplumda:

1- Üretim güçlerini;

2- Sınıflı Toplum ise sınıf çarpışmalarını (ilişkilerini), değilse diğer İnsan ilişkilerini karakterize etmektir.

Olayların üretim gücü ve çelişkileri (insan ilişkileri) ile bağı meydana çıkarıldı mı toplumsal değişikliğin manivelâ kuvveti bulundu demektir.

"Diyalektik, verili sosyal olayı her yönden izlemekle dışarıda görüneni kökte hareket edene, üretim güçlerinin gelişmesine ve sınıf dövüşlerine (toplumsal insan ilişkilerine) irca etmeyi [indirgemeyi] ister." (Lenin, **II. Enternasyonalin Krahı,** C. XIII, s. 143)

b) Dayanılacak Nokta

Manivelâ sırığı (Teknik) ve insan kuvveti (işgücü) gayet elverişli olabilir. Fakat, manivelânın dayanak noktası, sırığı destekleyecek elverişli nokta bulunmazsa, dünya yerinden atılamaz. Bilgin: bir manivelâ sırığı ve dayanak noktası ver, dünyayı tek başıma kaldırırım, demiş. Yani, tek sırıkla iş bitmez. Onu dayayacak asıl noktayı da bulmak gerek... İşte, bu sınıflı toplum (Medeniyet) tarihinde altı yedi bin yıldan beri zaman zaman bir avuç azlığın bütün insan yığınlarına hükmedebilmesi yahut bir tek adamın çıkıp büyük yığınlara yol gösterince aşılmaz sanılan engellerin hiçe inivermesi: hep bu nazik *noktayı* bulmak ve kavramakla nitelenebilir. Nasıl olmuş da koskoca insanlığın içinde binde biri geçmeyen azlık bir sınıf, bütün toplumun dizginlerini yüzyıllarca elinde tutmuş?.. Çünkü manivelâ sırığı o hâkim denilen sınıfın eline geçmiş. Niçin on milyonlarca insanın yanıp tutuştuğu bir davada, bütün kuvvet bu on milyonlarda iken, içlerinden hatta Parti değerinde örgütler dahi kurulmuşken, gene birtakım *Şef* denilen tek insanların otoritelerine hacet kalır?.. Çünkü manivelânın dayanılacak *noktasını* böyle bir kişinin bulması gerekir.

"Her tek başına olayı incelemeyi bilmek için insanın omuzları üstünde kendi kafasını taşıması gerektir. Bu sözgelimi, Parti örgütü ile o sınıfa lâyık olan Parti şefinin anlamını kavramaktan ibarettir; ta ki verili sınıfın bütün düşünücü temsilcilerinin sürekli, tutkun (kararlı), değişken ve çok yanlı emeği, zorunlu bilgiyi, zorunlu deneyimi -bilgi ve deneyimden başka- kompleks siyasi sezişi (rumle: vaktinde koku alma yeteneği) işleyebilsin." (Lenin, **Solcu Çocukluk Hastalığı,** C. XVII, s. 157)

Demek burada üç şeyle karşılaşıyoruz:

1- Bilgi tezi: Diyalektik aydınlatmanın Objektif ve Somut araştırmasıdır.

2- Deneyim antitezi: Gerçeğin Kriteryumunu bulmaktır.

Fakat bu iki şeyden, (Bilgi+Deneyim)den üçüncü bir şey çıkacaktır.

3- Seziş sentezi: Bu çıkmazsa, gerek bilgi yumurtası, gerek tecrübe kuluçkası cılk bir sonuca varmış olur. Bütün bilgi ve tecrübe, en sonunda gelir Seziş civcivini dünyaya çıkarmaya dayanır. İşte manivelânın dayanış [destek] noktası bu Seziş ile bulunur. Bilgi kök, deneyim gövde ve yapraksa, Seziş asıl insan faaliyetinin çiçeği ve meyvesidir. Sezişi olmayan insanın bilgi ve deneyimi yaratıcı olamaz. Bütün insan faaliyetleri alanında olduğu gibi, sosyal çevrede de iş böyledir.

Toplumsal olaylar içinde uğraşanların başlıca neleri sezmeleri gerekir?.. Her şeyden önce şu üç şeyi:

1- **Gizli yanlışları** seziş;

2- Tarihsel **dönümleri** seziş;

3- **Anı** (saatini, dakikasını) seziş...

Bu üç yüzlü seziş başarılamadıkça, doğru dürüst hiçbir iş yapılamaz. Konumuz daha çok toplumsal olduğu için, doğa ve organizma yaratışlarından ve keşiflerinden uzun boylu örneklerle oyalanmayalım.

1- Yanlışı Sezmek:

*"Büyük Hegel diyalektiğini ayakları üstüne getirerek değiştiren Marksizme"*göre, *"Gerçek Diyalektik, peçeli yanlışları doğru çıkarmak değil, sakınılmaz dönümleri [dönüşleri] gözden geçirmek (etüt etmek)tir."* (Lenin, **Bir Adım İleri, İki Adım Geri,** 1904, C. V, s. 486)

Diyalektik Maddeciliği hazmedememiş olan bütün Oportünistler (hayalperestler) gerçeği yalnız bir yönden, tek yanlı görürler. Ve bütün gerçek o gördüklerinden ibarettir, sanırlar. Sürekli olarak gerçek budur diye direnirler. Gerçeğin bir de öbür yanını, her yanını aramazlar. Yanıldıkları gösterildiği zaman, yanlışlarını kendileri görmemeye çalıştıkları gibi, başkalarından da gizleyeceklerini umarlar. Bu örtbasçılık, her şeyden önce başkaları kadar kendilerini de aldatır ve olayların çetin yargısı önünde hüküm giyip çöker. *Değişiklik* böyle bir mantık için *ölüm* olur, *yanlış* da mezarı...

Onun için, Diyalektik sezişte birinci şart, yanlışları korumamaktır. Yanlışla birlikte batmak istemeyenler, peçelenmek istenen yanlışları amansızca ve acımaksızın açığa vururlar. Yanlış bir uçuruma benzerse, doğru yolda gidiyorum sananların, ondan sakınmaları için, yanlışı iyice vaktinde görmeleri gerektir. Uçurum doğru yoldur diye inat edenler veya uçurumu olduğu gibi göremeyenler, intihar ederler.

2- Dönümleri sezmek:

"Engels, kendisi ve şöhretli arkadaşı adına; Teorimiz dogma değil, faaliyet rehberidir, der... Bunu gözden kaçırmakla, Marksizmi tek yanlı, sakat, ölü hale sokuyoruz. Onun canlı ruhunu çıkarıyoruz. Onun köklü teorik temelini, yani Diyalektiği: Her yanlı ve tamam çelişkili tarihsel gelişim teorisini söküp atıyoruz; onun yeni tarihsel dönümle değişebilen dönemlere yaraşır pratik ödevlerle olan bağını koparıyoruz." (Lenin, **Marksizmin Tarihsel Gelişiminin Bazı Özelliklerine Dair,** 1910, C. XI, K. II, s. 138)

Birinci yanlış, gerçeği *tek yanlı* görmek ise, ikinci büyük yanlış, gerçeği *tek zamanda* görmeye saplanıp kalmaktır. Diyalektiği iyice hazmedemeyenler veya bozmak isteyenler, gerçeği yalnız bir zamanda kurallaştırıp, o kuralı ebedi gerçek payesine çıkarırlar. Hâlbuki Tarih de, bütün Varlık gibi, durmaz. Büyük çarklar çevirir. Ve her belirli

evrim devrinden sonra mutlaka esaslı dönümler yapar. Diyalektik varlıkta, Tezle Antitez çatışması, nicelikçe biriktikten sonra, mutlaka yeni ve bambaşka bir niteliğe döner. İşte bu Diyalektik atlayış dönümlerini iyice sezmek ve ona hazırlanmak, eski formülleri ezbere tekrarlamamak, Diyalektiğin ikinci şartıdır. Yanlışı sezmek yol üstündeki uçurumu vaktinde kestirmek ise, Dönümü sezmek, yolun, o zamana kadarki yönünü birdenbire değiştirerek dirsek kırdığını vaktinde görmektir. Yanlışı vaktinde görmeyen nasıl uçuruma düşerse, Dönümü görmeyen de, tıpkı öylece, yoldan çıkar ve sarp çöllerde kaybolur.

Dönümü sezmekten bunu anlıyoruz. Bu seziş için ne yapmalıyız?

a- "Bu dönümlerin bütün somut gelişimini ayrıntısıyla etüt etmeli";

b- "O esas üzerinde dönümlerin sakınılmaz olduğunu ispat etmeli..." (Lenin, **Bir Adım İleri, İki Adım Geri,** 1904, C. V, s. 486)

Dönümleri sezmek: Orada görülecek her başkalığı ve beklenmezliği önceden gözönünde tutarak, bu dönümün ister istemez yapılacağını göze batırmaktır. Eski gidişe, kolay gerçeğe alışmış olan birçok başlar dönemeç yerine gelince döner. Çugaşvili'nin dediği gibi, her yeni dönemeçte arabaya sıkı tutunamayanlar, kendilerini yol üstüne tekerlenmiş bulurlar. Diyalektik, o çeşit baş dönmelerine, sersemleyip sapır sapır dökülmelere karşı, düşünceyi aydınlatır. Dönümün *zorunlu* olduğunu bütün ayrıntısıyla bilince çıkarıp, insan iradesinin *hürriyetini* sağlar.

3- Anı Sezmek:

Değişiklik yaparken yanlıştan sakındık: Yol üstündeki uçurumu vaktinde gördük. Bizi doğru amacımıza götürecek yolun dönemecini iyice kavrayarak, başımız dönmeden dönüm yapmak için arabaya ve dizginlere iyice sarıldık... Şimdi ne olacak? *Tam vaktinde* arabamızı beklenilen zorunlu yöne çevireceğiz. İşte bu: ne erken, ne geç, böyle "tam vaktinde" dönebilmek, Diyalektik anı sezmek, *Anı yakalamak* diyebileceğimiz en son fiilî uygulama ve ameliyat prensibidir. Çünkü asıl değişiklik bu anda olacak, bütün iş bu anda başarılacaktır.

Diyalektik, bütün Objektif aydınlatma, Somut aydınlatma ve Gerçeğin Kriteryumu gibi üç basamağından nasıl hep Pratiğin Kriteryumunu bulmaya varırsa, yani bütün bilgi ve denemelerin hedefi Pratiğin Kriteryumunu, yapılacak işin ve değişikliğin mihenk taşını bulmak idiyse, tıpkı öyle, Pratiğin Kriteryumunda dahi, gerek manivelâ kuvvetini seçmek, gerek yanlışları ve dönemeçleri sezmek hep ve ancak bu sonuncu hareket için, Anı sezmeye ve anı yakalamaya varır. En elverişli hareket anını kaçıracak olduktan sonra, bütün öteki ilk araştırmalar ve buluşlar neye?.. Çünkü an kaçmış, hedef uzaklaşmış, atılan kurşun boşa gitmiştir. Otomobili bulduk. Makineleri iyi kullanmayı öğrendik. Eski yoldan artık ayrılmak gerektiğini, yanıltmayan dönemecin önümüzde bulunduğunu sezdik. Fakat, tam dönemecin önünde direksi-

yonu asıl hedefimize götüren yola çevirecek anı kaçırdıksa, ne olur?.. Arabamız ya yoldan çıkar, ya bizi bir taşa ağaca vurur yahut da çıkmaz yollarda bizi asıl menzilimizden uzaklaştırır. Çünkü tam zamanında, bizi selâmete kavuşturacak yola doğru yönelmeyi beceremeyişizdir.

Demek, Diyalektiğin bütün ağırlık merkezi gelir, bu anı seçmek, tam zamanını sezmek noktasına dayanır. Otomobilimizin markası istediği kadar iyi olsun, biz dilediğimiz kadar makine, fren ve direksiyondan anlar şoför olalım; hatta yanlış yola düşeceğimizi, bir dönemece geldiğimizi anlayalım, eğer tam zamanında direksiyonu yeni istikamete çevirmeyi beceremezsek, her şey boşa gider. Arkamıza aldığımız yolcuları "menzil-i maksuda" (Menzil-i maksut: Amaçlanan konak, ulaşılmak istenen hedef) indiremedikten sonra, bütün meziyetlerimiz bir şeye yaramaz.

Diyalektik teorinin bütün *Mukaddeme'l*eri [öncülleri], hareketin bu *Mantıkçıl sonucu* içindir. O sonucu kavrayamayanlar, ancak teoriyi yüksek raflarda koruyan, bilimi, içine gömülüp kalınacak bir döşek sayan kürsü ukalâlarıdır. Diyalektik Maddecilik üstatları aynı zamanda büyük kitleleri hatadan koruyarak dönemeçleri tam vaktinde gösteren, fırsat kaçırmayan slogan ve parolaları vermekte de ustadırlar. Onun için, sosyal bilimin ne olduğunu hakkıyla kavramış bütün düşünücüler gibi, sosyolojinin uygulanması (tatbikatı) demek olan siyaseti bir güzel sanat haline getirmişlerdir.

Bütün bilimlerin daima tatbik edilen bir güzel sanat yanı vardır. Mühendislikte matematik bir bilimdir; yapıcılık o bilimin güzel sanatıdır. Hekimlikte doğa bilimleri birer bilimdirler; hasta tedavi etmek bütün tıp bilimlerinin güzel sanat yanıdır. Böylece, Diyalektik, pratik ile teori arasındaki uçurumu doldurduğu gibi, bilimi güzel sanattan, teoriyi estetikten ayrı sayan ve bu ayrılık üzerine burjuva darkafalılığı veya küçükburjuva kuruntuculuğu ile birtakım tekeller veya mistisizmler kuranları belli sınırlarına indirir. Gerçekte, her insanın nasıl hem teori, hem pratikle uğraşması yalnız mümkün değil, aynı zamanda zorunlu da ise, tıpkı öyle, her insanın hem bilimle, hem güzel sanatla uğraşması yalnız mümkün değil, aynı zamanda zorunludur da... Yoksa, her yerde olduğu gibi burada dahi tek yanlılık, yalnız bazı psikopatları şişirmeye yarayan genel kültür yoksulluğuna dayanır. Diyalektik, insan kültürünü gerek bilim, gerek güzel sanat bakımından bir bütün halinde insana verir; adamı tam adam yapar.

Sosyolojide mesele başka türlü olamaz. Sosyal bilimler alanında "Anı sezmek"e belli meseleleri canlı hayata uygulayaraktan *birinci plâna çıkarmak* da denir. Mesela, Marks ve Engels'in Sorge'ye mektuplarını ele alalım:

"Burada bilimsel bakımdan Diyalektik Maddecilik örneklerini; falan veya filân siyasi veya iktisadi şartların somut özelliklerine uygulamakta, meselenin türlü noktalarını ve türlü yönlerini birinci plâna çıkarmakta ve kabartılandırmakta gözlemliyoruz." (Lenin, **"Rusça Marks'a Mektuplar)**

Diyalektik Maddecilik Ustalarına göre; meseleler halka halka uzayan zincire benzer. Fakat o zincir içinde halka var, halkacık vardır. Meseleleri çözümlendirmeye; bütün halkalar dizisi içinde asıl zinciri peşinden sürükleyebilecek olan halkacığı yakalamak adı verilir. Bir kere bu halkacık ele geçti mi, ona var kuvvetiyle asılış: işte siyaset adlı toplumsal güzel sanat budur.

"Siyasi hayat, sonsuz halkalar dizisinden ibaret sonsuz bir zincirdir. Bütün siyaset güzel sanatı; pek çok defa elden kaçabilen, belli verili bir anda gayet önemli olan ve kendisine sahip olanın gittikçe daha çok bütün zincire de sahip olmasını sağlayan o özel halkacığa sarılıp kuvvetli kuvvetli asılmaktan ibarettir."(Lenin, **Ne Yapmalı?** 1902, C. V, s. 253)

Bu siyaset güzel sanatını beceremeyenlerin kendilerine "Devrimci" (Gerçek Demokrat) süsü vermeleri, kendilerini veya başkalarını aldatmaları demektir:

"Devrimci olmak veya genellikle Sosyalizm yahut Komünizm taraftarı olmak yetmez. Her anda zincirin mahsus (özel) halkasını bulmuş olmak lâzımdır. O halka üzerine bütün kuvvetiyle asılmak lâzımdır; ta ki bütün zincir ele geçsin ve ondan sonraki halkaya geçmek üzere temellice ve sağlamca hazırlanılsın. Halkaların görünüşü, biçimi, zincirlenişi, tarihsel olaylar içinde birbirlerinden farkı, bermû'tad (Bermû'tad: Alışılagelen biçimde, her zaman olduğu gibi.), *demircinin zincir yapmasında olduğu gibi, ne o kadar basit, ne o kadar önemsizdir."* (Lenin, **Sovyet Hükümetinin Birincil Görevleri)**

Özetçe, Sosyal Bilimleri, Devrimci gibi, yani Diyalektikçe kavramak, siyaset zincirini bilinçli bir demircinin güzel sanat aşkıyla dövmeyi bilmektir.

Buraya kadar; Diyalektiğin nasıl kullanılacağıyla uğraştık. Bu kullanış yordamını bir sözle kısaltmak istersek, şöyle diyebiliriz:

1- Diyalektik Aydınlatım: Bilmektir.
2- Diyalektik Değiştirim: Yapmayı bilmek (yapabilmek)tir.

Diyalektik Aydınlatmak iki türlü idi:
1- Mekân içinde Aydınlatmak: Her yanını bilmektir.
2- Zaman içinde Aydınlatmak: Her zamanını bilmektir.

Diyalektik Değiştirme de iki türlüdür:
1- Düşünceyi işle birleştirmek: Sınamaktır.
2- İşin manivelâsını sezmek: Becermektir.

Bunu kurallaştıralım:

DİYALEKTİK KAVRAYIŞ

Olanı Aydınlatım: **Bilim**		Olanı Değiştirim: **Yapım**	
f	*1*		
Heryanını bilmek	**Her zamanını** bilmek	**Kendini ve Kitleyi** Sınamak	**Hareketin manivelası** (Becermek)
(Objektif bilim)	(Somut bilim)	(Yapılabilirlik)	(Beceriklilik)
statik	dinamik	bilkuvve [potansiyel olarak]	bilfiil [eylemcil olarak]

ÜÇÜNCÜ KİTAP:

DİYALEKTİK MATERYALİZM NE DEĞİLDİR?

DİYALEKTİK NE DEĞİLDİR?

Diyalektik: Tarihi ve coğrafyası ile bütün evreni kavrayıştır. Dünya içinde diyalektik: Özellikle toplumu kavrayıştır. Bu kavrayış yordamı, kendisinin dışındaki bütün gelip geçmiş dünya kavrayışlarından farklı mıdır? Evet.

"Diyalektik nedir?" ve *"Diyalektik nasıl kullanılır?"* konuları anlatılırken, Diyalektiğin bütün öteki kavrayışlardan farkı da az çok belirmiştir. Ama, başlıca sosyal bilimler; Felsefe, Sosyoloji, Tarih, Hukuk, Siyaset vb. gibi dal budak salmıştır. Bunların bütün fikirleri ciltlere sığmazsa da, anafikirleri, prensipleri az çok derlenip toparlanabilir. İşte, hiç olmazsa bu toplumsal prensiplerin Diyalektik maddecilikten nasıl ayırt edildiklerini, kısaca, ayrı ayrı gözden geçirmek faydasız olamaz. Onun için, Diyalektiğin *kendisi* ve *kullanılışı* öğrenildikten sonra, bir şey kalıyor: "Diyalektik ne değildir?" Sıra, bunu anlamaya geldi.

Tekrar edelim: Diyalektik, her şeyden önce bir dogma (nass) değildir; insanlığın maddi manevi gidişinde, insanın fikir ve hareketinde tutulacak bir yoldur; yani, insanın düşünürken ve yaparken kullandığı metot, uyduğu usuldür.

Burada "Usul = [yöntem] = metot = yol" deyince iki şey akla gelir:

1- Özellikle metot:

Her pozitif bilimin, kendi *ihtisas* dalındaki çalışma ve araştırmaları için tutturduğu birtakım *özel* yollar vardır. Burada bizi ilgilendiren bu *kısmî* yöntemler değildir. Mesela doğa bilimlerindeki yöntemler, matematik bilimlerindeki yöntemlerden veya tarih bilimlerindeki özel metotlardan farklıdır. Bu, her bilim kolunun ayrı ayrıntı yollarıdır.

2- Genellikle metot:

Herhangi bir bilim ve hareket içinde her aklı başında insanın tutturacağı yoldur. İnsan için her yol, topluluğa göre Toplumdan, tek adama göre Düşünceden geçer. Biz de genellikle Toplum ve Düşünce işlerindeki metotlar üzerinde duralım.

Daha bunu söylerken, Diyalektiğin başlıca şu iki alanda öteki metotlardan ayrılışı gözönüne gelir:

1- Felsefe'nin yolu: *Mantık* veya düşünce kanunları. Bu metot, *insan* kafasının işleyişine dairdir.

2- Sosyoloji'nin yolu: Toplum ilişkilerinin kanunları. Bu metot, yığın hareketinin gidişine dairdir.

Diyalektik maddecilik çok basit bir gerçeğe dayanır: Gerek *kafamızın,* gerek yaşadığımız *toplumun* işleyişinde tutulacak biricik yol şudur dedik: *Olanı olduğu gibi görmek!*

Diyalektik maddecilikten önce gelen metotlar, bir dereceye kadar hoşgörülebilirler. Çünkü, o zaman Gerçeğe giden başka yol, hemen hemen bilinmiyordu. Eski Yunan felsefesindeki diyalektik çoktan unutulmuştu. 19. Yüzyıl ortasında kurulan modern diyalektikten sonra gelen bütün öteki Toplum ve Düşünce metotları ise, hiç sakınmadan, bir tek prensibe dayanırlar: *Olanı olmadığı gibi göstermek!* Yahut, olanı, olduğundan başka türlü göstermek...

Olanlar, daima *prose* (gidiş, süreç) halindedir; yani, hem *somut ve objektiftirler,* hem *değişir* dururlar. Fakat, olanların bu iki yanını, iki özelliğini birden yalnız Diyalektik maddecilik yöntemi aynen kavrar. Öteki felsefe ve sosyoloji okulları, sürecin ya objektif ve somut varlığını yahut değişik oluşunu yahut her iki yanını birden görmeyiverirler.

A) Felsefeler: deyince, bugün artık eski fikir fikir üstüne yığılarak kurulmuş "İspanya'da Şato" gibi hayalî *SİSTEM'lere* bakan yok. Pozitif bilimler az çok her boşluğu dolduruyor. Bir *Filozofun kendi* kafasından, çok defa "işkembe-i kübrâ"sından attığı söz demetlerine hacet kalmadı. Bir zaman filozofların tekelinde oyalanan konular, şimdi hepsi ayrı birer bilim halinde bağımsızlık kazanmışlardır. Filozofun kuruntu sahası değil, bilginin araştırma alanıdır.

Felsefeden arta kalan tek şey: MANTIK'tır. Mantık demek, *düşünce kanunu* demektir. Diyalektiğin dışındaki bütün Felsefe okullarının mantığı özellikle bir noktayı kavrayamaz: Süreç'in ikinci prensibi olan *DEĞİŞME* kanunu... Onlar, düşünceyi olaylarla karşılaştıracaklarına, bir düşünceyi gene soyut bir başka düşünce ile karşılaştırırlar ve metafizik yoldan, sübjektif şekilde incelerler. Düşüncenin pratikle ayarlanmasını istemezler veya beceremezler. Düşüncede pratiğin, faaliyetin, çevrenin, maddenin rolünü anlamadıkları yahut anlamazlıktan geldikleri için yanılmaya mahkûm olurlar. Diyalektik ise, her araştırmanın bir değişikliğe doğru götürdüğünü bilir; her düşünceyi pratikle yüzleştirir, her sözü işin mihenk taşına vurur. Bu sayede GERÇEK'i kavramakta, bütün öteki felsefelerin, metotların üstüne çıkar. Çünkü insan kafasını, olayların tersine değil, gidişine uydurur.

B) Toplum Bilimleri: Özellikle İçtimaiyattan (Sosyolojiden) Tarih ve Siyasete kadar uzanan bilgilerdir. Bu alanda, diyalektikten başka bütün yöntemler, toplum sürecinde özellikle birinci prensibi:

AYDINLATMA'yı kavrayamazlar. Çünkü onları, gerçeği bulmaktan çok, olayları bir maksat ve niyete göre yorumlamak ilgilendirir. Önceden kabul ettikleri yahut etkisinden kurtulamadıkları cüz'i gerçekleri, bütüne mal etmeye, bütün gerçekmiş gibi göstermeye çalışırlar. Üstün azınlıkların, tarihsel gidişe aykırı çıkarlarını bile haklı çıkarmak direktifi ile yola çıkmışlardır. Bu yüzden, olayların objektif ve somut incelenmesini isteyemezler veya beceremezler. İnsan ilk bakışta yadırgar. Nasıl olur, Toplum olaylarını aydınlatmak için kurulmuş öyle koskoca bilimler, tam tersine işlerler, olayları karartmak için binbir dereden su getirirler? Ne çare ki bu böyledir. 19. asrın yarısından beri gelen bütün "Sosyologlar= Toplumbilimcilerin yaptıklarına ve söylediklerine yakından bakalım; bütün saygı ve ün kazanmış alimlerin işleri güçleri, hep ırmağın yukarılara doğru aktığını "ispat" etmek, Diyalektiğin eşsiz aydınlatışını karartmak ve örtbas etmek uğruna çabalamaya varır.

Görünüşte onlar da açıklama, yani aydınlatma için debelenirler. Ama, sözlerinin vardığı sonuçlara göz atılırsa açıklamadan köşe bucak kaçtıkları, aydınlıktan ödlerinin patladığı besbelli olur. Şöyle kulak kabartılsa, onların da ağızları hep *objektif* ve *somut* lâf eder. Lâkin sözlerini işe çevirdik mi, iddialarını olaylarla yüzleştirdik mi; gerçek objektifi ve somutu gözden kaçırtmak için kanteri döktükleri meydana çıkıverir.

Burada, göze çarptırmak için, bir nokta üzerine fazla bastık. Gerek felsefeler, gerek toplum bilimleri *ÖZELLİKLE* tek yanlıdır, dedik. Felsefe; *özellikle* pratik değişikliklerle ilgisizliğinden sakattır; Bilim; *özellikle* açıklamada gerçekten objektif ve somut olamaz, dedik. "Özellikle" diyoruz. Maksat, hastalığın nereden başladığını ve nerede ağır bastığını belirtmektir... Yoksa, elbet, felsefe metotları sırf pratikle kopuştukları ve değişimden kaçındıkları için, aydınlatırken saçmalarlar. Hiçbir zaman yapındıkları, özendikleri objektifliğe ve somutluğa ulaşamazlar. Gene sosyal bilim metotları da aydınlatırken objektif ve somut olmaktan ürktükleri ve kaçındıkları için, toplumsal değişikliklerde ve pratik faaliyette boyuna gülünç ve korkunç bir sapıtma örneği olurlar; adeta maneviyat gözbağcılığı, hareket yolkesenliği, yolşaşırtıcılığı rolüne düşerler.

Çünkü süreç gibi, onu sahiden kavrayış diyalektiği de bir bütündür. Gerek aydınlatımda, gerek değiştirimde tam olmak, her iki alanda eksiksiz ve aksaksız davranmak şarttır. Bunlardan hangisinde en ufak bir sürçmeye uğranılsa, hemen bütün düşünce ve pratik alanı karma karışır; bütün aydınlatım yanlıştan, bütün değiştirim bozgundan kurtulamaz. Diyalektiği bütün öteki felsefe ve bilim yöntemlerine üstün çıkaran şey, hiç yanıltmayan ve -kullanılmasını bildikçe- hemen hiç bozguna uğratmayan şey, aydınlatım ışığı ile değiştirim gücünü aynı zamanda aynı cesaretle uygulayabilmesidir.

Bu, öncüleyinden söylenmiş gibi gelen iddiamız doğru mu? Diyalektiğin gerek felsefe, gerek bilim alanlarında bütün öteki metotlardan *ayırt* edilişlerini, FARK'larını sırası ile kısaca görelim. Anlarız.

A) FELSEFEDE AYIRT

Felsefenin düğümü: GNOSEOLOGIE (Gnozeoloji) denilen BİLGİ KONUSU'dur. Gnozeolojinin araştırdıkları şunlardır:

1- Gerçek *var* mıdır?

2- Varsa, nasıldır?

3- Biz onu *kavrayabilir* miyiz?

Bu sorulara verilen cevaplara göre yollar ayrılır, okullar kurulur.

Diyalektik, olaylara dair iki ana prensip görür:

1- Gelişim kanunu (İNKİŞAF): Her şey harekette ve değişmektedir. Buna felsefede *İzafilik Prensibi* dahi denir. Bu prensip gereğince; bugün *olan,* yarın *yok olur;* bugünkü olay, dünkünün yok olmasıyla doğar, yarın kendisi de yok olacaktır. *Oluş* ile *Yok oluş'un* böyle birbirini kovalamasına, dünü "inkâr" eden bugünün, yarın inkâr edilmesine: *"İnkârın inkârı"* denir.

2- Çapraşım kanunu (ÇELİŞKİ): Yukarıdaki olay daha tarif edilirken önümüze bir çapraşma (çelişki) çıkıyor: Oluş-Yok oluş, Evet-Hayır, Artı-Eksi yan yana, iç içe, karşılıklı ilişki halinde... Ve demek ki bir arada bulunuyorlar. Demek gelişim dediğimiz şey, bu çapraşımlardan, çelişkilerden doğar. Zıtlar buluşmadıkça ne hareket, ne oluş ve gelişim olur. Demek, olayların zembereği, yayı "Zıtların Birliği" prensibidir.

Eski şekilci (Formel) mantıkla işlemeye alışkın zihinler, bu *İzafilik* ve *Çelişiklik* prensipleri önünde şaşabilirler. Ve şu itirazlara kalkarlar:

1- Her şeyi değişir, *İzafi* buluyorsunuz, derler. Onlar izafiliği bir "buluş", insan uydurması zannederler. Madem her şey izafi; şu halde inanılacak hiçbir kesin gerçek yok!.. Şimdi, burada, bize göre doğru olan şey; sonra, ötede, başkasına yanlış gelir... Ortada, bütün insanlık için makbul [geçerli], normal bir mantık için doğru veyahut yanlış diyebileceğimiz ne kalıyor?.. Buna "kavrayış" mı denir? Öyle kavrayış, kavramamaktan beterdir. Çünkü bizi kararsızlığa, gerçeksizliğe götürür.

Bu itirazı yapanlara uyarsak; madem insan ana karnından bebek doğuyor, bir kararda kalmayıp, çocuk, delikanlı, genç, olgun, ihtiyar... diye durmaksızın değişerek gelişiyor, insan hakkında hiçbir fikrimiz olamaz, sanabiliriz... Öyle midir? Elbette hayır. İnsanın değişen izafi haline o kadar alışmışız ki, bugün gelişen insanı gayet doğal bul-

duğumuz halde, asıl gelişmeyen birimizi gördük mü telâşa düşeriz. Demek, izafilik insan gerçeğini hiçe indirmez, tersine, insanı kavrayışımızın şartıdır. İnsan -olmaz ya- varsayalım ki bütün ömründe hep mutlak aynı çocuk haliyle göze çarpsa, insan hakkında tam bir fikir edinebilir miyiz? Asla.

Ona rağmen, izafiliği reddedenler için gerçek ancak ebediyen değişmez, gelişmez bir *Mutlak Gerçek* olursa, gerçektir. Bugün de, yarın da bel bağlanacak, "Kıyamete dek" aynı kalacak gerçek, *Mutlak* sayabileceğimiz gerçektir. Yoksa, izafi kaldıkça hiçbir gerçek yok demektir.

İnsan düşüncesi, malûm, cıvadan daha ele avuca sığmaz. Böyle bir tartışmada ne kıvrımlar, girinti çıkıntılar yapmaz. Onlara işaret etikçe, "Felsefe" çeşitlerine dokunacağız. O zaman *"İzafi"* ile "*Mutlak"ın* ilişki ve sınırlarını koymak için, gene Diyalektiğin gelişim kanunundan başka çıkar yol kalmadığını göreceğiz.

2- İtiraz edenler tekrarlıyorlar: Her şeyde *Çelişiklik* buluyorsunuz. Evetle Hayır bir arada ise, demek, bir şeye aynı zamanda hem Evet, hem Hayır, hem olur, hem olmaz mı diyeceğiz? Ben, hem varım, hem yok muyum?

O halde, gene ortada hiçbir tutunacak nesne kalmaz. Sorulana hem Evet, hem Hayır demek saçmalamanın ta kendisi değil midir?

Bu itirazı yapanlara göre çelişki olan yerde mantık durur. İnsan düşüncesi ancak çelişkiden kurtulduğu vakit doğru yola girmiştir. Bir şeyin doğru dürüst kavranılması için *Çelişmezliğe* ulaşması, ya Evet yahut Hayır olması gerekir.

İlk bakışta bu ikinci itiraz da birincisi kadar "*Akla yakın"* gibi gelir. Zaten öyle olmasa, yedi bin yıldan beri insan düşüncesi Skolastik veya Metafizik mantıklara nasıl saplânabilirdi?

Lâkin tıpkı Gelişimi inkâr gibi, Zıtların birliğini inkâr da, kendi düşüncemizin ürünü olmaktan çok, düşüncemize kaynak olan, onları tayin eden Toplum ilişkilerimizin bir gereğidir. Gören kişicil gözümüzdür, ama, görme imkânımız, Toplumumuzun gelişim seviyesiyle sınırlıdır. Kepler'e, Galile'ye gelinceye kadar, herkes, Güneş dünyanın etrafında döner, sanıyordu. Gözümüz hâlâ öyle gösteriyor. Ama, gördüklerimizi birbiriyle karşılaştırıp da, gözümüze bir mercek koyunca, dünyanın döndüğünü kavradık. Kadim Yunan Filozoflarından beri maddenin Atom (parçalanmaz) unsurlarından birleşik olduğunu sanırdık. Bugün, Atomun parçalanan örneklerini, Radyumu bulup, kendimiz Atomu parçalayan aletleri keşfedince, Atom'un parçalanmazlığı gürledi gitti.

Zıtların birliğini kabul edemeyenler de: 1- Ya onu *göremeyenler:* cahiller, bilime vakit bulamayanlardır; 2- Yahut *görmek istemeyenler:* çelişkileri gizlemekte çıkar görenlerdir. Her iki hal de, *Bilim dışı* kör ve kuru bir iddiaya, Metafiziğe varır.

"Ona göre, iki şeyden biri: bir nesne ya vardır, ya yoktur; bir şey hem kendisi, hem başka birisi olamaz; artı ile eksi mutlak birbirini defederler; sebeple sonuç dahi, gene katı antitezler (zıt iddialar) halinde birbirlerine karşı dururlar. Bu düşünüş yordamı, ilk bakışta bize olağanüstü yerinde (makbul) gibi görünür; çünkü herkeste bulunan sağduyu (sens commun: ortak duygu) denilen şey budur. Fakat, evinin dört duvarı içinde kaldıkça o kadar saygıdeğer bir arkadaş olan bu sağduyu, uçsuz bucaksız araştırma dünyası içine dalınca, büsbütün şaşılacak birtakım maceralara düşer; kavrayış için metafizik yöntem, ele alınan nesnenin (konunun) özelliğine göre az çok yaygın alanlarda haklı ve hatta zorunlu olsa bile, er geç öyle bir engele çarpar ki, onun ötesinde metafizik kavrayış artık tekelcileşir, darkafalılaşır, soyutlaşır ve hal olunmaz [çözümlenmez] çelişkiler durumunda yolunu şaşırır; çünkü teker teker gözden geçirdiği nesneler, (onları inceleyen) metafiziğe o nesnelerin karşılıklı ilişkilerini unutturur; nesnelerin varlıkları, oluş ve bitişlerini unutturur; dinelişleri hareketlerini unutturur; çünkü dallar, metafiziğin ormanı görmesine engel olur." (Friedrich Engels, **Bay Dühring Bilimi Altüst Ediyor,** C. I., Genel Söz (Marks-Engels, Werke, C. 20. s. 21))

Yani, şeyleri:

1- Dururlarken,

2- Birbirlerinden ayrı tutarken metafizikçe, tespit, tecrit yöntemi ile kavrayabiliriz. Ama:

1- Yürürken,

2- Karşılıklı ilişkidelerken, metafizikçe kavramaya imkân yoktur.

Evrende her şeyin Hareket ve İlişki halinde bulunduğunu unutmayalım. O zaman metafizik tespit ve tecrit yönteminin bir insan uydurması olduğu, bu uydurmanın insan güçsüzlüğünden geldiği, toplum geliştikçe, bu güçsüzlük ile beraber uydurmalara da yer kalmayacağı kendiliğinden anlaşılır. Gene o zaman, artık, varlığı kavrayış aletimiz olan Mantıkta, metafizik düşünce dar ve kısır kalır. Çünkü HAREKET: ancak zıtlıklar zembereğinin yaylanması ile doğar; İLİŞKİ ise: ancak hareketi yaratan zıtlıkların birbiriyle çarpışan bağlılığını gösterir. Ufak işlerde, kısa aralıklarda, (küçük zaman ve mekân ölçüleriyle) şeylerin hareketlerinde çelişkili ilişkilerini ihtimal bir an için görmeyebilir yahut unutabiliriz. Bu belki o günlük bizim işimizi de bozmaz gibi gelir. Hiç olmazsa bozduğunu o an fark edemeyiz. Ama, büyük çapta meselelerin tarihsel olayları içinde sonsuz sonuç ve sebep zincirlenişi gözönüne getirildi mi, inkişafı (gelişimi) ve evrimi (tekâmülü) anlamaya, zıtların birliğini kavramadıkça imkân bulamayız.

"Günlük olaylar için, mesela, bir hayvanın var olup olmadığını biliriz ve yanılmaksızın söyleyebiliriz. Fakat, daha ince bir araştırma var olmanın çok defa en karmakarışık işlerden biri olduğunu açığa vurur; nitekim, ana karnındaki çocuğu öldürmenin katillik olduğunu göstere-

cek makul bir sınır keşfedeceğiz diye boşuna yorulan hukukçular, işin burasını pek iyi bilirler. Ölüm anını tespit etmek de gene o kadar imkânsızdır; çünkü, fizyoloji, ölümün bir anlık ve bir tek olay değil, fakat uzun bir süreç olduğunu ispat eder. Tıpkı onun gibi, her organik varlık her an, hem aynı şeydir, hem aynı şey değildir; zira her an dışarıdan gelmiş maddeleri alabora ederek, başka maddeleri dışarıya atar; her an vücudunun birtakım hücreleri ölür ve başka birtakımları oluşur; daima, az çok uzun bir zaman geçince, o vücudun cevheri [maddesi] baştan başa yenilenir, başka atomlar o cevherin yerine geçer, öyle ki, her organik varlık boyuna hem aynı şey, hem başka şey olur. Gene böyle, şayet nesneleri daha yakınca gözden geçirirsek, bir antitezin iki kutbu, artı ve eksi olarak birbirlerine zıt oldukları kadar, birbirlerinden ayrılmaz haldedirler ve zıt bulunmalarına rağmen, karşılıklı olarak iç içe girmişlerdir; gene öyle, sebep ve sonuç dediğimiz fikirler, ancak falan özel olaya uygulanınca sebep ve sonuçturlar. Fakat biz, özel olayı evrenin bütünü ile olan genel bağıntısı içinde gözden geçirir geçirmez, sebeple sonuç birbirine karışır ve evrensel etki, tepki (amel, aksülâmel) kavrayışı içinde eriyip giderler; bu kavrayışta sebeplerle sonuçlar boyuna birbirlerine girip çıkarlar; şimdi burada etki sonucu olan şey, başka yerde ve başka zaman sebep haline gelir ve bunun aksi de doğrudur.

"Bütün bu düşünüş işleri ve metotları metafizik düşünüş çerçevesi içine girmezler." (F. Engels, **agy.** (Marks-Engels, Werke, C. 20, s. 21-22))

Özetçe, Diyalektik süreç, İnkârın inkârı ve Zıtların birliği, bir akıl uydurması değil, olayların ta kendisi, varlığın ruhu sayılmaya değen *canlı* bir *gerçek'tir.* Diyalektik, insan düşüncesinin herhangi keyfî cilvesi veya sapıtması değil, *Olayların kendi mantığı'dır.*

Diyalektiği başka türlü sanmak, olayların canlı gerçekliği içinde hüküm süren objektif ve somut ilişkileri dışında bir diyalektik farz etmek, kelleden atma bazı saçmalamalara yol açar. Mesela: "Diyalektikte bir şeyin var olup olmadığını söyleyemiyoruz; Diyalektiğin kendisi de hem doğrudur, hem değildir, hem vardır, hem yoktur" gibi Sofizmler (Safsatalar) çok görülmüştür. O çeşit Sofizmler, daha başlangıçta önlenmiş ve gereğince cevaplândırılmıştır. Bir şeyi keyfimiz öyle istediği için var yahut yok farz etmek başka; doğa, toplum ve düşünce olaylarını kendi normal gelişimleri ve objektif, somut hareketleri içinde, oldukları gibi ele almak başka şeydir. Hatta, keyfimizin şöyle veya böyle istemesi bile, zannedeceğimiz kadar elimizde olan bir şey değildir. En keyfî arzularımızda bile, objektif, somut birtakım toplumsal, organik ve doğal sebepler ve zorunluluklar rol oynar. Bugün Psikanaliz denilen Ruh derinlikleri bilimi, en basit dil sürçmelerinin, en aykırı rüyaların, en ipe sapa gelmez deli saçmalarının bile bir anlamı, yani icap ettiren [gerektiren] derin sebebi bulunduğunu ispat etmiştir. Eğer, insan düşüncesi, bazı olaylar dışında, hatta gerçeğe

zıt fikirleri ortaya atıyorsa, bu tesadüf yahut önceden kestirilememe bile, sonradan açıklanması imkânsız, sebepsiz bir kapristen gelmez. Toplum içindeki çelişkilerin, en acayip fikre, en keyfî kaprise bile sahip çıkan bir sınıf veya zümre yaratmış olmasından ileri gelir.

"Diyalektik, doğada, insan toplumunda ve düşüncede görülen genel hareket ve gelişim kanunlarının bilimidir." (F. Engels, **agy.,** Fasıl XIII, s. 220 (Marks-Engels, Werke, C. 20, s. 131-132)) *"Şu halde, inkârın inkârı nedir? Doğanın, Tarihin ve Düşüncenin fevkalâde genel olan ve dolayısıyla da kapsamı ve çapı en büyük olan bir gelişim kanunudur."* (F. Engels, **age.,** s. 219 (Marks-Engels, Werke, C. 20, s. 131))

Felsefe en büyük, en geniş, en genel meseleler demekse, geniş çapta davaları incelerken Diyalektiksiz düşünmenin imkânsızlığı anlaşılır. Bu gerçeği en geniş doğa meselesinden bir örnekle canlandıralım. Einstein teorisi, doğada bütün çizgilerin eğri olduklarını gösteriyor. Galata Köprüsü bize dümdüz gelir. Hâlbuki dünya yuvarlak olduğuna göre, köprünün çizdiği deniz yüzeyi cetvel gibi düz değil, eğri, yay gibi kavislidir. Ama, dünya ölçüsüne göre, köprünün genişliği o kadar küçüktür ki, onun kavisini pratikte yok sayabiliriz. Köprüyü geçerken düz bir yol aştık sanırız; gerçekte bu küremizin yüzeyi kadar muazzam bir yuvarlağın bir kavisçiği, yani eğri bir çizgidir. Bütün bina duvarlarını birbirine paralel sayarız. Gerçekte, duvarlar dikeydir, ama küremizin iki ayrı noktasına inen iki dikey birbirine paralel değildirler. Eski prensiplere göre kurulmuş Öklid Geometrisi, Einstein'ın ispat ettiği gibi, yanlış kabul edilmektedir. Ama, bizim küçük işlerimizde bu yanlış kendiliğinden düzelmediği vakit bile zarar vermez. Aynı Öklid Geometrisi yıldızların dünyasına uygulandığı vakit yetmez olur. Yeni bir Einstein teorisi icap eder.

Bir cismin büyüklüğü, küçüklüğü şimdiye kadar üç boyutla ölçülürdü. Einstein buna hız diye bir dördüncü boyut da ilave etmemiz gerektiğini gösterdi. Bir cisim, saniyede ne kadar çok hızla hareket ederse, o kadar kitlesinden kaybeder. Işık hızını buldu mu, gözden kaybolur. Bu izafilik fikri, bugün bize deli saçması gibi gelebilir. Lâkin, Atom biliminin temeli bu izafiliğe dayanmaktadır. İşte, Metafizik mantık Öklid geometrisi olsa, Diyalektik mantık Einstein izafiyetçiliği demektir. Küçük hesaplarımızda Metafizik düşünce yöntemi, eğer pratik tavizlerle kullanılırsa, bir dereceye kadar büyük zararlar vermeyebilir. Ama, Birey ölçülerimiz dışında, Toplum kadar cebriâlâ [yüksek matematik] meseleleriyle mahşer olmuş bir alana girdik mi, Diyalektiğin Zıtların Birlikteliği başlıca aydınlatma yolu haline gelir.

Diyalektik deyince, birinci derecede unutulmaması gereken gerçek budur.

İkinci unutulmayacak gerçek, Diyalektiğin *Soyut* ve *Sübjektif* bir mantık oyunu olmadığıdır. Mesela: "İnkârın inkârı", bir inatçının tersliği, bir

erken bunağın her şeye karşı olumsuz tavır alışı (negativizmus) değildir. Sözkonusu olan Doğanın ve Toplumun genel oluşu, eskilerin *Tekevvün* dedikleri varlığın mayalanışı, gelişmesidir. Tartışma hayli eskidir.

"Fakat, şu itiraz yapılabilir: Bu inkâr sahici bir inkâr değildir. Ben bir arpa tanesini ezersem, bir böceği çiğnersem, artı "a"büyüklüğünü siliverirsem de gene arpayı, böceği, "a"yı inkâr etmiş olurum. Yahut: "Gül, bir gül değildir" demekle "Gül, bir güldür" hükmünü inkâr ederim; bu sefer o inkârı gene inkâr ederek: "Bununla beraber, gül bir güldür" dersem, bundan nasıl bir sonuç çıkacaktır?

Gerçekte, bu itirazlar, metafizikçilerin Diyalektiğe karşı kullandıkları başlıca belgelerdir. Ve tamamıyla o çeşit dar düşünüşe yakışan belgelerdir. Diyalektikte inkâr etmek, sadece hayır demek yahut bir şeyin var olmadığını ilân etmek yahut o şeyi herhangi bir surette yok etmek değildir. Vaktiyle Spinoza şöyle derdi: "Omnis determinatio est negatio", yani: her sınırlama veya belirleme bir inkârdır. (Yani, Diyalektik inkâr, tezle antitez halinde karşılaşmış iki zıddın, sürgit birbirleriyle çatışmakta devam etmesi değil, belki belirli bir dereceye ulaşınca yeni bir senteze geçilmesidir. Çelişkinin böyle sınırlandırılması, o şekliyle inkâr edilmesi demektir. H. Kıvılcımlı)

Ondan başka, inkârın özel türü burada sürecin hem genel karakteri ile, hem de özel niteliği ile belirlenir. Ben yalnız inkâr etmeli değilim, fakat inkârı tekrar ortadan kaldırmalıyım da (Aufheben). Şu halde ben birinci inkârı öyle kurmalıyım ki, ikincisi mümkün olsun veya mümkün hale gelsin... Bu nasıl olacak? Her özel halin özel mahiyetine göre. Bir arpa tanesini ezerim, bir böceği çiğnerim: birinci fiili pek iyi başarmışımdır; ama ikincisini imkânsız bırakmışımdır. Demek, türlü türlü şeylerden bir gelişim sonucunun çıkabilmesi için, o şeylerin kendilerine özgü tarzda inkârları bulunur: türlü türlü tasavvur ve kavramlar da böyledir. İnfinitezimalde (sonsuz küçük niceliklerin matematiği) eksi kökler aracılığıyla artı üsler oluşturmak için olduğundan başka türlü inkâr edilir. Bu öyle bir şeydir ki, başka her şey gibi öğrenilmesi gerektir. Sade arpa sapı ile İnfinitezimal hesabın, inkârın inkârına bağlı olduklarını bilmek olayı, beni, ne başarıyla arpa ekmeye, ne diferansiyel ve entegral hesap yapmaya yetenekli kılar; nitekim, yalnız sesleri tellerin boyutları belirler, diyen kanunları ele almakla hemen keman çalmayı öğrenmiş olamam."(F. Engels, **age.,** (Marks-Engel, Werke, C. 20, s. 132))

İnkârın inkârı bir kelime oyunu değildir. Ya insan kafası içinde; düşüncelerimizde cereyan eder; yahut kafamız dışında; (Doğal, Organik, Toplumsal) olaylarda kendini gösterir.

Olayların diyalektiğinde, inkârın inkârı, genel bir kural değildir; her olayın, insan arzuları dışında, kendi ilişkilerine göre gelişmesidir.

Arpa tanesi; çimlendirici toprak, nem, sıcaklık şartlarını bulunca, tanelikten çıkar: kök, sap, başak olur. Bu; ilk inkârdır. Sonra başakta çiçekler taneleşince, arpa denilen bitki kurur, taneleri kalır. Bu; ikinci inkâr, yani inkârın inkârıdır... Sayın filozoflar bunu beğenmeyecekler mi? Olabilir. Ama, kabahat, Diyalektikte mi? Diyalektik, olanı, olduğu gibi kavramıştır. Metafizikçi kızıp, arpayı ezerse; "İşte arpayı inkâr ettim; hani inkârın inkârı?" diyemez. Arpanın gelişme kanunu, filozofun gazabı ile tayin edilmez.

Böcek çekirge, cılız kanatlarıyla bir mevsimlik ömrünü yaşar. Sonra da, çiftleşen dişisi gider, kendi kuyruğu ile toprağı dele dele kendi mezarını kazar; gövdesini o mezara iyice gömer. O sıra yetişen erkek çekirge dişinin kafasını koparıp üstüne son toprağını örter ve ölmeye gider. Bu: birinci inkârdır. Dişinin gömülü cesedini çıkarsanız, o içi yumurta dolu bir kapçıktır, artık. Ertesi yıl, mevsimi gelince, o yumurtalar, her biri çatlayıp yumurtalıktan çıkar; tekrar bir sürü çekirge meydana gelir. İşte bu ikinci inkâr, Diyalektiğin söz ettiği inkârın inkârıdır. Metafizikçi filozof, mutlak gerçek adına protesto mu edecek? Gitsin, bunu çekirgelere dilekçe vererek yapsın. Diyalektik, olanı olduğu gibi anlatmaktan geri kalmayacaktır. Filozof pek esirip [çok kızıp] çekirgeyi bir tekmede ezince; "Bu da mı inkâr?" diyemez. Çekirgenin gelişimindeki inkâr başkadır. Filozofun yaptığı olsa olsa, tarımın gelişimi için bir inkâr olabilir. Her şeyin kendi gelişim kanunu vardır. Bunlar birbirlerine karıştırılamaz. Hepsi; "İnkârın inkârı"dır ama, her şeyde kendine özgü şekiller alır.

Düşüncenin diyalektiği: İnsan kafası da sahici gerçek arıyorsa, oturup masa başında istihareye yatmayacak. Herhangi bir şeyde gelişim mi bekliyor? Gelişme emirle olmaz. *O şeyde* hangi somut zıtların birlikte bulunduğunu arayacak. Bu zıtların nasıl objektif bir yasallıkla inkârın inkârına varabileceklerini kafasında plânlaştıracak, yani fikirleştirecek. Yoksa, ağzıyla kuş tutsa, beklediği gelişimi bulamaz. Köylü arpa ekimini böyle geliştiriyor. İpekböcekçi ipekböceğinin gelişimini böyle güdüyor. Filozofun Metafiziği yeni bir yol açamadı, açamaz.

İnsan, hatta, kendi kafasında yetiştirdiği, soyutun soyutu matematikte bile, kuru rakamları bile, istediği gibi harekete geçiremez. Hele bir yol harekete geçirdi mi, cansız rakamlar bile adeta canlanıp, "kendi bildikleri" diyebileceğimiz sonuçlara doğru, ister istemez giderler. İnsan yazacağı mektuba bile, ilkin başlar, satırlar devam ederken, cümlenin akışına uymaktan geri kalamaz. Bir düşünceye dalan, hangi sonuca varacağını önceden kestiremez; bir fikir, ötekini çürütür, yeni bir fikre atlanır. Sonra o fikrin de karşısına onu inkâr eden başkası çıkar, vb. vb...

Demek, en çok hâkim olduğumuzu zannettiğimiz, kendi yarattıklarımız, rakamlarımızın, fikirlerimizin dahi, kendilerine göre bir tezat be-

raberlikleri, inkârın inkârları vardır. Hislerimizde bile, elimizde olmayan, "Ferman dinlemeyen" bir gelişme özelliği var. Dilediğimiz gibi düşünmeye bile "izinli" değiliz. Hesap yapmak için, hesap bilimini bilmeye, fikir yürütmek için düşünmeyi öğrenmeye mecburuz. Neden? Çünkü, his, fikir ve dileklerimizin dahi, keyfî olmayan kendilerine özgü birer gelişmeleri vardır. O gelişmelere uymak farzdır. Her olay gibi, düşüncenin de gelişmesi, kendine özgü zıtların bir arada yaylaşması, belirli fikirlerin, belirli şartlar altında çatışıp İnkârın İnkârına varması ile olur.

Bütün bu anlattıklarımız bir sonuca varıyor: Gerçek, zannedildiği kadar iğreti olamaz. İnsanın kafasında olayların tam aynalaşmasıdır. Onun için, felsefenin ana konusu Gerçek meselesi olur. Bütün felsefelerin başı, Gerçek önünde aldıkları duruma bağlıdır. Her düşünce metodu, kendi kendine ilkin şunu sorar:

İnanılacak bir Gerçek var mıdır? Varsa nasıl şeydir?

Meseleye şimdiye kadar verilmiş cevapları, iki büyük kısma ayırabiliriz:

a) *Metafizik Felsefe* sistemlerinin Gerçeği kavrayışı;

b) *Diyalektik Felsefe* mantığınca Gerçeğin kavranışı...

Bu iki ayrı dünya görüşünü birbirinden ayırt etmek için en kısa yol, birbirleriyle karşılaştırmaktır.

Bu karşılaştırmayı;

1- *Genel* tanım,

2- *Özel* karşılaştırma olarak yaptıktan sonra, bir üçüncü başlıkta;

3- *Diyalektiğe göre Gerçek* sonucunu belirteceğiz.

I- GENEL TANIM

Bütün Metafizik Felsefe sistemleri "Gerçek" önünde başlıca 3 türlü durum takınırlar:

1- Gerçek mutlaktır;

2- Gerçek yoktur;

3- Gerçek bilinmez...

a) Gerçek Mutlaktır (Tip: Dogmatizm)

Dogmatizmlere göre Gerçek vardır. Ama, Gerçek adını alabilecek şey ancak ve yalnız MUTLAK olabilir. Mutlaklık derecesinde genel ve soyut olmayan kavrama Gerçek denemez. Son derece genel ve soyut olan Gerçeğe: *Mutlak Gerçek* veya *Ezeli Gerçek,* bir sözle *Metafizik Gerçek* denir. Bütün Felsefenin gayesi onu aramak ve bulmaktır.

MUTLAK nedir? Sözlükçe anlamını ararsak, Mutlak sözü içinde özellikle şu sıfatlar bulunur:

1- Mutlak *geneldir:* Yani, izafi değildir. Mesela, baba insandır, dediğimiz vakit: baba, insana nazaran izafidir; insanın bir parçasıdır. İnsan

ise, babaya nazaran mutlaktır; çünkü insan bütün babalarla beraber, anaları, çocukları, dedeleri, nineleri de içine alır; en geniş bütündür.

2- Mutlak *tamdır:* Hiçbir eksiklik kabul etmez. Bir varlığa insan dedik mi, her insanda olan şeyler mutlaka o varlıkta da bulunur.

3- Mutlak *hâkimdir:* İnsanın bütün sıfatları ve özellikleri mutlak insana ve bütün insanlığa hâkimdir.

4- Mutlak *şartsız kayıtsızdır:* İnsan, falan vaziyette olunca insan, filân vaziyette ise insandan başka şey olamaz.

5- Mutlak *soyuttur:* İnsan deyince, bu kavram içinde şahıs olarak hiç kimse yoktur, fakat herkes vardır. Mavi gözlü beyaz Ahmet, esmer kara gözlü Mehmet, doğrucu Hasan, yalancı Hüseyin aranmaz. Bunların şahıs olarak farkları tamamen unutulup, yalnız insan akla gelir.

6- Mutlak *ebedi ve ezelidir:* İnsan oldu olasıya insandır. Onun önü ve sonu yoktur. Vb... vb...

Mutlak'ın tarifinde bu gibi sıfatları istediğimiz kadar çoğaltabiliriz. Mutlak, adeta yalancı Allah'tır. Tanrı'nın "Esmâ-yi Hüsnâ"sı gibi Mutlak'ın da sıfatları binbirdir. Hepsini bir araya toplayalım: Mutlak demek İzafîlikle hiçbir ilgisi bulunmayan, hiçbir *Çelişki* kabul etmeyen demektir. Hususîlik [özellik], noksanlık, şart, kayıt, somutluk gibi sıfatlar, Mutlak'ın kendi alanında, "Hâkim-i mutlak" olması fikriyle çelişkili sayılır. İşte bu, hiçbir zaman kendi zıddını söylemeyen, asla değişmeyen, her yerde, her zaman aynı kalan gerçeğe *Metafizik Gerçek* denir. Dogmatizm (Nassçılık) böyle bir gerçek peşinde koşan, öyle bir gerçeğin bulunduğunu kabul eden felsefe sistemleridir.

Dogmatik felsefeler öteden beri iki büyük kampa ayrılırlar: 1- İdealizmler; 2- Materyalizmler... Gerek *klâsik İdealist* okullar, gerekse *klâsik Materyalist* okullar, iddialarında, birinin ak dediğine ötekisi kara dediği halde, her iki tarafın da birleştiği nokta; Gerçeğin ancak mutlak olabileceğidir. İki tarafı ayıran şey, ele aldıkları konu ve öz sistemidir. Bu konu ve öze dair olan düşünce metotları, tamamen aynıdır. İdealiste göre: her şey RUH'tur; Materyaliste göre her şey MADDE'dir. Madde nedir? Mutlak, ezeli, değişmez bir cevherdir. Ruh nedir? O da mutlak, ezeli, değişmez bir cevherdir.

Klâsik metafizikçi İdealist felsefelerle, Materyalist felsefelerin anafikirleri arasında derin bir inceleme yapılırsa, en son duruşmada birbirlerinden pek az farklı bir düşünce yöntemine dayandıkları şaşarak görülür. Çünkü, nihayet birinin *Madde* dediği şeye ötekisinin *Ruh* adını verdiği anlaşılır. Bir türlü anlaşamamaları, fakat bir türlü de birbirlerini mat edemeyişleri -sosyal sebepler bir yana- bundan ileri gelir. Birinin bulduğu her delile karşı, öteki daima en zıt delili öne sürebilmiştir. Yüzyıllarca süren Materyalizm-İdealizm kavgaları, Mutlak Gerçek peşinde koştukları için, aynı çıkmaza varmışlardır.

b) Hiçbir Gerçek Yoktur (Tip: Septisizmler)

Dogmatizmler, gördüğümüz gibi, kısır bir boğuşma ile birbirlerini yok etmeye çalışırken, gene onlar gibi *Metafizik* düşünce yöntemi güden başka filozoflar, adeta bu kavganın sonucunu belirtirler: Mademki Materyalizm Ruh yoktur diyor, İdealizm de Madde yoktur diyor... ikisinin de sözü doğru; ortada ne Ruh, ne Madde sayılacak hiçbir gerçek yok demektir. Bütün denemelerden sonra muhakkak olan bir şey varsa, o da hiçbir Gerçeğin bulunmadığıdır. Gerçek diye öne sürülen şey, bizim öyle sandığımız, bizde gerçek olan şeydir. Bir başkasına göre gerçek olmayabilir. Maddeciye sor: Gerçek Madde; Ruhçuya sor: Gerçek Ruh, der. Öyle ise, ne Madde, ne de Ruh gerçektir. Ortada Gerçek diyecek hiçbir şey yoktur.

Mutlak Gerçek olmayınca, hiçbir gerçek olamaz diyen sırf inkârcılar, başlıca iki büyük gidişe ve hizbe ayrılırlar:

1-Septisizmler (Şekçilikler);

2- Rölâtivizmler (İzafiyetçilikler)...

1- Septisizm: Mutlak surette ve toptan *her türlü* gerçeği yok bilir. Eskilerin *Reybiyyûn* dedikleri Şek ve *Şüphecilik* yahut "*İşkilcilik*" diye tercüme edebileceğimiz Septisizm: İnsan düşüncesinin her türlü inancını kaybetmesidir. Ne denir ve ne olursa olsun, İsseptik (İşkilci) kuşkuyla kafa sallar, dudak büker. Söylenilenin aksi de mümkün, demek aslı yok. Biz öyle sanıyoruz. Başkası ne der? Az sonra başka türlüsüne inanmayacak mıyız?

Septisizmin, sırf düşünce alanında, yani Mantıkta ve dolayısıyla da Topluma uygulanışında: Politikada, Ahlâkta karşılığı *SOFİZM* (Safsatacılık) veya *DEMAGOJİ* (Mugalâtacılık)tır. *Sofist:* istediği yalanı, birtakım mantık oyunlarıyla karşısındakine doğru gibi yutturacağına inanır. *Demagog:* yaptığı Sofizm ile geniş kalabalıkları kandırıp, peşinden sonsuza dek sürükleyebileceğine inanır. Her iki tip de, içinden hiçbir şeye inancı olmayan yahut bir tek şeye; o andaki çıkarına inanan bir İsseptik (İşkilci)dir.

2- Rölâtivizm de, tıpkı Septisizm gibi, hiçbir Mutlak Gerçek bulunmadığına ve bulunamayacağına inanır. İşkilciden farkı; bazı İZAFİ (rölâtif: özgür) gerçeklerin bulunabileceğini kabul etmesindedir. Falan zamanda, filan yerde şu veya bu şartlara göre Gerçek diye bir şey vardır. Ama, o gerçekte genel ve mutlak bir değer aramak boştur. Bulduğumuz şeye, bir yönden Gerçek desek bile, başka yönden Gerçek demeye imkân yoktur.

c) Gerçek Bilinemez

Bu üçüncü grup filozoflar, hiçbir gerçek bulunmadığını söyleyemedikleri gibi, metafizik bir gerçek bulunmadığını da itiraf edemezler. O zaman, ister istemez, ikiyüzlülüğe düşerler: bir söylediklerini öteki

tutmaz. Bu çeşit filozoflar, genellikle burjuva bilim adamlarından yetişir. Pozitif Bilimler ortaya inkâr edilemez Gerçekler atar. Gerçek bir karakter taşıyan bilim adamı, o gerçekleri bayrak eden dava adamı olabilir. Fakat, toplumda işgal ettiği mevkileri öyle bir davanın tehlikeye düşüreceğini sezen düşünücü, medeni cesaret sahibi değilse, kendisine hemen bir kaçamak yolu arar. Gerçeğin varlığını *örtbas* etse; açıkça sahtekâr durumuna düşecek. Bilimsel gerçeği inkârla yok edemeyeceğini bilir. Yok edilmez gerçeği *açıkça* kabul, hele ilan etmekse işine gelmez. İyisi mi, "ne şiş yansın, ne kebap"; "Mutlak bir gerçek olsa gerektir; ama biz onu asla kavrayamayız" der, geçer. "İdrâk meâlî bu küçük akla gerekmez: zira bu terâzû o kadar sikleti çekmez!" (İdrâk meâlî bu küçük akla gerekmez; zira bu terâzû o kadar sikleti çekmez!: Anlamı kavramak bu küçük akla gerekmez; çünkü bu terazi o kadar ağırlığı çekmez) felsefesi, arkada bir döneklik kapıcığı bırakmış olur.

Bu hizbin en aslına uygun tipi *AGNOSTİSİZM* (Bilmemcilik: Lâilmiyyûn) adını alır. Aynı güruhun başka bir tipi de *EKLEKTİZM* (Eklemecilik: İktitafiyyun)dir. *Agnostik* (Bilmemci): "Mutlak Gerçek var ama, onu biz bilemeyiz", der. *Eklektik* (Eklemci): "Madem kimin Gerçeği mutlak söylediğini bilmiyoruz; şu halde, birbirine az çok uygun düşecek Gerçek iddialarından beğendiklerimizi derleyip toparlayarak, ona göre amel ediveririz [davranıveririz]", der. Ve en başka başka doktrinlerin iddialarından bazı parçalar seçip, onları harman veya çorba etmekle, kendi çıkarına elverişli bir felsefe doktrini kurar. Bu yamalı bohça sahibinin işini bitirdiği müddetçe, pekâlâdır-.

Mutlak Gerçeğe ne "vardır", ne "yoktur" diyemeyen, Gerçeği bilmezlikten gelmeyi, bir çeşit çokbilirlik diye satan bu ikiyüzlü veya korkak felsefe sistemleri, adeta bulundukları memlekete göre ayrı isim ve çeşni kazanır. Bazı ayrıntılarda çeşitli doktrinlere ayrılır. Mesela:

Agnostisizm: Daha çok *İngilizlere* mahsus "*Ürkek Materyalizm*"dir. İngiltere'de doğmuş, İngiliz uyruğundadır.

Kritisizm (Tenkitçilik, Eleştiricilik): Agnostisizm'in *Alman* kafasıyla *Kant* tarafından bir nevi geliştirilmesidir.

Pozitivizm (Müspetçilik, Olguculuk): Bilmemci felsefeyi Auguste Compte'un *Fransız* toplumunun üstün sınıflarına elverişli kılığa sokmasından ibarettir.

Ampirizm (Deneycilik): Yalnız şahıs başarısının ideal sayıldığı *Amerika* ülkesinde sermayedarlığın düşünce tutamağıdır-.

Her sınıflandırma az çok yapmadır. Metafizik felsefenin yukarıda anlatılan üç bölümü de, yalnız anlatış bakımından üçe ayrılabilir. Gerçekte, yani Gerçek karşısında, bütün Metafizik felsefe okullarını başlıca iki büyük ve görünüşte zıt parçaya ayırabiliriz:

1- Dogmatizmler: İster İdealizm, ister Materyalizm adını alsınlar, hepsi de ortada Mutlak ve Objektif bir Gerçek bulunduğunu kabul

ederler. O yüzden topuna birden Objektivizm (Nesnelcilik = Nesnecilik) denilebilir.

2- Geri kalanlar, ister "*Gerçek yok",* ister "*Gerçek bilinmez"* desinler, Mutlak bir Gerçeği kabul edemedikleri için; gerçeği, insanın keyfine, şahsına, sübjesine ve öznelliğine bağlı bir şey derecesine indirmekten kurtulamadıkları için *Sübjektivizm* (öznelcilik) sayılırlar.

Yalnız Mutlak Gerçek vardır, o da bizim gösterdiğimiz *Nass* (Dogma)dır diyenler, objektif bir Gerçek öne sürmüş görünürler. Ama, yakından bakılınca, "Objektif" dedikleri Gerçeğin, kendilerine göre, yani bir hayli uydurma, dolayısıyla de Sübjektif kaldığı göze çarpar. Yani uydurmacılıkta Sübjektif felsefelerden aşağı kalmazlar.

Sübjektif felsefeler ne yaparlar? Gerçek yoktur veya bilinmez derken, dillerinin altında, Gerçeğin ancak Dogmatik olabileceğini gizlemiş olurlar. İçlerinden Gerçeğin ancak ve yalnız Dogmatik olduğunu kabul ederler. Bu hâl, *Tersine Dogmatizm'den* başka bir şey değildir.

Alalım Septisizmi: "Gerçek yok" derken ne anlatıyor? Eğer bir Gerçek olsaydı, mutlak bir Dogma olurdu. Madem herkesin mutlak inanacağı bir Nass (Dogma) yok veya bulamıyoruz, Dogmatikten başka türlü de Gerçek olamayacağından, Gerçek de yok... demek ister. Bu düşünce, üstü kapalı bir şekilde, Gerçeğin yalnız ve ancak Metafizik bir dogma olacağını itiraf etmek değil midir? Agnostik, "Gerçeği bilmem" derken ne demek istiyor? Gerçek, yalnız ve ancak Metafizik bir Dogma derecesinde belirirse gerçektir. O derece mutlak bir Dogma ispat edilemiyor. O halde Gerçek bilinemez. Ama, o bilinmez Gerçek nasıl şeydir? Gene, ancak Metafizik bir Mutlak Dogma!

Basitleştirilince, çocuk oyuncağı kadar tuhaf görünen bu birbirine sözde zıt, fakat en sonra aynı kapıya çıkan Metafizik Felsefe kümeleşmeleri, gerçekte boş ve tesadüfî değillerdir. Hepsinin de toplumda; Derebeyi, Tefeci-Bezirgân, Küçükburjuvaziden ibaret *Kapitalizm-öncesi* sınıflarla; Büyük Arazi Sahibi, Sermayedar, Küçükburjuva sınıflarından ibaret *Modern Kapitalizm'e* ait zümrelere uygun tarafları vardır. Onun için, bütün öteki Sermaye öncesi ve sonrası zümre ve sınıflara karşı *Modern İşçi Sınıfı* nasıl farklı ise, tıpkı öyle, bütün *Metafizik* Felsefelere karşı *Diyalektik Materyalizm* apayrı görüştür.

Diyalektik Maddeciliği *Sübjektivizmler'den* ayıran şey; "*Mutlak Gerçek"in* bulunduğunu kabul etmesidir; *Dogmatizmlerden* ayıran şey; o Mutlak Gerçeğin *Metafizik* nitelikte olmadığını belirtmesidir.

Kısacası: Sübjektivizme göre insan istediğini Gerçek sayar, gerçek uydurmadır. Dogmatizme göre insan Metafizik Gerçeğe uymalıdır. Lâkin, bu "Metafizik Gerçek" nedir? "Ezeli, Ebedi Gerçek" nasıl bulunacak? Akıldan... Yani filozofun hayalhanesinden... Demek, o "Metafizik Gerçek" denilen şey de, soyut olduğu ölçüde uydurmanın başka bir şeklidir. O bakımdan Dogmatizm: Tersine *Sübjektivizm'dir.*

	Subjektivizme göre: Gerçek yoktur veya bilinemez.	**Diyalektiğe göre:** Gerçek vardır ve objektiftir.
II	**Dogmatizme göre:** Gerçek soyuttur.	**Diyalektiğe göre:** Gerçek somuttur.

Sübjektivistler: Gerçeklerin izafilikle bağını görünce, Gerçeği hiçe saydıkları için, bir nevi Dogmatiktirler. (Gerçeğin Somut olmayacağı dogmasından yola çıkarlar.)

Dogmatikler: Gerçeği akıllarından uydurmaya kalktıkları için kendi iddialarının tersine, Sübjektivisttirler.

Her ikisi de "Gerçek"i olayların *dışında* arar veya *inkâr* ederler.

Diyalektiğe göre, Olaylar dışında Gerçek olamaz; olayın kendisi gerçektir. Gerçekler de, soyut ve metafizik değil, izafi veya Mutlak olur. Yakından bakılırsa, Mutlak denilen Gerçek, İzafilerin bütünü gibidir. Birtakım İzafi Gerçekler birike birike, en sonunda nicelikten niteliğe, izafilikten mutlaklığa doğru atlar. Bütün büyük keşifler, küçük gözlemleri bir araya getirmekle elde edilirler.

Bütün Metafizik Felsefe sistemlerinin yanıldıkları yön, Gerçeğin izafilikten birike birike diyalektik bir sentezle mutlaklığa doğru gelişmesini kavrayamamaktan veya kavramak istememekten ileri gelir. Onlara göre; bir Gerçek ya izafidir, ya mutlaktır. Bütün Gerçekler izafilikle başladığına göre, izafi şeylerin mutlak olmasına imkân yoktur. Adeta, insan Mademki fanidir, şu halde, insan varlığı diye mutlak bir gerçek olamaz, denir.

Dogmatizmler: Gerçeği *sırf Mutlak* saydıkları için, yani İzafiliği gözden kaçırdıkları için yanılırlar.

Sübjektivizmler: Gerçeği *sırf İzafi* saydıkları için, yani Mutlaklaşmayı gözden kaçırdıkları için yanılırlar.

Niçin böyledirler? Çünkü sözlerini işleriyle kontrol etmezler. Gerçek diye öne sürdüklerini, olaylarla ölçmek, Pratiğin mihenk taşına vurmak akıllarına veya işlerine gelmez. O yüzden, Metafizik Felsefelerin "Gerçek" diye dövünmelerine rağmen, yaptıkları spekülâsyon ötesine kolay geçemez.

Burada çok mühim bir noktaya işaret edelim: Bugün Felsefe sistemlerinin *şimdiki* düşüncemizle kıymet takdirini yaparken, gelmiş geçmiş bütün düşünücüleri hiçe saydığımız gibi kötü bir ukalâlık ve nankörce kendini beğenmişlik yapmıyoruz. Biliyoruz, yedi bin yıldır, insan bilgisinde kalan derin boşlukları düşünce zoru ile doldurmak bir ihtiyaçtı. Bu zorunluluk, her çağın başka başka sınıf ve zümrelerinde çeşitli yorumlarla, çeşitli felsefelerle kapı açıyordu. Biz bugünün (20.

Yüzyılın) insanı olarak, geçmiş asır düşüncelerini önce *açıklamak,* sonra asırlarca birikmiş gerçekler ışığı altında *değiştirmek* zorundayız. Geçmiş düşünücülerin buldukları bütün gerçekleri, izafi de olsalar, saygı ile takdir ederiz. Ama, bu izafi gerçekleri ancak bugünkü *Sentezleri* içinde benimseyebiliriz.

Mesela 19. Yüzyıl ortalarında bilimler, artık bir adamın, filozof da olsa, uyduracağı *Sistem'lere* hacet bırakmayacak dereceye ulaştılar. O zamana kadarki felsefelerin sistem olarak tarihsel değerleri inkâr edilememekle beraber, hâlâ ve aynen düşüncemizi kalıplamalarına imkân yoktu. Yalnız bütün felsefelerin bir de insan kafasını işleyişleri vardır. Buna Düşünce tarzı veya Yöntem (Metot) denir. 19. Yüzyıl ortasında bütün felsefe metotlarının sentezi gerekti ve o Diyalektik metot oldu.

Diyalektik, Pratikle candan bağlılık, Olaylar dışına çıkmamak prensibi ile gerçeklere baktı. Büyük Süreç (gidiş) kanununa göre, *İzafi Gerçek sayıları'nın* bir hadde kadar biriktikten sonra, ansızın *Mutlak Gerçek özelliği'ne* (niteliğine) eriştiğini belirtti. Ondan sonraki felsefe görüşleri için; ya bu deveyi gütmek, ya bu diyardan gitmek düşüyordu. Eski Felsefe Sistemlerinin hâlâ insan düşüncesinde rol oynamaları, ancak, Toplumu geride bırakmak isteyen sınıfların işine gelirdi. Felsefe sistemlerinin henüz yaşadığı yerler var mı? Olabilir. Bu traktör çağında karasabanın, atom çağında kavlı çakmağın kullanıldığı zavallı insan kümeleri bulunduğunu göstermekten başka anlama gelemez.

Eskiden, Felsefe Sistemlerinin, insan düşüncesinde oynadıkları tarihsel rol inkâr edilemez. Kimse o rolü küçültemez. Mesela Dogmatizmler Gerçeğin Mutlak tarafını, Sübjektivizmler İzafi tarafını enikonu işlemişlerdir. Lâkin tek taraflı kaldıkları için, Diyalektik olamamışlardır. İlk Yunan diyalektikleri bile, bugünkü olgun Diyalektiğin *gerçek* canlılığına ulaşamamışlardır. Fakat, maksat, eski büyük düşünücüleri küçültmek veya alaya almak değildir. Onlar Kültür tarihimizde ne iseler odurlar. Bugün, ilkokul çocuğu, eski Aristoteles'e çok şeyi daha doğru öğretebilir. Bu hâl, Aristo'nun "İlk Öğretmen"liğini kaldırmaz. Bununla beraber, aynı Aristo'yu da, bugün yeryüzü okullarına biricik Gerçek ve Birinci Öğretmen de yapamaz. Tarihsel değerler, müzelerdeki varlıkları ile büyüktürler. Taş yerinde ağırdır.

II- KARŞILAŞTIRMA

Şimdi, Metafizik Felsefe Sistemleri ile Diyalektik Materyalizmi GERÇEK önünde birbirleriyle yüzleştirelim. Bunu en kestirme yoldan göze çarptırmak için, iki tarafı karşılıklı iki sütun üzerinde şemalaştıralım.

DOGMATİK Felsefeler genellikle Mutlak Gerçeğin İzafi Gerçeklerden doğacağını anlamazlar.

Dogmatizmlere göre:

1- Gerçek Objektiftir:

Yani düşüncemizin dışında dahi vardır. Lâkin, bu kanaat sözde kalır. Meselâ İdealistlere göre, Gerçek, gene bir Fikir veya Düşünce'dir. Materyalizme göre, düşüncemizin tecrit imbiğinden geçirildiği için, adeta maddeliği kaybolmuş yahut mevcut kaba şekliyle kaskatı kalmış, değişmez bir cevher'dir [tözdür]. Madde ise maddedir. Kuvvet ise kuvvettir.

2- Gerçek metafizik ve felsefîdir:

Fizik, yani doğa ve madde-ötesi Gerçek, mutlak ve kesin olabilir. Madde çelişki ve değişikliklerle dolu olduğundan, Gerçek ondan kurtulmuş ve yükselmiş, doğanın üstünde yer almış olmalıdır. Bilimlerin bulduğu gerçekler maddeye bağlıdır. Asıl Gerçek, o somut bilim gerçeklerinin üstünde (doğaüstü, insanüstü) birtakım ilk sebepler ve ilk prensipler içindedir. Ancak bu prensiplere dayanarak birtakım sırf teorik sistemler kurulur. Sonra, bildiğimiz evren, o sisteme göre yorumlanıp uydurulmaya çalışılır. Varlık, düşünceye göre ayarlanmaya kalkılır. Böylece "uydurma" sınırına girilmiştir: İnsanlık ötesinde insan, Doğa ötesinde doğa... Uydurmadan başka nedir?

3- Gerçek soyuttur:

Birtakım şartlara ve ilişkilere bağlı kalmaz. O gibi "ikinci derece arazlar"dan [ilineklerden] (fels. Bir nesneye zorunlu olarak bağlı olmayan, onun özünde bulunmayan, rastlantıyla olan nitelik.) ayrı mütecanis [homojen], yekpâre [tekparça], her yanı bir cevherdir. Bu gerçek cevheri zaman ve mekâna bağlı değildir. Her zaman, her yerde gerçektir. Gerçeğin gerçek olduğunu mutlak mantık ispat eder.

Diyalektiğe göre:

1- Gerçek Objektiftir:

Lâkin, bu ne kendi düşüncemizden ayrı (insanüstü) bir düşüncedir (İdealizm), ne kafa imbiğimizden süzülerek adeta maddeliğini kaybetmiş bir cevherdir (materyalizm). Madde ve Kuvvet aynı varlığın şekil değiştiren Zıtların beraberliğidir. Gerçek, ancak bütün yönleri ile, ayrıntıları ve çelişkililiği ile Hareketi bir arada bulundurur.

2- Gerçek fizik ve bilimseldir:

Eldeki bilimlerin bize verdikleri bilgilerden ayrı ve üstün bir Gerçek olamayacağı gibi, bilimlerin ve maddenin ötesinde gerçekler keşfedecek bir Felsefe de bulunamaz. İnsan biliminin pek çocuk olduğu çağlarda bilgi boşluklarımızı doldurarak bilgiler arası bir bütünlük tasavvuru [tasarısı] yaratmak için Felsefe sistemleri bir işe yararlardı. Bugünkü Pozitif Bilimler, artık her türlü sistem icatlarına gerek bırakmamıştır. Düşüncemiz, varlığın yapısına uymalı, olaylara göre kurulmalıdır. "İlk sebep" uydurması yersizdir. Her olay kendinden sonraki olaylara sebep, kendinden öncekilere göre sonuçtur.

3- Gerçek somuttur:

İçinde bulunduğu şartlara ve ilişkilere bağlıdır. Çamur içine düşmüş bir elmas gibi çevre şartlarından temizlenmesi gereken bir cevher değildir. Çok taraflı, zamana, mekâna bağlı bir ilişkidir. Gerçeğin gerçek olduğu iddia ile anlaşılmaz. Canlı ilişkileri içinde incelenerek kavranılır.

4- Gerçek ancak ve yalnız mutlak olabilir:

Asırların içinde cihangir fatihler bulunduğu gibi, fikir fatihi birtakım dâhi filozoflar yetişirler. Bunlar ansızın ve sırf düşünce kuvvetiyle mutlak gerçeği keşfederler. Bir kere keşfedilen bu gerçek bir daha değişmeden, ebedi ve ezeli kalır. Hükmü Kıyamete dek bâkidir. Gerek Doğada, gerek Toplumda filozofun tek vazifesi böyle mutlak gerçekleri keşfetmektir. Mutlak olmayan gerçeğe Gerçek demek saçmadır. Mutlak gerçek evrenin gelmişini geçmişini, tekmil geleceğini bir defada içine alır. Maddi kudretimizin ve bilim faaliyetimizin erişemeyeceği geçmiş ve gelecek karanlıklarında olmuş olacak her şey bu "Mutlak Gerçek"e malûmdur.

4- Mutlak gerçek izafi gerçeklerin sentezidir:

Cihangir fatih gibi, "Dâhi Filozof" denilen kimseler de, kendi mucizeleriyle doğmazlar. Kendilerinden önce uzun ve göze çarpmaz bir hazırlık ve birikişin, kendi zamanlarına ait bin bir araştırma, keşif ve icatlar yığınının ürünü ve sonucu olan birtakım gerçeklere ulaşabilirler. Mutlak gerçekler pek azdırlar. Hele Toplum ölçüsünde büsbütün seyrelirler. Çünkü toplumsal yapı çok daha değişkendir ve medeni toplulukta şimdiye dek en zıt sınıfların kör ilişkileri hüküm sürmüştür. Lâkin izafi gerçekler, Gerçek olmaktan çıkmazlar. Gerçeğin ne derece izafi ve hangi dereceden sonra mutlak olduğunu ancak objektif ve somut bilim araştırması gösterebilir, filozof doğrulamaları değil. Mutlak gerçek, Dogmatizmin zannettirdiği gibi bir Allah değildir. İzafi gerçeklerimizin bir sınıra dek biriktikten sonra atlayarak ulaştıkları bir Sentezdir.

SÜBJEKTİVİST Felsefe Sistemleri, İzafi gerçeklerin Mutlak'a doğru gelişimini anlamazlar.

Metafizik Rölativite (Mach vb.)'ye göre:

1- Gerçek yalnız izafidir:

Mutlak gerçek olamaz. Çünkü her gerçek yerine ve zamanına göre değişmektedir.

2- İzafî gerçeğe inan ılamaz:

Mademki Gerçek yerine ve zamanına göre değişir, demek tutunulacak bir Gerçek kalmıyor.

Diyalektik Materyalizme göre:

1- Mutlak gerçek vardır:

Az olması ve şartları içinde bulunması Mutlak gerçeğin yokluğunu göstermez.

2- İzafî gerçek yalan yahut yanlış değildir:

Onun izafiliği, şartlarını bilmek ve bulmak anlamına gelir. Bir şeyin açıklamasını yapmak, o şeyin değerini indirmez. Pratikte ne kadar izafi olsa Gerçek hiçe sayılamaz. Bir sebebi var diye sonuç inkâr olunamaz.

Özetçe:
Sübjektivizmler:

"Sübjektivizm ve Sofistler için izafilik yalnız izafiliktir. Mutlak onun dışında kalır."(Lenin, **Diyalektiğe Dair, Marksizm Bayrağı Altında,** Nr. 5-6, Mayıs-Haziran, sf. 13-14)

"Mach'ın bütün şâkirtleri [öğrencileri] için olduğu gibi Bogdanof için de, bilgimizin izafiliğini itiraf etmek her türlü mutlak gerçeğin kabul edilmesini dışarıya atar... Bogdanof izafici (rölativist)'tir." (Lenin, **Materyalizm ve Ampiriokritisizm,** sf. 107)

Özetçe:
Diyalektik Materyalizm:

"Objektif diyalektik için izafilik içinde mutlak vardır." (Lenin, **Diyalektiğe Dair, Marksizm Bayrağı Altında,** Nr. 5-6, Mayıs-Haziran, s. 13-14) *"Engels için, mutlak gerçek, izafi gerçekten* sonuç olarak çıkar... *Engels diyalektisyendir." "Marks ve Engels'in diyalektiği, aksini söylemeksizin rölâtivizmi kucağına alır, ama rölâtivizme döndürülemez (indirgenemez)."* (Lenin, **Materyalizm ve Ampiriyokritisizm)**

Rölâtivizm, Diyalektiğin içinde vardır, ama Diyalektik, Rölâtivizmin içinde bütünlüğü ile yoktur.

Böylece, Gerçeğin izafiliği prensibinden yola çıkanlar:

1- Ya, hiçbir objektif gerçeğin bulunmadığına ve bulunamayacağına varırlar: Septikler ve Sofistler gibi...

2- Ya, hiçbir gerçeğe dair kesin karara gelemezler: Agnostikler, Eklektikler gibi...

1- Hiçbir gerçek yoktur: diyenlerin kanaatlerini hayata tatbik edersek, onları şu iki zıt kutba ayrılmış görürüz:

a) Septiklere göre:

Hiçbir şeye inanma. "Sakın aldanma, inanma, kanma"... Gerçek bildiğimiz her şey bir yalan veya uydurmadır. Yanılmamak inanmamakla olur!

b) Sofistlere göre:

Septiklerin zıddına, her şeye inanmak mümkündür. Mademki mutlak ve mecburi inanılacak bir şey yok, hoşuna gideni, aklına eseni doğru sayıp, herkese doğru gibi gösterebilirsin... Yaşasın yalan!

a) Diyalektik Materyalizme göre:

Gerek mutlak ve gerekse izafi gerçekler elbet objektif olarak vardırlar. Onlara inanmazlık edemeyiz. Ateş elimizi yakar. Buna inanmayıp elimizi tekrar yanan fırına atabilir miyiz?

b) Diyalektik Materyalizme göre:

Gerçekler objektiftir demekle, onların keyfimize bağlı olmadıklarını da söylemiş oluruz. Tersine, keyfimizi kaçırmamak istersek, kendimizi gerçeklere uydurmak zorundayız. Gerçek uydurulmaz, gerçeğe uyulur.

2- Gerçeğe dair kesin hüküm yürütülemez diyenlerin kanaatleri de hayata tatbik edilince, gene iki zıt kutup meydana çıkar:

a) Agnostiklere göre:

Agnostik felsefe *"Evreni tanımanın veya hiç olmazsa esaslıca tanımanın mümkün olacağını inkâr eder."* (Lenin, **Materyalizm ve Ampiriyokritisizm,** s. 13) Agnostiklere göre, metafizik gerçeğin bulunduğunu ispat edemeyeceğimiz gibi, bulunmadığını da ispat edemeyiz. Bilemeyiz! Olabilir, olmaya da bilir... Ne malûm? Bu kadar çok doktrinlerin mevcut olması bile, hiçbir doktrinin mutlak gerçeği bulamadığını gösterir.

Agnostiklerin pratikte güttükleri hedef, ikiyüzlülüğü bilimleştirmektir. Bilim keşiflerinin ortaya attığı gerçekler önünde İdealizm ve Safsata çökmeye başlayınca, buna gönülleri (veya keseleri) kail [razı] olmayan Agnostikler, sözde derinleşmek, gerçekte suyu bulandırmak yoluyla kaçamak yapıp, ölmek üzere olan İdealizme ve Sübjektivizme açık kapı bırakırlar.

b) Eklektiklere göre:

Görünüşte Agnostiklerin tersine; her doktrinde bir parça gerçek bulunduğuna inanır. Bu parçalı kanaatlerden yamalı bir bohça yapıp, gerçek cevherini onun içinde saklı tutar. Bu iddia sözde her sistemi hoş görürken hiçbir sistemi kabul etmemeyi yahut hiçbir sistemi tutmazken

a) Diyalektik Materyalizme göre:

Evreni pekâlâ tanırız. Tanımadıklarımız daima bulunabilir. Ama bu tanıdığımız gerçekleri inkâr için bir sebep değildir. Bir şeyi tanıyıp tanımadığımız işle anlaşılır: Elektriği tanıyoruz. Çünkü onun şartlarını yerine getirdiğimiz her yerde oluştuğunu görüyoruz. Metafiziğin aradığı mutlak gerçek de, kendinden evvelki bir sürü izafi gerçeklerden sonuç olarak doğar. Binlerce yıldan beri İdealizm-Materyalizm kavgası var. Toplum geliştikçe hemen bütün insan bilgileri yavaş yavaş İdealizmden ve Felsefe metafiziğinden sıyrılıp, Pozitif Bilimlere ve Materyalizme doğru yöneliyor. Gerek İdealizmin ve Metafiziğin, gerek bütün öteki sapık Felsefe sistemlerinin en son tutamakları olan Toplum bilimi de, Marksizmle beraber, Pozitif Bilimler alanına girmiştir. Bugün Din ve Felsefe sistemlerinin dahi, maddi açıklamaları bulunmuştur. Metafizik kuruntu ve idealizmler en son barınaklarından dahi atılmış ve atılmaktadır. Hâlâ, nasıl olur da, Nasreddin Hoca'nın kayıp eşeğini aradığı gibi; "Hele bir şu tepenin ardı kaldı" deyip, sükûnetle İdealizm veya Mutlak Gerçeklik ihtimalini öne sürebiliriz? İnsanlığın gelişimi, bütün öteki sistemleri çürütürken, Diyalektik Materyalizmi adeta mutlak gerçek seviyesine çıkarmıştır.

b) Diyalektik Materyalizme göre:

Her sistem, az çok ve hiç olmazsa görünüşte Gerçeğin bir yanını kendisine siper etmeden kurulamaz. Lâkin Gerçek bir tek yanlı değildir, bir bütündür. O bütünün içinde her şey sırf mutlak olmayabilir. Tersine en mutlak gerçek bile ancak zaman ve mekân şartlarıyla bağlıdır. *"Diyalektik, zıddiyetlerin yer*

hepsine flört yapmayı akıl işi sayar. Böylece tersine agnostik olmuş olur. Mutlak hiçbir doğrulamayı kabullenemez.

"Eklektik 'fazla mutlak' doğrulama istemez. Ta ki, kendi burjuva filisten [zındık] *dileğini devrimin yerine geçirebilsin."* (Lenin, **Kurucu Meclise Dair Tez)**

değiştirmesini ve bunalımlarla tarihin anlamını ve neyi gösterdiğini meydana çıkararak, mutlak gerçeği naks eder[noksanlaştırır, eksiltir]."(Lenin, **age)** Yoksa her doktrinden bir kaşık alıp, hiçbir doktrine sap olamamak, anlayışımızı çorbaya çevirmektir. Maddeyi ele alırken maddeci, hareketi veya ruhu ele alırken idealist veya rölâtivist olacağım demek, sürekli olarak kendi sözünü çürütmektir.

III- DİYALEKTİK MATERYALİZME GÖRE GERÇEK

Yukarıda, bütün öteki kavrayışlarla Diyalektik Maddeciliğin farklarını araştırırken, Diyalektiğin Gerçeğe dair ne düşündüğünü de söylemiştik. O dağınık sözleri şimdi azıcık daha derli toplu kılmaya çalışalım.

Gerçek konusu, tekrar edelim, "Gnoseologie", yani "Bilgi konusu"dur. İnsan bilgisi Gerçeği kavrayabilir mi, kavrayamaz mı?

Marks ve Engels'e göre Bilgi; gerçek Dünyanın kafamızda bıraktığı bir iz ve parıltı (reflet = yansıma)dır. Bu parıltılı iz, "izafidir" derken, neyi anlıyoruz? Sübjektivistlerin zannettikleri gibi, o yansımaların yalan veya inanılmayacak şey olduklarını mı? Hayır. Bilgimiz izafidir demek: *"Cihan sistemini tekmil bağ ve zincirlenişi içinde, tam olarak"* (F. Engels, **Anti-Dühring** (Marks-Engels, Werke, C. 20)) kavrayamayız demektir. Yani, itiraz götürmez biçimde gelmiş geçmiş ve gelecek her şeyi içine alan bir tek Gerçek elimize geçemez. Bundan doğal ne var? Çünkü Dünya bizden önce vardı. Ve bir gün insanlık yeryüzünden yok olduğu zamanda da var olabilir. Dünyanın evvel ve ahir (ilk ve son), bütün hâllerini tam oldukları gibi kavramamız mümkündür demek, dünyadan önce ve dünyadan sonra kafamızın, düşüncemizin var olduğunu ileri sürmeye varır. Böyle bir varsayım, ancak Dincilerin "Allah"ı veya İdealistlerin "Fikir"i için akla gelir. Yani ispatsız bir imandır. İlme değil itikada, inanmak arzusuna dayanır. Bilim, insan kafasının ve düşüncesinin insan hayatı ve insan faaliyeti olmayan yerde bulunamayacağını göstermiştir. Doğanın ilk çağlarında insan yoktu. İnsan yeryüzümüze özgü bir varlıktır. Dünyamızın yıkıldığı gün insan da kalmayabilir. Biz ancak bulunduğumuz çağları ve o çağların ilişkilerini kültürümüzle düşüncemize mal edebiliriz. Dünya, kuruldu kurulalı aynı kalmaz. Evrenin ezeli ve ebedi bir süreç halinde oluşu, boyuna gelişim ve değişimlere uğraması, ondaki geçmiş geçecek "tekmil bağ ve zincirlenişi tam olarak" kavramamızı imkân dışında bırakır. İnsanlık bugün bilmediği şeye bilmiyorum diyebilecek seviyede bir düşünce ilerlemesine ve toplumsal cesaret çağına erişmiş bulunuyor.

Bu sebeple Diyalektik Maddecilik, her alanda olduğu gibi, düşünce ve bilgi alanında dahi şöyle bir çelişki bulur:

a) Bilgimiz izafidir. Gerçek dünyanın *tekmil* zincirlenişini tamamıyla kavrayamayız.

b) Objektif gerçeğin *mutlak bilgisini* ele geçirmeye meylederiz.

İlkin: Bilgimiz hem *izafidir,* hem *mutlak* peşindedir, demek, bir çelişkidir. Fakat bu çelişki saçma değildir. Yani anlamlıdır ve vardır. Yani gerçektir. İnsanın dünya tarihi içindeki yeri bunu gerektirmiştir. Aksini kabul etsek; bütün objektif gerçeğin, yani bilincimiz dışında olmuş ve olacak her şeyin ve bizzat bilincimizin mutlak bilgisini ele geçirivermiş bulunsak, bu ne demektir? Artık bütün evren durdu, düşüncemiz de evrenle birlikte işleyen bir saat gibi hareketten kaldı, demektir. Yeni bir şey yoktur ve olamaz, her şey gibi hayat da olduğu yerde stop etti, demektir. Böyle fenâfillâh fikirler, Tarihin karanlık, durgun devirlerinde, sosyal çöküşler, hatta gerileyişler karşısında, birtakım Derviş Zaviyelerinde yahut Ortaçağ Medreselerinde görüldü. O zamanlar Aristoteles "Muallim-i Evvel" [İlk Öğretmen]di. Onun kitaplarından ayrı ve üstün bilgi ve gerçek yok sayıldı. Niçin? Çünkü o zaman Aristoteles'i ele alanlar, Aristo'nun yaşadığı toplumdan daha az gelişimli bir toplulukta yaşıyorlardı. Avrupa, Asya ve Afrika; en parlak Yunan Medeniyetinden geri olduğu müddetçe, Yunan Medeniyetinin en dâhice ansiklopedisini derlemiş olan Aristo'dan üstün ve geniş bir bilgi iddiasına kalkışamazdı. İnsan, ancak içinde yaşadığı toplum ölçüsünde bilgi taşıyabilir. Yani Dogmatizm Ortaçağ toplumunun ilk çağları için zorunlu, hatta Rönesans'ı hazırlayan lüzumlu bir "Hafızlık" veya "Repetion: Müzakere" (Akla dayanarak yalnızca tartışma yoluyla, deneye gerek olmaksızın gerçeğe ulaşabileceğimizi ileri süren skolâstik mantık yöntemi. (kısır tartışmacılık)) sayılabilirdi. Daha canlı, daha parlak gerçeklere ulaşamamış bir toplumda geçmiş ileri medeniyetlerin kurallaştırdığı gerçeklerin Skolâstiği doğal idi. Fakat, biliyoruz: Ortaçağ Skolâstiği bile, çarçabuk (Barut, Pusula, Matbaa vb. keşifleri ile beraber) kendi zıtlarını yaratmakta gecikmedi. Hele bugünkü Elektrik ve Atom çekirdeği çağında, Aristo hafızlığı, Antika Mantık müzakereciliği, yani ezbere tefelsüf (Feylozoflaşma, felsefe sözleri söyleme) bitmiştir. Hayat en amelmanda [iş yapamaz durumda olan] felsefe idealistini bile paçasından yakalayıp sürüklemeye başlar. Her gün bulunan ve "Akıllara hayret veren" yeni gerçekler önünde eski gevelemelerden sakınmaya mecburdur.

İkinci olarak: Bilgimizin hem izafi olması, hem de mutlak'a özenmesi bir çelişkidir. Ama, ortada her zaman ve mekânda tutunabileceğimiz objektif bir gerçeğin bulunmasına engel olamaz. Biz "Cihan sistemini tekmil bağ zincirlenişleri içinde tamam olarak" kavramamakla, beraber, o sisteme dair *mutlak* denilebilecek bazı gerçekler bilmekten

geri kalamayız. Benim dışımda başka insanlar var. İnsanların belirli devirlerde ortak bilgi ve kanaatler besledikleri birçok şeyler var. O zaman insanlık ve düşünce tarihi, büyük hayat tarihi içinde incelenirse, düşüncenin hayatla, hayatın organizma, organizmanın maddeyle bağlılığı ve en sonunda her şeyin madde içinde birleştiği anlaşılabilir. O zaman Düşünce ile Varlığın birliği en yüksek gerçek haline gelir. Ve *"Dünyanın gerçek birliği, maddeliğinden ibarettir."* (F. Engels, **age)** diyebiliriz. Bu kanaatle Materyalist oluruz.

Materyalist olmak ne demektir? Her şeyin, en son duruşmada Maddeye indirgenebileceğine, her şeyin Madde aslına geri döneceğine mutlak surette inanmaktır.

"Materyalist olmak için, duyu organlarımızın bize bildirdiği objektif gerçeği kabul etmek lâzımdır. Objektif, yani insandan bağımsız olan gerçeği kabul etmek ise, şu veya bu suretle mutlak gerçeği kabul etmek demektir." (Lenin, **Materyalizm ve Ampiriokritisizm,** s. 105)

Mesela Zaman, Mekân kavramları, realitenin kafamızda yarattığı birer yansıma olarak anlaşılır. Bu kavramlar mutlak birer gerçektirler. Dün var idiler. Yarın olacaklar. Madde hareketsiz olmaz, Evren süreç halindedir, Zıtlar bir araya gelince mutlak mücadele ederler vb. diyoruz. Bunlar mutlak ve ezeli [eski] birer gerçek seviyesine ermiş kanaatlerdir. Napolyon 15 Mayıs 1821'de öldü; bu ezeli bir gerçektir.

Niçin? Çünkü, aksini iddia edecek hiçbir delil, şimdiye kadar insanlığın geçirdiği tecrübe ve faaliyetlerin ispat ettiği sonuçları çürütememiştir. Yürümeye başlayan her insan Mekân diye mutlak ve şaşmaz bir şeyin bulunduğunu bilir. Yaşadığını biraz düşünen her insan Zamanın geçtiğini hisseder. Artı elektrik kutbunu eksiye yaklaştıran her insan arada bir küçük yıldırımcık patladığını görür. Yazılı Tarihte atılmış rakamların insan medeniyeti durdukça unutulamayacağını ve bakıldıkça hep aynı kalacaklarını, şu halde ifade ettikleri şeylerin mutlak o rakamlara uyduğunu herkes anlar. Sonuçta: Gerçeğin objektifliği ve mutlaklığı; denenmesiyle sabittir.

"Materyalist bilgi kuramının şaşmazlığını insan pratiği ispat eder." (Lenin, **age,** s. 111)

Bir sözle Gerçeğin kriteryumu Pratik'tir. Bir yerde Gerçek var mı, yok mu? O Gerçek sürekli, ezeli, mutlak mı, değil mi?.. Onu bize gösterecek şey denememiz, yapmamız, toplumsal ölçüde Pratiğimizdir. Toplumsal ölçüde diyoruz; çünkü her şeyi, her insan deneyemez. Fakat yalan söylemeyen bir insanın denediği ve potansiyel olarak her insanın deneyebileceği bir şey doğru, Gerçektir.

İşte, Diyalektik Maddecilik Gerçek telâkkisini [anlayışını] bütün öteki felsefe kavrayışlarından ayırt eden şey Pratiğin Gerçeğe uygulanmasıdır.

a) "Pratiğimizin doğruladığı şey objektif, biricik, son gerçektir." (Lenin, **age,** s. 115)

Gerçek nedir? İnsanı yapacağı işte yanılmaktan alıkoyan prensiptir. Büyük insan yığınlarının belki yüzyıllarca uğraşıp denediği bir şeyi, biz tekrar denemesek dahi Gerçek diye kabul ederiz. Ve sonra o Gerçeğin ışığında yürürüz. Bu kadar basit bir şey, Çelişkiler mahşeri olan insan düşüncesinde binbir sapıtmaya nasıl kapı açmıştır? Bunu herkes bildiği halde, neden her Gerçek üzerinde herkes hemen aynı kanaate varamıyor? Bu, insan toplumundaki bölümlü ve çelişkili ilişkilerden ileri gelir.

Diyalektik Maddeciliği bütün sübjektivizmlerden ayıran şey, onun Pratiğe inancıdır. Diyalektik, bütün olayları hareket ve gelişim halinde görür diye, Diyalektiği Sofizmle yahut Septisizmle yahut İzafiyecilik vb. ile karıştıranların anlayamadıkları hep bu Pratik noktadır. Onlar, yani bütün Felsefî İdealistler ve Sübjektivistler, sanırlar ki; biz Evreni istediğimiz gibi kavrayabiliriz. Düşünce insanın elindedir. Varlığı biz dilediğimiz gibi, sübjektif olarak tasavvur ederiz. Hâlbuki, herkesin düşüncesi şaşılacak kadar belli toplumsal ve doğal sebeplerle sıkı sıkıya bağlı olarak yönelir. Düşüncede belirlenimsizcilik (endeterminizm) iddiası, göründüğünden daha temelsizdir. Kimse istediği gibi düşünemez. Daha doğrusu istediği gibi düşünmek; istemeyi tayin eden iç ve dış zorunluluklara göredir.

Onun için, Diyalektik bizim *kafamızın uydurduğu* bir şey değil, tersine, *kafamızın uyduğu* bir şeydir. Olaylar; biz öyle istediğimiz için olmuyorlar; tersine, Diyalektik oldukları için bizi de Diyalektik düşünmeye zorluyorlar. En fantezi görünen kuruntu bile; onu yapanın bulunduğu Medeniyet seviyesi, bağlandığı Sınıf ve Zümre, yaşadığı Çevre, nihayet kafasının Bilinç ve Bilinçaltını tayin eden etkilere uygundur.

Doğadan bir örnek:

Sözgelişi *İklim* her yerde, her zaman aynı olan, değişmeyen mutlak bir gerçek midir? Hayır. Yeryüzünde ekvator çizgisine doğru sıcak ve kutuplara çıkıldıkça soğuk olur. Aynı yerde mevsime göre, denizden yükselişe göre iklim değişir. Şimdi biz, iklim izafi bir şeydir diye, istersek hava sıcak, dilersek hava soğuk diyebilir miyiz? "Lâf olsun, komiklik olsun" diye belki söyleriz. Ama söylediğimize biz kendimiz -aklımız başımızda oldukça- inanabilir miyiz? Hele hava soğukken sıcaktır kanaatiyle hareket edebilir miyiz? Hayır. Kutup buzları arasında çıplak dolaşırsak, donarız. Ekvatorda kürkle gezersek, güneş çarpmasından ölürüz. Onun için, düşüncemizle iklimi doğru yansıtmaya mecburuz.

Toplumdan bir örnek:

Tarihte *Özel mülkiyet* mutlak bir cevher değil, zemine, zamana göre değişen izafi bir ilişkidir. İlkel Komunada yokmuş. Sonra var ol-

muş. Onu bırakalım. *Bugün 1940 senesinde* modern dokuma fabrikası; İngiltere'nin Manchester şehrinde bir şahsın mülküdür; Sovyetlerin Moskova kentinde milletin mülküdür. Aynı çeşit fabrikayı Moskova'da bir şahsın mülkü yahut Manchester'da milletin malı yapmayı düşünebilen adam olur. Ama bu düşüncesini yapmaya kalkıştığı dakikada tevkif olunur.

Bu kaba görünen örnekler, insanın düşüncesini pratikle ayar etmeye nasıl mecbur kaldığını göstermeye yarar. İklimin ve Özel Mülkiyetin izafi olması, bu şeylerin objektif olarak mevcutken mutlak birer anlam ifade ettiklerini, gerçekten var olduklarını ortadan kaldırmaz. Tersine. Onun için rejimine güvenen Ceza Kanunları düşünceleri değil, fiilleri cezalandırır. Fakat sahici her düşünce, pratik hayata uyduğundan, rejimlerinin kıl üstünde durduğunu bilen zümrelerin Ceza Usulleri düşünceyi de mahkûm eder; o gibi rejimlerin çürüklüğünü sadece gözönüne getirmek, yıkılmalarını temine kâfidir de ondan.

Olaylar Mademki izafidir, şimdi Gerçek dediğimiz şey, sonra Mademki yok olacaktır, şu halde hiçbir şeye inanmayalım demek: amelmanda adamın "Mademki kirleneceğim, hiç yıkanmayayım"; Hint fakirlerinin "Mademki öleceğim, hiç yaşamayayım" demesine benzer. "Mademki acıkacağım, hiç yemeyeyim" sözü kadar gülünç bir Sofizmdir. Hele bir yeme bakalım? Bu çeşit Sofizmleri yapanlar, kendilerini veya başkalarını aldatanlar, ya hiç aç kalmayacağına emin olanlar yahut gizlice karın doyuranlardır.

b) "Mutlak gerçek, izafi gerçeklerin toplamından başka bir şey değildir." (Lenin, **age,** s. 111)

Bir düşüncenin doğru olup olmadığını, gerçeğe uyup uymadığını anlamak için onu pratikle ayar etmek, uygulamak yeterlidir. Fikir pratiğe, düşünce olaya uydu mu, Gerçek istediği kadar izafi olsun, bir gerçektir. Fakat, mutlak gerçeğin miyârı, mihenk taşı [ölçütü] nedir? Gene Pratik. Nasıl Pratik? Sürekli ve her yanlı Pratik... Yani, değişik zamanlarda, değişik yerlerde ve değişik şekillerde, başka başka birçok insan faaliyetleriyle doğruluğu meydana çıkan her gerçek, yavaş yavaş izafi olmaktan çıkar. Mesela, bir fikir uygulama ile her doğrulandığında, izafi bir gerçek olur. Bu doğrulanmalar çoğaldıkça; izafi gerçeklerin sayısı artar. Bu nicelikçe birikiş Kıyamete kadar sürmez. Bir sınıra vardıktan sonra, bütün izafi gerçeklerin birleştikleri noktada oluşan gerçekler toplamı mutlaklaşan gerçeği verir.

Bu, Diyalektik mantığa uygun bir kalıp değiştirmedir. Mutlak gerçek ile izafi gerçek aynı nitelikte midir? Elbette hayır. Mutlak gerçeğin izafi gerçeklerden doğması, mutlak gerçeğin izafi olduğunu göstermez. Doğada her olay gibi, Düşünce ile Olayların çarpışması (yani Pratik, Tecrübe), her defasında bize bir izafi gerçek verir. Bu gerçekler, ateş üstün-

deki suyun ısınması gibi, bir hadde kadar birikirler. Fakat ondan sonra artık sayıca birikme yerine, suyun galeyanla buğu olması gibi bir sıçrama ile İzafi gerçekler, bambaşka nitelikte bir Mutlak gerçek şekline girerler. Derebeyi toplumu içinde ilk sermayedar ilişkiler belirince, küçük çiftçi ve küçük esnaf elinde özel mülk olan üretim aletleri yavaş yavaş kapitalistler elinde birikir. Sermayedar ilişkileri ilerledikçe üretim tarzı, işbölümü yoluyla gittikçe bireysel olmaktan çıkar, toplumsallaşır. Her kapitalist işletme adeta sosyalleşen işletmenin izafi bir gerçek parçası olur. Kapitalizm ilerledikçe bu gerçekler birikip büyürler. Nihayet süreç o kadar keskin gelişmelere uğrar ki, birden bire bütün üretimin toplum ölçüsünde toplumsallaştırılmasını ileriye süren bir gerçek, Bilimsel Sosyalizmin mutlak gerçeği doğar. Ve bu gerçek uğruna kurulan Partiler, uzun mücadele pratikleriyle, sözgelişi Sovyetler ülkesindeki devrime varır. Bu artık mutlak gerçeğin tecellisidir. Sosyalizm kapitalizmden doğar diye, sosyalizmi kapitalizmin sırf nicelikçe bir toplamı saymak mümkün müdür? Elbette hayır. Ona rağmen, Sosyalizm, kapitalizmde izafi bir şekilde biriken sosyalleşme gerçeklerinin sonucudur; ama, nitelikçe sıçrama yapan bir sonucu, bambaşka nitelikte bir sonuçtur.

İşte, Mutlak gerçek ile İzafi gerçek arasında bir nitelik farkı bulunmasına rağmen, Mutlak gerçeğin İzafi gerçekler toplamından başka bir şey olmadığı söylenirken, bütün evrende gelişime esas olan bu Diyalektik Devrim murat olunur. Agnostiklerle Dogmatiklerin anlamadıkları veya anlamak istemedikleri de budur.

Agnostikler (Lâ-ilmiyyûn: Bilmemciler):

"Mademki her bilimsel gerçek izafidir, demek bilimce mutlak bir gerçek iddiası yapılamaz. Bilimin yok dediği mutlak gerçeği biz mi uyduralım?" "Hayır", derler ve bütün mutlak inançları toptan inkâr ederler.

Hâlbuki uydurmaya gerek yok. İzafilik bir hadde kadar birikince Mutlaklık'a atlar. Agnostikler Nicelik birikişinin Nitelik başkalaşmasına sıçradığını anlamazlar. Yumurtadan civciv çıkacağını ummazlar. Yahut, yumurtayı cılk bırakmak isterler; onun cici kabuğunu zedelemek zahmetinden korktukları için, bu kabuğun geometrisine taparlar.

Dogmatikler (Nassiyyûn: "Bunu böyle bilin!"ciler):

"Mademki bize bilimin verdiği gerçekler hep izafidir, demek bilimin yolundan yürünerek ulaşılacak bir Mutlak gerçek yoktur. Lâkin, Mutlak gerçeksiz dünya mahşere döneceğinden, Mutlak gerçeği biz filozoflar bilim dışı usullerle, Metafizik dediğimiz metotla (yani kafadan uydurarak) yaratmalıyız. Çünkü insanlara, hiç olmazsa bütün ömürlerince veya bir nesil boyunca tutunacak bir Mutlak gerçek gerektir..." derler.

Hâlbuki, tekrar edelim: Uydurmaya gene gerek yok. Objektif varlık olayları Toplumda olsun, Doğada olsun izafi bilgilerin ve gerçeklerin

birike birike, en sonra daha fazla birikmeye gerek kalmaksızın Mutlak Bilgi niteliğine vardığını gösterir. Dogmatikler, çelişkilerin beraberliğine ve aradaki çatışmanın birikmesine lüzum görmeden, aklın boşlukta perende atmasıyla Mutlak gerçeğe varılacağını sanırlar. Bunlar, yumurta içindeki tohumu, tohumun belli şartlar altında çevresindeki gıdayla ilişkide ve mücadelede bulunarak gelişmesini ve evrim geçirmesini bir tarafa bırakarak, yani adeta yumurtayı sokağa atarak, kuluçka tavuğun altına kendi kafalarını sokmaya, beyinlerinin yumurtası içinden Mutlak gerçek çıkartmaya çabalarlar. Bu yüzden gene yumurta cılk olmaya bırakılır. Herkesin bildiği: Civciv yumurtadan çıkar. Dogmatikler hayalhanelerinin boşluğunda, hiç kimsenin akıl erdiremeyeceği (Bilimin dışında kalmış!) civcivler çıkarmaya özenirler.

Demek, İzafiyecileri, Septikleri bir tarafa bırakırsak, Metafizik felsefenin en kabadayı iki büyük ve ağır basan akımı; Dogmatizm ile Agnostisizm, gerçekte, yani sözleri hayata uygulanınca, aynı kapıyı çalarlar: Yumurtayı cılk bırakmaya uğraşırlar. Bunu gene kaba bir örnekle canlandıralım.

Doğadan örnek:

En cahil köylü dahi kuluçkanın altına tohumlu ve sağlam yumurta korsak, oradan *mutlak* civciv çıkacağını bilir. *Agnostikler;* hayır, bu *mutlak* bilinemez, derler. Çünkü bazı yumurtalar cılk da çıkabilirmiş. Hâlbuki aynı cahil köylü cılk yumurtanın ya horoz görmediğini yahut bayat olduğunu bildiğinden, o yönlere dikkat ederek her yıl kuluçkasından civciv kadar canlı mutlak gerçekleri çıkartıp, filozofların midelerine hoş gelen taze piliç etini hazırlamakta devam eder. *Dogmatikler;* köylüye, gene cılk çıkma imkânlarını hatırlatarak, ispat ederler ki, civciv denilen şey: ne tohumdur, ne yumurtanın sarı veya beyazıdır, ne kabuğudur, ne kuluçkanın yirmi bir günlük 38 derece ısısıdır. Mutlak gerçek de öyle olmalı; bütün ikinci derece, fani, bu yalan dünya nesnelerinden ayrıdır.

Evet, civciv işinde Agnostik ve Dogmatik filozofların da, köylü durumuna düşseler, köylüden farklı hareket etmeyecekleri, yani pratikte bütün Metafizik filozofların yumurtadan civciv çıktığını inkâr etmedikleri muhakkaktır. Lâkin, bunların civcivi mutlak gerçek saymayışları, yumurta civcivden başka bir şey de çıkarabilirmiş gibi iddiaya kalkışmalarından farklı mıdır? Çünkü onlar, yalnız civcivi değil, Varlığın bütün elle tutulur ve canlı gerçeklerini; yıldızları, kayaları, madenleri, bitkileri, hayvanları, hatta insanları da toptan inkâr ederler. Bütün varlıkta mutlak gerçek sayılacak hiçbir şey bulunmadığını ileriye sürürler. Onların gayet kallavî sözlerle ciltler dolusu mantık oyunlarını, köylümüzün basit yumurtasıyla karşılaştırdık mı, "derin", "içine işlenmez" gibi gösterilmek istenen fikirlerinin, yukarıki örneklerde göründüğü kadar yersiz olduğunu ve develeri güldüreceğini anlamakta güçlük çekilemez.

Tekrar edelim: Diyalektik Maddecilik yöntemine gelinceye dek yapılan felsefeler nihayet zorunluluk sayılabilirdi. Maksadımız eski büyük düşünücüleri aşağılamak değil, Marksizmden sonraki cüceleri çiğ ışıkla aydınlatmaktır.

Toplumdan örnek:

Filozofların en son direndikleri alan İnsan ruhu ve Toplum ilişkileri değil mi? Oradan da, tavuğun yumurtası kadar basit bir olay alalım. Marks'ın dediği gibi: Milyonlarca insan bir adama Kral dedikleri için onun uyruğundandırlar ve Kral o milyonları kendi uyruğu bildiği için Kraldır... Yani milyonlarca insan bir adama: "Sen kralımız değilsin" derse, o adam krallıkta kalabilir mi? Hayır. Kral milyonlarca insana: "Siz benim uyruğumdansınız" demezse, kral olabilir mi? Gene hayır. Bir insanın kanaati, ne izafi şey? Hâlbuki bir Kralın fermanı, ne müthiş gerçek?

Şimdi bu olaya biraz yakından bakalım: Bir adam, bir kişiye "Kralsın" dese, alay olur. Beş, on, hatta yüzlerce kişi "Kralımızsın" deseler, o adam Kral olur mu? Gene şüpheli. Evet, o yüzlerce kişi için Kralın Kral olması bir gerçek sayılabilir. Sürgündeki krallar gibi... Ama bütün milyonlar için o adam Kral mıdır? Yani, o adamın Krallığı mutlak bir gerçek midir? Hayır. Aksini koyalım: Bir memlekette bir seçimle bir adam Kral oldu. Eğer Kralı seçenler, şu veya bu suretle sözü geçer kimselerse, o memleketin ve bütün dünya halklarının kafasında, seçilen adam artık "Kral"dır. Mesela Hohenzollern ailesinden ilk ufak prensçiği bütün Almanya prensleri İmparator seçtikleri vakit, seçime katılmayan tekmil Almanya halkları da Hohenzollern ailesini İmparator ailesi bildi. Ondan sonra 1918 yılına kadar artık Alman İmparatorlarının Hohenzollern ailesinden çıktığı da mutlak bir gerçek olmadı mı? Agnostikler buna "Bilmiyoruz", "Bilinemez" diyebilirler mi? Dogmatikler: "İmparatoru bir filozof kafasında seçti" derlerse komik olmaz mı?.. Şimdi, İmparatorun İmparator olması için, sayıları çok azlık bulunan Alman prensleri bütün Alman halkının ayrı ayrı o kanaate gelmelerini bekledi mi? Hayır. Karar verdiler. Aksini iddiaya kimse kalkışamadı. Artık Almanya için İmparatorluk "Mutlak bir gerçek" idi. "Bilmiyorum" diyeceklere, o İmparatorun fermanlı kılıcı her şeyin mutlak gerçeğini derhal öğretirdi. Çünkü seçimin izafiliği, çoğunluk Alman prenslerince kabul edilince, İmparatorluk mutlak gerçek mertebesine varmıştır.

İyi ama, denecek, Varlık, Madde, Ruh gibi yüce konulara bakan büyük Felsefe davalarını böyle "Yumurta" gibi küçük yahut "İmparator" gibi gösterişe ait şeylerle karıştırmak Felsefeyi küçültmek değil midir?

Evet. Bugün için Felsefe göründüğünden de daha küçülmüştür. Biz biliyoruz ki en katmerli filozof gerçeği, bir köylünün veya işçinin karnını yarım yumurta kadar dahi doyuramaz. Ve bütün ulu felsefe

meselelerini kaplayan en "Mutlak gerçek"ler, nihayet şu veya bu anlamda birtakım "Kral" veya "İmparator"ları Allahlaştırmak gibi gayet insancıl ve o yalancı Tanrıların gölgesinde milyonların zararına asalak yaşamak gibi gayet miskin maksatların sunturlu süslerinden öteye geçemez. Konu uzun ve ayrıdır.

Bu örnekler gösteriyor ki, bütün elde ettiğimiz teker teker gerçeklerin izafi olmaları (Yumurta sarısının veya beyazının veya kabuğunun veya kuluçka ısısının tek başlarına kalmaları, Alman prenslerinin her birinin kafasındaki İmparator fikrinin kendince makbul sayılması), bütün o izafi gerçekler (Sarı, Beyaz, Kabuk, ısı ve İmparator isteyen bütün Alman prensleri) bir araya gelir gelmez ortaya hemen hemen Mutlak bir gerçeğin (Civcivin ve İmparatorun) çıkmasına engel olamaz. O bakımdan, insan düşüncesi için mutlak gerçeği ne *Agnostikçe* inkara kalkışmak ne de *Dogmatikçe* gerçeğin dışında uydurma kılığına sokmak bizi aldatmamalıdır. Mutlak gerçek her gün gördüğümüz binlerce, milyonlarca örneğiyle anladığımız gibi vardır. O tıpkı Kuluçka altında yumurtaların veya İmparatorluk isteyen Alman prenslerinin bir araya gelmesi gibi yavaş yavaş biriken, fakat bir toplama ulaşınca derhal nitelik değişikliğine uğrayan izafi gerçeklerin toplamıdır. Binlerce yıllık insan denemeleri izafi birer gerçektirler. Bunların toptan ispat ettiği şey; her şeyin daima hareket ve değişme geçirdiği prensibi, *Mutlak gerçektir.*

c) Zıtların birliği izafi, mücadelesi mutlaktır:

Her yumurta, mutlaka ve hele kendiliğinden civciv çıkarmaz. Her yerde küçük prensler bir araya gelince, hemen bir İmparator seçmezler... vb... Yumurta içindeki zigotun yumurta sarısını ve akını yemeye başlaması, daha doğrusu tohumla yumurta gıdaları arasında mücadelenin gelişerek, civciv gerçeğine doğru ulaşması için birtakım şartlar gerektir: Zigotta birbirine zıt horozla tavuk tohumlarının bir araya gelmeleri sebebi ile kuluçka ısısının şart olması gibi... Bir horozu daha önce kesersek, horoz-tavuk zıtlığı bir araya gelemez, yumurtada civcive doğru gelişim için zıtların birliği doğamaz. Demek, çelişkilerin bir araya gelmesi (horozla tavuğun eşleşmesi) mutlak değildir; olmaya da bilir. İzafidir. Aynı biçimde, yumurta zigotunun sarı ve aktaki gıdalarla çelişki haline girmesi için de sürekli 38 derece ısı gerektir. Bütün bu sebepler ve şartlar, "Çelişki" dediğimiz zıt kutupların bir araya gelmelerindeki izafiliği gösterir. Nitekim, her sürüyle prensin bulunduğu ülkede bir İmparatorun seçilmesi şart değildir. Rakip prensler kendi aralarındaki savaşın tarihsel şartlar içinde daha büyük tehlikelere kapı açacağını anladıkları vakit tarafsız ve küçük bir prensin İmparator ilan edilmesini kararlaştırabilirler. Yani zıt prensler bu noktada mutlaka birleşemezler. Birleşmeleri bazı şartlara göredir, izafidir. Lâkin bir defa birleştiler mi, aralarındaki rekabet kavgaları, kendilerinin dahi akıl-

larından geçmeyen muazzam bir İmparatorluğun gelişmesine doğru evrim geçirir durur. Onun için:

"Zıtların birliği şarta bağlı, geçici, geçişli, izafidir. Birbirini iten (karşılıklı hariç bırakan) zıtlıkların mücadelesi mutlaktır. Gelişim gibi, hareket gibi mutlaktır."(Lenin, **Diyalektiğe Dair Meseleler, Marksizm Bayrağı Altında,** *No. 5-6, 1925 Mayıs-Haziran, s. 14-15)*

Artı ile eksinin bir araya gelmeleri bazı şartlarla olur. Onlar uzun müddet bir arada bulunmayabilirler. Bir müddet beraberlikten sonra, başka şekle dökülebilirler. Şu halde zıtların beraberliği izafi'dir. Ama, uygun şartlar altında bu izafilik gerçekleşirse, yani artı ile eksi bir araya geldi miydi, onların arasında mücadeleden elektrik cereyanı dediğimiz hareket mutlaka doğar ve büyük bir gelişim gösterir. Havayı yarıp birleşirlerse yıldırım olur; bir iletken cismin direncini çok zor yenerlerse, sıcaklık olur; direnç artmasına rağmen cismin yanması önlenirse ışık olur... Demiri mıknatıslar, zili harekete getirir, makineyi işletir... vb... Bu mutlaktır.

Demek, İzafi ile Mutlak'ın arasında zannedildiği kadar aşılmaz uçurumlar yoktur. Zıtların bir araya gelmeleri izafi olmakla beraber, geldiler miydi, mutlak gerçek ve gelişim başlar. Zıtların bir araya gelmesindeki izafilik, bir araya gelince hareket ve gelişimin mutlak başlayacağını inkâr edemez. Karşı tez de doğrudur: Nerede hareket ve gelişim varsa, bu mutlak gerçeğin altında daima çelişkilerin bir araya gelmesi gibi izafi bir gerçek gizlidir.

İşte burada, gene Marksizmin düşünce usulünde her kafanın kolayca almadığı (yani Antika mantıkla işleyen zihinlere sığmayan) bir özelliğin sebebini görüyoruz. Marksizm Mutlak Gerçek diye bir şey bulunduğunu ve bunun Doğa, Hayat, Toplum için zorunlu bir nitelik olduğunu kabul etmekle beraber, gene hiçbir vakit "Mutlak Gerçek" peşinde koşmaz. Yani altın arayıcılar gibi Mutlak Gerçek arayıcısı olmaz. Niçin? Çünkü gerçek budur. Olanlar böyledir.

Meseleyi insan pratiği bakımından ele alalım. Herhangi bir olay, her olay bir süreçtir. Süreç mutlak hareket ve gelişme halinde olan bir değişikliktir. Bir süreci, bir olayı anlamak için ne yapacağız?

İlkin; o olayın zembereği ve motoru demek olan Zıtlıkları arayacağız.

İkinci olarak; bu zıtlıkları bir araya getiren sebepleri ve şartları bulacağız.

Eğer bunları arayarak bulmazsak, süreç hakkında hiçbir doğru dürüst fikir edinemeyiz. Daima üstünkörü kalırız. Şu halde, Mutlak Gerçekten evvel, İzafi Gerçekleri kavramamız şarttır. Her olayda somut olarak, ayrı ayrı ve her yönden karşılıklı zıddiyetleri ve bu zıtları bir araya getirmiş olan şart ve sebepleri kavramaya mecburuz. Bir yerde bir "Gelişim var" demek yetmez. O gelişimi gerektiren objektif sebep-

ler, zıtlar hangileridir? Nasıl olmuş da bir araya gelmişlerdir? Bunu anlarsak, o zıtların arasındaki mücadelenin mutlak ve zorunlu gelişmesini kendiliğinden bulmuş oluruz. Diyalektik metodu, Dogmatizmden ve genel olarak hep Mutlak peşinde koşmaktan ayıran yön budur. Mutlak Gerçek, bir yerde hazırca, peşin ve tamamca saklı bulunmaz. İnsan faaliyeti ile biriken İzafi Gerçekler merdiveninden basamak basamak çıkılarak elde edilir. Falan Mutlak Gerçeği bulacağız diyerek yola çıkılmaz. Falan İzafi Gerçeklere göre, filan Mutlak Gerçeğe varılır.

Bir kelime ile gerçek anlayış, Gerçeğin izafiliğini, şartlarını ve ilişkilerini her tarafıyla aydınlatmaktadır:

"Eşyayı gerçekten anlamak için, onların bütün yönlerini, bütün bağ ve "ara vasıta"larını gözden geçirip kavramak lâzım gelir. Biz buna hiçbir zaman tamamıyla erişemeyiz, ama, kendimizi yanlışlardan ve nahoşluklardan sakındıracak her yönlülüğe muhtacız." (Lenin, **Bir Kere Daha Meslek Teşkilâtlarına Dair,** 1920, C. XVIII, s. 60)

Çelişkiler dünyasında şimdiki Sebep, evvelki Sonuç olduğu gibi, Gerçekler dünyasında dahi, şimdiki şartlar içinde Mutlak Gerçek olan bir gelişme, ileride başkalaşacak şart ve ilişkilerle yeni çelişkilerin bir araya gelişiyle İzafi Gerçek haline girer. Belli şartlar içinde belli bir gerçeğin bir müddet Mutlak oluşu, hareketi durdurmadığı gibi, en Mutlak görünen Gerçeklerin, değişik zaman ve mekân şartlarıyla İzafileşmesi de gene ancak ve yalnız Hareketin bulunduğunu gösterir. Bu da, bize, tekmil evren ve toplumda hiç değişmeyen bir tek *Mutlak Gerçeğin,* daima değişme ve gelişme halinde olan *Mücadele* ve *Hareket* olduğunu anlatır. Şu halde Marksizmde *"tam", "mükemmel",* yani "bitmiş" ve "durmuş" anlamında bir Mutlak Gerçek aramak saçmadır; gerçeğe, olaylara uymaz. Biricik, gerçek Mutlak Gerçek: *Harekettir.* Doğanın ve Toplumun mutlak gerçeği: Harekettir. Biz o Mutlak Gerçeği Diyalektik surette anlamak için, Hareketin zembereğini ve motorunu yani Çelişkileri ve beraberlik şartlarını, yani İzafi Gerçekleri her olayda bulmak zorundayız. Mutlak ile İzafi'nin karşılıklı ilişkisi bundandır. Evrenin bütün gerçeklerini bir defada bulmak iddiası, "Mutlak Gerçek"i bulmak değil, Hareketi durdurmak iddiasıdır. Bugüne kadar hiç kimsenin bozamadığı biricik Mutlak Gerçek değişen genel gelişmedir. Bütünü avucumuz içine alamayız diye, bugünden yahut kendimizden, yani elimizdeki gerçekten caymaya hakkımız da, kuvvetimiz de yoktur. Her şey gibi Gerçek de somut ve objektif maddedir. Metafizik anlamda "Mutlak Gerçek", istediği kadar uydurulsun, bir uydurma olmaktan çıkamaz.

B) BİLİMDE AYIRT

Diyalektik Maddecilik felsefesi, her şeyden önce bir düşünce metodu, yani Mantıktır. O bakımdan bütün insan bilgi ve faaliyet alanlarında rol oynar. Fakat, Mantık, insan düşüncesinin kanunlarını bulan bir bilim olduğuna göre, Diyalektiğin en çok doğrudan doğruya ilgilendiği alan, bizzat insanın kendi yazgısı ve insanlık hareketidir. Yani, Felsefeye en uzak ve en pozitif bilimler bile, Diyalektik Mantığın aydınlığından faydalanır ve faydalanmalıdır. Bütün büyük bilim keşiflerinde, bilginlerin çok defa farkına varmadan kullandıkları, daha doğrusu kendiliğinden uydukları metot, az çok doğru bir Diyalektik Maddeci düşünce tarzına dayanır. Lâkin, elemanı doğrudan doğruya insan olan olaylarda; Sosyal (toplumsal) ve Politik (siyasi) hareketlerde, Diyalektik metodun zorunluluğu büsbütün daha yakından kendini gösterir.

Onun için, biz burada, insan düşüncesine girmiş bütün bilim kollarına ait ayrı ayrı ve özel araştırma yöntemlerini değil, özellikle o iki bilimin, Siyaset ile Sosyolojinin metotlarında, Diyalektik Maddecilikle geri kalan Metafizik kavrayışların farklarını, ayırtlarını kısaca arayacağız.

Yakından bakacak olursak, Sosyoloji (İçtimaiyat) ile Politika (Siyaset) gerçekte bir madalyanın iki tarafı gibi, aynı ilişkiler toplumunun iki ayrı yanını kaplar. Bunu daha iyi anlamak için, Diyalektik Maddeciliğin iki ana bilgi prensibini hatırlayalım:

1- Açıklama,

2- Değiştirme...

Sosyoloji, insan ilişkilerinin açıklanması bilimidir.

Politika da bu açıklamaya dayanarak o İlişkileri değiştirme bilimidir.

Şu halde, bütün Sosyoloji metotlarının yanıldıkları noktalar, daha çok *Toplumu açıklama* noktasındadır. Diyalektik Maddecilikten onları ayırt eden baş nokta da gene bu Açıklama yöntemidir.

Bütün öteki Politikaları, Diyalektik Maddeci Politikadan ayırt eden nokta da, *Toplumu değiştirme* konusunda, iki tarafın kavrayış metotlarındaki farktır.

I- SOSYOLOJİLERDE AYIRT

Sosyoloji, bir sözle; toplumun hareket kanunlarını açıklama bilimidir. Şu halde Tarihsel Materyalizm "par excellence" [en yüksek

kertede, mükemmel] bir Sosyolojidir. Ama, aradaki farkı belirtmek için ayrı ele almalı. Şüphesiz, bütün Toplum bilgilerinde olduğu gibi, toplumsal kanunlar konusunda da Tarihsel Maddecilikten ayrı birçok akımlar ve kavrayışlar (cereyan ve telâkkiler) vardır. Bunlar başlıca iki büyük gruba ayrılabilirler:

1- Toplumsal Felsefeler;

2- (Metafizik) Sosyolojiler../*'

Yani Toplum kanunları bir Filozofça, bir de Bilgince olmak üzere iki türlü gözden geçirilmiştir. Fakat gerek Sosyal Felsefeler, gerekse Sosyoloji adını alan Bilim teorileri bir noktada birleşirler; her iki taraf da *Diyalektik* değildirler, yani *Metafizik* kalırlar.

Diyalektik düşünen Tarihsel Maddecilik ne yapar? Açıklamasında *Objektif* ve *Somut* davranır. Bunu olaylar bakımından söylersek, diyebiliriz ki, Diyalektik Materyalizm, olanları oldukları gibi verir. Yani:

1- *Olay* (vak'a) uydurmaz: Objektiftir.

2- *İlişki* (bağ) uydurmaz: Somuttur.

İşte bütün Metafizik Sosyolojilerle, Toplumsal Felsefelerin özellikle yanıldıkları şey, daima bu iki noktadan birini veya ötekisini unutmalarıdır. Yani, gerek Sosyolojiler, gerek Toplumsal Felsefeler hem olay uydurmakla Objektiflikten saparlar, hem ilişki uydurmakla, Somutluktan kaçarlar. Fakat, özellikle diyebiliriz ki:

1- Toplumsal Felsefeler daha çok uydurma olaylara dayanırlar. Objektif değildirler.

2- Metafizik Sosyolojiler daha çok uydurma ilişkilere dayanırlar. Somut değildirler.

Ne demek istediğimizi biraz açalım:

a) Toplumsal Felsefeler:

Tarih Felsefesi, Hukuk Felsefesi, Din Felsefesi, Ahlâk Felsefesi, vb. gibi birtakım şubelere ayrılırlar. Hepsi de Toplum olaylarını güden kanunları ararlar.

Toplumsal Felsefeler, Sosyal Bilimlerin henüz Felsefe teb'alığından [uyrukluğundan] kurtulamadıkları çağa mahsusturlar. Bu kavrayışların, 19. Yüzyıl ortalarına kadar, kendilerine göre anlamları, başardıkları bir

<*> Burada "Sosyoloji" deyince, daha çok Tarihsel Maddecilik dışında kalan bütün öteki sözde bilimsel, gerçekte metafizik Sosyolojileri anlayacağız. Yoksa gerçekte biricik Sosyoloji bilimi ancak Tarihsel Maddeciliktir. Öteki sahte Sosyolojilere bilim adını takmak bile bugün düşünce adına ayıptır. Ama, değil mi ki, üstün ideolojiler bu ayıplarını en büyük meziyet gibi takınıyorlar, şu halde, Tarihsel Materyalizmi onlardan ayırmak üzere "Diyalektik Sosyoloji" diye adlandırmak lazımdır. Geri kalan Sosyolojilere "Metafizik Sosyolojiler" diyoruz. Ama bir yerde yalnız "Sosyoloji" dediğimiz vakit, meşhur galatı [meşhur söz]: Metafizik Sosyoloji'yi murat ediyoruz. (H. Kıvılcımlı'nın notu)

vazifeleri vardı. İnsan düşüncesindeki boşlukları doldurmak rolünü oynuyorlardı. Yani toplumsal olaylar içinde, insan düşüncesinin bir genel görüş elde etmesi, pusulayı şaşırmaması için az çok bir ibre hizmeti görüyorlardı. Onun için 19. yüzyıl ortalarına (yani Tarihsel Materyalizmin doğuşuna) kadar gelmiş geçmiş Sosyal Felsefeleri az çok zorunlu ve doğal saymak lâzımdır. Onlarda herhangi bir kasıttan çok, zamanı için kaçınılmaz bir bilgisizlik vardı. Kötü niyet yoktu, denilebilir.

Bu Felsefelerin daha isimlerini anarken, içyüzlerini anlıyoruz. Onlar, Toplum kadar çatışık (karmaşık) ve yüce bir organizmayı anlamak üzere, Toplumun yalnız bir çeşit olaylarından geneli kapsayan hükümler çıkarırlar. Mesela, Toplumun hareketini, ya Hukuk, ya Felsefe, ya Ahlâk vb. gibi birtakım olaylarla açıklamaya çabalarlar. Öyle bir hareket, insan vücudunu anlamak için insan organlarından yalnız birini ele alıp incelemeye benzer. Kısmi kaldığı ölçüde aldanmaya varır.

Toplumsal Felsefelerin hatası şudur:

"Olaylar arasında bulunup da ispat edilmesi gereken gerçek zincirlenişin yerine, filozofların dimağlarında icat edilmiş birtakım ilişkiler geçer." [F. Engels, Ludwig Feuerbach, Türkçe (Hikmet Kıvılcımlı'nın (kendi çevirisi ile) 1936-37'lerde Marksizm Bibliyoteği serisinden yayınladığı 12. kitap], s. 64 (Marks-Engels, Werke, C. 21, s. 296)) *"Henüz bilinmeyen gerçek zincirlenişin yerine, bilinçsiz veya tedricen* [gittikçe, giderek] *bilinçleşen esrarengiz Tanrısal bir kudret geçirilir."* (age, s. 65 (Marks-Engels, Werke, C.21, s.296))

Yani, gerçekte bilincin kavradığı olayların zincirleme gidişi dururken, Sosyal Felsefe, bu zincirin halkalarından eksik olanların yerine, gerçekte mevcut olmayan bir şey, esrarlı bir kuvvet veya lâf geçirir.

Mesela, Tarih nedir? denildiği vakit, Felsefe şu karşılığı verir: Tarih, Fikir'in gerçekleşmesi, düşünceden eyleme çıkmasıdır. Hangi Fikir'in? Falan veya filân filozof tarafından ortaya atılmış, majüskül başlı "Fikir"in... Ne kadar filozof varsa, o kadar majüsküllü Fikir uydurulabileceğine göre, filozofların sayısı kadar Tarih mi vardır? İşte, Toplumda olup bitenlerin yerine, hiç yoktan bir lâf atmakla, mesele buraya varır. Sınırı belirsiz, "mânası batn-ı şâirde" [anlamı şairin karnında] (yahut filozofun karnında) birtakım kavrayışlar mahşeri önümüze çıkar.

Gene mesela, tarih niçin hareket eder? sorusuna, Felsefenin verdiği cevap hiç değişmez: Tarih önceden tespit edilmiş bir ideale, "sabit bir amaç"a doğru yürür. Bu amaç nedir? Kaza ve kaderin "alınyazısı" gibi elle tutulup, gözle görülmeyen bir Tanrı yazgısı ki, şu veya bu filozofun söylediklerinden ibaret kalır. Bu amacı kim tayin ve tespit etmiştir? Şüphesiz gene filozofun tâ kendisi... Ama, filozof, kendi sözüne peygamberce bir kudret ve keramet füsunu [büyüsü] vermek için, kafadan attığı "sabit amaç"ı henüz pek iyi bilinmeyen yahut yavaş yavaş tecelli edip (görünüp) "bilinçleşen esrarengiz ilahi bir kudret" ürünü sayar.

Bu tarz düşünce bizi uzağa, bulutlar, buharlar, esrar ve uluhiyetler [Tanrılık sıfatları] arasına götürür. Ama, gerçek Tarihin gidişinde tam ve yararlı bir kanaate ulaştırır mı? Hayır. O halde filozofa ne hâcet? Yani, düşünce yoluyla gerçeği bulma iddiasına zahmet neden? Çünkü, yeryüzünün şu veya bu köşesine yayılmış yüzlerce Din, esasen türlü türlü "Amentü"leriyle bunu çoktan söylemişler. Eğer "İman" isteniyorsa, o zaman "Bilim" yöntemlerini bırakalım. Düşüncemizi rafa koyalım. Filozofun ağdalı, karışık iddialarındansa, herhangi bir Peygamberin tecvitli Dogmaları daha kolay anlaşılır.

Çok defa Sosyoloji ile, hatta Tarihsel Maddecilikle karıştırılan Tarih Felsefesini ele alalım. O da *"İnsan fiillerini gerçekten tayin eden gizli sebepler"* peşinde koşar. Ama, bu gizli sebepleri *"Tarihin kendi iç zincirlenişi ile açıklamaz". "Bizzat Tarihin içinde aramaz. Tersine, dışarıdan, Felsefe ideolojilerinden Tarihe ithal eder."* (Bu paragraftaki alıntılar için, bak: Marks-Engels. Werke. C. 21, s. 298.) Yani gerçekte var olan Tarih olaylarını, filozofun uydurduğu birtakım Tarih dışı kuvvetler idare eder. Tarihte olmayanı Tarihe mal eder.

Sözgelişi Hegel'in Tarih Felsefesine, "Yunan Tarihi nedir?" diye sorulsa, şu karşılık alınır: Yunan Tarihi, "güzel ferdiyet şeklini", "güzel sanat eserini" gerçekleştirme sürecidir. Yani, sanki Yunanlılık, sırf Bireyci bir Güzel sanat yaratmak maksadıyla önceden kurulup yeryüzüne koyuverilmiş bir zemberekli oyuncaktır. Gerçi her Medeniyet gibi, Yunan Medeniyeti de kendine özgü Güzel sanatlar yaratmıştır. Ama o yaratış sonuçtur. Yoksa, Yunan Tarihini, Bireyci Güzel sanat namına mintarafillâh hâlk edilmiş [Allah tarafından yaratılmış] bir tecelli saymak, bize Yunan Tarihine dair hiçbir duru fikir edindirmez. Hâlbuki, hedef, basmakalıp akideler [dinsel inançlar] ezberletmek değil, Tarihin açıklamasını yapmaktır.

Tekrarlayalım: Toplumsal Felsefeler, 19. Yüzyılın ilk yarısına değin, yani Toplumsal Bilimler henüz bağımsızlıklarını ilân edecek olgunluğa varamadıkları müddetçe bir zorunluluktu. Fakat, Sosyoloji başlı başına bir Bilim olduğu, hele Tarihsel Maddecilik doğduğu günden itibaren, bütün Sosyal Felsefeler, ancak insan düşüncesinin ilkel araştırmaları tarihine dair söylenmiş birer hatıra ve rivayetten ibaret kalırlar.

19. asrın ikinci yarımıyla beraber, zaten Toplumsal Felsefeler durur, müzeye kalkar. Toplum bilimleri başlar.

b) Metafizik Sosyolojiler:

19. Yüzyılın son yarısında, yani 1844'ten (Tarihsel Maddeciliğin keşfinden) sonra kuruldular. Toplumsal Felsefeler az çok ma'zûrdular [mazeretli idiler]. Çünkü zamanlarıyla mukayyettiler [bağlıydılar, sınırlıydılar]. 19. Yüzyılın ikinci yarımında ise, artık Sosyal olayların bilimle

incelenmemiş yeri hemen hemen kalmamıştır. Olaylar bir bilimin çatısını kurmaya yetecek derecede birikmiştir. Olay uydurmaya gerek ve imkân yoktur. O zaman, olaylar arasındaki ilişkiler uydurulmaya başlar.

"Metafizik Sosyolojiler" adlı incelemede belirttiğimiz gibi, bütün bu "Sosyoloji" adıyla adeta insana saygı aşılar görünen Metafizik Sosyolojilerin tek hedefleri; bunalım geçiren Kapitalizme, imanı sarsılan burjuva toplumuna destek olmaktır. Kapitalizmin zorunlu gelişimini ve katastroflu sonuçlarını bükülmez bir bilim kuvvetiyle açığa çıkaran Tarihsel Maddecilik, onun için, bütün Metafizik Sosyolojilerin "bete noire"ıdır. ((fr): En çok nefret edilen şey ya da kimse.) Yüksek kürsülerden, güya Polis himayesinde şan ve şerefle va'z edilen bu Metafizik Sosyolojilerin bütün gayretleri; hiçe saydıkları, yok farz etmek için ağza almaktan korktukları Tarihsel Maddecilik (Diyalektik Sosyoloji)ye karşı, her fırsatta bir hücum hazırlamakla özetlenebilir. Bu uğurda, ya Tarihsel Maddecilik diye bir şey de var mıymış ve ciddiye alınır mıymış? gibilerden, ancak genel felçlilerde ((Paralizi General): Frengi hastalığının üçüncü (sonuncu) aşamasında merkezi sinir sisteminin tutulması sonucu ortaya çıkan hastalık tablosu) görülebilen o evrene metelik vermez gurur ve "euphorie" ((fr): Keyifli böbürlenme, kendini aşırı iyi duyumsama, kendine patolojik derecede aşırı güven.) ile, Tarihsel Maddeciliğin bazı "zararsızlaştırılmış" formüllerini kendileri yeniden keşfetmişçe parmaklarına dolayıp olayların açıklamasını diledikleri gibi soysuzlaştırırlar. Tarihsel Materyalizmin her iddiasını çürütmek üzere dolayısıyla binbir dereden su getirirler; yahut doğrudan doğruya kendilerine Marksist süsü verip, Tarihsel Maddeciliğin erkekliğini çıkarmak üzere, akla gelmedik söz ve mantık oyunlarıyla kalpazanlığa kalkışırlar.

Nasıl olursa olsun, her halükârda, Tarihsel Maddecilikten sonra geldikleri halde, onun üzerine basıp geçmeyi mevki ve şeref kazanmanın en kısa yolu sayan Metafizik Sosyolojilerin kutsal görevleri: bir sözle Tarihsel Maddeciliği boğmaktır. Tarihsel Maddecilik olaylara dayandığı için ve olaylar ise şakaya ve yalana gelmedikleri için, Metafizik Sosyoloji Donkişotları her saldırışlarında, kendi kendilerini yere çaldıklarından, daima ayakta kalan Tarihsel Maddeciliğe karşı, her gün isim ve kalıp değiştiren bir sürü Sosyolojiler, art arda üreyip türemekten kurtulamazlar. Onun için, her Pozitif Bilim, tek konusunda kendine özgü denenmiş en uygun metoduyla daima daha ileri gitmeye bir bütün olarak ağırbaşlılıkla çalıştığı halde, Metafizik Sosyolojiler âlemi, ne metot, ne konu, ne mantık birliği olmayan bir sürü doktrinler, teoriler, iddialar mahşeri halinde çalkanır durur. Bu hal, bilimde bereket değil, kararsızlık ve anarşi alâmetidir. Ve bilim adına bilimi baltalamaktan öteye geçemez.

Ayrıntılarını yerine bırakırsak, genellikle diyebiliriz ki: Metafizik Sosyolojilerin olaylar ve gerçek ilişkiler önündeki durumları, Toplumsal Felsefelerinkinden daha doğru değildir. Yalnız, ufak bir farkları vardır. Toplumun kendisini, hiç olmazsa görünüşte, filozof dimağına, yani Felsefe tahminlerine bağlamayıp, insanı az çok ilgilendiren birtakım olaylarla açıklamaya, Toplumun kendisine ait sözde kanunlar bulmaya özenirler. Fakat, görünüşü kurtarmak istemelerine rağmen, burada manevi düşkünlük Toplumsal Felsefelerde hatıra gelemeyecek kadar büyük olur. Toplumsal Felsefelerin hiç olmazsa bir çocuk masumiyeti, karanlıkta yoklama ve araştırma samimiyetleri vardır. Metafizik Sosyolojiler ise, bütün sosyal bilimleri güneş gibi aydınlatan Tarihsel Maddecilik ışıklarını karartmaya bakarlar. Toplumsal Felsefeler, Tarihsel Maddeciliği bilmedikleri için, yol ararlar ve Tarihsel Maddeciliğe yol hazırlarlar. Metafizik Sosyolojiler ise, Tarihsel Maddeciliği bilmemezlikten gelemeyecekleri için, yalnız Tarihsel Maddeciliğe karşı yolkesiciliği, bilim haydutluğu yaparlar. Bir sözle, Toplumsal Felsefelerinki zamanlarının zorunluluğu ile bilmemekten ileri gelir; Metafizik Sosyolojinin yaptığı bile bile suçtur. Bir sözle: Toplumsal Felsefelerde *Yanılma* vardır; Metafizik Sosyolojiler *Yalan'a* dayanırlar. Ve "mensonge conventionnel"lerini [beylik yalanlarını] yaparken, sınıfsal eğilim ve çıkarlarından başka hiçbir bilimsel mazeret ileriye süremezler. Fakat, böyle bir mazeret ileriye sürmek, kendi yalanını açıklamak, suçunu itiraf etmek, elhasıl intihar etmek olduğundan, buna bir türlü yanaşamazlar.

Ayrıntıları şöyle dursun. Ana çizgilerinde Metafizik Sosyolojilerin "Toplumsal Kanun" diye öne sürdükleri şeylere yakından bakalım. Bunlar ya *Toplumla* yahut Toplumun Gidişini açıklamayla ilgisi olmayan birtakım iddialardır. Mesela, Metafizik Sosyolojiler içinde toplumsal kanunlar fikrini en çok işleyen üç meşhur ve parlak akımı ele alalım: Coğrafyacılık, Durkheimcılık, Irkçılık... Bunlardan *Coğrafyacılık* Toplum dışındaki *Fizik* doğanın, *Irkçılık Biyolojik* doğanın kanunlarını Topluma sokmaya çalışırlar. Bunların asıl maksatlarını ve geri kalan demagojilerini ağza almayarak, sırf sözde *Bilim* diye andıkları iddialar meydanda. Toplumu idare eden Coğrafya sebepleridir yahut Irk sebepleridir fikri ne demektir? Toplumun kendine özgü Kanunları yoktur, Toplumu doğrudan doğruya Doğa kanunları güder, demek değil mi? Gerçi insan toplumu Doğa içinde gelişir. İnsanın kendisi aynı zamanda Fizyolojiyle işler. Ama, insanın Fizyolojisinden farklı nasıl bir Psikolojisi varsa, tıpkı öyle Toplumun da Doğa kanunlarından farklı birtakım Toplumsal kanunları vardır. Tarihsel Maddecilik, iktisadi temel deyince, ona Doğayı da katar. Ama, bütün Toplumu Doğa kanunlarıyla açıklamaya kalkmak, insanı Darwin'in hayvanlarından farksız kılmak, Toplumu bir hayvan sürüsüne çevirmek demektir. Böyle bir iddia, çirkin olduğu için değil, yanlış olduğu için Sosyoloji bilimi içine giremez.

Dikkat edilirse, Toplumu, Doğa (Coğrafya, Biyoloji) kanunlarıyla yürüyor saymak, Tarihi "kendi iç zincirlenişi" ile değil, tıpkı Toplumsal Felsefelerde olduğu gibi, Tarihe dışarıdan sokulmuş, Toplum dışı birtakım Kanunlarla yürütmeye kalkışmaktır. Gerçi bu kanunlar, Toplumsal Felsefelerdeki gibi, fikirden uydurulmuyor; ama, Doğadan alınıyor, Topluma yabancı kaynaktan taşınıyor. Bu, saati balta ile kurmaya kalkışmaktan beter bir anlamsızlıktır. Bir kanun, Toplumun kendi yapısı içinde yaşamadıktan sonra, ister Fikir'den uydurulsun, ister Doğa'dan ödünç alınsın, topluma mal edilemez. Toplum içinde yeri olmayan kanun uydurma'dır.

Formalizm ve *Durkheimcılık'a* gelince; o, ileriye sürdüğü kanunları gerçi Toplum dışından almadığını söyler. Fakat, Toplum içinde vardır dediği o kanunlar, gerçekte, Toplumun kendisini aydınlatmaktan çok uzaktırlar. Daha doğrusu, Toplumda öyle bir gelişim kanunu yoktur. Hatta, belki garip gelecek ama, o kanunun ne olduğu dahi pek belli değildir. Ve işin tuhafı, bu meçhullük, bilim adına gerçekleri kavrayamamaktan ileri geldiği halde, Metafizik Sosyoloji okullarını pehpehleyen ciddi ciddi adamlar, o meçhullüğün bilimsel "derinlik"ten ileri geldiğini söylemeye kadar varırlar. Ve bu, söyleyenin dahi anlayamadığı "Derinlik" önünde, genç zihinleri, aydın düşünceleri ve yığınları ağzı açık hayran durmaya ve tapınmaya çağırırlar.

Sözgelimi, meşhur Sosyolog Durkheim, Toplumun geçirdiği değişiklikleri ve gelişimi "*Morfoloji Sosyal*" (Toplumcul Biçimcilik) ile açıklamaya uğraşır. Lâkin, bu "Toplumcul Morfoloji" denilen şey nedir? Onu, kendisi de her yıl bir başka türlü tarif eder. Yani bir türlü açıkça, herkesin anlayacağı biçimde tarif edemez. Durkheimcılığın en hızlı ve becerikli ardılları da üstatlarının "lafz"ını uzun boylu evirip çevirdikten sonra "Bilmiyoruz" demeye mecbur kalırlar. Hani dilin kemiği yok, istediğin gibi uydur kaydır yahut Arapça bilen yok a, uydur uydur söyle... gibi bir şey!

Biz, "Morfoloji Sosyal" adına anılan elimizdeki şeyleri birer birer inceliyoruz; içinden kırık dökük bazı iktisadi ilişkiler parçacıklarıyla, bilinen Nüfus Meselesi çıkıyor. Eğer Toplumun gidişi iktisadi sebeplerle açıklanacaksa, Durkheim'a ne hâcet? Onu Marks, Durkheim'dan çok önce, Formalistlerin hayalinden geçemeyecek ölçüde geniş, derin ve duru bir şekilde dünya bilimine vermiştir. Durkheim'ın bilmemci tekerlemelerinden biz öğreneceğimize, evvela Durkheim, namuslu bir bilim adamı olarak bu açıklamayı Marks'tan öğrensin. Çünkü Tarihi İktisat temeliyle açıklamanın en derli toplu, en anlaşılır ve en mantıksal tek şekli Tarihsel Maddeciliktir.

Fakat, hayır. Durkheimcılık, maskeli bir şekilde, ha kabul ettim, ha edeceğim dediği "İktisadi etken"i, biraz kurcalayıp da, altından çapanoğlu çıktığını görür görmez, hemen bin tövbe istiğfarla, tapusu-

nu üzerine yazdırdığı bütün toplum bilimleri sahasından aforoz edip kovar. O zaman, geriye, keçi boynuzuna benzeyen sırf Nüfusun "hacmi" ve "yoğunluğu" kalır. Hâlbuki, önce *Nüfusun hacmi* ve *yoğunluğu* da, insanların Üretim mekanizması üzerinde bölümlenmesi, üleşimi demek olduğuna göre, gene İktisadi bir olaya dayanır. Ondan sonra, Nüfus yoğunluğunun iktisadi özünü, yani üretimle olan sıkı bağlılığını kesip atarak yalnız Say/'sını ve *Hacmi'ni,* yani sırf Morfolojisini, şeklini ele alırsak -ki bu elçabukluğunu başarmak az kolay marifet değildir... Durkheim'ın "üstat"lığı buradadır- o zaman, ne Toplumda, ne Tarihte herhangi bir toplumsal değişikliği ve tarihsel gidişi anlamamıza imkân bulunamaz. Çin'in Yang-Tse ırmağı kıyılarında da Nüfus yoğunluğu vardır; Avrupa'nın Ren ırmağı boyunda da... Bu iki ırmak çevresinde olan bitenlerin bambaşkalığını, Durkheim'ın aynı "Nüfus yoğunluğu" Formalizmiyle hangi mucize açıklayabilir?

Onun için, Metafizik Sosyolojiler içinde en "bilimsel" gibi görünen Formalizm dahi, olaylarla yüzleştirilince, Müslümanlıktaki "Hurûfiyyûn" Mezhebi (Kur'an'ın harflerinden birtakım anlam ve yargılar çıkaran bir mezhep.) yahut Sihirbazlıktaki yıldız yorumculuğu gibi, ölü veya saçma birtakım işaretlerden hükümler çıkarma oyununa döner.

Diyalektik Materyalizmin burada söyleyeceği şey, ciltlerle açıklamaya da gidebilir, gayet kısa birkaç cümle içine de toplanabilir:

1- Toplumsal Felsefelere karşı söylenecek şey artık bu alanda her sözü bilime bırakmaktan ibarettir. İnsan topluluğu, Diyalektik hareket bakımından, Doğa gibi pozitif bilimlerin pekâlâ ele alabileceği bir konudur. Bir zaman Matematik de, Hekimlik de filozoflara düşüyordu. Bugün Pozitif Bilimler nasıl Felsefeye muhtaç olmadan kendi araştırmalarını başarırlarsa, tıpkı öyle toplumsal bilimler de, filozof katkılarına gerek kalmadan kendi işlerini görebilirler.

Tarihsel Maddecilik:

"Esas/ itibariyle diyalektiktir; onun öteki bilimlerin üstünde yer alm/ş bir Felsefe ile art/k yapacak bir işi yoktur. Her bilimden; şeylerin ve şeyler bilgisinin bütünü, toplam/ içinde tutacağ/ yeri hesaba katmas/ istendi miydi, art/k o bütüne özgü her çeşit ayr/ bilim lüzumsuzlaş/r. Bütün kadim Felsefeden ayakta kal/p kendi özel varl/ğ/n/ koruyan şey, Düşünce teorisi ile Düşünce kanunlar/, yani Formel Mant/k ile Diyalektiktir. Geri kalan her şey doğan/n ve tarihin Pozitif Bilimi içine girer." (F. Engels, **Anti-Dühring,** Genel Söz, s. 16 (Marks-Engels, Werke, C. 20, s. 24))

Şu halde, filozoflar lütfen, hiç boşuna zahmet etmesinler. Bugün artık kimse onlardan bir şey beklemiyor. Muhammed nasıl Peygamberliğe son verdiyse, Diyalektik de Filozofluğu bir daha geri gelmemek üzere geçen tarihe bırakmıştır.

2- Metafizik Sosyolojilere söylenecek toptan söz şudur: Karşınızda Diyalektik Maddecilik var. Eski, basit, mekanik ve kaba Burjuva Maddeciliği yok. Şu halde, nafile "Maddecilik her şeyi Madde ile açıklar" gibi kuru iftiralarla, kendinize bir Metafizik kapıcığı hazırlayamazsınız. Tarihsel Maddecilik, modern maddeciliktir.

"Daha önceki her türlü tarihi fırlatıp atan basit görüşlü ve toy devrimci (Materyalist) kavrayışın tersine olarak, modern maddecilik, tarihte insanlık gelişiminin ta kendisini görür ve o gelişim hareketinin kanunlarını bulup tanımayı kendine vazife bilir."(F. Engels, **age)**

Demek, Diyalektik Maddecilikte ezbere ve bilim dışı dogmatizm bulunamaz. O, her olayın hareket kanunlarını oldukları gibi arayarak bulmaktan başka iddialara kalkışmaz. Marks, Kapital'in ilk Önsöz'ünde aynı fikri açıkça düsturlaştırır:

*"Bu eserin en son amacı da modern toplumun ekonomik hareket kanununu meydana çıkarmaktır."*der. (K. Marks, Marks-Engels, Werke, C. 23, s. 15)

Çünkü, Diyalektik Materyalizm bakımından Toplumun maddesi ekonomidir. Toplumsal olayları Materyalistçe göreceğiz diye, Mekanik kanunlarına yahut sırf Coğrafya ve sırf Irk olaylarına başvurmak yersizdir. Toplumun kendi Maddesi, Coğrafyası ve Irkı da dahil olmak üzere kendi içindedir. O da iktisadi temel ilişkileridir.

Tarihsel Maddeciliği bu kanaate vardıran şey, hırsla bulunmuş, murakabe (Tasavvufta kendi iç alemine bakma, dalıp kendinden geçme) ile elde edilmiş fikirler değil, özellikle 19. Yüzyılın ilk yarısıyla beraber başlayan "yeni olaylar"dır. Toplumsal Felsefelerin etraflıca incelemeye vakit bulamadıkları yeni olaylar nelerdir? Kapitalist toplumunun 19. Yüzyıl ikinci dörtte biriyle beraber başlayan:

1- İktisadi bunalımları ve

2- Toplumsal bunalımlarıdır.

1- İktisadi Bunalımlar:

"Ancak, Büyük sanayi, 1825 bunalımı ile modern hayatın dönemsel krizler çağına girmiştir."(K. Marks, **Kapital,** İkinci Önsöz (Marks-Engels, Werke, C. 23, s. 20))

Bu olay, bütün güçlükleri Serbest Rekabetle temizlemeyi vadeden kapitalist düzeninin, artık içinden çıkılmaz, gittikçe artan bir bünye sakatlığı bulunduğunu ispat etmişti. *"1830'da tam ve kesin bunalım ansızın gelip çattı."*(K. Marks, **age)** Artık kapitalist toplumunun yazgısı budur; her beş on yılda bir, iktisadi temel Bunalım bombasıyla havaya uçurulacak, yerine yenisi kuruluncaya kadar da, iktisadi bunalımı toplumsal ve siyasi bunalımlar kovalayacaktır.

2- Toplumsal Bunalımlar:

Yukarıki iktisadi bunalımların peşinden gelip çattılar. Bu bunalımlar, iktisadi bunalım yıllarında maddi varlıkları temelinden sarsılan yığınların, isyan ve ayaklanmalara kadar varan tepkileri idi. Böyle iktisadi bunalımı toplumsal bunalımların kovalaması, en basit görüşlü insana bile: Sebeple sonuç karşısında bulunduğunu hatırlatmaz mı? İktisadiden sonra toplumsal: Demek toplumsal ilişkileri tayin eden temel iktisat ilişkileriydi.

"Tarih kavranışında kesin bir devrim getirecek tarih olayları daha erken ortaya ç/km/şt1831 y/l/ Lyon'da birinci işçi isyan/ olmuştu; 1838'den 1842 y/l/na kadar, ilk millî işçi hareketi say/lan İngiliz Chartist'lerinin ayaklanmalar/ en yüksek noktas/na ulaşm/ştEn ileri Avrupa ülkelerinde bir yandan büyük sanayi, öte yandan burjuvazice yeni ele geçirilmiş siyasi hâkimiyet geliştikçe, proletarya ile burjuvazi aras/ndaki s/n/f dövüşü birinci plâna geçiyordu. Kapital ile emeğin ayn/ ç/kar/ güttüklerine dair, Serbest Rekabetten ç/kacak evrensel ahenk ve evrensel refaha dair olan burjuva iktisat teorileri, olaylar taraf/ndan gitgide daha hoyratça yalanlan/yordu. Bunlar öyle birtak/m durumlar ve şartlar idi ki, gerek o şartlardan, gerekse o şartlar/n velev pek kusurlu da say/lsa teorik birer ifadesi demek olan Frans/z ve İngiliz Sosyalizminden insan kendini soyutlayamazd/. Fakat, henüz bertaraf edilememiş olan eski idealistçe Tarih kavran/ş/, ne maddi ç/karlar üzerine kurulu s/n/f dövüşlerini ve ne de hatta genellikle maddi ç/karlar/ tan/m/yordu; eski tarihte bütün iktisat ilişkileri gibi üretim de ancak ek olarak "Medeniyet Tarihi"nin alt unsurlar/ gibi görünüyordu." (F. Engels, **Anti Dühring,** Genel Söz, s.16-17 (Marks-Engels, Werke, C. 20, s. 24-25))

Burada artık insan düşüncesi diyalektiğinde, nicelik birikişi son haddine varmış demekti. Yığılan maddi malzemeye dayanarak devce bir düşünce atlayışıyla yeni bir Dünyayı kavrayış yöntemine geçilmek için her şey tamamdı. Olgunlaşan düşünce alanında bu devce Nitelik atlayışını, Marks'la Engels, hemen aynı tarihte keşfettiler. Engels bunu şöyle anlatır:

"Manchester'da gayet aç/kça fark/na vard/m ki tarihcilerin -şayet rol atfederlerse- ancak ikinci derecede bir rol atfettikleri Ekonomi olaylar/, hiç olmazsa Modern dünyada kesin bir tarih kuvvetini teşkil etmekte ve bugünkü s/n/f z/ddiyetlerinin üzerine kurulduğu temelleri meydana getirmektedir. Bu s/n/f z/ddiyetleri ise, büyük Sanayi sayesinde tam aç/l/şa erdikleri ülkelerde... kendi yönlerinden siyasi partilerin teşkiline, parti dövüşlerine ve dolay/s/yla da bütün politika tarihine temel hizmetini görürler. Marks, yaln/z ayn/ görüşe varmakla kalmam/ş, 1844'ten itibaren "Deutsche-Französische Jahrbücher"lerde bu fikri genelleştirmiş ve şunu aç/klam/şt/: En sonunda burjuva toplumu-

nu şartlandıran ve düzenlendiren şey Devlet değil, devleti şartlandıran ve düzenlendiren şey Burjuva Toplumudur. Şu halde, politika ve onun tarihini, Ekonomi şartlarıyla ve bu şartların gelişimi ile açıklamak lâzımdır; yoksa, tersine, Ekonomiyi Politika ile değil. 1844 yazında Paris'e Marks'ı görmeye gittiğim zaman, bütün teorik meselelerde tamamıyla mutabık olduğumuzu gördük ve işte, emek beraberliğimiz bu tarihten başladı." (F. Engels, Essai 1885, **Komünistler Liginin Tarihi Üzerine,** (Marks-Engels, Werke, C. 21, s. 211-212)

Bu iki büyük devrimcinin birlikte çalışmaları, iki büyük keşfi başardı:

1- *Bilimsel Sosyoloji* demek olan *Tarihsel Maddecilik*;

2- *Bilimsel Politika'ya* temel olan *Artıdeğer Teorisi...*

Tarihsel Maddecilik, yukarıda işaret edildiği gibi, Toplumsal Felsefeler zamanında mevcut olmayan yeni olaylara dayanıyordu.

"Yeni olaylar, bütün ondan önceki Tarihi yeni bir incelemeye boyun eğmek zorunda bıraktı. O zaman fark edildi ki: baştanbaşa Tarih sınıf dövüşleri tarihinden başka bir şey değildir; birbirleriyle dövüşen o toplumsal sınıflar, her an, üretim ve değişim ilişkilerinin, bir sözle, zamane Ekonomi ilişkilerinin ürünüdür; şu halde bütün siyasi ve hukuki kurumların olduğu gibi, her tarih döneminde beliren Dini, Felsefi ve başka her türlü düşünüş tarzlarının da son incelemede açıklanmalarına elverişli gerçek temeli teşkil eden şey, her defasında iktisat yapısıdır. Böylece İdealizm, en son sığınağı olan Tarih kavranışı alanından dahi dışarıya atılmış oldu. Tarihin maddeci kavranışı kendisini dayatıyordu. Vaktiyle yapıldığı gibi, insanların yaşayış tarzlarını bilinçleriyle açıklayacak yerde, bilinçlerini yaşayış tarzlarıyla açıklamanın yolu bulunmuştu." (F. Engels, **Anti-Dühring,** Genel Söz (Marks-Engels, Werke, C. 20, s. 25))

Görüyoruz. Tarihsel Maddeciliğin özü bir kere keşfedildikten sonra, Kristof Kolomb'un yumurtası kadar basittir. "Kör körüne, parmağım gözüne" denecek derecede açıktır, aydınlıktır, anlaması da, anlatması da kolaydır. Ona rağmen, insan yazgısının bütün sırlarını çözen Tarihsel Maddeciliğe karşı, hemen bütün resmî Sosyal Bilimler şahlanırlar. Papazların Darwinizme hücumları, bu şahlanışın yanında çocuk oyuncağı kalırdı. Çünkü Darwinizm, nihayet insanın doğa karşısındaki düşünüşünü maddeleştiriyordu. Hâlbuki Marksizm doğrudan doğruya insanın insanla ilişkisini aydınlatıyordu. Hem o zamana kadar görülmedik kuvvette çiğ bir ışıkla aydınlatıyordu. Bu ışığın karşısında yalnız gözü kamaşanlar değil, özellikle çıkar temelleri sarsılanlar, kafalarında ve karınlarında ne kadar çamur ve pislik varsa kusup, güneşi balçıkla sıvamaya çalıştılar. Çünkü 1830-1840 on yılından sonra, artık, üstün sınıfların tekelinde tutulan resmi Toplum bilimleri için tarafsız gerçek arayıcılığı bitmişti. Çünkü, bu bilim ışığı, üstün sınıfların örtbas etmek

ve karanlıkta bırakmak istedikleri alt sınıf davasını fena halde aydınlatıyordu. Bu aydınlık, burjuvazinin ve adamlarının ödünü patlatıyordu.

"Fransa'da ve İngiltere'de burjuvazi siyasi iktidarı ele geçirmişti. Bundan böyle sınıfların dövüşü, gerek pratikçe, gerek teorice, gitgide daha tok ve tehditkâr şekiller aldı. Ve bilim burjuva ekonomisinin ölüm çanını çaldı. Şimdi artık, şu veya bu önermenin doğru olup olmadığı değil, kapitale faydalı yahut zararlı, uygun veya uygunsuz olup olmadığı, Polis tüzüğüne aykırı bulunup bulunmadığı söz konusuydu. Çıkar peşinde koşmayan araştırma yerine, para çekmek için yapılan fanfaronluk (ücretli kalemşörlük) geçti; hatır gönül bilmeyen bilimsel inceleme yerine (gidişi haklı çıkaracağım diye kanteri döken) meddahlığın kara vicdanı ve kötü niyeti geçti."(K. Marks, **Das Kapital,** s. 13, İkinci Önsöz (Marks-Engels, Werke, C. 23, s. 21)

Artık, Sosyal Bilimlerde tarafsızlık bitmiştir. Tarihsel Maddecilik keşifleri ve açıklamaları, düşünce ve basın dünyasında derhal iki düşman kamp meydana çıkarıyordu. Marks bunu şöyle anlatır:

"Alman burjuvazisinin bilgili ve bilgisiz sözcüleri, "Das Kapital"e karşı ilkin ölüm sususunu denediler; nitekim ondan önceki yazılarıma karşı bunda muvaffak olmuşlardı. Bu taktik zamane şartlarına daha fazla uymayınca, kitabı eleştiri perdesi altında, "burjuva vicdanını yatıştıracak" broşürler yazdılar; fakat, işçi basınında -mesela Joseph Dietzgen'in "Volksstaat"taki makalelerine bakıla- bugüne kadar karşılık veremedikleri, cephe tutmuş savaşçıları (Überlegene Kämpen) buldular." (K. Marks, **age,** (Marks-Engels, Werke, C. 23, s. 22))

Yani, Tarihsel Maddecilik karşısında, üstün sınıf sözcüleri ilkin Fransızların "Susuş Konspirasyonu" dedikleri mezar sessizliğini muhafaza ederler. Sonra bunun sökmediğini görünce, kaleme sarılırlar. Ama yazdıkları herhangi bir konuyu eleştiri olmaktan çok, gönüllere teselli aramaktan ibarettir. Bu kuru tesellilere karşı çıkan fikirler önünde ise, efendilerin ezeli metodu, gene çalımından yanına varılmaz kof bir susuştur.

Bu "Susuş Konspirasyonu", yerine göre başlıca iki çeşit uç ile kendini gösterir:

1- Geri memleketlerde, Tarihsel Maddeciliğe karşı uzun ve sistematik ölüm sususlarından sonra, bir gün ansızın, piyade taarruzundan önce başlayan topçu baskını çeşidinde, kısa ve müthiş bir küfür gerizi [pis su, lağım] patlar. Hâkim basın sözcüleri, yeni bilime karşı o zamana kadar mukaddes bilinen bütün kavramlar adına acıklı bir izzet-i nefis davası açıp, Vatan, Millet, Din, Ahlâk, İnsanlık ve Hayat tehlikede, daha ne duruyorsunuz? gibilerinden, afakanlı mahalle karısı çığlıklarıyla ortalığa bir gözdağı verir. Yeni bilim adına herhangi bir cevap verilmesine vakit kalmaz. Arkasından hemen, piyade ta-

arruzunu andıran fiili hareket başlar. Polis veya Sıkıyönetim silahlı kuvvetleri süngü tak ve dipçikle, bütün işçi yayınlarına ve örgütlerine çullanarak hepsini tuzla buz eder. Burada, artık besbelli; Burjuva düşüncesi en kör göze batacak kadar gürültüyle iflas topunu atmıştır. Yapılan edebî küfürler ve sözde tenkitler, Abdülhamit jurnalcilerinin arizalarından (Küçükten büyüğe (asttan üste) sunulan mektup ya da dilekçe) daha anlamlı değildirler. "Dünya dönüyor" dediği için Galile'yi ateşte yanmaya mahkûm eden Engizisyon papazlarının mantığı, hiç olmazsa Ortaçağ gibi yığınların kara cahillik devrine rastlıyordu. Bu modern jurnalcilerin fikirleri Polis efendilerinin hareketlerinden daha fazla değerli değildir.

2- Nispeten ileri ülkelerde, kaba zorbalıkların, Kuyucu Murat Paşa yöntemlerinin ve açık jurnalciliğin, bugünkü Medeniyet çağında, insan düşüncesi gibi ince ve yüksek bir kuvveti boğamayacağı anlaşılır. Şu birkaç günlük zaferle, birkaç yıllık aldatıcı sükûn peşinde koşmanın bizzat sermayedar sınıfı için daha tehlikeli olduğu, Bismark'ın "Kulturkamp"ından, Hitler'in adam yakmaya mahsus fırınlı kamplarına kadar geçirilen uzun ve acı tecrübelerle iyice anlaşılmıştır. Tarihsel Maddeciliği açıkça ve bilimce tartışmaya ve eleştiriye mi çıkmalı? Hayır. Buna kimsede cesaret yok. Hayatı ve Tarihi kendi yanına çekmiş olan bir düşünceye karşı çıkılamaz. O halde ne yapmalı? Gene "Susuş Konspirasyonu" sağ olsun... Yalnız, bu sefer "Tarihsel Maddecilik diye de ele alınmaya değer bir şey var mıymış?" gibilerden, Diyalektik Sosyoloji'nin adını hiç anmaksızın, onun bazı formüllerindeki erkekliği çıkarılır yahut ona doğru kinayeli alimane çifteler atarak, okuyanın da yazanın da içinden çıkamayacağı kallâvi lâf ebelikleri ile yüklü cilt cilt tekerlemeler alır yürür.

Bu, azıcık "kendi omuzları üstünde kendi kafasıyla düşünen" herkes için ayan beyan olan Metafizik "Sosyoloji"lerin düşünce sefaletidir. Artık bilimden çok Politika maskaralıkları önündeyiz.

II- POLİTİKADA AYIRT

a) Sosyalizm ve Bilim

Toplum Bilimi; gelmiş geçmiş *bütün* tarihin ana *kanun'larını* araştırmaksa,

Siyaset; içinde bulunan *zamanın* günlük mesele'lerini tartışmaktır.

Modern çağın Politikası; *Sosyalizm* ile *Kapitalizm* yani Anti Sosyalizm *(Sosyalizm düşmanlığı)* arasındaki boğuşmadan ibarettir.

Tarihsel Maddecilik ne dedi? Siyasi kavgalar, Ekonomi ilişkileri üzerinde "birbirleriyle dövüşen toplumsal sınıflar" arasındaki Hukuk, Bilim, Felsefe, Din, Ahlâk, Âdet vb. çekişmeleridir. Yani Siyaset, bir bireyin veya dâhinin gelişigüzel fantezisi değil, maddi sebeplere dayanan,

yani *İktisadi* açıklamalar isteyen ve belli *S/n/flar/* ilgilendiren bir hareket ve düşünce dövüşüdür. Belli bir iktisadi anlamı olmayan ve belli bir toplumsal sınıfa dayanmayan siyaset olamaz. Öyle bir siyasetten söz edenler ya Tarihin çarkları içinde, uyurgezerler gibi ne yaptığını bilmeden otomatça oyuncak olanlar yahut da kendi içyüzlerini açığa vuramayacak kadar haksız ve korkak olanlardır.

Diyalektik Maddecilik ne yaptı? Tarihsel Maddecilik ana fikrini keşfettikten sonra, zamanın iki büyük kampından birini; yani *Sosyalizmi* tuttu. Daha doğrusu, önce Sosyalizm uğruna dövüşenler kampına girdi, sonra bu kampın sınıf yanlarını kavrayınca, Hayalci Sosyalizmin yerine *Bilimsel Sosyalizmi* geçirdi. Neden? Çünkü:

"Frans/z maddeciliği taraf/ndan verili doğa kavray/ş/ nas/l modern doğa bilimleri ve diyalektik ile bir araya gelemez idiyse, t/pk/ öyle, tarihin materyalistçe kavran/ş/ da, art/k ondan önceki sosyalizm ile uyuşamazd/. O zamana kadarki sosyalizm mevcut kapitalist üretim yordam/n/ ve sonuçlar/n/ pekiyi eleştiriyordu. Fakat bu üretim yordam/n/ aç/klayam/yor, dolay/s/yla da onun hakk/ndan gelemiyordu. O, kapitalist üretim yordam/n/ sadece kötüdür, diye kabul etmeyiveriyordu.

Hâlbuki, söz konusu olan şey, bir yanda bu kapitalist üretimini tarihle olan ilişkileri içinde göstermek, belirli bir tarih çağ/ için kapitalist üretimin ister istemez mevcut olacağ/n/ ve dolay/s/yla da, ister istemez sona ereceğini belirtmek idi; öte yanda eleştiri, kapitalist üretimin kendi gidişinden çok zararl/ sonuçlar/na sald/rd/ğ/ndan, bu üretimin henüz gizli duran iç karakterini aç/ğa vurmakt/." (F. Engels, **Anti-Dühring,** Genel Söz (Marks-Engels, Werke, C. 20, s. 25-26))

Yani, günün meselesi; Kapitalizm çağında, Sosyalizm tarafından kapitalizme karşı yürütülen iddialardı. Diyalektik Maddecilikten önce bir sosyalizm vardı. Bu "Hayalci" veya "Ütopici" denilen sosyalizm, kapitalizmi yalnız "İstemiyorum" diyordu. Hatta kapitalizmi bile değil de, onun kötü yanlarını istemem diyordu ve bazı tekliflerle düzeltmeye çalışıyordu. Bu, çocukça ve duygusal bir eleştiriydi.

1- İlkin; bir toplumsal düzen, senin veya benim isteyip istemeyişimle var yahut yok olmaz. Toplumsal bir düzen Mademki vardır; şu halde, onu ister istemez doğuran bir zorunluluk vardır. O zorunlu sebebi bulmak, yani toplumsal rejimi açıklamak ilk yapılacak iştir. Ancak ondan sonra, aynı sebebin hangi sonuçlara varmakta olduğu ve varacağı kestirilerek, o toplumsal rejimin bütün rejimler gibi tarihsel niteliği, yani ister istemez geldiği gibi, ister istemez gideceği gerçekten kavranılabilir.

2- İkincisi; bir toplumsal düzenin kötü yanlarını düzeltmek, o rejimi eleştirmekte üstünkörü kalmaktır. Çünkü insan elbette günün kötülükleriyle ve kusurlarıyla savaşır. Bu kaçınılmaz bir şeydir. Pabucumun ta-

banı sökülür, pantolonumun kıçı yırtılırsa, oralara birer dikiş vurmadan gezemem. Fakat bu yamacılıkla elbisemi ve pabucumu yenileştirdiğimi söyleyebilir miyim? Eskiyen ve çürüyüp dökülen bir rejimin zararlı sonuçlarını eleştirmek de buna benzer. İnsanlarda, sebepler kalkmadan sonuçların giderilebileceği yalan hissini doğurur. Bu sefer, eleştireyim denen rejimin, dolayısıyla savunması yapılmış olur. Yamacılık bir hadde kadar gider. Ondan sonra, artık elbise yama kabul etmez.

Diyalektik Maddecilik, bu iki başlı yanlışa düşmemek için, önce siyasi tartışmaların konusunu ele aldı. Mademki her şey doğar, büyür, ölür, evren bir süreçtir; Tarih içinde toplumsal rejimler de canlı varlıklar gibi doğar, büyür, ölürler. Toplumsal varlıkların birbiri ardından gelen başka başka şekillerini karakterize edip, toplumları tasnif eden ve her toplumun evrim kanunlarını arayıp gösteren bilim Tarihsel Maddeciliktir.

Bugün içinde yaşadığımız toplumsal rejimin karakteristiği nedir? Herkesçe verilmiş olan adıyla; Kapitalizm oluşudur. Kapitalizm ilerledikçe başlıca iki zıt sınıf birbiriyle çekişmeye başlıyor. Bu da hemen herkesçe görülen ve bilinen bir şey. Şimdi, İşçi Sınıfı ile patron sınıfı arasındaki çekişmenin doğurduğu Sosyalizm ile ona düşman Anti-Sosyalizm cephelerinden birini veya ötekini sadece beğenmemek, reddetmek yeter mi? Hayır. İşçi Sınıfı niçin sosyalisttir? Sosyalizm düşmanları ne demek istemektedirler? Aradaki sönmez kavga hangi yüzdendir? Bütün bu sorulara, bilimsel, yani gerçek ve şaşmaz bir cevap vermek için, Kapitalizmin açıklamasını yapmak, yani Kapitalizmdeki sınıfları yaratan ve birbirine çatıştıran iktisadi ana ilişkileri bulmak lâzımdır.

"İşte, Artıdeğer'in keşfedilmesi bunu yaptı. İspat edildi ki; karşılığı ödenmemiş bir emeğin benimsenmesi, kapitalist üretim yordamının ve bu üretimi başaran işçiyi sömürmenin temelli şeklidir; kapitalist, hatta pazarda meta olarak satılan işgücünü tam değeriyle satın aldığı halde bile, gene o işgücünden, işçiye ödemiş olduğu karşılıktan fazla bir değer çekip çıkarır ve bu artıdeğer kapital sahibi sınıfların elleri arasında boyuna artarak biriken kapital yığınını oluşturmaya yarayışlı değer tutarını meydana getirir. Böylece, kapitalist üretim yordamına ve kapitalin üretimine kaynak olan olayların gidişi açıklanmış oluyordu." (F. Engels, **Anti-Dühring,** Genel Söz (Marks-Engels, Werke, C. 20, s. 26)

Artıdeğer de keşfedildikten sonra, Modern toplumda olan biten her türlü hareketlerin içyüzlerini okumak için, sahici bilim adamı olmak yeterdi. Çünkü, Engels'in ilâve ettiği gibi: *"Bu keşifler yoluyla sosyalizm, şimdi bütün ayrıntıları ve ilişkileri içinde işlenmesine devam edilecek bir bilim haline gelmiş"t\.* Bilimsel Politika doğmuştu.

b) Sosyalizm ve İşçi Sınıfı

Bununla beraber unutmayalım; sınıflı bir toplum içindeyiz. Sınıf: Çıkar ve Durumları birbirine zıt insan kamplarıdır. İnsanları böyle

kamplara ayrılmış bir toplumda, insan düşüncelerinin tekparça kalacağını ummak safdillik olur. Tarihsel Maddecilik ne diyor? İnsanın bilincini son duruşmada tayin eden şey iktisadi ilişkilerdir. Şu halde, Modern toplum insanlarının toplumsal bilimlerde tarafsız kalmaları ve aynı fikri gütmeleri, İktisadi Determinizmin dışına çıkmaları olurdu ki, bu hayaldir. Gerçekte, her düşünücü, iktisadi ve toplumsal sebeplerle bağlı bulunduğu sınıfın tezini koruyacak ve üstün getirmeye çalışacaktı. Nitekim öyle oldu. Toplumsal bilimlerde bile, Marks'ın söylediği burjuva sözcüleriyle, işçi sözcüleri iki zıt cepheye bölündü. Nispeten daha objektif sayılan Bilimde bile Cephe'ler ayrılınca, Politikada, günün kavgasında neler olmaz?

Diyalektik Maddeciliğe dikkat edelim, o Modern toplumun sınıflara bölündüğünü olduğu gibi koyduktan sonra, mevcut başlıca iki sınıf için şunları söylüyordu:

1- Kapitalizm de, bütün önceki sınıflı toplum şekilleri gibi tarihsel bir süreçtir. Doğdu, büyüyor, ölecektir. Ölümüne sebep, her beş on yılda bir gelen İktisadi Bunalımların gittikçe şiddetlenmesi; her iktisadi bunalımdan sonra, cihan dengesini yeniden kurmak için patlak veren Siyasi bunalımların ve en başta Savaşların gittikçe Medeniyeti bile yıkacak duruma varmasıdır. Kapitalizmin "Mezar Kazıcısı" İşçi Sınıfıdır. Çünkü Modern toplumun bütün öteki sınıfları ve tabakaları (bizzat başta Burjuvazi, yani küçük ve orta kapitalistler gelmek üzere, bütün orta tabakalar: Köylüler, Esnaflar, Aydınlar) gitgide eski durumlarını kaybederek işçileşirler. Bu (Proletarizasyon), bütün öteki sınıflar azalırken, yalnız İşçi Sınıfını çoğaltır. Onun için İktisadi bunalımlarla açlığa ve Siyasi bunalımlarla ölüme mahkûm edilenlerin gittikçe artan sayısı işçilerden olur. İşçi Sınıfı Modern toplumun ikinci derecede gelen bir kalabalığı değildir. Modern ekonomiyi bilfiil işletip, kanıyla canıyla geliştiren başlıca bir kuvvettir. Bütün öteki sınıflardan farklı olarak; modern üretimin gereği topluca çalışan, topluca yaşayan, çabuk bilinçlenen ve örgütlenme zorunluluğunu duyup bireyleri kolayca birleşen bir *Başl/ca Sm/ftır.*

2- Kapitalist üretimi, bütün üretim kuvvetlerini ve üretim yordamını sosyalleştirir. Gerçi üretim vasıtaları özel kapital olmakta devam eder. Ama, üretim üzerindeki bu özel mülkiyet kabuğuna rağmen, üretimin kendisi her gün biraz daha şahsi [özel] anlamını kaybeder. Öyle ki, kapitalistin üretimle kişisel ilişkisi, gittikçe azalır, hele büyük Şirketlerde lâftan (daha doğrusu; kârdan) ibaret kalır. Demek, başka, dışarıdan bir kuvvete ve iddiaya hacet yok. Kapitalizmin kendisi ilerledikçe, kapital sahipleri sayıca boyuna azalıp, üretimle her türlü hayati bağlarını kaybederler: Hazır yiyici, işsiz, fuzuli bir azlık halinde küçülür giderler. Tersine, her gün biraz daha sayıca büyüyen, bilinççe gelişen ve örgütçe genişleyen İşçi Sınıfı, Modern toplumun iktisadi ve

toplumsal bütün şartları ve ilişkileri için vazgeçilemez bir sınıf haline gelir. Sayı, örgüt ve bilinç bakımından İşçi Sınıfı büyüdükçe, öteki köylü, esnaf ve aydın zümreleri için büyük müşteri kitlesi, işçilerdir. Köylü; modern tekniğe işçi eliyle yaklaşır; Esnaf; işçinin yüzü gülerse, alışverişle yaşayabilir; Aydın; iş ve işçi örgütleri genişlerse, müzmin işsizlikten yakasını kurtarabilir. Bir gün ansızın kodaman kapitalist sınıfı yeryüzünden kalksa; toplumun bütün çarkları, en ufak bir aksamaya uğramadan yürüyebilir. Fakat, bir an için, İşçi Sınıfının kollarını kavuşturması; bütün Medeniyeti çöl gibi ıssızlaştırır. Böylece İşçi Sınıfı, gerek Medeniyet, gerekse Toplum için olduğu kadar, bizzat kapitalist toplumu içinde büyük kalabalıkları teşkil eden orta tabakalar, küçükburjuvazi (köylü, esnaf, aydın) zümreleri için dahi, onsuz yaşanamaz, vazgeçilemez, hayati bir *Zorunlu Sınıftır.*

3- Kapitalizmin bir ana iktisat kanunu da; toplumda Sabit Kapital (yani makine, ilk madde ve tesisata yatırılan Cansız Sermaye), öteki Değişir Kapital parçasına (işçilere ücret olarak verilen parayla satın alınmış işgüçlerine; Canlı Sermayeye) oranla boyuna çoğalır. Bu demektir ki; toplum ölçüsünde, sermaye büyüdükçe, sermayedarın Kâr oranı küçülür. Hâlbuki sermayedar büyüdükçe Kâr toplamını arttırır. O zaman, her üretim kolunda bir veya birkaç kodaman kapitalist, o üretimin başlıca kâr kaynağını kendileri sömürmek üzere birtakım Tekellere başvururlar. Serbest Rekabeti kaldırırlar. Emir dinlemeyen ortanca ve ufak sermayedarları bile ezerler. Bu kadar büyük ölçüde vurgunla bir milleti tekellerinde tutabilmek için, kodaman kapitalistler bir taraftan Şirketler ve Bankalar yoluyla kendileri iç içe girip domuz topu olurlar; öte taraftan büyük millet kitlesini kıskıvrak pençelerinde tutabilmek için, başta Devlet olmak üzere, bütün Kültür ve Maneviyat alanlarını da kendi tekellerine almaya kalkışırlar. Beride İşçi Sınıfının ihtiyaçları artarak, ücretleri kâr oranına kıyasla daha fazla düştükçe, iktisadi ve siyasi mücadelesi büyür. Kodamanların dayandıkları Finans-Kapital kuvveti, milleti iliklerine kadar sömürüp soydukça, halk yığınlarının hoşnutsuzluğu büyür. Dünya pazarlarının paylaşılması Savaş ve Bunalımları genişlettikçe, Kapitalizm daha astarı yüzünden pahalı bir rejim haline gelir. Bütün bu iç ve dış ufunetleri karşılamak üzere (Bu hastalıklı bünyenin ürettiği pislikleri, cerahatleri geçici de olsa örtbas etmek üzere), Kapitalizm muazzam iktisadi ve siyasi tekellerini arttırarak, müthiş bir Pahalı Devlet beslemeye başlar. Bu Devlet, Timurleng'in fili gibi, bastığı yerde ot bitirmeyecek hale gelir. Memur sayısı ve kalem efendiliği (kırtasiyecilik) arttıkça, halkın üzerindeki maddi manevi baskı büyür; halk ezildikçe, hoşnutsuzluğu önlemek üzere memur sayısı ve kalem efendiliği çoğalır. Artık Kapitalizm, büsbütün içinden çıkılmaz bir "Kısır döngü" haline girmiştir. Bir avuç adam

hariç olmak üzere, bütün millet bu çemberin içinde mahpustur; mesela Vatan gazetesinin dediği gibi; 50 kişi Halk Partisi'ni, Halk Partisi milleti zılgıtı altında tutar. Bu kısır döngüyü yaracak hangi sınıf vardır? Dedik: Orta burjuvaziden tarım işçisine kadar esnafı, köylüsü, aydını, işçisiyle bütün millet kurtuluş yolu arar. Fakat, millet yığınları içinde, yağmacılığa kaçmayacak tek sınıf, esasen birkaç kişinin tekelinde toplanan büyük toplumsal zenginliği bu kişilerin kişicil tekelinden kurtarmakta hiçbir arka fikir taşımayan İşçi Sınıfıdır. Ötekilerin hepsi, kararsızdırlar. Burjuvalar, müteahhitlik vb. imtiyazlarla Oligarşiden kopartacakları çıkarların ümidiyle ileriye gitmekten sakınır; aydınlar maaşlarından korkarlar; esnaflar binbir çeşit Devlet ve Belediye bağlılıklarıyla Polisten korkarlar; köylüler Ağadan, "Düşman"dan, Jandarmadan korkarlar... Yani hepsi de, kapitalizmde kişicil emeğe dayanan özel mülkiyetin ya yok olduğunu veya sahibinin başına belâ kesildiğini göremezler; hepsi de serbest emek ürünlerinin alışverişi demek olan Bezirgân ilişkilerinin Kapitalizmden önce bulunduğu gibi, ondan sonra da, insanlar bıkıncaya kadar devam edebileceğini anlamazlar. Yalnız İşçi Sınıfı, dünyada hasırı bile kalmayan, geçimini işgücü satımıyla sağlayan bir sınıf olduğu için, bütün hoşnutsuzlara ürküntü vermeden, kimseyi aldatmadan *Önder Sınıf* rolünü oynayabilir.

Bu ve buna benzer bir doğru söyleyiş, kendiliğinden anlaşılacağı gibi, kapitalist düzenini insanlığın en son vardığı akıl dünyası ve en mükemmel amacı gibi göstermeye çalışan veya memur edilen bilginler ve politikacılar için ölüm habercisidir. Tarihte hiçbir hâkim sınıf; "Rolüm bitti, politika alanından çekileyim" dememiştir. Rahat koltuğu bırakmak kolay değildir. Hâlbuki Diyalektik Maddecilik, iki kere iki dört ederce, kapitalizme ispat ediyor ki; "Sen öleceksin. Mezarını İşçi Sınıfı kazıyor." Hâkim sınıf buna dayanır mı? İstediği kadar bilim olsun, kaçınılmaz bir gerçeği versin, Kapitalizm iktidar mevkiinde iken, yani Polisi, Jandarması, Ordusu, Hapishanesi emrinde iken, açtığı okullarda bu Diyalektik Maddeci bilimi açıkça okutabilir mi? Gerçeği olduğu gibi kabul edebilir mi? Hayır. Tersine, bütün burjuva âlimleri nasıl Diyalektik Maddeciliği bilim alanından aforoz etmeyi vazife bilirlerse, tıpkı öyle bütün burjuva politikacıları da, Bilimsel Sosyalizm karşısında sözbirliğiyle düşman cepheyi tutarlar. Yoksa burjuvazinin Diyalektik Maddeciliği kabul etmesi, ölümü kabul etmesi olurdu.

Gerçi Diyalektik Maddeciliğin bulduğu gerçekler, kendi icadı değil. Lâkin Mademki burjuvazinin ölümünü anlatıyor, Diyalektik eleştiri artık burjuvazi tarafından dinlenilemez. Ya hangi sınıf tarafından benimsenir? Tabiî İşçi Sınıfı tarafından.

"Böyle bir eleştiri genellikle bir sınıfı temsil edecekse, ancak, tarihte yapmaya çağrıldığı iş kapitalist üretim yordamını devirmek ve sınıf-

ları en sonunda ortadan kaldırmak olan sınıfı temsil eder. Ki bu sınıf: Proletaryadır." (K. Marks, **Das Kapital,** İkinci Önsöz, s. 14 (Marks-Engels Werke, C. 23, s). 22)

Çünkü, Diyalektik Maddecilik, her şeyden önce, İşçi Sınıfının gerek ortaya atığı fikirleri (Sosyalizm akımlarını), gerekse başardığı hareketleri (Grevleri, Ayaklanmaları) Kapitalizmin zorunlu ürünü sayıyordu. *"Eğer bir haksızlık aranıyorsa; o Kapitalist düzenin yapısındadır; İşçi Sınıfı haklıdır."*diyordu.

Engels der ki:

"Tarih bilimini altüst eden ve görüldüğü gibi, esas itibariyle Marks'ın eseri olan ve kendime ancak zayıf bir kısmını atfedebileceğim bu keşif (Tarihsel Maddecilik) zamanın işçi hareketi için doğrudan doğruya önemli ve nüfuzlu bir şey oldu. Fransızların ve Almanların komünizmleriyle, İngilizlerin Chartizmi artık hiç de olmaya da bilir, sırf arızî [eğreti] bir şey gibi gözükmez hale geliyordu. Bu keşifle beraber, o hareketler modern çağ ezilen sınıfının, yani Proletaryanın bir hareketi, Proletaryanın hâkim sınıflara, yani burjuvaziye karşı açtığı tarihçe zorunlu dövüşün az çok gelişen şekilleri gibi gözüküyordu." (F. Engels, **Essai** (Marks-Engels, Werke, C. 21, s. 212)

Gene açıkça görülüyor; sınıf dövüşünü Diyalektik Maddecilik *icat* etmiyor, keşfediyor. Bir yüzyıldan beri yazılı ve basılı binler ve milyonlarca eserlerde Marksizm yalnız *"Keşiften,* yani kapitalizmde üstü kapalı olan şeyleri açıklamaktan başka bir şey yapmaz. Hâlbuki gene bir yüzyıldan beri bilir bilmez bütün burjuva bilginleri ve politikacıları daima, modern toplumdaki sınıf savaşını Marksizmin sanki icat ettiğini ileriye sürerler. Marksizmi sınıf savaşını körükleyen bir kundakçı gibi gösterirler. Ve Marksizm olmazsa, sınıf savaşları da olmaz sanırlar. Bunun en son, en gülünç ve en kanlı denemesini Hitlercilik yaptı; bütün Sosyalizme dair kitapları Berlin meydanlarında yaktı. Sonu ne oldu? Söylemeye hacet yok.

Fakat, maskeli Hitlerciler, anadan doğma Mussolini taslakları, Franko ve Salazar taklitleri, hâlâ efendileri Nazizmin yanlış yolundadırlar. Hâlâ, kendine en toleranslı, tarafsız bilim adamı süsünü veren burjuva âlimleri ve politikacıları bile Diyalektik Maddeciliğe saldırırken, onun sınıf mücadelesini açan ve isteyen Bir Kızıl (...)[Bir kelime okunamamıştır.] olduğunu ileriye sürerler.

Ne gariptir ki, Marksizm, sadece güneşe güneş der gibi, sınıfa sınıf ve sınıf savaşına sınıf savaşı demiştir; onun kanunlarını aramış bulmuş ve İşçi Sınıfına vermiştir. Ama, bu onun evvela bilimsel zorunluluğudur. Sonra insanları bir an önce bu korkunç kargaşalıktan en az kanla ve en kısa, en kolay yollarla kurtarmak inancıdır. Onun ispat ettiği gibi; Kapitalizm ister istemez Sosyalizme gebedir. Çocuk ister

istemez doğacaktır. Yalnız Marksizm bu doğumu bilgin hekimler eliyle yapmak istiyor; burjuvazi ise, bu doğum olmayacak derken, hem elinde olmayan bir iddiaya kalkıyor, hem de doğumu ya sahte ebelerin yahut kör tesadüflerin kanlı oyununa bırakıyor. Bu çocuk düşürücülüğü, cinayet değil midir?

Halbuki, Diyalektik Maddecilik, Tarihsel Maddeciliği ve Bilimsel Sosyalizmi keşfederken, ne kadar insanca, ne yüksek ve tertemiz konuşur:

"Bir millet, başka milletlerden ders almal/d/r ve alabilir. Gene, bir toplum ***kendi hareketinin doğal kanunlarına*** *rastlad/ğ/ zaman* ***-ki bu eserin en son amacı modern toplumun ekonomik hareket kanununu meydana çıkarmaktır-*** *doğas/na uygun gelişim aşamalar/n/n ne üstlerinden atlayabilir, ne de onlar/ fermanla ortadan kald/rabilir. Fakat doğum ağr/lar/n/ k/salt/p /l/ml/land/rabilir."*(K. Marks, **Das Kapital,** Türkçe tercümesi, s. XI (Marks-Engels, Werke, C. 23, s. 16))

İşte, burjuva bilginlerinin ve politikacılarının her gün bin yalan, bin cahilce iftiraya boğmak istedikleri Diyalektik Maddeciliğin bütün iddiası bu: *"Doğum ağr/lar/n/ k/salt/p /l/ml/land/rmak"...* Tıpkı Psikanalizde ruhsal analizle alt bilinçteki boğuşmaları bilince çıkarınca, hastalığın kalkması gibi, sınıf savaşlarını bilince çıkarmak, Toplumu bu kanlı kör dövüş illetinden bir an önce kurtarmak... Diyalektik Maddeciliğe bunun tam aksini, yani burjuvazi ile aylıklı uşaklarının halka karşı her gün yaptıklarını bilerek atfedenlerde, artık vicdan şöyle dursun, en basit bilim namusu, zerre kadar şerefli insan namusu aranabilir mi?

Evet, Marksizm politikada sınıf savaşlarını inkâr edenlerin yüzlerindeki maskeleri alaşağı ediyor. Çünkü, bu gibi tarihi tersine çevirmek isteyenler, sadece insanlığın doğum ağrılarını uzatıp şiddetlendiren zalimler ve suikastçı haydutlardır. Marksizm, sınıf savaşlarını istemek veya beğenmek şöyle dursun, onları ta kökünden kaldırmayı, İşçi Sınıfının başlıca tarihsel vazifesi sayar. Yani, Marksizm düşmanlarının yaymak istedikleri yalanın tam aksine: Tarihsel Maddecilik, sınıf mücadelesini ebedileştirmek değil, ebediyen ortadan kaldırmakta Modern İşçi Sınıfına güvenir. Ve onu şöyle ifade eder:

"[Bütün işçi hareketleri] s/n/f dövüşünün şekilleri gibi, ama bütün eski s/n/f dövüşlerinden özellikle şu noktada farkl/ şekilleri gibi gözüküyorlard/: Şimdiki mazlum s/n/f, yani Proletarya bütün toplumu s/n/flara bölünmekten kurtarmad/kça, dolay/s/yla da s/n/f dövüşünden kurtarmad/kça kendi kurtuluşunu da gerçekleştiremez. Komünizm deyince, art/k hayali zorlayarak ve hayal kuvvetiyle elden geldiği kadar mükemmel ve tam bir sosyal ülkü inşa etmek değil, Proletarya taraf/ndan güdülen mücadeleye uygun genel şart ve amaçlar/n doğas/n/ kavramakt/r." (F. Engels, Essai (Marks-Engels, Werke, C. 21, s. 212))

Yani, Marksizmin prensibi; Topluma sınıf dövüşünü sokmak değil, tam tersine, Toplumda sınıflar dövüşünü yok etmektir. Ona göre, bu

işi ancak Modern İşçi Sınıfı yapabilir. Onun için, bu sınıfın savaşını aydınlatmak yeter. Bugün, Toplum içinde insanların birbirlerine düşmesini, milletlerin birbirlerini yemesini sahiden istemeyen bütün namuslu insanlar İşçi Sınıfından yana gelmeliler; İşçi savaşlarının şartlarını ve amaçlarını kavramalılar. Çünkü Toplumda sınıfları ve sınıf olarak kendi kendisini kaldırmadıkça rahat edemeyecek ve bu işi sonuna kadar yılmadan, dönmeden başarabilecek tek sınıf Modern İşçi Sınıfıdır.

Gene tekrarlayalım: Bu kadar açık, dupduru gerçeği bütün asıllığı ile kim kavrayabilir? Sınıflı toplumda üstün durumluluğuyla "bu gidiş iyi gidiş" diyen sermayedar sınıfı ve onun bilgili, bilgisiz uşakları mı? Hayır. Elbette hayır. Onun için, Diyalektik Maddeciliğin iki büyük yapıcısı, yukarıki keşiflerini yapar yapmaz, her ikisi de burjuva Liberalizm hareketinden geldikleri halde, burjuvazinin Hürriyet ve Devrim kancıklığını görerek, doğru İşçi Sınıfı içine geldiler. Keşfettikleri gerçekler, o zamana kadar hiçbir bilim adamının erişemediği yükseklikte idi.

"Fakat, diyorlardı, niyetimiz hiç de bu yeni sonuçları koca koca ciltlerle "âlimler" dünyasının kulaklarına fısıldamak değildi. Tersine, her ikimiz de daha çok önceden siyasi hareketin bütün derinliklerine atılmıştık. Özellikle Almanya'nın batısında, aydınlar arasında bir hayli taraftarlarımız vardı. Ve örgütlü Proletarya ile genişçe temas halinde idik. Kavrayışımıza bilimsel bir temel vermek zorunda idik. Ama, Alman Proletaryasından başlamak üzere, Avrupa Proletaryasını kanaatimizden yana kazanmak bizim için daha az önemli değildi. Her şeyi apaydın ve dupduruluğa çekip çıkarır çıkarmaz, işe koyulduk." (F. Engels, **age.)**

c) Sınıf Objektiflikleri

Siyaset; her şeyden önce bir çağdaki sınıf ilişkilerine dayanıyor. Sosyalizm; her şeyden önce, Modern çağdaki İşçi Sınıfına dayanır. Yani Modern İşçi Sınıfının politikasına *Bilimsel Sosyalizm* deniyor.

Fakat, bildiğimiz gibi, Modern toplumda bir tek İşçi Sınıfı yok. Sonra, İşçi Sınıfı, büyük bir göl gibidir; içine bütün öteki sınıflardan akın eden birçok seller, ırmaklar dökülür. Proleterleşme dedikleri bu olay, bizzat İşçi Sınıfı içine birçok yabancı sınıf bireylerini taşıdığı gibi, o bireylerle birlikte birçok yabancı sınıf düşüncelerini de getirir. Nasıl birçok işçiler, *Sınıf* olarak İşçi Sınıfından sayıldıkları halde, bırakıp geldikleri eski sınıflarının *Şartlar'ını* uzun müddet muhafaza ederler veya başka sınıfların şartlarına özenirlerse, tıpkı öyle, işçiler adına ortaya atılan ve hatta Sosyalizm adını taşıyan birçok düşünceler de vardır ki; Sınıf olarak *bütün* Proletaryanın çıkarlarını göze almaz. İşçi Sınıfı içinde bir zümre veya grubun *özel* çıkarlarını hesaba katar yahut sözde İşçi Sınıfı adına konuşurken yabancı sınıfların çıkarlarını korur. Onun

için her "İşçiyim" diyen adamın İşçi Sınıfına candan bağlılığı nasıl iddia edilemezse, tıpkı öyle her "Sosyalistim" diyen fikir dahi, mutlaka Bilimsel Sosyalizm, yani Diyalektik Maddeci Politika olamaz.

Bilimsel Sosyalizm dışında veya ona karşı çıkan ve sözde burjuva düzenini objektif olarak eleştiren başka birçok doktrini Diyalektik Maddecilikten ayırt etmek lâzımdır. Çünkü bütün o doktrinler de kendilerinin doğruyu söylediklerini ispat için, birtakım görünüşleri ele alarak objektif davrandıklarını ileriye sürerler. Ve doğrudan doğruya burjuvazi ile bağlı olmadıklarını, falan gazeteci gibi tarafsız düşündüklerini, hatta burjuva rejimine görünüşte atar tutar oldukları ölçüde işçileri yanıltmayı becerirler.

Modern toplumun, başlıca iki sınıfı ile bir de büyük yığını vardır:

1- Burjuvazi;

2- Proletarya;

3- Küçükburjuva yığınları...

Onlara uygun gelmek üzere de başlıca üç çeşit objektif politika doğar:

1- Burjuva objektifliği;

2- Küçükburjuva objektifliği;

3- Proletarya objektifliği...

İsimlerinden de anlaşılacağı gibi, her üçü de objektif olmak iddiasındadırlar. Üçü de mi doğru? Daha doğrusu üç türlü mü Gerçek aramalı?

Elbette hayır. Her görüş kendi sınıf açısından olduğuna göre, üç çeşit objektiflikte dahi fikri bir sınıfa doğru çeken bir taraflılık olmalıdır. Nitekim burjuva objektifliği daha çok Dogmatizme, küçükburjuva objektifliği daha çok Mekanik Hayalciliğe kayar. Yalnız Proletarya objektifliğidir ki, bu çeşit sapıtmalardan uzak kalabilir. Niçin ve nasıl? Çünkü, gerek burjuvazi, gerekse küçükburjuvazi, ne kadar objektif ve ne kadar eleştirici davranırlarsa davransınlar, gene tutuculuktan kurtulamazlar. En devrimci prensiplerle ortaya atılan, en solcu küçükburjuva doktrinleri bile, azıcık üstlerindeki yaldız kazındı mı, alt taraflarında, hatta Modern Burjuva Toplumundan dahi daha geri, Ortaçağ ve İlkçağ artıklarıyla dolu bir hayale dönüş olduklarını gösterirler. Bu iki sınıf da (bireylerden söz etmiyoruz), sıkı tutundukları özel mülkiyet temelleri üzerinde, kendi sınıfsal varlıklarını sonuna kadar insanlığın biricik makul düzeni diye gösterirler. Bu yüzden; her şey gibi tarihsel bir süreç olan Toplum şeklinin gidişini inkâr ederler, sosyal gelişimin akıntısına karşı kürek çekerler. Bu sınıfsal durum, onlarda, toplumsal meseleleri oldukları gibi; süreç ve gelişme halinde kavrama imkânlarını yok eder. Ne kadar kurtulayım deseler; kendi sınıfsal çerçevelerinin dışına bir türlü çıkamazlar. Ve ileri gidişe adım uyduramazlar.

Proletarya adını alan Modern İşçi Sınıfı ise; yukarıda gördüğümüz gibi; "*Bütün toplumu sınıflara bölünmekten kurtarmadıkça, kendi kurtuluşunu dahi gerçekleştiremez."* Yani, Proletarya; Tarihte şimdiye kadar gelmiş geçmiş bütün toplumsal sınıf ve zümrelerin tersine; her şeyden önce kendisi, kendi sınıfını yok etmek zorundadır. Yani, kendi sınıfının çerçevesine bağlı değildir. O çerçeve onu sıkar, ezer. En basit işçilerin bile İşçilikten ürkmeleri; yalnız küçükburjuva eğilimlerinden değil, biraz da, İşçi Sınıfının ruhlarda kabaca yarattığı kendi kendini inkâra varan tarihsel rolündendir. Şu halde, çelişki gibi göründüğü halde, "Saçma" olmayan şu iki zıt fikir önündeyiz: İşçi Sınıfı, kurtuluşu için kendi sınıf bilincini elde etmelidir; fakat bu kurtuluşu gerçekleştirmek ancak sınıf varlığını ortadan kaldırmakla mümkündür. İşçi Sınıfının varlığı ve tarihsel rolü önce bilince geçecek; fakat bu bilinç o sınıfın tarihsel varlığını sona erdirmekle kurtuluşa erecektir. İşte bu tarihsel durum; Modern toplumda İşçi Sınıfını, gerçek ararken, her türlü sınıfsal önyargılardan (prejüjelerden) keskince ayırır. İşçi Sınıfını kendi sınıfsal çıkarlarının darlığı içinde hapis olmaktan kurtarır. Proletaryayı, tekmil toplum ve bütün insanlık için önder bir sınıf haline getirir. İşçi Sınıfı artık bütün insanlığı kardeş etmekten ve bütün toplumu ileriye götürmekten başka çıkar yol bulamaz. İşte, ancak bu tarihsel role erişen bir sınıfın objektifliği, onun için, bütün insanlık adına yanıltmaz, geriletmez gerçeklere ulaşır. İşçi Sınıfı bugün bütün insanlığın mukadderatını temsil ettiği için, proletarya objektifliği toplumsal meselelerde Mutlak Gerçeği temsil eder.

Gerek burjuva ve gerekse küçükburjuva doktrinleri, objektif davrandıklarını söylerlerken, olayları az çok görürler. Ama, tek taraflı görürler. Ve çok defa yalnız kendi taraflarına geleni görürler. Bir olayın bir tek özelliğini hep sayarak, Dogmatik, Dogma türünden birtakım hükümler çıkarırlar. Çıkardıkları hükümler, sırf ayrılamadıkları kendi sınıflarına özgü birer görüşü ifade ettiği halde, o hükümleri Mutlak Gerçek sayarlar.

Mesela, bir memlekette Kapitalizm gelişiyor. Bu olay karşısında küçükburjuva düşünücüleri *"Eleştiri"l*ere giriştiklerini; burjuva düşünücüleri "*Objektif*" davrandıklarını bildirirler. Fakat ne o Eleştiri gerçek, yani küçükburjuva eğilimlerinden uzak bir eleştiridir; ne bu Objektiflik, sahici, yani burjuva çıkarlarından ayrı bir objektifliktir. Proletaryanın Bilimsel Sosyalizmi ise, İşçi Sınıfı adına konuştuğunu Besmele gibi en başta söylediği ve ötekiler gibi kendi sınıfını maskelemeye hâcet görmediği halde, gerçek Objektif Eleştiriyi başarır. Bunun *Niçin'ine* yukarıda işaret ettik. *Nasıl'ını* da belirtmek üzere, küçükburjuva *"Eleştirici"leriyle,* burjuva "Objektifçi"lerini Diyalektik Maddecilikle karşılaştıralım: (Aşağıdaki tabloda geçen alıntılar şu eserdendir: Lenin, **Halkçılığın İktisadi Muhtevası)**

Kuru Eleştiri'yle uğraşan akımlar çeşit çeşit ad alırlar. En meşhurları Hayalci Sosyalistler ile Anarşistler'dir. Bunlar, 19. Yüzyıl başında Fransız Saint Simon, Prudhon (daha sonraları Blanki), Alman Lasall, Dühring vb., İngiltere'deki Robert Owen vb.nin doktrinleridir. Rusya'da 19. Yüzyıl sonundaki "Narodnik" (Halkın Dostları) ile 20. Yüzyıl başındaki S-R'ler (Sosyalist Devrimciler) bu kategoriye girerler.

Küçükburjuva Eleştiriciliği

1- Kapitalizmde; "*Fiilî sömürücülüğü (istismar/) ve sömürücülükle politika arasındaki karşılıklı etkiyi gözlemler*" (Lenin, **"Halkın Dostları Kimlerdir?)**

Fakat "sömürücülük" işin yalnız görünüşüdür. Bu görünüşün altını aramadıkça;

a) Sömürücülük, adeta tesadüfi, eğreti bir şey gibi gösterilir. Yani toplumun şekli değişmeden sömürü kötülüğü kalkarmış sanılır.

b) Sömürücülük açıklanmaz. Yani, hangi zorunlu sebeplerle yapılır? Bu anlaşılmaz. Yalnız tasvir edilir.

c) Sömürmenin yüzeyi görülür. Politika ile ilişkisinden öteye geçilemez. O politikayı tayin eden derin iktisadi etkenlere inilmez.

2- Sömürücülükten kapitalizmi sorumlu tutar ve mahkûm eder. Fakat *"kapitalizmi mahkûm edişi ülkü (ideal) bakımından"* (Lenin, **age),** yani sömürme; falan fikre ve filan prensibe göre kötüdür, denilir. Meselâ kapitalizmdeki sömürme kalkmalıdır. Niçin? Çünkü kapitalizm; *"Modern bilim ve modern hukuk fikrine zıttır."* (Lenin, **age)** kanaati yürütülür. Halbuki, modern zaman demek esasen kapitalizm çağı demek olduğu gibi, modern bilim ve modern hukuk fikri de kapitalist hukuk fikridir. Şu halde, küçükburjuva eleştirisi önce ne dediğini bilmez. Ondan sonra, karşısına bir sürü burjuva sözcüsü çıkıp, sömürmeyi modern bilim ve hukuk bakımından haklı çıkarıverdi mi apışıp kalması

Diyalektik Maddeci Eleştiri

1- Sömürmenin içyüzüne bakar. Kapitalizmde görülen "o besbelli sömürmeyi, belli üretim ilişkileri sistemi"ne bağlar. Yani, Kapitalizmde insanın insanı işletip soyması demek olan sömürme eğreti bir tesadüf değil, *"özel toplumsal iktisadi şekil"in zorunlu sonucudur. Rejimin organik, bünyevi icabıdır. Sömürmenin sebebi üretimin kuruluş prensiplerinden ve kanunlarından ileri gelir. Sömürmenin içyüzünü anlamak için; bu kanunların işleyişini ve gelişimini objektif olarak mütalaaya* [irdeleme] *uğratmak lâzımdır."* (Lenin, **age)**

2- *"Kapitalist toplumda teşekkül eden sınıfları tetkik ederek, yalnız belirli sınıf bakımından eleştiriyi esas sayar."* (Lenin, **age)** Yani kapitalizm elbet sömürme suçundan mahkûm edilmelidir. Ama, bu mahkûmiyet kararını kim infaz edecek? Modern bilim ve hukuk, yazıldıkları kitapların içinden silahlanıp da mı kapitalizme saldıracaklar? Elbette yazılar bu işi yapamazlar. İnsanlar lâzımdır. Nasıl insanlar? İlkin kapitalist toplumu içinde mevcut olan bir sınıf insanlar; ikinci olarak, kapitalizmde sömürmeye uğrayan, yani sömürmenin kalkmasında çıkarları olan sınıftan insanlar lâzımdır. Ancak böyle bir sınıf varsa ve eleştiri o sınıf bakımından yapılırsa havada asılı, soyut lâf olmaktan çıkar. Be-

yahut sinir bunalımına uğraması gerekir. Sömürmenin, bundan kılı bile kımıldamaz. İnsan insanı işletip soymakta devam eder.

3- Yukarıda geçen iki küçükburjuva eleştiri noktasından, birincisi: olayı üstünkörü anlamak, ikincisi: olayı üstünkörü reddetmektir. Her iki hareket de *"kişisel hüküm ahlâkı üzerine"* (Lenin, **age)** kurulmuştur. Yani, tıpkı küçük dokuma tezgâhının büyük dokuma fabrikası tarafından yapılacak rekabetle kapanacağını ve iflâs edeceğini gören bir esnafın, ellerini havaya kaldırıp ahlâk nâmına, din adına kapitalizme beddua etmesine yahut fabrikanın batmasına dua etmesine benzer. Bu kişicil, bireysel, indî (Herkesçe kabul edilebilecek bir temele bağlanamayıp yalnız bir kişinin kendi kanısına dayanan.), plâtonik bir inkârdır. Tavşan dağa küsmüş, dağın haberi yok. Böylesine, *Kuru Eleştiri* diyebiliriz.

lirli bir toplumsal yığına dayanarak ve mal olarak, o yığının çıkarı ve kurtuluşu adına yapılacak eleştiri bir iş olur. Sömürülenler bilinçlenir. Sömürmeye karşı hareket kuvvetlenir. O zaman sömürmenin hali yaman olur.

3- Diyalektik Maddecilik, toplumun ne hayır dua ve ne de beddua ile yürümediğini bilir. Toplumsal bir olayı açıklayıp değiştirirken, kişicil duygularına ve indî dileklerine kapılmaz. Topluma bakar. Orada rol oynayan büyük yığınların hareketlerini ölçer. Onların iktisadi anlam ve hedeflerini arar. Ve ancak ondan sonra *"gerçek surette toplumsal süreçten ileri gelen açık, net kurallaştırmalar, formülasyonlar üzerine"* (Lenin, **age)** dayanarak hükümler verir. Onun için, Marksist görüş, kitapta kalmaz, hayata geçer. Birkaç kişiyi mest etmez; büyük yığınların malı ve hareket kuralı olur. Diyalektik Maddecilik hemen hemen yanılmayan bir politika güder. Hayale, kuruntuya kapılmaz. Gerçek bir objektif eleştiri yapar. İşte asıl *Bilimsel Eleştiri* budur.

Bu akımlar, Proletaryanın sınıf olarak zayıf bulunduğu ülkelerde, işçi hareketinin henüz öteki yıkılan Derebeyi gericiliği ve küçükburjuva ve köylü unsurlarına bağlı hoşnutsuzlukla karıştığı çağlarda görülürler. Hayalci Sosyalistler, politikaya hâkim görünen kimseleri *"İkna"* yoluyla, Anarşistler *"İmha"* yoluyla iş yapılacağına inanırlar. Birinciler *"Lâf,* ikinciler *"Bomba"* kullanırlar. Ama, her iki taraf da, aynı çürük noktada buluşurlar. Hâkim politikanın belirli iktisadi ilişkilerden doğma bir sınıf hâkimiyeti olduğunu, kişicil bir mesele olmadığını kavrayamazlar. Toplumun, kişicil niyet ve teşebbüslerle değil, en geniş yığın hareketleri, sınıf dövüşleriyle değiştiğini göremezler.

Bu akımlar, hiç olmazsa ilk çıktıkları kendi zamanları için az çok haklı, yani kaçınılmaz birer düşünce tarzıdırlar. İçlerinde samimî olanlar dâhiyane eleştirilerle ondan sonraki Sosyalizm gelişmelerine yol açmışlardır. Fakat kapitalizm ilerleyip de İşçi Sınıfı daha kuvvetli ve daha bağımsız bir siyasi kuvvet olarak sahneye çıktığı, dolayısıyla da Diyalektik Maddecilik; İngiliz Ekonomi-Politiği, Fransız Sosyalizmi ve

Alman Felsefesi'nden yepyeni ve bambaşka bir doktrin olarak Marksizm eleştirisine ulaştığı vakit, bütün o ilk emeklemeler tarihe mal oldular. Hayalci Sosyalizm ve Anarşizm ondan sonra hâlâ bir memlekette görülürse, bu hâl o memleketin geriliğini, yani kapitalizmde gelişmemiş olduğunu ispattan başka bir şeye yaramaz.

İşçi Sınıfının büyük yığın hareketleri gelişip de, Diyalektik Maddeci eleştiri doğduğu zaman, burjuva objektivizmi başlar. Küçükburjuva eleştirisi bir uç ise burjuva öbür uçtur. Küçükburjuva objektifliği hemen hemen zorunlu hiçbir şey kabul etmez görünür. Mesela sömürmeyi eğreti, keyfi, hatta fikirden ileri gelme bir yanlışlık sayar. Ona göre bir sömürmeyi kaldırmak için birkaç "Aydın ve düşünen insan"ın gayret etmesi, birkaç parlak fikrin gözleri kamaştırması her türlü yanlışı ortadan kaldırmaya yeter. Bu, Tarihsel Determinizmi unutmak, birey iradeleriyle toplum meselelerinin hallolunacağını iddia eylemektir.

Burjuva objektivizmi, bunun tam tersine kaçar. Ona göre Tarihin Determinizmi dogmatikleşir, toplumsal zorunluluklar Allahlaşır. Eğer bir olay belirli tarihsel zorunluluksa, artık o değişmez, ebedi, mutlaktır. Ateşin yakması gibi, elimizde olmayan bir şeydir. Mesela sömürme, ta Medeniyetle beraber doğmuştur. Şu halde Medeniyet kalkmadıkça sömürme, insanın insanı soyması da kalkamaz. Öyleyse yaşasın sömürme... Onun için, burjuva objektifleri için, Bilimsel Sosyalizm; medeniyetin sonu, hatta insanlığın yıkılması demektir! Hâlbuki, bütün Doğa ve Hayatta olduğu gibi, Toplumda da bugün zorunluluk olan şey yarın zorunluluksuzluğa döner. Belirli bir zorunluluğu ortadan kaldırmak için başka bir tarihsel zorunluluk doğar. İktisadi Determinizm dahi ölü, mekanik, fatal bir kör kuvvet değildir. Üretim kuvvetlerinin canlı ve bilinçli parçası olan insan, iktisadi zorunluluklar içinde başlıca bir kuvvettir. İnsan yığınlarının bilinçli iradesi, bugün insanlığı ezen birçok zorunlulukları yarın olmamışa döndürebilir.

Burjuva objektivizmi bu Diyalektiği kavrayamaz. İnsanı, bilinmez yazgı seline düşmüş bir saman çöpü yerine kor. Toplumsal zorunluluklar, iktisadi belirlendiriciler, sanki insanın dışında, onun alınyazısını çizen birtakım değişmez, mutlak Tanrılardır. Onlara tapalım demeye getirir. İnsan iradesini ve faaliyetini hiçe sayar.

Bunu daha iyi ayırt etmek için karşılaştırma yapalım.

Burjuva Objektifliği (Dogmatizm)

1- *"Verili bir sıra etkenlerin zorunluluğundan söz ederek, çok kere bu etkenlerin meddahlığı bakışına tekerlenmekten kurtulamaz."* (Lenin, **Narodnikçiliğin İktisadi Muhtevası,** 1894.)

Bu etkenlerin nasıl doğduklarını, yani zorunluluğun hangi şartlara göre zorunluluk olduğunu aramazlar. Şartlar kalktığı gün zorunluluğun da kalkacağını bir türlü anlayamazlar. Mesela sömürmenin zorunlu etkenlerden doğduğunu söylerken, onun yalnız kaçınılmazlığını değil, aynı zamanda gerekliliğini ve ebedîliğini de savunur. Dolayısıyla sömürme meddahlığı yapar.

2- *"Mağlup edilmez tarihsel eğilimlerden söz eder."* (Lenin, **age)**

Falan iktisadi veya toplumsal kuruluş, filân eğilimden doğar. Meselâ sömürme, insanın kazanç hırsından, hâkimiyet eğiliminden doğar. Bu hırs ve eğilim tarihte öteden beri vardır. Şu halde, sebebini aramaya hacet yok; bu gibi şeylerin önüne geçilemez. Toplumun şekli, insanların iktisadi, siyasi vb. ilişkileri ne olursa olsun, bu eğilimler daima var olmuş ve olacaktırlar... vb... Sözgelimi sömürme eğilimi fıtrîdır [yaratılıştandır].

Proletarya Objektifliği (Diyalektik)

1- *"Öne konulmuş toplumsal-iktisadi biçimleşmeyi ve ondaki çelişkili ilişkilerin doğuşunu açıkça"* (Lenin, **age)** meydana çıkarır.

Her zorunlu olayın, birtakım çelişkili ilişkilerden doğduğunu, yani bugün zorunluluk olarak gördüğümüz şeyin içinde çelişkiler kaynaştığını anlatır. O çelişkilerin bir gün, eski etkenleri yok ederek, yerlerine yenilerini getireceğini belirtir. Mesela sömürme, şimdiki üretim için zorunlu olabilir. Ama bu üretim içinde gelişen çelişkili ilişkiler, onu er geç değişmeye mahkûm eder. Mesele basmakalıp etkenler uydurmakta değil, onların çelişkili şart ve ilişkilerini kavramaktadır.

2- Soyut eğilimleri değil, başka başka sınıfların çelişkili varlık şekillerini yaratan ve *"öne konulmuş iktisadi nev'i* [türü, sistemi] *güden"* (Lenin, **age)** Kanunları anlatır. Tarihsel "eğilim"ler bireyin özünde, etinde, beyninde mevcut doğal birer olgu değildirler. Toplumsaldırlar. Toplum içinde hakim sınıflara göre değişirler. Falan eğilim, ancak filân toplum şekli içindeki şu veya bu sınıfın malıdır. O toplum şekli ve o sınıf ilişkileri baki kaldıkça, bu eğilimler de sürüp gider. Lâkin toplum şekilleri ve sınıf ilişkileri değiştikçe, eski eğilimlerin de sırtları yere gelir. İnsanın insanı işletip soyması Tarihsel bir olaydır. Yedi bin yıl evvel yoktu. Yirminci yüzyılda yok olacaktır.

3- *"Yalnız sürecin zorunluluğunu söylemekle yetinir."* (Lenin, **age)** Hâlbuki hiçbir toplumsal olay insanların ötesinde, insan iradeleri dışında, ay tutulması gibi sırf doğa kuvvetleriyle yapılan zorunluluklardan değildir. Doğal olaylar önünde bile insan kudretinin karşılık çıkardığı zorunluluklar vardır. Yıldırıma paratoner konur. Fakat, hele toplumsal süreçler, sırf belli bir toplumda insan yığınlarının dilek ve hareketlerine sıkı sıkıya bağlıdırlar. En son duruşmada iktisadi ilişkilerle tayin olunmasına rağmen, tarihi gene insanlar yapar. Tarihsel olayların sadece zorunlu olduklarını tekrarlamak yetmez. Bu zorunlulukların hangi üretim ilişkileri üzerine dayanmış hangi sınıflar tarafından yaratıldıklarını arayıp bulmak lâzımdır. Çünkü insan olmasa Tarih de olamaz. Tarihsel zorunlulukların öz kuvveti, iç motoru insan yığınlarının büyük hareketi, insan faaliyetidir. Bu faaliyetin sebepleri, şartları, gidişi bilinmedikçe, toplumsal sürecin niteliğindeki zorunluluk derecesi de kavranılamaz. Fakat, burjuva objektifliği bunlara bakmaz. Çünkü, o "zorunluluk" dediklerinin içyüzünü meydana çıkarırsa, bir gün kaldırılması gerekeceğini bilir.

3- Diyalektik Maddecilik sırasıyla şunları arar:

a) Zorunluluk insan bilincine ve dolayısıyla da insan hürriyetine karşı kendini dayatan bir kuvvet demektir. Sınıflı bir toplumda yaşadığımız vakit, bütün toplumsal zorunlulukların içinde mutlaka bir sınıfın parmağı vardır. İşte o sınıf parmağına *"zorunluluğun içeriği"* denir. Proletarya maddeciliği her şeyden önce; *"Zorunluluğun içeriğini: Hangi sınıfın bu zorunluluğu tayin ettiğini"* (Lenin, **age)** arar ve bulur.

b) Fakat, bu arama sırasında, sınıflı bir toplumda objektif olacağım diye, bütün sınıfları toptan rafa koymak hayal olur. Sınıflı toplumda tarafsız geçinenler: "taraflı"dır. Gördük. Biricik objektiflik: ancak Proletarya görüşüne dayanabilir. Onun için, Proletarya maddeciliği *"her olayın kıymetini takdirde doğrudan doğruya ve açıkça belirli toplumsal bir grup bakışına dayanmayı icap ettirir."* (Lenin, **age)**

Buna sınıf gözlüğü kullanmak denir. Esasen en "tarafsız" görünen de bir sınıfa dayanır.

c) Bu belirli bakışla, yani Proletaryanın sınıf gözlüğüyle bulduğumuz zorunluluğun içeriği şüphesiz hâkim sınıfların birçok hileli örtüleri ve batıl itikatları ile kaplıdır. Vazifemiz; *"sınıf çelişkisinin örtüsünü açarak, bakışını ona göre tayin* etmek"tir. (Lenin, **age)**

"Doğrudan doğruya hedef, bütün çelişki ve sömürme şekillerini izleyip açığa vurmaktır. Ta ki Proletarya onları yok edebilsin." (Lenin, **Halkın Dostları Kimlerdir?,** C. 2, s. 232.)

İşte, asıl objektif olmak;

1- Bütün insanlığın kurtuluşunu temsil etmek;

2- Tarihin ileri gidişini kolaylaştırmak demekse, bu ancak, Modern toplumun iç organizmasını yaratan çelişkileri amansızca açığa vururken, ne iftiradan, ne yalandan, ne zindandan, ne ölümden korkmayan Proletarya maddeciliğini kavramakla elde edilebilir. Tarihte olduğu gibi, günün meselelerinde dahi, burjuva objektifliği ancak görünüşe aldanmak, olayların bir yanına bakıp orasını Dogmalaştırmak, yani burjuva görüşünü ve üstünlüğünü ebedileştirmek, insanlığın kurtuluşunu, tarihin ileri gidişini geciktirmektir. Diyalektik Maddeci kavrayış, bu gerici politika düşünüşüne bir daha geri gelmemek üzere son verir.